mobilitatea populației

Alecu Floareș

ALECU AL. FLOAREŞ

MOBILITATEA POPULAȚIEI

EDITURA JUNIMEA
IAŞI — 1977

CAPITOLUL I

LEGITĂŢI ŞI TENDINŢE ÎN MOBILITATEA SOCIOPROFESIONALĂ ŞI REZIDENŢIALĂ A FORŢEI DE MUNCĂ

Populaţia, cu dimensiunile şi structura sa, a constituit din cele mai vechi timpuri temă de analiză şi studiu pentru cercetătorii din domeniul ştiinţelor sociale şi politice. Aceste studii se amplifică în prezent cînd asistăm la o adevărată explozie demografică [1], însoţită, în ţările slab dezvoltate, de o îngrijorătoare presiune demografică. Dacă la sfîrşitul secolului al XVII-lea populaţia globului însuma circa 500 milioane, sporul mediu fiind de aproximativ 5 milioane de oameni într-un secol, începînd din 1650 se produce un salt brusc. În ce priveşte ritmul mediu de creştere şi numărul populaţiei globului, în următoarele două secole numărul locuitorilor se dublează, iar peste încă un secol, în 1950, se măreşte de 5 ori, ajungînd la 2,5 miliarde locuitori. În condiţiile unui spor de peste 50 milioane anual, populaţia va ajunge la sfîrşitul secolului nostru probabil la 7.000 milioane oameni, fapt reflectat şi de curba sporului natural prezentat în figura 1.1.

Sporul cel mai dinamic al populaţiei, superior ritmului de dezvoltare economică, se înregistrează în ţările în curs de dezvoltare. Dar şi ţări dezvoltate, între care S.U.A. şi Japonia, cunosc o natalitate ridicată, determinată mai ales de factori psihopolitici. Franţa, unde din secolul al XVIII-lea are loc o reducere a sporului natural, a lansat încă din deceniul trecut „chemarea de a ajunge la finele

[1] Noţiunea de „explozie demografică" (Population explosion) a fost pusă în circulaţie de demograful american Robert C. Cook, la începutul deceniului al VI-lea din secolul nostru.

anului 2000 la 100 milioane locuitori, ecoul însă pare a se lăsa așteptat“ [1].

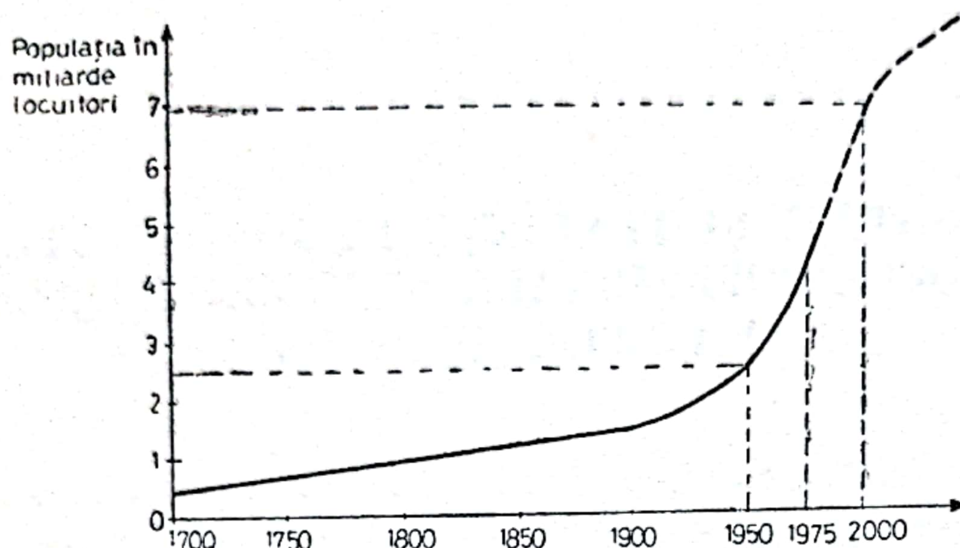

Figura nr. 1.1
Evoluția populației lumii în perioada 1700—2000

Pe baza informațiilor și relațiilor cunoscute, se poate aprecia că, în condițiile în care se menține ritmul actual de creștere, de circa 20 la mie anual, populația lumii se va dubla în circa 35 de ani [2].

Creșterea rapidă a populației atrage după sine necesitatea unor studii profunde privind asigurarea cerințelor de hrană, a mijloacelor necesare pentru o viață civilizată.

Studiul evoluției demografice în strînsă legătură cu dezvoltarea economică și legitățile biologice și sociale ne conduce la concluzia că la începutul secolului următor cînd se va înregistra un nivel de civilizație de cca. 10 ori mai mare decît în prezent, vom asista la un proces de aplatizare a curbei creșterii populației.

În legătură cu evoluția numerică a populației și a corelației acesteia cu posibilitățile de asigurare a bunurilor necesare, de-a lungul istoriei au apărut numeroase teorii

---

[1] A. Sauvy: *Théorie générale de la population*, vol. I, Économie et croissance, ed. a III-a, Paris 1963.

[2] Este cunoscută relația dintre ritmul de creștere al populației și perioada de dublare. Cînd rata anuală de creștere a populației este constantă și egală cu n, atunci timpul de dublare măsurat în ani este aproximativ egal cu 70 : n.

cunoscute sub denumirea de teorii demoeconomice. Ideile şi tezele susţinute reflectă poziţia de clasă a autorilor, ca şi limitele generate de gradul de cunoaştere în diferite epoci istorice.

Din sinteza acestor teorii rezultă că un mare număr de autori au pledat pentru creşterea numerică a populaţiei ca factor esenţial al progresului societăţii omeneşti. Un alt grup de autori, analizînd raportul dintre creşterea demografică şi creşterea economică, susţin teza asigurării unui optim între aceste procese mergîndu-se, în zilele noastre, pînă la planificarea familiei.

Pe un asemenea fond apare la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (1798) cenuşia lucrare a preotului englez Thomas Robert Malthus „Essay on the Principe of Population" (Eseu asupra principiului populaţiei). Esenţa teoriei sale constă în neconcordanţa dintre creşterea populaţiei şi a bunurilor de consum, susţinînd că populaţia creşte în progresie geometrică, în timp ce mijloacele de subzistenţă sporesc doar în progresie aritmetică.

Produs al confruntării dintre burghezia în ascensiune şi proprietatea funciară în restrîngere (ideolog al acesteia din urmă), Malthus, departe de a fi un original, se distinge prin poziţia sa reacţionară şi apologetică. Caracterul reacţionar al teoriilor sale se reliefează şi mai bine atunci cînd analizăm soluţiile propuse pentru rezolvarea „problemelor" populaţiei : abstinenţă, războaie, epidemii. „Un om care se naşte într-o lume deja ocupată, dacă familia sa nu poate să-l hrănească sau dacă societatea nu poate utiliza munca sa, nu are de loc dreptul de a reclama o porţie oarecare de hrană şi el este realmente de prisos pe pămînt. La marele banchet al naturii nu există loc pentru el. Natura îl condamnă să plece şi nu va întîrzia să execute chiar ea acest ordin" [1].

Împotriva unei asemenea teorii s-au ridicat oameni de ştiinţă de cele mai diverse concepţii din toate timpurile care i-au urmat, au efectuat un adevărat rechizitoriu clasicii marxism-leninismului, iar viaţa a infirmat, rînd pe rînd, ipotezele şi „legităţile" emise.

---

[1] T. R. Malthus, *Essai sur le principe de la population*, Paris, 1852, pag. 8.

Apar însă şi în anii noştri aprecieri dintre cele mai sumbre cu privire la viitorul omenirii. În unele lucrări se propun drept soluţii, împotriva consecinţelor sporirii populaţiei şi a epuizării resurselor, stagnarea creşterii sau creşterea zero care, de fapt, ar perpetua decalajele actuale. Iată de ce ne propunem, în cele ce urmează, să analizăm mai profund această temă de strictă actualitate : trebuie limitată creşterea ? sau se pune problema delimitării unui asemenea obiectiv ? Este acceptabilă creşterea zero ?

1.1. Limitarea creşterii sau delimitarea ei

Între lucrările contemporane consacrate studiilor demoeconomice, cea mai pesimistă prognoză o prezintă „Limitele creşterii“ [1], în care se susţine că : „dacă tendinţele actuale de creştere ale populaţiei, industrializării, poluării, producţiei alimentare şi a epuizării resurselor continuă în ritmul prezent, în mai puţin de un secol vom asista la prăbuşirea sistemului mondial al lumii de pe planeta noastră“. Apariţia acestei cărţi este datorată „Clubului de la Roma“, înfiinţat în aprilie 1968 din iniţiativa economistului italian Aurelio Paccei, grupînd în prezent un mare număr de personalităţi ale vieţii ştiinţifice, economice şi sociale din diferite ţări ale lumii. Între primele preocupări ale „Clubului“ se înscrie elaborarea unui „Proiect cu privire la situaţia omenirii“ încredinţînd redactarea acestuia, după reuniunile din anul 1970 de la Berna şi Cambridge şi dezbaterile din anul următor, de la Moscova şi Rio de Janeiro, profesorului D. L. Meadows de la Massachusette Institute of Technology, fapt pentru care întîlnim, în literatura de specialitate citarea acestui studiu şi sub denumirea de „Raportul Meadows“ sau „Raportul M.I.T.“.

La baza concluziilor cuprinse în „Raport“ se află modelul intitulat „Sistemul dinamic al lumii“ elaborat de un colectiv de la M.I.T., condus de J. W. Forrester. Modelul

---

[1] Meadows D. H., Meadows D. L., Nehrens III W. W., *The limits of Growth, A. report for the Club of Rome's Proiect and the Predicament of Mankind*, A. Potomac Associates Book, Universe Books, New York, 1972.

inserează evoluția a cinci variabile apreciate că au o creștere exponențială și anume : populația, producția de alimente, resursele naturale, producția industrială și poluarea, începînd din anul 1900 pînă în 1970 și previzibilul pînă în mileniul următor.

Autorii „Raportului" argumentează că spre sfîrșitul acestui mileniu și începutul mileniului următor se va declanșa o criză mondială generată de penuria de hrană a populației, dacă se menține actuala rată a sporului natural. Totodată, se apreciază că resursele minerale vor fi epuizate, în condițiile dimensiunilor actuale de consum, într-o perioadă cuprinsă între un deceniu și un secol.

Creșterea ratei investițiilor și orientarea prioritară a acestora spre industrie sînt apreciate drept cauze esențiale ale dezechilibrului care vor determina epuizarea resurselor naturale și accentuarea poluării. Cu ritmul actual al industrializării, autorii conchid că se va ajunge foarte curînd la un stadiu alarmant de poluare a solului, atmosferei și apelor.

În fapt, „Raportul" degajă un pesimism sumbru asupra viitorului apropiat al omenirii și pledează pentru stoparea sporirii populației, cu reducerea la zero a creșterii economice.

Studiul a generat dezbateri fără precedent. Majoritatea intervențiilor, deși admit că sîntem în fața unei demonstrații potrivit căreia resursele naturale, la nivelul actual de cunoaștere și ritm de consum, se pot epuiza dacă nu se întreprind măsuri de raționalizare și de descoperire a altor rezerve, dezic concluziile și propunerile finale, calificînd lucrarea drept postdicție distopică. Remarcabilul sociolog Alfred Sauvy acordă acestui studiu „nota zero" într-o lucrare cu același titlu [1] și-i acuză pe promotorii raportului că păcătuiesc împotriva „săracilor care se înmulțesc, dar care nu-și pot plăti luxul stagnării" ; economistul englez W. Beckerman demonstrează că „modelul este grosier și mecanicist, conținînd numeroase contradicții între termeni", iar francezul C. Gruson (ca să citām numai cîteva intervenții) observă că „Maedows si echipa sa au manifestat un pesimism ne-

---

[1] A. Sauvy, *Croissance zéro*, Calmann Lévy, 1973.

justificat privind dorința și posibilitățile societății de a alege căile raționale ale creșterii". Comitetul pentru resursele naturale din cadrul Consiliului economic și social al O.N.U., pe baza unui studiu original, respinge teoria limitelor creșterii și declară că, avînd în vedere vastul potențial existent, în special în țările în curs de dezvoltare, temerile exprimate nu se justifică.

Fără îndoială, sursele de minerale prospectate prezintă anumite limite. Sînt evidente crizele energetice și de materii prime declanșate pe fondul unor situații politice, dar alimentate de stări economice. Soluționarea acestor crize presupune nu atît limitarea dezvoltării, ci mai degrabă orientarea consumului în funcție de nivelul resurselor energetice, punerea în valoare a unor rezerve ocolite sau insuficient exploatate pînă în prezent cum sînt: cărbunele, energia mărilor și oceanelor, eoliană, geotermică. În fața cercetării științifice trebuie pusă de asemenea problema utilizării drept surse energetice a unor reziduuri industriale, dar mai ales energia solară și nucleară — surse practic inepuizabile. În același timp, în relațiile dintre state se impune statuarea unei noi ordini economice. Este astfel bine de înțeles că soluționarea problemelor sociale contemporane nu poate fi făcută prin limitarea creșterii demografice și cu atît mai puțin a creșterii economice.

Analiza datelor și concluziilor rezultate din această lucrare impune a lua în considerație faptul că planeta noastră se găsește astăzi formată din state cu nivele extrem de diferite în ce privește densitatea populației, gradul de valorificare a surselor de alimentație și a materiilor prime, nivelul de dezvoltare economică și socială [1] și, prin urmare, problema trebuie pusă diferențiat.

— Referitor la populație, există un grup de țări dezvoltate din punct de vedere economic, unde, de regulă, întîlnim și o densitate ridicată. Spre deosebire de acestea există un mare număr de state slab dezvoltate care înregistrează un spor natural ridicat, spor care se va regla odată cu creșterea gradului de civilizație. În multe țări

---

[1] Alecu Floareș, *Limitarea creșterii sau delimitarea ei*, în *Cronica*, nr. 36, 1973, pag. 11.

slab dezvoltate creşterea populaţiei este o necesitate reclamată de ridicarea densităţii, desăvîrşirea naţiunii şi valorificarea în perspectivă a resurselor naturale.

— În ce priveşte sursele de alimentaţie, putem aprecia fără îndoială existenţa unor limite la un moment dat. Depăşirea acestui prag ţine însă de extinderea suprafeţei cultivate şi participarea elementelor intensive ale agriculturii, la care se adaugă folosirea unor resurse oferite de mări şi oceane, cît şi de descoperirile în domeniul chimiei proteinelor.

— Este adevărat că sursele de materii prime prezintă în fiecare moment anumite limite, dar ele sînt tot atît de dinamice ca şi progresul tehnic. Nu pare lipsită de temei observaţia lui P. Lafitte potrivit căreia „cu cît se exploatează mai mult, cu atît resursele naturale identificate cresc“ [1].

Este logic să observăm că, chiar la actualul grad de cunoaştere a tainelor naturii, numeroase zone nu sînt încă exploatate. De asemenea, revoluţia ştiinţifică şi tehnică asigură punerea în valoare a unor importanţi înlocuitori, cît şi utilizarea deşeurilor. Totodată, se pare că vom ajunge nu prea tîrziu la revizuirea multor legi naturale şi, în acest cadru, la înfăptuirea visului de aur al generaţiilor trecute de obţinere a primului gen de „perpetuum mobile“. Cel puţin, fisiunea nucleului de hidrogen determină mari speranţe chiar la actualul nivel al tehnicii. Un argument suplimentar îl constituie şi ştirea potrivit căreia se va construi, încă în actualul deceniu, primul reactor nuclear reproductiv, care va regenera aceeaşi cantitate de combustibil nuclear cît consumă.

— Gradul de dezvoltare economică continuă să polarizeze lumea în două tabere extrem de distanţate şi cu perspective de adîncire a decalajelor, aşa cum se poate observa şi din tabelul nr. 1.1.

Înşişi autorii „Raportului M.I.T.“ recunosc că „procesul creşterii economice, aşa cum are loc astăzi, lărgeşte în mod inexorabil decalajul dintre naţiunile bogate şi cele sărace ale lumii“. Limitarea creşterii economice şi acceptarea ratei zero, poate fi discutată după părerea noastră

---

[1] P. Lafitte, *Le monde*, 15 august, 1972.

cel mult la nivelul țărilor cu un grad avansat de dezvoltare economică.

Tabelul nr. 1.1

Dinamica produsului intern brut pe un locuitor, în dolari[1]

	Situația existentă			Prognoză
	1965	1970	1975	1980
Media tuturor țărilor	696	803	943	1 111
Țări dezvoltate	2 434	2 904	3 545	4 342
Țări în curs de dezvoltare	191	219	262	319
Raportul: țări dezvoltate, țări sărace	12,7	13,2	13,5	13,6

Dincolo de aceste medii se ascund decalaje mult mai alarmante. Oare se poate concepe introducerea ratei zero în același timp în S.U.A. și în India, în condițiile în care, în anul precedent, prima realiza un produs intern brut pe locuitor de 5000 dolari, iar ultima de 100 dolari ? Aceasta ar însemna, de fapt, consfințirea definitivă a decalajelor, condamnarea țărilor rămase în urmă de a fi surse perpetue de materii prime, de forță de muncă și piețe de desfacere pentru produse finite țărilor dezvoltate. Punerea în valoare a resurselor țărilor „sărace", a forței de muncă, asigurarea unei adevărate egalități din punct de vedere economic între state impun accelerarea gradului de industrializare, atît cantitativ, cît și calitativ-structural, în țările slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare.

— În fine, pericolul poluării îngrijorează astăzi toate națiunile lumii. Atenuarea consecințelor poluării nu poate însă duce spre subdezvoltarea și întoarcerea la evul mediu. Aceasta cere, dimpotrivă, conjugarea eforturilor tuturor statelor spre găsirea unor antipoluanți capabili să înlăture sau să prevină orice dezechilibru ecologic. Așadar, „Raportul M.I.T." se recomandă ca o lucrare care atenționează factorii responsabili cu consecințele ce le pot deter-

[1] Prelucrat după F.A.O., *Projections relatives aux produites agricoles*, 1970—1980, Roma, 1971.

mina eventualele dezechilibre asupra evoluției și viitorului omenirii. Datele puse la baza modelului sînt greu de contestat, dar experiența vieții de milenii demonstrează că este deocamdată irealizabilă cuprinderea societății omenești în cîțiva indicatori cantitativi, care să exprime un dinamism atît de complex. Mai mult, „Raportul" nu tratează, și recunoaște că nu poate trata, problemele generate de natura relațiilor sociale, domeniu în care numai schimbările din ultimele trei decenii au produs adevărate mutații în evoluția tuturor factorilor analizați de Meadows și Forrester. Se cuvine în acest cadru, a fi reamintit că între trăsăturile epocii contemporane se înscrie la loc de frunte procesul ireversibil de trecere de la capitalism la socialism, de care autorii își dau seama, dar pledează de fapt, destul de voalat, pentru perpetuarea actualelor stări de lucruri, pentru acoperirea carențelor orînduirii capitaliste și accentuarea decalajelor.

În al doilea rînd, „Raportul" face marea greșeală de a nu fi adăugat, tot în rîndul factorilor de bază și tot de natură exponențială, tehnologiile — progresul tehnic în ansamblul său — care generează un dinamism necunoscut în istoria omenirii.

Cea mai mare greșeală este dată de faptul că s-a lucrat pe un model global. Altul ar fi fost rezultatul dacă cele cinci variabile exponențiale ar fi fost calculate la nivelul fiecărui stat, procedînd apoi la însumarea și analizarea lor în acest context. S-ar fi dedus probabil în acest caz și în condițiile acceptării egalității depline și a suveranității nelimitate, că stagnarea creșterii demoeconomice trebuie cel mult delimitată la acele țări care au ajuns deja la un înalt grad de industrializare, de dezvoltare economică, în timp ce țările „sărace" trebuie să forțeze nota în această direcție. Însușindu-și o asemenea apreciere „Clubul de la Roma" a elaborat o a doua lucrare — „Omenirea la răspîntie" — în care statele lumii apar împărțite în zece grupe [1]. De asemenea, recent, a fost publicat cel de-al III-lea raport sub coordonarea reputatului economist olandez, Jean Tinbergen.

---

[1] M. Mesarovič and E. Pestel, *Mankind at the turning point*, New-York, 1974.

În fine, această lucrare constituie primul document computerizat care atestă necesitatea unor schimbări sociale radicale ce nu pot fi înfăptuite de capitalism, determinînd cel mai plauzibil argument în favoarea socialismului, orînduire ale cărei binefaceri sînt închinate omului, afirmării personalității umane.

1.2. Tendințe în evoluția structurii populației pe plan mondial

Creșterea absolută a locuitorilor planetei noastre este însoțită de reducerea relativă a populației active. Între anii 1900 și 1960, ponderea populației ocupate în totalul locuitorilor a scăzut de la 40,4% la 36,3%, iar în țările dezvoltate de la 44,9% la 42,3%, menținîndu-se și în continuare aceeași tendință [1]. În țările cu o economie avansată, acest proces este determinat de „îmbătrînirea" [*] populației ca urmare a scăderii natalității, extinderii regimului de pensii, creșterii numărului de ani de școlarizare etc. Totodată, în cadrul implicațiilor revoluției științifice și tehnice, se înscrie și reducerea duratei zilei de lucru. Abordînd o asemenea problemă, Fourastié apreciază că, spre sfîrșitul secolului, un salariat va lucra circa 40.000 de ore în întreaga viață [2].

Pe acest fond se înregistrează o tendință fermă de reducere a ponderii populației ocupate în sectoarele primare ale economiilor, paralel cu creșterea populației ocupate în ramurile neagricole. Pe plan mondial, acest indicator a înregistrat o diminuare de la 72,1% în anul 1900 la 55,1% în anul 1970 [3] și la cca 50% în anul 1975. Dacă în perioada interbelică ritmul anual de reducere a populației agricole era de 1%, în ultimele două decenii ritmul a ajuns la circa 3% anual. Fenomenul este extrem de accentuat în țările dezvoltate din punct de vedere economic și mult mai redus în țările în curs de dezvoltare.

---

[1] J. M. Limbov, *Revue internationale du travail*, vol. 98, nr. 4, oct. 1968, pag. 348—349.

[*] Îmbătrînirea populației presupune creșterea duratei medii de viață ca urmare a reducerii simultane a natalității și mortalității.

[2] J. Fourastié, *Les 40.000 heures*, Paris, 1965.

[3] R. Soare ș.a., *Aspecte ale forței de muncă în țările capitaliste*, în *Revista de statistică*, nr. 4, 1970, pag. 91—97.

Reducerea populației ocupate în agricultură, proces specific țărilor dezvoltate și care se conturează ca tendință în toate statele care au pornit pe calea industrializării, este însoțită de creșterea ponderii populației care lucrează în sectorul secundar. După saturarea acestuia și în pas cu implicațiile revoluției științifice și tehnice, are loc diminuarea populației ocupate în secundar și sporirea vertiginoasă a celei ocupate în sectorul terțiar, al serviciilor.

În al doilea rînd, se înregistrează un nou proces în cadrul evoluției profesiilor, în sensul reducerii longevității acestora, dispariției meseriilor tradiționale și apariției altora moderne, creșterii încărcăturii intelectuale odată cu trecerea de la stricta specializare la concentrarea profesiilor și de aici la policalificare.

Toate acestea au determinat un proces larg de mobilitate socioprofesională și rezidențială care poartă amprenta naturii relațiilor de producție.

1.3. Caracteristici ale forței de muncă în România

În secolul nostru populația României a sporit de la 11.168 mii locuitori în 1900 la 21.559 mii locuitori la data de 5 ianuarie 1977, evoluție exprimată în figura nr. 1.2.

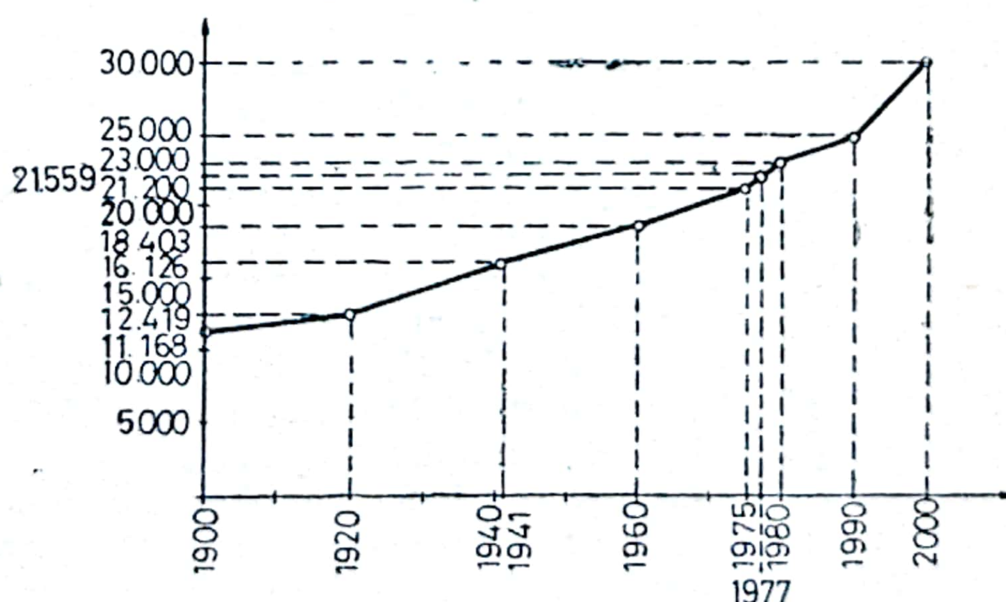

Figura nr. 1.2
Evoluția populației României în secolul XX

Așa încît, indicatorii care definesc structura, compoziția și evoluția forței de muncă se apropie tot mai mult, ca tendință, de cei ai țărilor înscrise deja pe treptele dezvoltării. În plus, parametrii forței de muncă din România încorporează în egală măsură consecințele socialismului în care toate binefacerile sînt închinate omului, afirmării personalității umane.

În primul rînd, are loc și la noi o tendință sistematică de reducere a ponderii populației active în structura globală a populației. Este de semnalat că nivelul populației active este mai ridicat în țara noastră, atît față de cel înregistrat în țările cu o economie avansată, cît și față de media mondială. Aceasta reflectă tarele trecutului, moștenirea care ne-a lăsat-o regimul burghez, ca și consecințele războiului. În prezent însă înregistrăm o tendință fermă de reducere a perioadei de activitate.

Procesul de dezvoltare economică și, în acest cadru, de industrializare este însoțit și în România de o intensă mobilitate sat-oraș, de creșterea gradului de urbanizare. Pornind de la un nivel scăzut de dezvoltare, țara noastră reușește, în ultimele decenii, să devanseze media mondială la indicatorii care definesc migrația sat-oraș, creșterea gradului de urbanizare, mobilitatea socioprofesională în ansamblu.

În al treilea rînd, industrializarea, dezvoltarea celorlalte ramuri ale economiei, modernizarea agriculturii au fost însoțite și în țara noastră de reducerea unui important număr de agricultori și reprofilarea lor spre meserii solicitate de sectoarele secundar și terțiar. În perioada 1950—1976 ponderea populației care lucrează în agricultură s-a redus de la 74,1% (nivel superior mediei mondiale) la 35,6, înscriindu-se de data aceasta sub media lumii. În același interval, a crescut populația activă ocupată în industrie, de la 12% la 31,9%, în construcții de la 2,2% la 8,3%, în circulația mărfurilor de la 2,5% la 5,8%, în transporturi și telecomunicații de la 2,2% la 5,0%[1]. Sînt reflectate, în această statistică, implicațiile procesului de industrializare accelerată, de dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor, de modernizare a economiei.

---

[1] * * * Anuarul statistic al R. S. România, 1977, DCS, pag. 101.

Între consecințele acestui fapt un prim loc îl ocupă creșterea gradului de urbanizare. Populația urbană a țării noastre a sporit în ultimele trei decenii cu 6 524 mii persoane, mai mult de jumătate din acest spor provenind din mediul rural. Ponderea populației urbane în totalul populației țării a crescut de la 23,4% în 1948 la 47,5% la 5 ianuarie 1977 [1].

Ansamblul acestor procese este confirmat de creșterea de circa 3 ori a numărului de personal, fenomen însoțit de sporirea vertiginoasă a ponderii muncitorilor în totalul personalului, depășind ca ritm, și din acest punct de vedere, media mondială. Astfel, numărul mediu al personalului a sporit, în perioada 1950—1976 de la 2,1 milioane la 6,5 milioane [2]. Din aceștia lucrează în prezent 44% în industrie, 12% în construcții, 8% în agricultură și 32,4% în sectorul terțiar. Consolidarea detașamentului muncitoresc este confirmată de sporirea numărului mediu scriptic de la 1,2 milioane la peste 5,2 milioane, ponderea acestora în totalul personalului crescînd de la 57,5% în 1950 la 80,8% în 1976. Evident, aici trebuie menționată și distribuția mai rațională pe teritoriul țării, ca urmare a dezvoltării mai dinamice a localităților rămase în trecut în urmă.

Creșterea numerică a personalului muncitor în ansamblu, a clasei muncitoare în special, a fost însoțită de importante modificări calitative. Ponderea muncitorilor calificați depășește 80%. Numai în perioada 1965—1975 numărul absolvenților școlilor medii și ai învățămîntului superior s-a dublat. Aceasta a condus la sporirea factorilor intensivi, la creșterea economică.

S-au produs importante schimbări în structura socială a României. Are loc o creștere sistematică a ponderii clasei muncitoare, care reprezintă astăzi circa 50% din totalul populației ocupate. În același timp, țărănimea reprezintă 36%, iar intelectualitatea peste 13%.

---

[1] * * * Comunicat privind rezultatele preliminare ale recensămîntului populației și locuințelor din 5 I 1977, în Scînteia nr. 10.829, 14 iunie 1977.

[2] * * * Anuarul statistic al R. S. România, 1977, DCS, pag. 102.

Asistăm la un proces sistematic de omogenizare, deopotrivă în rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii, ale intelectualității și de sudare tot mai puternică a claselor și păturilor sociale în jurul clasei muncitoare, care își afirmă în tot mai mare măsură rolul de clasă conducătoare.

În următoarele două decenii se prevede, așa cum rezultă din Programul partidului adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R., să se reducă în continuare populația ocupată în agricultură pînă în anul 1990 la cca 2 miloane din totalul populației active. Aceasta va fi însoțită de mutații radicale în configurația socială a țării noastre [1].

„Creșterea ponderii populației ocupate în ramurile neagricole, accelerarea industrializării, generalizarea procesului de mecanizare și extindere a automatizării producției vor fi însoțite și la noi de creșterea mai întîi, dar apoi de stoparea și de reducerea relativă a ponderii populației ocupate în industrie, paralel cu creșterea vertiginoasă a populației ocupate în construcții, transporturi și îndeosebi în sfera serviciilor. În acest domeniu, al serviciilor, se conturează de pe acum o dinamică mai puternică a așa-zisului sector cvaternar. Va spori în mod accelerat ponderea populației ocupate, mai ales în domeniul științei, al învățămîntului, al sănătății" etc. [2]

În al patrulea rînd, structura profesiilor va suferi și în România mutații radicale. Va crește foarte puternic ponderea absolvenților școlilor profesionale, tehnice, ai institutelor de învățămînt superior. Vom asista la o restrîngere a nomenclatorului meseriilor, la creșterea mai rapidă a meseriilor, corespunzătoare tehnicii moderne, la policalificarea muncitorilor, la reducerea ponderii și chiar dispariția unor profesii.

În ansamblu, se poate aprecia faptul că mobilitatea socio-profesională a forței de muncă din țara noastră în structura actuală, ca și în tendințele care se întrevăd,

---

1 * * * *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, București, Ed. politică, 1975, pag. 92.

2 Al. Floareș, *Dinamica forței de muncă în România*, în *Cronica* nr. 15 (323), 1972, pag. 11.

reflectă ascensiunea dinamică a economiei româneşti, asimilarea tot mai puternică a elementelor definitorii ale revoluţiei ştiinţifice şi tehnice.

1.4. Teorii şi concepţii privind interconditionările dintre dezvoltarea economică şi demografică

Atît pe plan mondial, cît şi în ţara noastră, au loc preocupări tot mai intense pentru studierea legăturilor dintre populaţie şi economie, a corelaţiilor şi modelelor demoeconomice.

Este ştiut că populaţia unei ţări sau a unei zone se prezintă într-o triplă ipostază : ca producătoare de bunuri materiale, ca subiect de venituri şi, respectiv, ea avînd rolul de consumatoare a mijloacelor create ce corespund principalelor faze ale reproducţiei sociale : producţie, repartiţie şi consum. Evident, în timp ce numai o parte din populaţie se legitimează ca producătoare şi anume populaţia ocupată, ea apare, în totalitatea sa, drept consumatoare.

Lumea contemporană prezintă un întreg mozaic al incidenţelor demoeconomice. În unele ţări, raportul dintre populaţie şi economie se caracterizează printr-un ritm superior de creştere a venitului naţional pe locuitor faţă de dinamica sporului populaţiei, în timp ce în altele se înregistrează o creştere mai accelerată a populaţiei faţă de economie, ceea ce determină o continuă diminuare a nivelului de trai. Pornind de la aceşti indicatori, literatura de specialitate reţine diferite grupări ale statelor, la un pol situîndu-se ţările dezvoltate, iar la celălalt ţările sărace. În acest cadru, se distinge gruparea făcută de Alfred Sauvy [1] potrivit căreia totalitatea statelor lumii este formată din cca. 30 de state dezvoltate, cuprinzînd un miliard locuitori, 20 de state mediu dezvoltate, cu o populaţie de 0,5 miliarde şi peste 100 de state cuprinzînd mai mult de jumătate din populaţia lumii, unde dăinuie subdezvoltarea. Este, fără îndoială, o caracteristică a relaţiei demoeconomice moderne faptul că peste o treime din populaţia lumii este subnutrită.

---

[1] A. Sauvy, *Théorie générale de la population*, în volumul I, *„Economie et croissance"*, ediţia a III-a, Paris, 1963.

Între aceste extreme, cu o evoluţie specifică, se înscriu ţările socialiste. Trăsăturile specifice ale sporului natural în socialism, raportul faţă de creşterea economică, politica de stat pentru utilizarea deplină a forţei de muncă în orînduirea noastră impun conturarea unei teorii marxiste a populaţiei, care nu mai poate fi redusă la antimalthusianism, cum s-a procedat vreme îndelungată. „Tocmai reducerea concepţiei marxiste asupra evoluţiei populaţiei la antimalthusianism a împiedicat dezvoltarea tezelor fundamentale ale clasicilor într-o teorie ştiinţifică închegată [1].

Desigur, populaţia umană constituie unul din cele mai complexe fenomene, procesele demografice găsindu-se în corelaţii dialectice cu alte procese sociale. Există o strînsă intercondiţionare între nivelul indicatorilor demografici şi nivelul indicatorilor forţelor de producţie specifici orînduirii sociale. Marx, însă, demonstrează că fiecărei orînduiri îi este specifică o lege, şi nu un sistem de legi ale populaţiei. Fără îndoială această lege acţionează diferit de la o ţară la alta şi, în cadrul fiecărei ţări, de la o zonă la alta. În acelaşi timp, legea prezintă elemente specifice de la o perioadă la alta. Într-un fel va acţiona în perioada de început, după cucerirea puterii şi cu totul alte nivele ale caracteristicilor vor fi înregistrate în perioada de maturitate a orînduirii. Ţinînd cont de toate aceste elemente, apreciez că legea populaţiei în socialism trebuie să găsească răspuns corespunzător problemelor cum sînt: natura orînduirii sociale, elemente specifice ale natalităţii, mortalităţii, duratei medii de viaţă, gradul de dezvoltare a forţelor de producţie şi repartiţia lor în teritoriu, poziţia producătorilor faţă de mijloacele de producţie, preocuparea de a asigura utilizarea raţională a tuturor persoanelor apte de muncă, gradul de civilizaţie, nivelul asistenţei medicale, măsura în care poporul se bucură de aceste mijloace, gradul de omogenizare socială.

---

[1] P.K. Khalathari, *Uberlevölkerung in der Entwieklungesländnn Ein Beitrag zur marxistichen Bevolkevungstheorie*, Academie Verlag, Berlin, 1968, pag. 19.

Pe baza acestora formulăm astfel legea generală a populației : socialismului îi este specifică creșterea populației pe seama stimulării natalității și a reducerii sistematice a mortalității. Sporul natural este constant devansat de ritmul creșterii bunurilor materiale. Are loc un proces de omogenizare socială, utilizarea rațională și deplină a forței de muncă constituie un obiectiv esențial. Nivelul acestor caracteristici, evoluînd în timp, variază de la o țară la alta și, în cadrul fiecărei țări, de la o zonă la alta. Creșterea populației în socialism face parte din politica de stat și condiționează dimensiunile avuției naționale prin structura forței de muncă, stocul de învățămînt etc. atît în prezent, cît și în perspectivă.

Pe linia preocupărilor de stat, în urmărirea unui echilibru între creșterea economică și creșterea demografică se acceptă tot mai mult teza optimumului populației, al cărei precursor a fost în antichitate Platon, teză susținută la începutul secolului al XX-lea de E. Cannan și suedezul K. Wieksell, iar în zilele noastre de A. Sauvy, la care se adaugă o întreagă pleiadă de demografi marxiști, printre care : A. I. Boiarski (U.R.S.S.), J. P. Pichat (Franța), M. Okolski (Polonia), I. Moraru (România) etc. „În condițiile construirii socialismului — arăta profesorul I. Moraru —, cînd avem posibilitatea realizării conștiente a legilor ce guvernează fenomenele sociale, coordonata demografică — expresie a unui ansamblu de condiții economico-sociale, cultural-educative și legislative, printre care și dependența acesteia de familie — poate și trebuie să fie dirijată în conformitate cu necesitatea istorică proprie dezvoltării societății socialiste“ [1]. Planificarea familială este susținută și de O.N.U. în cadrul programului dedicat „Drepturilor omului“. Trebuie subliniat însă faptul că planificarea familială nu poate fi confundată cu limitarea creșterii. Pentru România planificarea familiei trebuie să-și fixeze drept obiective creșterea populației, menținînd cel puțin nivelul actual de natalitate și reducînd sistematic mortalitatea.

---

[1] I. Moraru, *Aspecte demografice actuale ale dezvoltării societății noastre*, în vol. *Stat, națiune, progres social*, București, Ed. politică, 1968, pag. 269.

Optimumul demografic și raportul demoeconomic nu pot fi reduse la situații statice; ele impun calcularea unor cicluri de lungă durată, mergînd pînă la un secol, așa cum a procedat economistul american S. Kuznets, intercalînd, însă, pe acest interval perioade decenale sau chiar cincinale. Fără îndoială, însă, abordarea legăturilor populație-economie nu poate fi făcută ocolind teoria modernă a creșterii economice, la care numeroși economiști români și-au adus o valoroasă contribuție [1].

Analiza proceselor demoeconomice impune o atenție sporită repartizării populației în profil teritorial. Pentru țara noastră aceasta prezintă o semnificație deosebită, datorită disproporțiilor alarmante moștenite de la regimul trecut și efectelor măsurilor întreprinse în ultimii 20—25 ani, prin dezvoltarea mai accelerată a zonelor rămase în urmă, măsuri care au determinat tendințe specifice în procesul de omogenizare economică și socială a țării.

Demografia a pus în lumină încă de la începutul secolului nostru, odată cu apariția lucrării lui A. Weber [2], variația teritorială a fenomenelor și proceselor demoeconomice ale natalității, mortalității, structurii populației pe vîrste, a mobilității teritoriale și specioprofesionale a acesteia. Pe această bază a fost demonstrată necesitatea unor „analize regionale" asupra fenomenelor și proceselor demoeconomice. Consecințele industrializării și dezvoltării economice în profil teritorial au stimulat apariția unor lucrări de valoare privind problemele demoeconomice. Între acestea se distinge studiul de autoritate datorat lui Walter Isard [3] care în analizele de tip regional (zonal), a argumentat necesitatea efectuării prognozei populației în același timp cu prognoza economică, esti-

---

[1] Menționăm în acest sens: Manea Mănescu, *Preocupări cu privire la tehnica de elaborare a modelelor cibernetice în economie*, în *Studii și cercetări de calcul economic și cibernetică economică*, nr. 2, 1967; Em. Dobrescu, *Ritmul creșterii economice*, Buc., Ed. pol., 1968; T. Schatteles, *Modelarea creșterii economice*, Buc., Ed. pol., 1968 etc.

[2] A. Weber. *Uber den Standart der Industrie*, Berlin, 1967.

[3] W. Isard, *Methode of Regional Analyses and Introduction to Regional Science*, New York — Londra, 1960.

marea migrației pe genuri și cauze, analiza de tip input — output în profil zonal, metodele gravitaționale și de interacțiune spațială, analiza repartizării în teritoriu a industriei în strînsă corelație cu procesele demografice, urmărind stimularea reciprocă a acestora. Au fost elaborate modele matematice privind migrația datorată îndeosebi dezvoltării regionale inegale [1].

La fel ca în celelalte state, și în țara noastră s-au efectuat, încă din secolul trecut, studii de valoare privind mișcarea populației și a fenomenelor economice. Un început remarcabil în această direcție se face la noi prin monografiile de județe (Dorohoi, Mehedinți, Putna) ale lui Ion Ionescu de la Brad. Cercetările întreprinse între cele două războaie mondiale de școala sociologică românească, în fruntea căreia s-a aflat Dimitrie Gusti, vizează și ele diferite aspecte ale proceselor demoeconomice. În aceeași perioadă se efectuează unele cercetări și analize de tip zonal vizînd cunoașterea structurii și a problemelor socio și demoeconomice specifice ale unei regiuni naturale din țara noastră, cum sînt cele referitoare la Munții Apuseni și „Țara Oltului“ (Făgăraș) [2]. Încercînd o grupare a cercetărilor monografice a comunităților rurale în sociologia românească — literatura de specialitate evidențiază cinci etape distincte și anume, monografiile de sate efectuate pe baza programului de cercetare elaborat de A. V. Gîrdei ; monografia exhaustivă — cercetările monografice desfășurate de școala sociologică potrivit concepției metodologiei elaborate de D. Gusti ; diversificarea tipologiei monografice postbelice efectuate în cadrul teoretic al concepției sociologiei marxiste.

Pentru perioada postbelică, primatul este determinat de studiile și cercetările sociologice concrete spre care s-au orientat de pe pozițiile științei marxiste, începînd cu anul 1966/1967, Catedra de sociologie și Laboratorul sociologic din cadrul Universității din București.

---

[1] Notăm pe această linie : J. Tinbergen, *Sur un modèle de la dispersion geographique de l'activité économique*, Paris, 1965.

[2] Menționăm printre acestea : Ion Luca Ciomac și Valeriu Popa-Neacșa, *Munții Apuseni*, Buc., 1936 ; Bărbat Al. — *Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului*, Cluj, 1938.

Aceste cercetări vizează în special procesul de urbanizare ce are loc în condiţiile transformărilor revoluţionare şi făuririi societăţii socialiste în ţara noastră pe tipuri de zone, caracterizate după gradul lor de dezvoltare economică.

Dar „procesul de urbanizare" — evidenţia Miron Constantinescu — este în fond „un proces de restructurare socială", el însoţind şi cuprinzînd „aspecte esenţiale ale procesului de industrializare socialistă şi de transformare socialistă a agriculturii" [1].

În acelaşi timp, acest proces este legat de fenomenele demografice. Urbanizarea presupune un proces de reprofesionalizare a oamenilor [2]; presupune implicit o remodelare structurală a populaţiei active şi a populaţiei totale.

În ansamblu, cercetările şi studiile efectuate confirmă faptul că între creşterea economică şi creşterea demografică există o strînsă şi reciprocă intercondiţionare, prezentînd însă — aşa cum s-a arătat — manifestări specifice în trecut faţă de prezent şi pe acest fond întrevăzîndu-se o nouă specificitate în viitor, condiţionată mai ales de implicaţiile revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, de evoluţia socială, economică şi culturală.

În ultimul deceniu, în ţara noastră cercetarea sociologică de zonă a cunoscut o remarcabilă dezvoltare, fiind abordate în cadrul acestei preocupări şi problemele demoeconomice.

Este de menţionat în acest sens, pe lîngă cercetările privind zona Braşov şi Slatina-Olt, cercetarea multilaterală a zonei Vrancea de la curbura Carpaţilor efectuată de specialişti din diferite domenii. O cercetare complexă de tip zonal se desfăşoară în prezent, tot din iniţiativa Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, în ţinutul Lotrului. Tot în acest cadru se înscrie şi sesiunea organi-

---

[1] *Procesul de urbanizare în R. S. România. Zona Slatina-Olt* (sub redacţia Miron Constantinescu şi H. H. Stahl), Bucureşti, Editura Academiei R. S. România, 1970, pag. 5.

[2] *Idem*, pag. 14.

zată la Iaşi în 1971, avînd ca bază studiile întreprinse pînă la acea dată în zona Bahlui *.

În 1972, s-au pus bazele unui experiment în județul Dolj, avînd ca obiectiv proiectarea unui sistem informațional modern, care să sprijine conducerea social-politică a județului în procesul de elaborare a deciziilor și în problemele planificării teritoriale **. Reține atenția faptul că un studiu asemănător, dar mult mai complex, este organizat începînd din anul 1977 în județul Iași. Toate acestea confirmă preocupările cercetării științifice din domeniul științelor sociale pentru studierea fenomenelor și proceselor specifice orînduirii noastre în vederea fundamentării științifice a deciziilor. Ca o contribuție modestă în acest domeniu dorește să se înscrie și lucrarea de față.

---

* Materialul dezbaterii este publicat de Academia de Științe Sociale și Politice a R.S.R. și Centrul de științe sociale Iași, în volumul *Conceptul sociologic de zonă cu aplicații la zona Bahlui — Iași)*, 1971.

** *Experimentul Dolj*, în *Viitorul social*, anul II, nr. 4, 1973, pag. 838—860.

CAPITOLUL II

ELEMENTE CONCEPTUALE

2.1. Noţiuni, concepte, definiţii

În lucrare sînt analizate principalele trăsături şi caracteristici ale mobilităţii socioprofesionale şi rezidenţiale ale populaţiei active cu exemplificări pe zona Iaşi, parametrii acestui proces, factorii determinanţi, consecinţele socioeconomice şi tendinţele de termen lung.

Termenul de mobilitate socioprofesională defineşte, în conceptul nostru, mişcarea populaţiei în general şi a forţei de muncă active, în principal, de la sat spre oraş, şi în ansamblu deplasarea în cele două sensuri — definită drept *mobilitate spaţială;* mutaţiile intervenite în structura socială, schimbarea statutului social al populaţiei şi evoluţia raportului dintre clase şi grupări sociale — definită drept *mobilitate socială;* dinamica structurii populaţiei după pregătirea profesională şi activitatea practică — definită *mobilitate profesională.*

Tema este tratată în strînsă legătură cu problematica populaţiei, cu principalele teorii şi concepte emise de-a lungul istoriei asupra interdependenţelor dintre dezvoltarea economică şi demografică în condiţii istorice concrete.

Analiza populaţiei are loc în conexiune cu gradul de dezvoltare economică şi socială a zonei şi în acelaşi timp în cadrul complexului unitar al ţării, poziţie impusă de legităţile care guvernează interdependenţa demoeconomică.

Raportată la timp, lucrarea evidenţiază nivelul principalilor indicatori demoeconomici în urmă cu 2—3 decenii, evoluţia acestora pînă în anii noştri şi tendinţele viitoare, atît pe termen mediu, pînă spre sfîrşitul actualului deceniu, cît şi pe termen mai lung, pînă în anii 1990—2000 şi

chiar pentru un orizont mai îndepărtat. Studiul efectuat nu urmărește atît o fotografiere a datelor actuale, ci, mai ales, pe baza desprinderii evoluției fenomenelor studiate, scoaterea în evidență a ceea ce este legic, a tendințelor de termen lung, a perspectivei, urmărind drept latură aplicativă posibilitățile de valorificare eficientă a resurselor materiale și, îndeosebi, umane.

Privită în spațiu, lucrarea se referă, în principal, la aria județului Iași, asimilînd teritoriul administrativ tipului sociologic de „zonă“, conștienți de faptul că o asemenea concepție nu este ferită de lipsuri, dar că este totuși admisibilă. Poziția noastră își găsește elementele de justificare și în criteriile care au stat la baza constituirii județelor în R. S. România. Secretarul general al partidului nostru arăta încă la Conferința Națională din 1967 că la crearea județelor se au în vedere prioritar „condițiile geografice, social-politice, componența națională a populației, legăturile culturale tradiționale, perspectivele de dezvoltare“ [1], deci un sistem complex de elemente și factori. Cu un astfel de conținut, se ajunge la o concordanță, în linii mari, a conceptului sociologic de zonă cu conceptul administrativ de județ. Într-un înțeles mai larg, se poate admite formularea unui concept de zonă sociologică-județ, concept fundamentat pe teza potrivit căreia, zona din punct de vedere sociologic se definește ca „o unitate dinamică în raport cu procesele ce se petrec în interiorul ei“ [2], ca „un peisaj polifuncțional specific în care să domine ideea de echilibru între compartimentele intrazonale respective și de dinamism relativ unitar al acestor compartimente“ [3]. Viața ne impune să acceptăm teza după care în cercetarea sociologică, ca și în cea de statistică socială, se degajă, ca o viziune învechită, delimitarea unor zone în funcție de influențele orașului, de aria potențială de atracție urbană. Dar și în afara unei

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a P.C.R.* București, Ed. politică, 1967, pag. 94—95.

[2] Miron Constantinescu ș.a., *Procesul de urbanizare în R. S. România. Zona Slatina-Olt*, București, Ed. Academiei, 1970, pag. 8.

[3] Al. Bărbat, *Cercetarea sociologică zonală*, în *Viitorul social*, nr. 1, 1972, pag. 51.

asemenea viziuni, teritoriul administrativ al județului Iași se prezintă ca un complex zonal cu o anumită varietate și specificitate, care se cere pus în valoare, atît în prezent, cît și în perspectivă. Avem în vedere atît unele condiții geografico-economice relativ unitare, cît și unele particularități demografice, acestea reclamînd măsuri de valorificare corespunzătoare în contextul dezvoltării dinamice și echilibrate a țării noastre.

În cadrul zonei administrative Iași, se pot identifica subzone, cum sînt : subzona Bahlui, subzona Jijia, subzona Siret, care prezintă la rîndul lor elemente de o varietate și specificitate mai restrînsă. Privirea acestora în ansamblul lor ni se pare justificată de legăturile care s-au stabilit între ele, istoricește și administrativ, precum și de faptul că ele au în etapa actuală același organ de decizie, cu un aparat statistic informațional unitar, cu un plan pe județ (inclusiv planul investițiilor), caracterizat de linii directoare unitare.

La delimitarea zonei după aceste criterii și considerente, se adaugă și posibilitatea sugerării unui număr de soluții factorilor de decizie și, drept urmare, valorificarea, fie și parțială, a concluziilor desprinse din studiul de față, de către organele județene.

În acest fel, lucrarea încearcă să se recomande ca o contribuție la cunoașterea statistică și sociologică a unui fenomen atît de complex, de amplu și de dinamic în etapa istorică actuală, ca mobilitatea socioprofesională și rezidențială a populației. În mod concret, fenomenul este privit la scara unui județ cu bogate tradiții culturale, științifice și chiar economice. În prezentarea concluziilor se urmărește deopotrivă evidențierea a ceea ce este lege locală, ceea ce reflectă specificul local cît și sincronizarea cu ritmurile țării, iar acolo unde a fost posibil, chiar cu ritmurile mondiale, avînd peste tot în vedere orizonturile epocii.

Făcînd apel la specificul local, am urmărit în general legicul, mersul spre ceea ce este general valabil. Am plecat de la convingerea că cercetările concrete, numai în felul acesta își capătă valoarea și utilitatea lor științifică deplină.

2.2. Elemente motivaţionale.

Analiza mobilităţii socioprofesionale a fost determinată de o sumă de factori care vizează, în final, identificarea căilor şi mijloacelor folosirii tot mai eficiente a forţei de muncă atît în prezent, cît şi în perspectivă.

Problemele demografice ocupă un loc central în activitatea guvernelor majorităţii statelor, existînd o legătură directă între politica economică şi populaţie. Aceasta se datorează, în primul rînd, faptului că mărimea şi structura populaţiei determină cantitatea de muncă, singura generatoare de valori şi, deci, de venit naţional ; în al doilea rînd, factorul demografic este hotărîtor în dimensionarea investiţiilor, deoarece alocaţiile pentru dezvoltarea economică constituie doar o parte din venitul naţional, rămasă după reţinerea sumelor necesare populaţiei şi învăţămîntului. În fine, este unanim recunoscut că de structura populaţiei depinde eficienţa economică, ceea ce poate conduce la concluzia că destinul şi viitorul unei naţiuni sînt condiţionate într-o măsură esenţială de factorul demografic.

Analiza problemelor demografice din punct de vedere istoric arată că, de la o epocă la alta şi de la o ţară la alta, populaţia a prezentat anumite particularităţi privind sporirea sau limitarea creşterii ei. Există state care la un moment dat îşi pot propune atenuarea creşterii demografice. În ce priveşte România, astăzi se impune creşterea populaţiei, atît din considerente de ordin economic (asigurarea accelerării dezvoltării, menţinerea unei structuri de vîrstă tinere, asigurarea necesarului de forţă de muncă pentru agricultură, capacitatea de a asimila şi dezvolta progresul tehnic), cît şi din considerente de ordin politic (dezvoltarea naţiunii, asigurarea unui loc favorabil în rîndul ţărilor mijlocii, menţinerea poziţiei actuale faţă de statele vecine). Aceasta este necesară cu atît mai mult, cu cît ţara noastră este înscrisă organic pe coordonatele progresului, iar o populaţie staţionară nu a favorizat niciodată progresul.

Aprofundarea studiilor demografice la noi, atît la nivel naţional, cît şi în profil teritorial, sînt cu atît mai necesare cu cît s-au întreprins puţine încercări de acest gen

în trecut, iar în prezent au apărut numeroase procese determinate de transformările politice și sociale, cum sînt : reducerea perioadei de activitate, mobilitatea profesională, migrația internă, navetismul, care au însoțit și în capitalism procesul dezvoltării industriale, dar care diferă calitativ, în conținut și chiar în formă, în societatea socialistă. Industrializarea a produs în toate statele capitaliste reducerea natalității, schimbarea concepției despre dimensiunile familiei, sporirea stocului de învățămînt, scumpirea investițiilor demografice. Socialismul trebuie să dea o amprentă nouă unor astfel de procese.

Studiată din acest punct de vedere, zona Iași prezintă, pe fondul încadrării în trăsăturile generale ale țării, numeroase elemente de specificitate, reflectate în structura subsolului, în potențialul agricol al solului, în nivelul natalității. În plus, aceasta este o zonă compact românească, cu o pondere încă ridicată de rurali, cu un pămînt de fertilitate medie și de o mare varietate — propice deopotrivă culturilor de cereale, plante tehnice, vii, livezi, cît și creșterii animalelor. Problema urbanizării acestui teritoriu nu poate fi redusă exclusiv la atragerea forței de muncă disponibile în orașele existente, care solicită investiții foarte mari, în condițiile în care există posibilitatea creării unor centre de polarizare urbană în vechile tîrgușoare și comune mai dezvoltate, unde se pot crea suficiente locuri de muncă, prin înființarea unor secții de prelucrare industrială a produselor agricole, de fabricare a unor subansamble pentru industrie, de punere în valoare a resurselor locale. În același timp, aici se cer dezvoltate serviciile solicitate de populația locală. Iată, așadar, cîteva motive suplimentare, care impun tratarea și la nivelul zonal (de județ) a problematicii populației, în strînsă legătură cu progresul economic și social.

Studiul acestei teme a fost determinat de amploarea pe care o înregistrează mobilitatea socioprofesională în etapa istorică actuală pe plan mondial, România încadrîndu-se organic în acest proces, dar cu elemente specifice socialismului și, în același timp, de importanța mobilității rezidențiale ca formă a deplasării spațiale, îndeosebi a celei de pe ruta sat-oraș, cu implicațiile sale economice, sociale și culturale.

Stabilirea studiului la nivelul zonei Iași a pornit și de la faptul că aceste procese prezintă foarte accentuate particularități determinate de stadiul de dezvoltare istorică și economică, de tradițiile și condițiile locale. În acest fel se creează posibilitatea cunoașterii legilor locale după care evoluează procesele sociale și, drept urmare, a orientării lor practice.

În desfășurarea principalelor procese economice, sociale, demografice, culturale etc., prin nivelul caracteristicilor acestora, ca și prin dispersia lor, județul Iași prezintă un anumit grad de specificitate. Astfel, ritmul mediu anual de creștere a producției globale industriale, datorat nivelului de la care a pornit și volumului de investiții alocat, a fost superior mediei naționale și majorității județelor țării. Județul Iași constituie una din unitățile teritorial-administrative în care nu se găsesc încă resurse minerale puse în valoare sau prospectate măcar, care să dea o anumită coloratură dezvoltării economice. O altă specificitate este determinată de nivelul natalității și al sporului natural, constant mai ridicate decît media pe țară, în prezent înregistrînd cea mai înaltă cotă din cele 39 de județe ceea ce face ca densitatea fiziologică să se mențină ridicată. De asemenea, tradițiile culturale, implicațiile revoluției științifice și tehnice, dezvoltarea învățămîntului, mobilitatea socioprofesională au generat o puternică amplificare a serviciilor, atrăgînd spre acest sector un număr tot mai mare de persoane. Toate acestea ne determină să afirmăm că zona Iași constituie un complex teritorial care stîrnește mult interes prin specificitatea și potențialitatea sa geografică, economică, demografică și spirituală.

Deși există un anumit număr de lucrări cu privire la procesele demografice, studiile referitoare la mobilitatea zonală a populației active sînt, de regulă, restrînse, tratînd problema fragmentar. Or, după cum am mai subliniat, populația activă constituie principalul creator al avuției naționale, iar zona Iași prezintă în această latură imense rezerve care se cer valorificate. În cadrul procesului de dezvoltare proporțională și echilibrată a României, următorii 15—20 de ani vor determina în continuare ample transformări economice, vor antrena la rîndul lor

schimbări de ordin demografic. Se conturează, pe această linie, tendințe de termen lung, care se cer studiate, oferind factorilor de conducere argumente în fundamentarea științifică a deciziilor de perspectivă.

2.3. Caracteristici ale zonei

În ansamblul României, județul Iași este unul din cele în care și-au dat întîlnire, într-o atmosferă de înnoită creativitate și potențialitate : industrializarea, transformarea socialistă a agriculturii, dezvoltarea științei și culturii.

Viața acestei zone se identifică cu multe pagini din istoria zbuciumată a neamului nostru, atestă prezența activă în procesul unei economii dinamice.

Drumul parcurs pînă în prezent, ca și planurile de perspectivă au la bază un cadru natural adecvat, o istorie bogată și forța de muncă capabilă să pună în valoare resursele zonei și programul său de dezvoltare.

2.3.1. *Cadrul geografic și istoric al zonei*

Județul Iași este așezat în partea de E, NE a țării, la granița cu U.R.S.S., cuprinzînd teritoriul aflat între longitudinea estică 26°31'09" — 28°06'11" și latitudinea nordică 46°50'54" — 47°34'03". Suprafața județului este de 5.469 km.p., reprezentînd 2,3% din teritoriul țării. Din punct de vedere geografic, această zonă se caracterizează printr-o structură geologică simplă, cu soluri variate, un grad accentuat de eroziune a versanților, o vegetație specifică de silvostepă, o rețea hidrologică avînd o densitate de 1,5 km/km² și rîuri cu debite variabile, o climă cu caracter continental pronunțat, toate exprimînd necesitatea promovării științei pentru asigurarea unei agriculturi intensive.

Privit din punct de vedere istoric, orașul de reședință, Iași, apare atestat documentar din anul 1387, în cronica rusească a tîrgurilor moldovene. Așezări omenești încă din mileniul al III-lea î.e.n. au fost identificate pe acest teritoriu, iar triunghiul culturii cucuteniene străbate județul prin partea sa centrală, atestînd astfel vechimea și con-

tinuitatea oamenilor de pe aceste meleaguri. Abundența de date despre această zonă începe abia prin secolul al XVI-lea. Mai tîrziu, în anul 1716, Dimitrie Cantemir menționează Iașul ca unitate administrativă situată între ținuturile Vaslui, Roman, Cîrligătura și Hîrlău. Ulterior, județul Iași s-a extins spre vest, astfel că, în anul 1938, cuprindea teritoriul pînă la Dealul Mare al Hîrlăului, șeaua Ruginoasa și Coasta Iașilor, acesta atingînd o suprafață de 3 016 km.p.[1] Prin împărțirea administrativă din 1968, județul Iași se extinde spre vest pînă la valea rîului Moldova, iar spre sud pînă la bazinul rîului Bîrlad, cuprinzînd 4 orașe și 85 de comune, din care 5 suburbane. În aceste comune se înglobează în prezent 420 sate.

Orașul Iași, cunoscut între anii 1563 și 1862 ca cetate de scaun, este legat de luptele poporului român pentru păstrarea ființei naționale. Ca așezare la întretăierea unor vechi drumuri comerciale, favorizează, din cele mai vechi timpuri, un intens schimb de valori materiale și spirituale.

Iașul este prezent la mișcarea revoluționară din 1848, devine leagănul Unirii, se identifică cu luptele pentru apărarea independenței țării. La toate acestea, personalității județului Iași i se adaugă bogate tradiții culturale. Pe teritoriul acestui județ a fost înființat, la Cotnari, în 1561, de către domnitorul Despot Vodă, primul colegiu umanist sub conducerea profesorului Ioan Sommer. Apoi, în 1640, învățămîntul este organizat în cadrul Colegiului domnesc de la „Trei Ierarhi". Acesta se reia la Academia Domnească în anul 1712, iar în 1835 se deschide Academia Mihăileană. La Iași s-a întemeiat în 1833 prima societate științifică din Moldova și Țara Românească, iar în 1860 prima universitate din România și tot aici s-a prezentat cu peste 160 de ani în urmă primul spectacol de teatru cult în limba română.

Vocația culturală și științifică a Iașului a cunoscut noi dimensiuni în anii construcției socialismului prin implicațiile procesului de industrializare, prin afirmarea pe noi planuri a activității economice, sociale, culturale și științifice.

---

[1] I. Șandru, V. Băcăoanu, Al. Ungureanu, *Județul Iași*, București, Editura Academiei R.S.R., 1973, pag. 69.

2.3.2. *Scurtă schiță a evoluției economice.*

Din punct de vedere economic, zona Iași are un trecut modest. Lipsa unei concepții politice, de dirijare a forțelor de producție pe teritoriul țării, neidentificarea unor materii prime în subsolul zonei, care să atragă capitaluri autohtone și străine, au determinat existența unui număr redus de obiective industriale în această zonă. În agricultură nu s-a înregistrat o dezvoltare corespunzătoare, deși solurile prezintă importanță economică prin textura specifică de pe colinele Cotnarilor, care asigură obținerea unor vinuri renumite, prin calitățile specifice culturilor legumicole, îndeosebi în partea sud-estică și a luncilor limitrofe majorității rîurilor, prin specificitatea pedoclimatică a teraselor superioare pentru cereale și plante tehnice, iar la cotele mai ridicate pentru vii și livezi. Adăugînd nivelul scăzut al bazei tehnico-materiale și distrugerile cauzate întregii zone de cel de-al doilea război mondial, vom avea imaginea județului Iași de la mijlocul secolului XX, care se înfățișa cu o industrie slab dezvoltată și cu o agricultură păstrînd încă importante rămășițe feudale și tarele reproducției simple.

În anii construcției socialismului, odată cu transpunerea în viață a politicii de repartizare rațională a forțelor de producție și ridicarea prioritară a zonelor neglijate în trecut, județul Iași a înregistrat adevărate mutații în dezvoltarea sa economică, alocîndu-i-se, numai între anii 1961—1975, investiții de peste 24 miliarde lei.

Aproape două treimi din totalul investițiilor au fost destinate industriei. Pe această bază, orașul Iași care îngloba cu trei decenii în urmă, din punct de vedere industrial, un conglomerat de ateliere și doar cîteva întreprinderi, numără astăzi 61 unități economice, din care 42 cu caracter republican.

Cunoscut în trecut îndeosebi din activitatea Atelierelor C.F.R. „Nicolina", „Pașcani" și a fabricii „Țesătura", Iașul realizează astăzi circa 80% din producția de antibiotice a țării, 72% din producția de țevi sudate, aproape 20% din uleiul comestibil, circa o cincime din tricotajele de bumbac, cea mai mare parte a producției de fibre și fire sintetice etc. Producția globală industrială în această

zonă a sporit numai în perioada 1965—1975 de peste 5 ori, cu un ritm mediu anual de circa 19 la sută, ritm superior mediei naţionale. În prezent, judeţul Iaşi are o pondere de 3,4 la sută din producţia globală industrială a ţării.

În anul 1975 producţia globală industrială a zonei a ajuns să echivaleze producţia globală industrială obţinută de întreaga Românie în anul 1938.

Industrializarea oraşului Iaşi a fost însoţită de o concepţie originală în amplasarea obiectivelor. Pentru prima dată a fost constituită o platformă distinctivă în partea de est, sud-est a oraşului, cunoscută sub denumirea de „zona industrială“, unde pe un ax de cca 2,5 km sînt distribuite două treimi din întreprinderile cu caracter republican. În această zonă industrială sînt cunoscute, de asemenea, numeroase unităţi de utilitate publică, între care Centrul electronic de calcul Iaşi. Noi platforme industriale se conturează în actualul cincinal.

Ceea ce caracterizează astăzi industria Iaşului este, în primul rînd, tinereţea, atît a fondurilor fixe, care au în medie mai puţin de un deceniu, cît şi a muncitorilor, din rîndul cărora 75% nu au împlinit vîrsta de 30 de ani. În al doilea rînd, este evidentă politica de dezvoltare a ramurilor moderne, hotărîtoare, care dau aproape 66% din volumul total al producţiei industriale a judeţului, ponderea în domeniul chimiei fiind de 43,2% din total, în domeniul construcţiilor de maşini de 14,3%, iar în cel al metalurgiei de 8,3%, în timp ce la nivelul ţării aceste ramuri ajung în total la 49%.

Odată cu ascensiunea industriei republicane, o dezvoltare ceva mai modestă a cunoscut industria de interes local şi cea cooperatistă valorificatoare a resurselor proprii, care cuprindeau la finele anului 1975, un număr de peste 10 000 de persoane. Adăugăm aici acţiunile întreprinse, în ultimii ani, pe linia dezvoltării semiindustrializării produselor agricole şi înfiinţarea unui număr de ateliere de artizanat în satele judeţului. În sensul acestei dezvoltări, observăm că în anul 1975 s-a obţinut în mediul rural o producţie globală, din activităţile cu caracter industrial însumînd cca 200 milioane lei, la realizarea căreia au fost antrenaţi aproape 6 mii oameni. În acest do-

meniu sînt însă mari rezerve care se cer valorificate în anii ce urmează.

Industrializarea a fost însoţită, la nivelul zonei, ca şi la cel al ţării, de o ascensiune dinamică a bazei tehnico-materiale a agriculturii. Este edificator faptul că la începutul anului 1977 parcul de tractoare şi maşini agricole, care cuprinde peste 3 600 tractoare, 672 combine pentru cereale păioase, 119 combine pentru siloz, 380 maşini de împrăştiat îngrăşăminte chimice şi alte maşini agricole, era aproape tot atît de mare cît cel al întregii ţări în anul 1938. Suprafaţa arabilă ce revine pe un tractor fizic a scăzut de la 3 500 ha în 1938 la sub 80 ha în 1977. Diversificarea gamei de tractoare şi maşini agricole a fost însoţită de extinderea gradului de mecanizare a lucrărilor. În prezent, sînt mecanizate în proporţie de 98% lucrările de arat-grăpat, semănat, peste 75% din lucrările de întreţinere a culturilor şi aproape 50% din cele care privesc recoltarea cerealelor. Drept consecinţă, are loc o sistematică eliberare de forţă de muncă, din agricultură. Cu toate acestea, continuă să existe, în domeniul agricol mari rezerve, care se reflectă în proporţia scăzută a mecanizării lucrărilor de recoltat porumb, cartofi, sfeclă, fructe, struguri, dar şi la întreţinerea plantaţiilor viti-pomicole, a culturilor de legume. Investiţiile alocate agriculturii au fost concretizate şi în extinderea suprafeţelor amenajate pentru irigat, a plantaţiilor viti-pomicole, care la începutul anului 1977 ajunseseră la 25 000 ha, în sporirea cantităţilor de îngrăşăminte chimice şi biostimulatori. Urmare a investiţiilor alocate, producţiile medii pe un ha şi animal au sporit în perioada 1971—1975, comparativ cu 1951—1955, cu 212% la grîu, 308% la porumb, 86% la floarea-soarelui, 65% la sfeclă de zahăr, peste 50% la cartofi etc. şi au ajuns să reprezinte în anul 1976, în medie pe judeţ, la un ha : 2723 kg. grîu, 2812 kg. porumb, 31 750 kg sfeclă de zahăr, 16 770 kg cartofi etc.

Dezvoltarea industriei şi a agriculturii este însoţită de amplificarea lucrărilor de construcţii, investiţiile fiind dirijate prioritar spre industrie, fără a neglija însă celelalte domenii şi, în primul rînd, agricultura, transporturile şi telecomunicaţiile, comerţul, învăţămîntul, ştiinţa şi cultura.

Paralel cu dezvoltarea economică, se înregistrează o sistematică creștere a nivelului de trai, reflectat atît în schimburile care s-au produs asupra condițiilor de muncă și de viață, în faptul că aproape 50% din populația zonei s-a mutat în anii construcției socialismului în locuințe noi, în sporirea cîștigurilor medii cu circa 5% anual și menținerea unui indice al prețurilor aproape constant, cît și în gama largă de produse aflate la dispoziția oamenilor muncii.

Transformările pe plan economic au determinat crearea, an de an, a noi locuri de muncă. Numai în perioada 1960—1976 au fost create circa 107 mii posturi, din care 91 mii pentru muncitori (48 de mii în industrie, 13 mii în construcții, 7 mii în transporturi etc.) fapt exprimat de datele din tabelul nr. 2.1.

Tabelul nr. 2.1

Numărul mediu scriptic al personalului din județul Iași în perioada 1960 — 1975

— mii persoane —

Nr. crt.	Categoria de personal	Anii			
		1960	1965	1970	1976
1	Total personal	73,6	108,3	134,0	180,5
1 a.	din care: muncitori	45,1	70,6	93,2	135,8
2	Din total personal lucrează:				
2 a.	în industrie	18,1	30,4	42,2	68,6
2 b.	în construcție	7,3	12,5	16,7	21,7
2 c.	în transporturi	6,6	9,6	10,4	12,7

Sursa: Date oferite de Direcția județeană de statistică Iași.

Așadar, zona în ansamblul ei — și orașul Iași în principal — prezintă, alături de bogatele tradiții revoluționare, un plus de vitalitate și dinamism economic, concretizat și în importante progrese pe plan social-cultural înregistrate în anii construcției socialiste.

Cu toate acestea, în ierarhia județelor țării, județul Iași continuă să ocupe un loc modest, prin nivelul scăzut al principalilor indicatori economici. Este edificatoare în

acest sens clasificarea județelor din țara noastră efectuată după modelul iugoslavului Branislav Ivanovici [1].

Pe baza unei relații elaborate de acest autor statisticianul Vladimir Trebici [2] a determinat o ierarhizare a județelor țării utilizînd în acest scop două grupe de indicatori de cîte cinci caracteristici, o grupă economică și alta social-culturală, după formula :

$$Dr = \sum_{i=1}^{n} \frac{xir - xi}{Gi} \prod_{I=1}^{i-1} (1 - rij)$$

în care :

Dr = distanța unui județ r față de celelalte județe, sub aspectul unor caracteristici date,
n = numărul de caracteristici,
xir = variabila xi pentru județul x,
Gi = dispersia caracteristicii xi,
rij = coeficientul de corelație dintre caracteristicile xi și xj.

Potrivit rezultatelor reieșite din acest calcul, Iașul se situează în cadrul celor 39 de județe, în a doua parte a clasamentului, pe locul 20, ocupînd o poziție și mai nefavorabilă atunci cînd se introduc în calcul numai caracteristicile economice, caz în care, din cele 5 grupe, în cîte sînt împărțite județele țării, județul cercetat se găsește în grupa a IV-a, alături de Satu Mare, Suceava, Mehedinți, Ilfov etc.

Poziția județului Iași în ierarhia județelor țării apare, totuși, deformată în rezultatele obținute pe baza acestui model, fapt determinat, în cea mai mare măsură, de luarea în calcul numai a unor caracteristici statice. Includerea și a unor indicatori de dinamică ar reflecta mai real locul acestei zone.

În același timp, faptul că județul Iași este clasificat, după indicatorii cantitativi, la mijlocul județelor țării, constituie un argument în favoarea accelerării în anii viitori a dezvoltării economice, a industrializării, a moderni-

---

[1] Branislav Ivanovici, *Classification of under Developed Areas According Level of Economic Development*, în Mathematical studies, vol. 1, 3, New York, 1974, pag. 83—116.

[2] Vl. Trebici, *Populația României și creșterea economică*, București, Ed. politică, 1971, pag. 274—297.

zării bazei tehnico-materiale a agriculturii, a dezvoltării rețelei de drumuri și căi de comunicație și a mijloacelor de transport, a dinamizării procesului de urbanizare. Toate acestea impun menținerea unui ritm ridicat de investiții și creșterea economică accelerată timp de încă 3—4 cincinale ca singura soluție care poate conduce la valorificarea imensului potențial uman de care dispune zona, la asigurarea unei proporții de 70—80% a personalului în totalul forței de muncă active. Alocarea pentru cincinalul 1976—1980 a unui volum de investiții de peste 24 miliarde de lei, mai mult decît în cei 10 ani anteriori, și pe această bază dublarea producției globale industriale sînt de bun augur. Numai în acest fel, zona Iași se va putea ridica la un nivel corespunzător, pe linia procesului de omogenizare economico-socială, alături de celelalte județe ale țării.

2.4. Sistemul de indicatori.

Pentru analiza mobilității socioprofesionale din zona Iași, am conceput un sistem de indicatori statistico-sociali menit să evidențieze nivelul caracteristicilor privind structura populației, pe vîrste, medii, sexe, mișcarea populației cu factorii care determină această mișcare și implicațiile social-economice ale procesului.

Am numit „statistico-sociali", indicatorii care se integrează în schema pe care am utilizat-o în analiză, pentru considerentul că orice indicator social (denumire utilizată în mod curent în literatura de specialitate actuală) are un caracter statistic, el reprezentînd expresia (dimensiunea) tipică, de esența mediei, a unor mișcări sau fenomene de număr mare (de repetare). În acest mod sînt reflectate situații (structuri) sau tendințe și direcții privind dezvoltarea unor fenomene și procese sociale.

Pe de altă parte, se știe că statistica socială este disciplina care concepe și elaborează în mod specializat sisteme de serii statistice evolutive, acestea constituind, în ultimă analiză, expresii (sau cel puțin surse) ale unor indicatori și sisteme de indicatori statistico-sociali. Acești indicatori sînt orientați spre descoperirea liniilor legice ale evoluției fenomenelor sociale și, în mod activ, spre influ-

ențarea și corectarea traiectoriei acestor fenomene, atunci cînd este cazul. „Fiecare serie de indicatori statistici concreți exprimă în esență drumul legic al dezvoltării pentru o colectivitate dată, drum mai dificil sau mai puțin dificil, în funcție de circumstanțele locale (geografice, istorice și politice)“ [1]. În această concepție, indicatorii statistici sînt situați la baza elaborării legilor statistice și, în prelungire, la baza cunoașterii statistice a fenomenelor sociale.

La stabilirea grupului de indicatori, cu care am operat în această lucrare, am pornit de la ideea că ei trebuie înscriși într-un sistem, sistemul general de indicatori statistico-sociali. Totodată, am avut în vedere și alte cerințe care se pun în fața acestora pentru a deveni instrumente științifice de lucru, și anume : conținut real, capacitatea de a reflecta tendințele generale corespunzător legităților marxiste, comparabilitatea pe plan intern și mondial, în dinamică. În fine, am urmărit ca indicatorii statistico-sociali stabiliți să servească actului de planificare și conducere pe plan teritorial, prin fundamentarea deciziilor politice privind soluționarea problemelor economice și social-culturale concrete, prin evidențierea liniilor directoare de dezvoltare, să constituie un sistem operațional deschis, să permită prelucrarea lor matematică.

Importanța pe care am acordat-o sistemului de indicatori pornește și de la faptul că, astăzi, mai mult ca oricînd, conducerea politică, ca și analiza economică, nu se pot înfăptui fără luarea în considerație a unui sistem de mărimi prelucrate, care să abordeze atît problemele economice, cît și implicațiile lor sociale.

Subliniind importanța indicatorilor sociali, un mare grup de specialiști este preocupat, în același timp, de definirea lor riguros științifică. În acest cadru, reținem definiția dată de Bernard Cazes, potrivit căreia, indicatorii sociali au menirea de „a măsura fenomenele sociale ce implică un caracter normativ sau finalizat și este integrată

---

[1] Al. Bărbat, *Statistica în sistemul științelor sociale*, în *Revista de filozofie* nr. 5, 1970, București, pag. 501—513.

într-un sistem"[1]. C. A. Moser consideră indicatorul social ca fiind o serie statistică orientată spre un scop precis, ceea ce îl face să susţină că „trebuie să ai un scop anume care să-ţi permită să judeci dacă comportamentul indicatorilor arată un progres sau un regres"[2]. Moser apreciază că a sosit momentul pentru a se pune la punct un sistem integrat de statistică socială, prin intermediul căreia factorii de decizie social-politică să-şi formeze o imagine corectă asupra dinamicii sistemului social în ansamblul său.

O contribuţie originală, în definirea indicatorilor sociali, pornind tocmai de la date statistice sau demersul statistic, aduce alături de C. A. Moser, statisticianul R. Stone[3], ambii englezi, adepţi ai contabilităţii sociale, experţi ai O.N.U. şi, în acest cadru, cu importante realizări pe linia „integrării conturilor", asigurării unui sistem informaţional mondial unificat, care să favorizeze comparaţiile.

Importante contribuţii în definirea indicatorilor sociali se înregistrează şi în ţara noastră datorate profesorilor universitari Miron Constantinescu, Manea Mănescu, Alexandru Bărbat, Vladimir Trebici, Ion Iordăchel şi alţii.

„Noţiunea de indicatori sociali — sublinia Miron Constantinescu — trebuie să cuprindă reflectarea sub formă specifică a întregii realităţi sociale, din care nu poate fi desprinsă, nu poate fi izolată, economia socială şi tehnologia socială. Indicatorii însă au un dublu caracter, de măsură a realităţii obiective şi de a cuantifica în permanenţă efortul social, dimensiunile materiale, corelaţiile sale, cu condiţia ca ele să fie ştiinţific evaluate"[4]. Indicatorul statistic — arată Al. Barbat[5] — este fie rezultatul numeric al unei numărări sau măsurări în domeniul

---

[1] Bernard Cazes, *The development of Social indicators a survey*, în *Social indicators and Social Policy*, London, 1972, pag. 26—32.

[2] C. A. Moser, *An Integrated System of Social and Demographie statistics* (Conferinţa Europeană de Statistică), Geneva, 1969.

[3] R. Stone, *Demographie Accaunting and Model Building*, O.C.D.E., Paris, 1971.

[4] Miron Constantinescu, *Caiete de studii, referate şi dezbateri* nr. 17, Bucureşti, 1973, pag. 130.

[5] Al. Bărbat, *Teoria statisticii sociale*, Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1972, pag. 145.

vieţii social-economice, fie al unei prelucrări economico-statistice a datelor rezultate dintr-o astfel de numărare sau măsurare. În primul caz se obţin datele primare pentru caracterizarea volumului acelei colectivităţi, în urma prelucrării acestora se obţin mărimile derivate care constituie indicatori statistici sau mai exact, indicatori statistico-sociali. I. Iordăchel [1] defineşte indicatorii sociali drept instrumente de măsurare şi analiză a informaţiilor sociale. Sintetizînd aprecierile din literatura de specialitate, autorul arată că indicatorii sociali reprezintă mijloace prin intermediul cărora o societate poate să afirme unde se găseşte, unde a fost şi, în acelaşi timp, este furnizată o bază de informaţie în ce priveşte evoluţia ei în viitor.

În concepţia noastră, indicatorii statistico-sociali sînt mărimi rezultate din prelucrarea unor informaţii primare şi care încadraţi într-un sistem unitar, pot evidenţia evoluţia în timp a stării economice, sociale şi politice a unei naţiuni sau subdiviziuni componente a acesteia.

Am putea spune că indicatorii statistico-sociali sînt date statistice, serii statistice şi orice alte forme ale evidenţei care permit evaluarea prezentului şi prognoza viitorului prin prisma implicaţiilor asupra omului, aprecierea realizărilor societăţii prezente şi viitoare în raport cu normele, cu valorile şi cu obiectivele sale.

Elaborarea sistemului de indicatori statistico-sociali în ţara noastră este legată de necesitatea perfecţionării sistemului informaţional şi sporirea contribuţiei acestuia la îmbunătăţirea conducerii, la fundamentarea deciziilor. Pe această linie o importanţă deosebită prezintă elaborarea unui sistem de indicatori statistico-socali la nivel teritorial, de judeţ, preocupări susţinute avînd loc în cadrul Laboratorului de sociologie de la Universitatea din Bucureşti iniţiat de academicianul Miron Constantinescu. Elaborarea unui sistem de indicatori statistico-sociali în profil teritorial este aşteptată în prezent din partea laboratorului pentru problemele ştiinţei conducerii societăţii socialiste, care a pus bazele unui experiment practic în

[1] I. Iordăchel, *Utilizarea indicatorilor sociali în diagnoza şi prognoza sociologică şi decizia politică*, în vol. *Ştiinţa conducerii societăţii*, Studii, Ed. politică, Bucureşti, 1971, pag. 281—300.

județul Dolj. După cum afirmă conducătorii laboratorului, „Obiectivul principal al experimentului Dolj constă în proiectarea unui sistem informațional dotat cu mijloace de prelucrare automată a datelor care să sprijine conducerea social-politică a județului, în procesul de elaborare a deciziilor, în rezolvarea problemelor de planificare teritorială" [1].

Dezvoltîndu-se pe fondul analizei stării și performanței societății globale, problematica indicatorilor sociali nu exclude, ci presupune, așa cum menționează I. Iordăchel [2], existența relațiilor economice, politice, culturale etc. atît cu alte societăți naționale, cît și cu societățile „locale" din țara noastră. Pe bună dreptate în concepția autorului mai sus citat, problemele sociale și sistemele naționale se reproduc la nivel regional, zonal (județean) într-o manieră particulară, specifică. În același timp însă, se impune a fi subliniat că problemele sociale cu care se confruntă județul devin inteligibile numai la nivelul societății globale; rezolvarea problemelor sociale și funcționarea subsistemelor „locale" depind, în ultimă instanță, de rezolvarea problemelor sociale la nivel național, funcționarea sistemelor (organizațiilor) naționale. Normele de structură introduse recent de conducerea partidului și statului și care cuprind ansamblul sferelor vieții sociale sînt norme unitare pentru întreaga societate, ele asigurînd funcționarea și conducerea unitară (prin respectarea autonomiei „locale"), a societății globale. Aceasta înseamnă că autonomia „locală" (județeană) este opusul autonomiei, regionalismului, iar conducerea integrală a județului este un nivel al conducerii politico-administrative a societății globale; conducerea politică a județului nu poate face abstracție de realitățile sociologice, mai exact de neconcordanțele existente între realitatea politico-administrativă și realitatea sociologică a zonei care depășește (zona sociologică) cadrul strict al împărțirii administrativ-teritoriale.

---

1 * * * — *Experimentul Dolj*, în *Viitorul social*, anul II, nr. 4, 1973, pag. 838—861.

2 I. Iordăchel, *Considerații preliminare privind alegerea indicatorilor sociali necesari unui experiment social-politic*, în *Viitorul social*, an II, nr. 4, 1973, pag. 859.

Pornînd de la asemenea principii și de la realitatea obiectivă din zona Iași, am elaborat sistemul de indicatori vizînd problematica mobilității socioprofesionale a populației, în strînsă legătură cu factorii care determină acest proces.

În stabilirea schemei indicatorilor cu care vom opera în lucrarea de față s-a avut în vedere respectarea cerinței ca aceştia să evidențieze legătura dialectică dintre calitate și cantitate, dintre conținut și formă, dintre existența obiectivă a fenomenului cercetat și forma sa de exprimare numerică. De asemenea, în adoptarea schemei de indicatori s-a pornit de la necesitatea de a stabili și opera deopotrivă cu indicatori sintetici, pentru cunoașterea de ansamblu a diferitelor laturi esențiale, definitorii ale mobilității, cît și cu indicatori analitici, în dorința de a dezvolta, de a adînci fenomenele și procesele supuse cercetării. Am considerat că numai în acest mod va fi posibil de exprimat tendința generală, cauzele generatoare, legitățile care acționează în cursul desfășurării lor.

În acest cadru, am urmărit ca schema generală să asigure indicatorilor aleși „posibilitatea de a reflecta legăturile și corelațiile dintre principalele fenomene și procese studiate, pentru a le măsura intensitatea și a cunoaște tendința manifestării lor în viitor“ [1].

Stabilind schema indicatorilor, am urmărit așezarea analizei și studierii mobilității socioprofesionale și rezidențiale din zona Iași, astfel încît să se asigure succesiunea logică a fenomenelor și proceselor economico-sociale care urmează a fi cercetate. Este lesne de înțeles faptul că mobilitatea socioprofesională, fiind un proces complex, cere un grup propriu de indicatori. În același timp însă, avînd în vedere că acest proces se desfășoară pe fondul activității economice și sociale de ansamblu specifice societății noastre, grupul de indicatori astfel stabiliți trebuie circumscris unui sistem de ansamblu atît la scara zonală, cît și națională, cerință care depășește însă cadrul lucrării de față.

---

[1] Manea Mănescu ș.a., *Statistica nivelului de trai al populației. Tehnici de calcul și analiză economică*, București, Ed. didactică și pedagogică, 1967, pag. 16.

Pornind de la aceste considerente, ne propunem să operăm, în efectuarea studiului de față, cu următorul sistem de indicatori :

1. *Indicatori privind populația zonei*

1.1. — Evoluția populației : natalitate, mortalitate, spor natural.
1.2. — Structura demografică după vîrstă, sex, stare civilă.
1.3. — Dimensiunile familiei : vîrsta la căsătorie, la conceperea copiilor, aportul statului la creșterea copiilor.
1.4. — Investițiile demografice.
1.5. — Durata medie a vieții.

2. *Indicatori privind starea de dezvoltare economică prezentă și prospectivă a zonei*

2.1. — Producția globală industrială, agricolă etc.
2.2. — Producția netă la nivelul zonei.
2.3. — Volumul investițiilor, repartiție, eficiență.
2.4. — Gradul de dotare tehnico-materială în agricultură.
2.5. — Gruparea populației după sursa de venit, gospodării cu surse mixte de venituri.

3. *Forța de muncă*

3.1. — Structura resurselor de muncă.
3.1.1. — Ponderea resurselor de muncă în populația totală.
3.2. — Populația economică : aptă de muncă, activă, neactivă.
3.2.1. — Populația activă pe ramuri și subramuri ale economiei.
3.2.2. — Numărul de personal, efectiv mediu scriptic, efectiv existent.
3.3. — Utilizarea forței de muncă ocupate.
3.4. — Ziua de muncă : dimensiuni, grad de folosire.
3.5. — Densitatea fiziologică a populației apte de muncă.

4. *Pregătirea forței de muncă*

4.1. — Nivelul de instrucție, stocul de învățămînt.
4.2. — Gradul de cuprindere în școli a populației de vîrstă școlară.
4.3. — Cheltuielile cu învățămîntul.
4.4. — Pregătirea profesională a populației.
4.4.1. — Structura profesiilor.
4.4.2. — Gruparea populației după gradul de învățămînt.
4.4.3. — Profesionalizarea muncii în agricultură.
4.5. — Ciclarea și reciclarea personalului.

5. *Mobilitatea socioprofesională și rezidențială a forței de muncă*

5.1. — Mobilitatea socioeconomică între generații.
5.2. — Structura socială, clasele și grupurile sociale, repartiția populației active pe sectoare.
5.3. — Mobilitatea profesională, evoluția profesiilor, longevitatea profesiilor.
5.4. — Mobilitatea spațială a forței de muncă.
5.4.1. — Deplasarea forței de muncă pe ruta sat-oraș.
5.4.2. — Deplasarea forței de muncă pe ruta oraș-sat.
5.4.3. — Mobilitatea rezidențială.
5.4.4. — Procesul de „îmbătrînire“ și „feminizare“ a forței de muncă de la sate.
5.4.5. — Navetismul.
5.5. — Curenți migratori intra și interzonali.

6. *Integrarea profesională și adaptarea urbană*

6.1. — Factorii integrării și adaptării : vechimea în cîmpul muncii, nivelul pregătirii cultural-profesionale, coeziunea grupului în care se pătrunde, situații familiale, satisfacția în muncă, caracteristicile socioprofesionale.
6.2. — Integrarea intelectualilor în viața satelor ; proporția intelectualilor care fac naveta, proporția intelectualilor stabiliți în sat.
6.3. — Integrarea femeii în universul producției : proporția femeilor care lucrează în cîmpul muncii din totalul femeilor apte de muncă, proporția

femeilor angajate, proporţia femeilor care lucrează în agricultură.

6.4. — Ruta rezidenţial-profesională a angajatelor.
6.5. — Stabilizarea urbană şi adaptarea la urban.
6.5.1. — Provenienţa populaţiei urbane.
6.5.2. — Structura populaţiei urbane.
6.5.3. — Confortul în urban şi influenţa sa asupra integrării.

7. *Consecinţe economice şi sociale ale neintegrării şi neadaptării forţei de muncă*

7.1. — Fluctuaţia forţei de muncă.
7.2. — Disciplina în producţie.
7.3. — Fenomenul de devianţă.
7.4. — Gradul de utilizare a timpului maxim disponibil.

Majoritatea indicatorilor au o utilizare largă, inclusiv oficială. Alături de aceştia, o parte de indicatori sînt folosiţi pentru prima dată, urmărind să argumentăm mai bine ipotezele admise.

Modul de operare cu indicatorii statistico-sociali, stabiliţi după schema de mai sus, urmează să fie tratat şi explicat în cadrul fiecărui capitol. Concluziile reieşite, legicul desprins din studiul acestor indicatori, în strînsă legătură cu realităţile oferite de viaţă, va sprijini sau infirma ipotezele admise, constituind astfel argumente ale concluziilor finale.

CAPITOLUL III

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ŞI MOBILITATEA SOCIOPROFESIONALĂ ŞI REZIDENŢIALĂ ÎN ZONA IAŞI

Capitolul de faţă urmăreşte să pună în valoare indicatorii care definesc forţa de muncă din zonă în actuala etapă istorică: pregătirea profesională şi culturală, deplasarea forţei de muncă între cele două medii — urban şi rural — factorii care condiţionează aceste mişcări, mobilitatea rezidenţială şi tendinţele ei. Întreaga analiză se va face în strînsă legătură cu evoluţia procesului de industrializare a zonei, de dezvoltare a celorlalte ramuri şi de modernizare a agriculturii. În acest fel, vor fi evidenţiate, pe de o parte cerinţele de forţă de muncă, cantitativ şi structural, iar pe de alta, măsura în care sînt satisfăcute aceste cerinţe.

3.1. Populaţia — principal rezervor al forţei de muncă

Principala sursă de recrutare a forţei de muncă o constituie populaţia în ansamblul ei, care, pentru a asigura o contribuţie sporită la realizarea venitului naţional, trebuie să aibă o structură favorabilă pe vîrste.

Această cerinţă impune adoptarea, în fiecare perioadă, a unei politici demografice corespunzătoare. Structura actuală a populaţiei din zonă este favorabilă populaţiei normale, aşa cum se poate vedea din piramida vîrstelor populaţiei judeţului Iaşi, pentru anul 1976 (figura 3.1.), la baza căreia stau datele tabelului nr. 3.1. Pe aceasta a fost schiţată piramida corespunzătoare recensămîntului populaţiei din anul 1966 (linia îngroşată).

Tabelul nr. 3.1

Populaţia judeţului Iaşi la data de 01.VII.1976, pe grupe de vîrstă

Grupa de vîrstă (ani)	Populaţia totală	din care :	
		bărbaţi	femei
0—4	83 627	42 896	40 731
5—9	86 008	43 876	42 132
10—14	57 043	28 984	28 059
15—19	69 491	35 247	34 244
20—24	68 033	34 722	33 311
25—29	58 105	29 437	28 668
30—34	42 953	21 215	21 738
35—39	50 816	25 751	25 065
40—44	48 581	24 371	24 210
45—49	44 424	21 746	22 678
50—54	37 215	17 577	19 638
55—59	20 524	8 684	11 840
60—64	24 414	10 596	13 818
65—69	21 706	9 677	12 029
70—74	16 542	7 465	9 077
75—79	9 890	4 259	5 631
80 şi peste	6 615	2 681	3 934

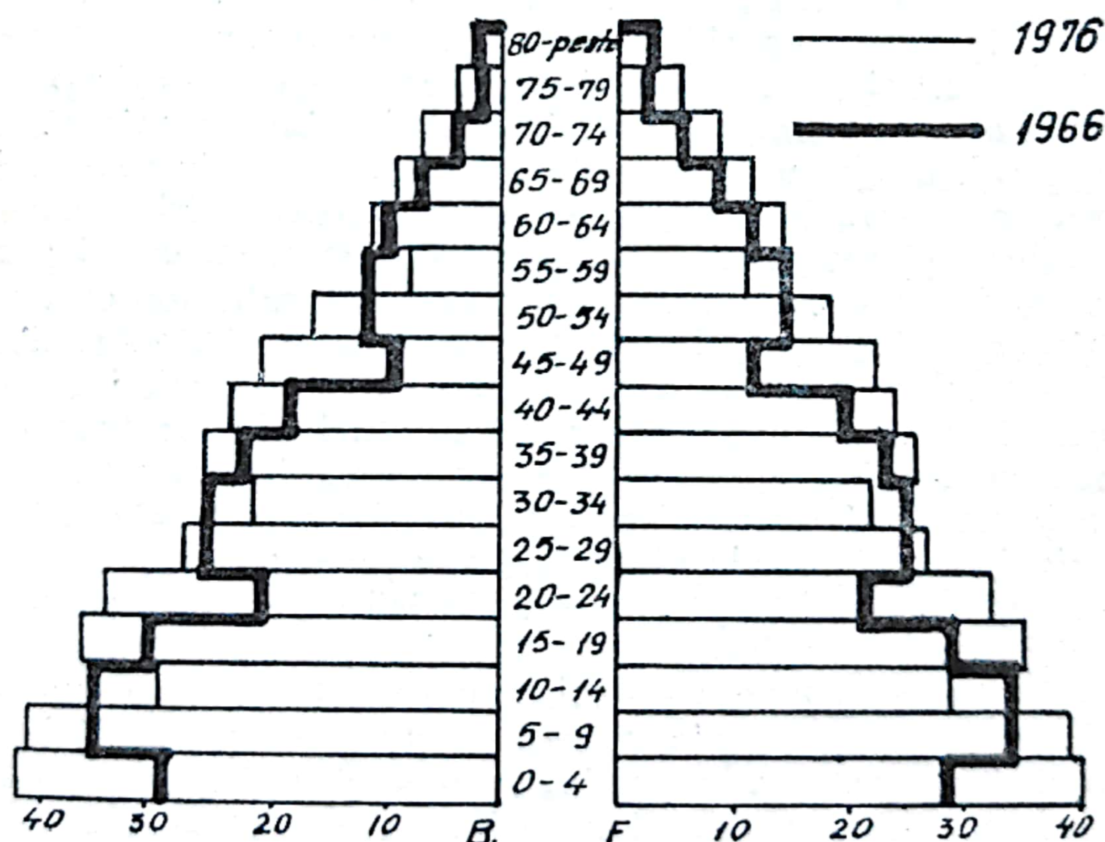

Figura nr. 3.1.
Piramida vîrstelor populaţiei judeţului Iaşi la 1.VII.1976, comparativ cu datele recensămîntului din 1966

Atît tabelul cît şi piramida vîrstelor evidenţiază faptul că după naştere are loc o primă gîtuire, generată de reducerea natalităţii în perioada 1959—1964, la vîrsta de 10—14 ani, o a doua la 25—34 ani şi o a treia la 55—59 ani, reflectînd consecinţele celor două războaie mondiale. Restul perioadelor se aşază într-o suprapunere descrescîndă, cu un anumit grad de proporţionalitate.

În al doilea rînd, se observă că populaţia pînă la 35 de ani inclusiv, reprezintă, la nivelul zonei, o proporţie de 63%, faţă de 51% cît reprezintă ea în ansamblul ţării, ceea ce ne dă dreptul să apreciem că există aici o populaţie tînără.

3.2. Caracteristicile mobilităţii socioprofesionale în zona Iaşi

Fiecărei orînduiri social-economice îi este caracteristică o anumită structură socială. Zona Iaşi a moştenit o structură socială care exprimă o stare de subdezvoltare, atît prin ponderea ridicată a populaţiei ocupate în agricultură, cît şi prin proporţiile reduse şi neuniform repartizate ale clasei muncitoare (în schimb, bine organizată şi pregătită din punct de vedere politic). Realizarea unei compoziţii sociale corespunzătoare noii orînduiri, transformarea clasei muncitoare în clasă conducătoare şi din punct de vedere numeric şi asigurarea condiţiilor ca poziţia egală faţă de mijloacele de producţie să fie însoţită şi de posibilitatea de a se bucura în mod echitabil de această egalitate, ca şi înfăptuirea unei alianţe trainice între toate clasele şi păturile sociale au impus procesul cunoscut de industrializare şi transformare socialistă a agriculturii, de modernizare a întregii economii, proces amplificat pe noi trepte în anii făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Zona Iaşi a urmat — sub raportul dezvoltării economice şi sociale — linia generală a transformărilor şi dezvoltării înregistrată la nivelul economiei naţionale. Astfel, a crescut ponderea clasei muncitoare, a avut loc desfiinţarea exploatării şi crearea cadrului juridic pentru manifestarea egală în societate a ţărănimii, odată cu reducerea sistematică a ponderii sale în totalul populaţiei, a

sporit atît cantitativ, cît şi calitativ, intelectualitatea. Numai în perioada 1960—1976 ponderea clasei muncitoare în structura populaţiei active a zonei Iaşi a sporit de la 15,7% la 40,0%, iar a ţărănimii cooperatiste s-a redus de la 74,7% la 44,9%. Alături de acestea, intelectualitatea, aflată în continuă creştere, reprezintă, la finele perioadei, 13,4%. Pe acest fond are loc un proces de continuă omogenizare în structura socială a populaţiei, fără a putea vorbi încă de omogenizare totală, deoarece realităţile din această zonă arată că în intimitatea fiecărei clase sociale se exteriorizează încă grupuri distinctive. Astfel, în rîndurile clasei muncitoare, întîlnim, alături de muncitori „din tată în fiu", cu un potenţial „genetic" muncitoresc ridicat, detaşamentele de muncitori care pînă ieri au fost ţărani şi care astăzi, deşi au statutul social de muncitori, rămîn încă, sub multiple aspecte, tributari concepţiei clasei din care provin. În acelaşi timp, există diferenţierea între muncitorii de la sate (mecanizatori, mecanici, şoferi) proveniţi în cea mai mare parte din rîndurile ţărănimii şi aflaţi sub influenţa unei mai scăzute forţe educative faţă de muncitorii din industrie. Totodată, în rîndurile ţărănimii se pot distinge încă grupe distincte, grupa vîrstelor înaintate, în interiorul căreia se mai găsesc indivizi caracterizaţi de spiritul proprietăţii private, alături de grupa tinerilor cooperatori, care nu cunosc şi nu concep alt mod de viaţă, decît cel socialist. Prin criteriul poziţiei şi al conştiinţei, merită a fi privită intelectualitatea zilelor noastre, care participă alături de clasa muncitoare şi de ţărănime efectiv la făurirea noii societăţi, dar în ţinuta şi dăruirea căreia mai pot fi identificate, la persoane, fie şi izolate, unele influenţe ale originii sociale şi ale mediului în care a fost formată. Convergenţa intereselor tuturor claselor şi păturilor sociale constituie, fără îndoială, factorul principal care contribuie la omogenizarea crescîndă a societăţii noastre, la crearea condiţiilor pentru afirmarea plenară a fiecărui om al muncii în făurirea noii orînduiri.

Crearea posibilităţilor pentru afirmarea personalităţii umane sînt confirmate şi de dinamica locurilor de muncă privită prin prisma numărului mediu scriptic al personalului şi prin structura acesteia.

Cu toate că în județul Iași s-au înregistrat, așa cum menționam în capitolul anterior, în ultimele două decenii ritmuri constant ridicate de creștere a numărului personalului și, în cadrul acestora, al muncitorilor, se menține în continuare, față de media națională, un număr mai redus de personal muncitor la 1 000 de locuitori, o pondere mai scăzută a muncitorilor în totalul personalului, cît și o proporție mai redusă a personalului din industrie. Aceste diferențe sînt și mai mari, în defavoarea județului Iași, atunci cînd comparația se face cu județele avînd un grad mai ridicat de industrializare, așa cum se poate vedea și din datele consemnate în tabelul nr. 3.2.

Tabelul nr. 3.2

Principalii indicatori ai personalului pentru județul Iași, comparativ cu alte județe din țară și cu media națională în anul 1976[1]

Nr. crt.	Specificația	Personal la 1000 locuitori	Ponderea muncitorilor în totalul personalului %	Proporția personalului din industrie în totalul personalului %
1	Media pe țară	297	80	44
2	Județul Iași	232	75	38
3	Județul Brașov	523	82	59
4	Județul Timiș	383	81	47

Pentru depășirea unei asemenea stări au fost consacrate în cincinalul 1976—1980 importante eforturi financiare, menite să asigure dezvoltarea economică a zonei. Este concludent în acest sens faptul că în acest cincinal vor fi investite peste 24 miliarde lei, ceea ce va determina creșterea producției globale industriale la aproape 40 miliarde lei.

Pe baza prognozelor inițiale rezultă că în anul 1990, la nivelul zonei Iași, vor reveni cca. 300 personal muncitor

[1] Datele din tabel au fost prelucrate după Anuarul statistic al R.S.R., 1977, pag. 46 și 104—106.

la 1 000 locuitori, față de 390 la nivelul țării, deci cu aproape 24% mai puțin. Aceasta atestă că și în viitor se va menține un anumit decalaj față de media națională, decalaj care va fi și mai mare față de județele industrializate, cum sînt Brașov și Timiș.

În structura socială, în afara mutațiilor din domeniul industriei, s-au înregistrat importante transformări în celelalte ramuri și sectoare economice, cît și în cadrul celorlalte clase și grupuri sociale.

Așa bunăoară, în județul Iași, în perioada 1956—1975 numărul muncitorilor din transporturi a crescut cu 186,9%, iar în domeniul circulației mărfurilor aproape s-a dublat. Sporirea personalului în sfera circulației, dar mai ales ponderea ridicată a personalului din acest domeniu în totalul forței de muncă ocupate în ramurile neagricole (8,9% în 1975) reflectă și o serioasă rămînere în urmă pe linia modernizării deservirii populației.

În ansamblu, structura forței de muncă ocupată pe sectoare continuă să fie mai puțin favorabilă față de media națională, fapt reflectat și de figura nr. 3.2.

Și din acest grafic se evidențiază necesitatea accelerării în zona Iași a industrializării care să determine la rîndul ei, dezvoltarea celorlalte ramuri productive, cît și stabilirea unor raporturi raționale față de sectorul de deservire.

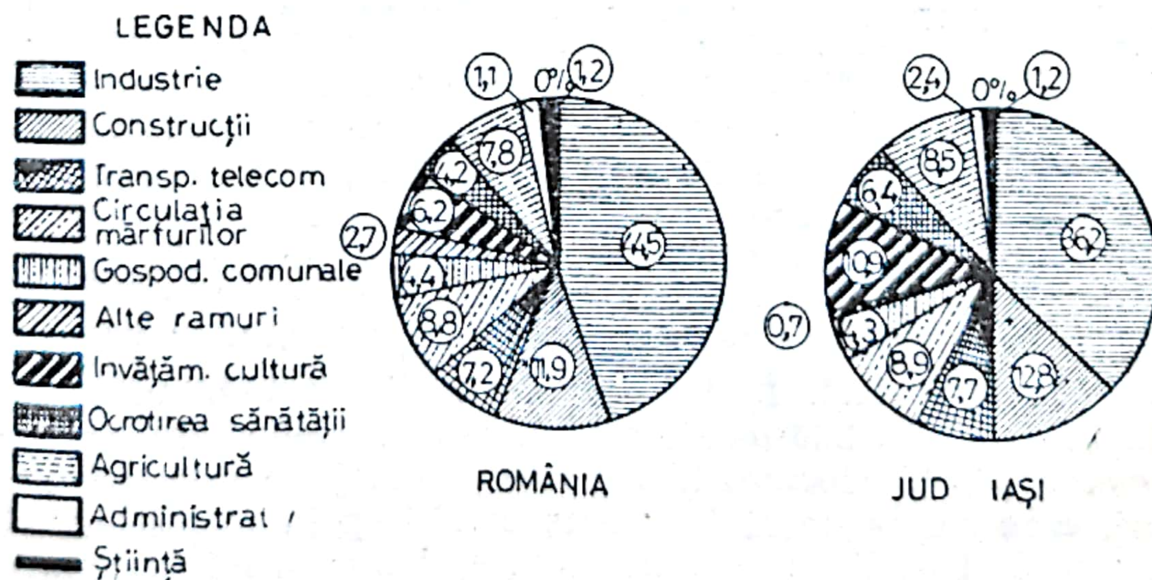

Figura nr. 3.2.
Structura personalului pe ramuri în 1975 (% din total)

Modificări importante au loc în structura socioprofesională a intelectualității. Aici se constată atît o creștere cantitativă, cît și una calitativă, în sensul sporirii gradului de instruire și competență profesională. Astfel, la finele anului 1975, în cadrul ocupațiilor specifice activității intelectuale, existau la nivelul zonei peste 40 de mii persoane.

Analiza structurii socioprofesionale din zona Iași oferă date interesante cu privire la proporția dintre cadrele cu funcții tehnice și de coordonare și cadrele muncitorești. În anul 1975 la un inginer avînd o specialitate proprie industriei, au revenit 5,4 tehnicieni și maiștri și 36,7 muncitori, iar la un inginer cu profil agricol 0,6 tehnicieni și maiștri și 530 membri cooperatori. În același timp, în construcții, la un inginer reveneau 1,8 maiștri (tehnicieni) și 37,4 muncitori, număr superior însă anilor precedenți, înregistrîndu-se față de anul 1960 creșteri de 30—50%. Sporirea numărului de cadre tehnice în structura personalului reflectă de fapt creșterea gradului de tehnicitate a producției, sporirea aportului acestora la conducerea și organizarea economiei. În sprijinul acestei aprecieri, un loc semnificativ îl ocupă faptul că circa o șesime din muncitori au absolvit liceul teoretic.

A sporit numărul cadrelor didactice de circa 3,4 ori: de la 2.958 în anul școlar 1948/1949, la 10.234 în anul 1975/1976. Aici trebuie subliniat că, în mod paradoxal, deși Iașul dispune de o universitate care ne-a dat în ultimii 15 ani — din rîndul absolvenților săi — peste 6000 cadre didactice, pe teritoriul zonei continua să existe în anul de învățămînt 1975/1976 circa 700 posturi acoperite cu cadre necalificate. Această situație este specifică în cea mai mare măsură mediului rural și, îndeosebi, comunelor îndepărtate de centrele urbane. O situație de asemenea specifică se înregistrează aici, în domeniul personalului medical. În timp ce în mediul urban, în anul 1975, reveneau 223 locuitori la un medic, în mediul rural reveneau 2.121 locuitori, adică un decalaj de aproape 10 ori, care nu poate fi justificat numai prin existența în orașul Iași a clinicilor universitare și a polarizării populației din alte zone, ci prin o distribuție nerațională, efectuată de organele județene. Asemenea exemple se întîl-

nesc și în industrie. La începutul anului 1976, reveneau la Uzina mecanică „Nicolina" din Iași 25 muncitori la un inginer, iar la Uzina de reparat material rulant Pașcani de 4,48 ori mai mulți, adică 112 persoane. În ansamblu se observă că în repartizarea cadrelor cu studii medii și superioare continuă să se înregistreze anumite disproporții, ceea ce determină pe de o parte un nivel mai scăzut al eficienței muncii, iar pe de alta, privarea acestor cadre de afirmarea personalității lor în sectoarele pentru care au fost pregătite.

În caracterizarea procesului mobilității socioprofesionale, un aspect particular, de mare importanță socială, îl reprezintă participarea femeilor la activitatea economică. După datele recensămîntului din 1977, aproape două treimi din femeile în vîrstă de peste 16 ani sînt ocupate în producție.

Prezența femeilor în producție este diferită de la o ramură la alta, de la un sector la altul. Astfel, pe ansamblul zonei Iași — la începutul anului 1975 — din totalul personalului, femeile reprezintă 35,2%, dar se ridică pînă la 70,6% în industria ușoară, 36,3% în industria alimentară, în timp ce la întreprinderea metalurgică, ponderea acestora este sub 7%. Acest aspect este legat atît de tradiții, cît și de eforturile fizice reclamate de actuala înzestrare tehnică a muncii.

Partidul Comunist Român manifestă un interes major pentru ridicarea rolului politic și economic al femeii, corespunzător proporției deținute în cadrul societății. Urmărind modul cum va fi soluționată această problemă în viitorul apropiat (pînă în anul 1980) am efectuat, cu sprijinul organelor județene de sinteză, un calcul de perspectivă pe baza consultării unităților economice, rezultînd date consemnate în tabelul nr. 3.3.

Din tabel, și mai sugestiv din figură, se poate observa că numai în următorii șase ani (1975—1980) vor fi create un mare număr de locuri de muncă pentru femei.

Tabelul nr. 3.3

Evoluția numărului mediu scriptic al femeilor și ponderea acestora în numărul mediu scriptic al personalului total în perioada 1975—1980 în județul Iași.*

Nr. crt.	Explicații	1975		1980	
		Nr. mediu scrip. în %	Total pond. %	Nr. mediu scrip. în %	Total pond. %
A	TOTAL JUDEȚ	100	37,4	100	42,9
I	din care,				
	Industrie total	39,1	33,1	43	44,0
1	din care :				
	Ind. constr. de maș. și prel.mat.	8,8	16,9	9,6	21,3
2	Ind. chim.	17,1	34,0	17,0	36,4
3	Ind. textilă	38,8	76,8	35,1	78,3
4	Ind. aliment.	6,6	40,7	5,7	45,0
II	Construcții	2,1	7,5	1,8	8,5
III	Agr. de stat	1,7	11,4	1,7	14,7
IV	Transporturi	1,8	10,0	2,0	13,9
V	Telecomunicații	1,2	51,2	1,1	60,2
VI	Circ. mărf.	12,9	51,9	11,7	56,3
VII	Gosp. com. și alte prest. servicii	4,2	35,3	4,1	41,7
VIII	Inv., cult., artă	17,4	57,1	14,8	59,4
IX	Știință și deserv. a științei	1,2	38,0	1,2	40,1
X	Ocrot. sănăt., as. soc. și cult. fiz.	14,3	73,6	6,7	76,2
XI	Administr.	0,8	32,7	10,6	36,3
XII	Celelalte ramuri	3,3	41,9	1,3	43,1

* Sursa : Prelucrat după evidențele interne și planul de dezvoltare economico-socială în profil teritorial.

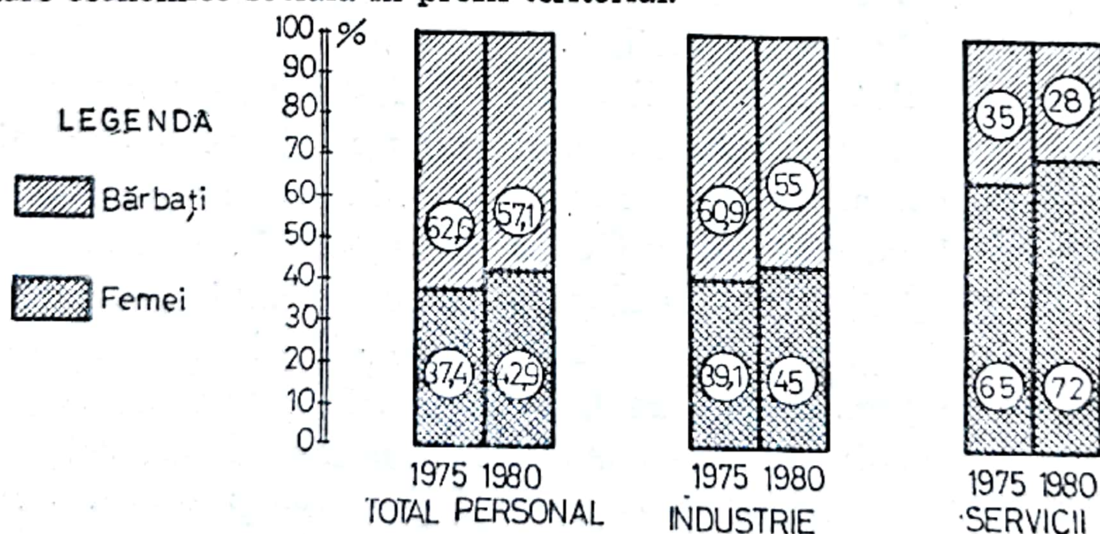

Figura nr. 3.3
Ponderea femeilor în totalul personalului, în perioada 1975—1980

Analiza evidenţiază dinamica ascendentă spre realizarea unor structuri noi, tot mai eficiente cît şi necesitatea continuării ferme a acestui proces, continuare asigurată prin planurile şi prognozele de dezvoltare în profil teritorial.

În egală măsură este pusă în valoare necesitatea orientării investiţiilor din perioadele următoare, în mai mare măsură spre ramurile care pot crea locuri de muncă specifice pentru femei, cît şi proiectarea unor utilaje în unităţile existente, la care să poată lucra femeile în limitele potenţialului de efort fizic care le caracterizează.

Al doilea aspect analizat se referă la profesiile pentru care unităţile îşi propun să orienteze calificarea forţei de muncă feminine în perioada 1976—1980. În acest scop, redăm, în tabelul nr. 3.4., principalele meserii unde nu-

Tabelul nr. 3.4

Numărul femeilor din judeţul Iaşi care vor fi calificate în perioada 1975 — 1980 pe meserii

Nr. crt.	Meseria	ANII	
		1971—1975	1976—1980
1	Electronist	579	260
2	Sudori	320	252
3	Operator chimist la prod. farm. şi chimice pure	207	446
4	Operator prel. mas. plast.	266	430
5	Prel. fire şi fibre sint.	261	400
6	Fasonator prod. ceramice	64	114
7	Maistrul prefabricate	49	60
8	Tîmplari	143	129
9	Filatori	361	815
10	Ţesători	823	1 549
11	Tricoteri	417	178
12	Confecţioneri	2 105	3 235
13	Preparatori conserve	97	70
14	Cizmari	53	12
15	Frizeri, manichiurişti pedichiurişti	30	32
16	Impiegaţi C.F.R.	110	147
17	Ospătari	102	120
18	Bucătari	53	54
19	Vînzători	235	468
20	Operatori maşini calcul, analişti, programatori	59	75

mărul de femei ce vor fi atrase spre calificare este mai ridicat.

Înscrierea acestor programe ca parte componentă a planului unic de dezvoltare economico-socială va asigura astfel sporirea ponderii femeilor în rîndul clasei muncitoare şi, în ansamblu, în activitatea productivă şi utilă societăţii. În ce priveşte ocupaţiile cu specific intelectual, ponderea femeilor în totalul inginerilor şi tehnicienilor este de 20,2%, în timp ce în cadrul personalului de specialitate reprezintă 64,5%. Pentru perioada pînă în 1980, din analiza noastră a rezultat că ponderea femeilor se va ridica, în primul caz, la circa 30%, iar în cel de al doilea, la 66%. Toate acestea dovedesc că şi în această zonă, ca de altfel în întreaga ţară, aportul femeii în viaţa economico-socială va spori sistematic, corespunzător cerinţelor orînduirii socialiste. Atragerea femeilor în producţie prezintă şi o seamă de implicaţii asupra familiei, natalităţii, educaţiei copiilor, ceea ce impune sporirea utilităţilor şi serviciilor gospodăreşti efectuate de unităţi specializate şi la nivelul exigenţelor moderne. Din programele existente la organele judeţene de sinteză, se constată că venind în întîmpinarea unor asemenea cerinţe în perioada 1975—1980, se asigură peste 17.000 locuri în cămine, creşe şi grădiniţe pentru copii (a se vedea tabelele nr. 3.5, 3.6 şi figurile nr. 3.4. şi 3.5).

Tabelul nr. 3.5

Cuprinderea copiilor în grădiniţe, în perioada 1975 — 1979

Nr. crt.	Specificaţie	ANII			
		1975/1976	1976/1977	1977/1978	1978/1979
1	Nr. total copii	42 283	41 099	42 112	42 176
2	Locuri în grădiniţe	28 752	32 879	40 006	42 176
3	Procent de cuprindere %	68	80	95	100

Aşadar, pînă în anul 1980, ponderea copiilor preşcolari cuprinşi în grădiniţe va ajunge la 100%, iar în mediul urban, copiii în vîrstă de 0—3 ani vor putea fi cuprinşi în creşe şi cămine în proporţie de 89%, anul 1980

Tabelul nr. 3.6

Cuprinderea copiilor în creșe și cămine în perioada 1975 — 1980

Nr. crt.	Specificație	ANII					
		1975	1976	1977	1978	1979	1980
1	Nr. total de copii 0-3 ani în circ. urban	12 600	12 600	12 600	12 600	12 600	12 600
2	Locuri în creșe.	7 230	8 300	8 850	9 400	10 250	11 175
	Procent cuprindere %	57	65	70	75	81	89

constituind din acest punct de vedere un an hotărîtor, așa cum se poate vedea și din graficele ce urmează. Măsuri similare vor fi întreprinse și pe unități economice din mediul rural. În acest fel, se creează posibilitatea degrevării femeii de o serie de activități, cel puțin pentru cursul zilei.

În același scop, al degrevării, sînt în curs de soluționare un mare număr de acțiuni privind asigurarea cu mărfuri și servicii a populației direct la domiciliu, cu diversificarea serviciilor, creșterea gradului de semiprelucrare a produselor alimentare etc.

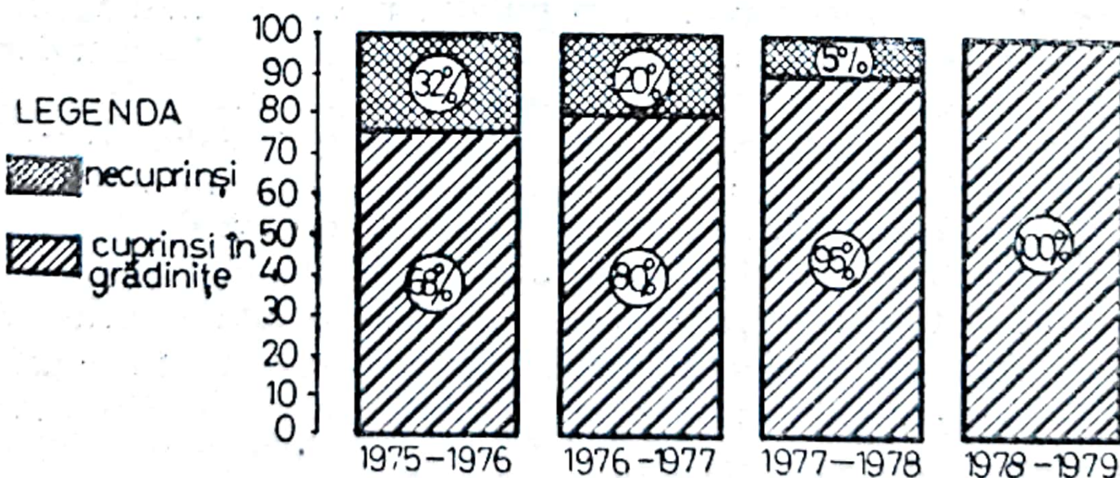

Figura nr. 3.4

Cuprinderea copiilor din zona Iași în grădinițe, în perioada 1975—1979

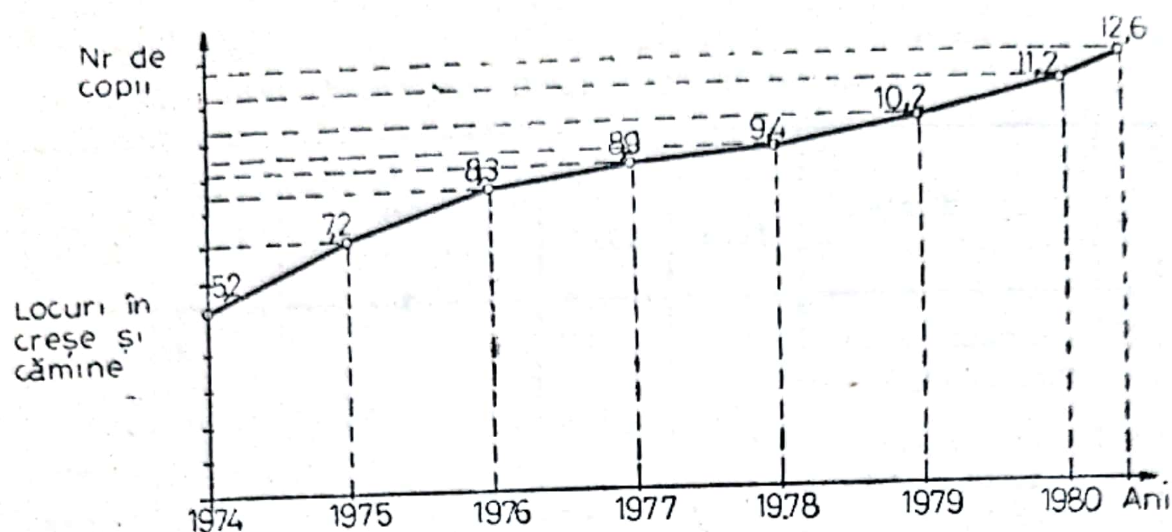

Figura nr. 3.5.
Cuprinderea copiilor din oraşele zonei Iaşi în creşe şi cămine în perioada 1975—1980

În ce priveşte deplasarea între sectoare, se ştie că în perioada industrializării clasice este specifică reducerea populaţiei ocupată în sectorul primar şi creşterea celei atrase în sectorul secundar. Spre deosebire de aceasta, în condiţiile modernizării economiei, a avîntului ştiinţei şi tehnicii, astăzi, în ţările dezvoltate din punct de vedere economic, după ce a avut loc transferarea forţei de muncă din sectorul primar în cel secundar, are loc reducerea populaţiei ocupate în sectorul secundar şi sporirea ponderii celei ocupate în sectorul terţiar. Spre deosebire de aceasta în zona cercetată populaţia aptă de muncă din primar se îndreaptă simultan atît spre sectorul secundar, cît şi spre cel terţiar. Tendinţele ce se manifestă în zona cercetată în ceea ce priveşte deplasările sociale, comparate cu situaţia înregistrată în acest domeniu pe plan mondial, confirmă că Iaşul se află într-o fază dublă, una specifică civilizaţiei industriale, alta corespunzătoare revoluţiei ştiinţifice şi tehnice. Aceasta atestă faptul că zona Iaşi parcurgînd industrializarea socialistă în condiţiile revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, parcurge simultan ambele etape.

În vederea cuantificării acestui fenomen şi a analizei mobilităţii populaţiei în cadrul zonei noastre de cercetare, am efectuat în cursul lunii septembrie 1972, o înre-

gistrare totală a locuitorilor din satele județului (după modelul prezentat în anexa nr. 1).

În acest sens a fost stabilită la nivelul fiecărei comune, populația cuprinsă între 16—60 ani, corespunzător evidenței existente la consiliile populare. Pe aceeași bază a fost determinată apoi, populația care își desfășoară activitatea în cadrul localității și populația care lucrează în alte localități.

Pentru populația care își desfășoară activitatea în afara comunei natale, s-au făcut grupări după următoarele caracteristici :

— locul unde lucrează (comunele județului, orașele județului, comune din alte județe, orașe din alte județe) ;

— perioada după care se reîntorc acasă (zilnic, săptămînal, lunar, la perioade mai lungi) ;

— domeniul, respectiv sectorul în care persoanele înregistrate își desfășoară activitatea (industrie, construcții, agricultură, servicii).

În același timp, și tot pe baza evidențelor primare corelate cu deplasarea populației din zonă pe data de 05.11.1972, s-a stabilit numărul de persoane care vin din alte localități și își desfășoară activitatea în cadrul comunei, după următoarele caracteristici :

— periodicitatea navetismului celor care vin în comună (zilnic, săptămînal, lunar, la perioade mai lungi) ;

— domeniul în care își desfășoară activitatea (agricultură, ca specialiști, sănătate, învățămînt, alte domenii).

În al treilea rînd, am stabilit pe baza evidenței primare numărul locuitorilor plecați definitiv din comună în perioada 1962—1972 și grupele corespunzătoare după locul unde s-au stabilit cei plecați : orașele județului, orașe din alte județe, comunele județului și comune din alte județe.

Din datele centralizate, a rezultat că, din totalul celor care pleacă din comunele județului, lucrau în industrie 36,8%, în construcții 34,5%, în agricultură 13,9% și în domeniul serviciilor, 14,8%, așa cum este exprimat și în partea a doua a tabelului nr. 3.7, date prezentate grafic în figura 3.6.

Tabelul 3.7

Sectoarele spre care se îndreaptă populația plecată din agricultură. în %

Explicații	Total	din care :	
		Bărbați	Femei
Populația cuprinsă între 16 și 60 de ani, la 05.09.1972	100	48,9	51,1
din care : — își desfășoară activitatea în comună	81,4	34,3	47,1
— își desfășoară activitatea în afara comunei	18,6	14,6	4,0
Din cei care își desfășoară activitatea în afara comunei, lucrează în :	100	100	100
— industrie	36,8	34,4	47,3
— construcții	34,5	40,7	10,6
— alte domenii	28,7	24,9	42,1

Din analiza datelor din prima parte a aceluiași tabel, se observă faptul că, din totalul populației active, peste patru cincimi continuă să-și desfășoare activitatea în mediul rural, în timp ce aproape o cincime migrează din sat. Din cei care migrează 80% sînt bărbați și 20% femei. Aceasta face ca în sat să rămînă mai multe femei, ponderea acestora în populația aptă de muncă ridicîndu-se la 58%. Repartizarea pe cele trei sectoare a celor plecați este pentru sexe cumulate aproximativ egală. La bărbați, proporția cea mai mare se îndreaptă spre construcții, după care urmează industria și apoi alte sectoare. La femei, ponderea principală o deține industria, după care, urmează alte domenii (învățămînt, cultură, comerț — evident serviciile) în timp ce în construcții se îndreaptă doar 10,5% din total. Procesul de deplasare a forței de muncă simultan spre secundar și terțiar poate fi considerat un indicator specific țărilor care realizează industrializarea în condițiile și cu asimilarea efectelor revoluției științifice și tehnice. În zona Iași, fenomenul menționat prezintă, pentru caracteristicile analizate, un nivel mai ridicat, datorită rolului distinct pe care îl îndeplinește orașul reședință de județ ca centru universitar, cultural, medical și în tot mai mare măsură științific, într-o regiune mai vastă a țării, cum este Moldova. De

aceea, deplasarea forței de muncă din agricultură spre sectoarele secundar și terțiar ca ritm este mai pronunțată aici față de alte județe ale țării.

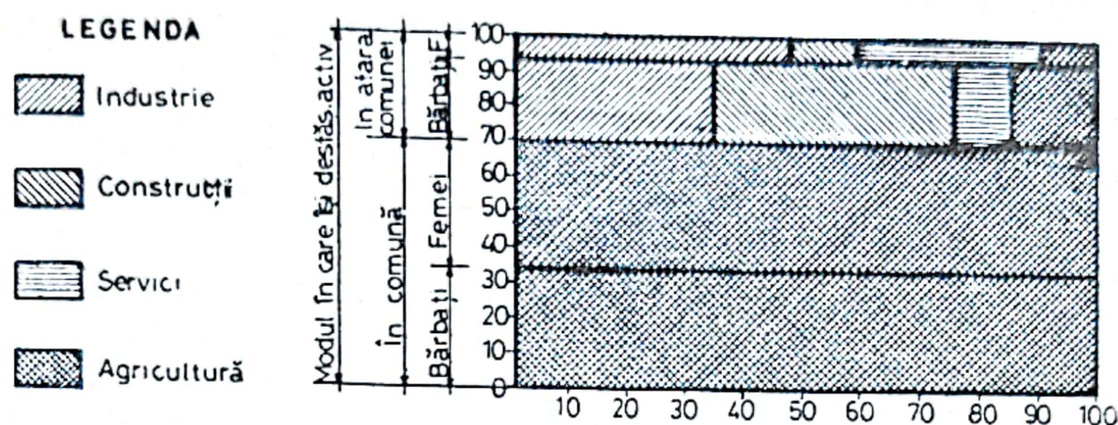

Figura nr. 3.6.
Sectoarele spre care se îndreaptă populația aptă de muncă

Deplasarea forței de muncă între sectoare este legată în mod prioritar de nivelul diferit al productivității muncii și, evident, al cîștigurilor medii înregistrate. După datele oferite de statistică, în anul 1975, pe ansamblul economiei județului, nivelul productivității muncii se ridică la peste 300.000 lei pe o persoană în industrie și mai puțin de 40.000 lei în agricultură, adică de aproape 9 ori mai mică.

Literatura de specialitate evidențiază faptul că pe plan mondial în prezent, nivelul productivității muncii este mai ridicat în sectorul secundar, după care se clasează în ordine, sectorul terțiar și apoi cel primar, respectiv în agricultură, față de toate celelalte sectoare.

Referitor la zona Iași, din datele existente, rezultă că dinamica productivității muncii, ca și nivelul acesteia se înscriu pe o curbă ascendentă, așa cum se exprimă în figura nr. 3.7 (pe baza datelor din tabelul 3.8).

În agricultură au fost cuprinse toate persoanele ocupate. Deoarece din totalul zilelor lucrătoare dintr-un an sînt utilizate pentru activitatea în C.A.P. doar circa 50%, rezultă că în condițiile aplicării metodologiei de calcul al numărului mediu scriptic al personalului din ramurile neagricole s-ar putea obține un nivel dublu al producției pe un lucrător, respectiv 17,4 mii în 1965, 21,0 mii lei în

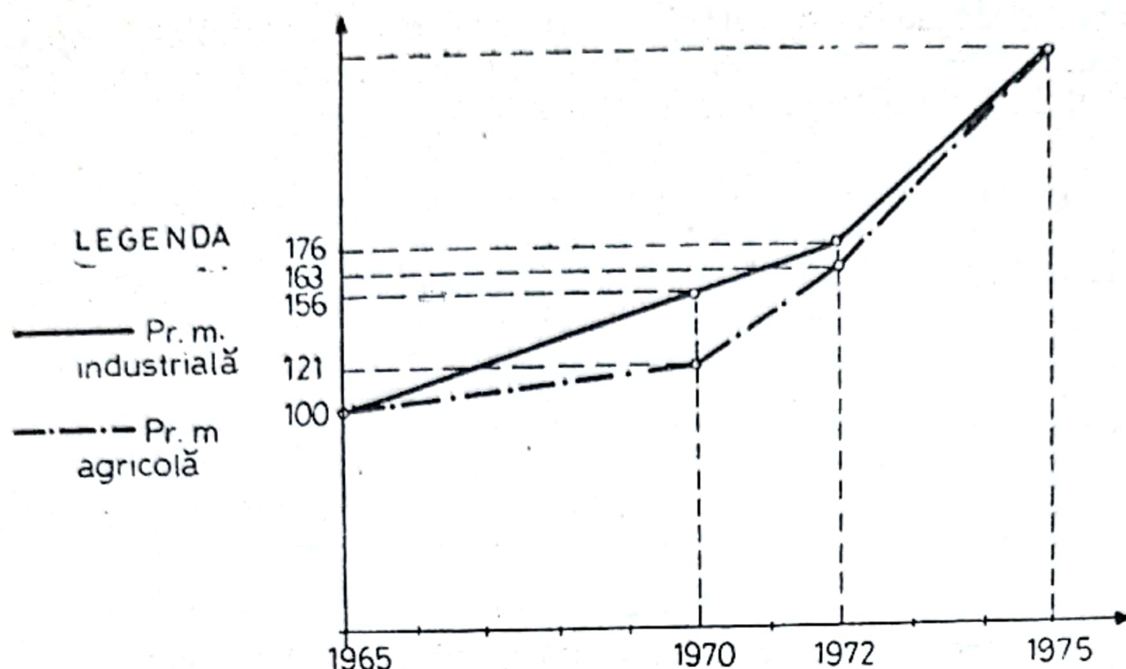

Figura nr. 3.7.
Dinamica productivității muncii din zona Iași în perioada 1965—1975

Tabelul nr. 3.8

Dinamica productivității muncii și nivelul acesteia în perioada 1965 — 1975

Explicații	U /M	1965		1970		1972		1975	
		Date obs.	%	Date obs.	%	Date obs.	%	Date obs.	%
Producția globală ind.	mii lei	3 887	100	8 492	218	10 817	278	20 500	527
Nr. de persoane în ind.	mii	30	100	42	140	48	160	60,5	216
Producția globală pe o persoană muncitoare	„	129	100	201	156	227	176	339	262
Prod. glob. agr.	„	1 689	100	1 945	115	2 523	149	3 200	189
Populația ocup.	„	194	100	185	95	177	91	150	77
Producț. glob. pe un lucrător	„	8,7	100	10,5	121	14,2	163	21,3	245

1970 și 28,4 mii lei în 1972. Chiar și în aceste condiții nivelul real este deformat, datorită pe de o parte necuprinderii aportului adus la crearea valorii de S.M.A., iar pe de altă parte metodologiei defectuoase de calcul a valorii totale a producției agricole.

Într-un număr de C.A.P. însă producția globală ce revine pe un cooperator participant efectiv la muncă coboară sub 12 000 lei anual, respectiv sub 1000 lei lunar, în fapt atît cît trebuie să reprezinte venitul minim. Asigurînd însă cheltuielile de producție, cerințele pentru pensionari și pentru acumulare, rezultă necesitatea unui nivel minim al productivității muncii de 24 000 lei, ceea ce poate fi realizat prin îmbunătățirea structurii culturilor, promovarea celor intensive, dezvoltarea zootehniei, a semiprelucrării și prelucrării produselor agricole etc., în fapt utilizarea mai deplină a forței de muncă.

Această apreciere poate fi argumentată și de situația din agricultura de stat, unde nivelul productivității muncii a crescut de la 36 mii lei în 1965, la 50 mii lei în 1975. După datele programate pentru anul 1980, rezultă că ritmul de creștere a productivității muncii în agricultură va devansa deja pe cel din industrie.

Din analiza structurii pe vîrste a celor care părăsesc satul și se îndreaptă spre oraș, rezultă că cei care lucrează în industrie nu au împlinit 30 ani, în timp ce în domeniul construcțiilor, media de vîrstă este de peste 40 ani. Aceasta se datorează faptului că în construcții se efectuează activități care cer un grad mai scăzut de calificare (săpături, încărcări-descărcări etc.), pe care cei trecuți de vîrsta medie le preferă în locul calificării.

Înregistrarea a confirmat ipoteza potrivit căreia, așa cum era firesc, cea mai mare parte a populației se deplasează în interiorul județului. Aprecierile sînt confirmate de tabelul nr. 3.9 și graficul 3.8. Datele tabelului nr. 3.9 arată că 76,4% din populație rămîne în limitele administrative ale zonei. Diferența de 23,6% se îndreaptă spre alte județe, printre care Brașov, Galați, Constanța, ca și spre București. Din cei care părăsesc zona, peste 2/3 migrează din partea de nord-vest a județului, spre orașele Roman și în mai mică măsură din partea de

sud, spre orașul Vaslui. Dezvoltarea industrială a orașului Pașcani va reduce sensibil plecările din nord-vest spre alte județe. Populația care se îndreaptă spre alte comune este formată, în cea mai mare parte, din intelectuali și funcționari care au servicii în comune limitrofe locului de naștere, respectiv domiciliul. În același timp, o parte din populația care migrează spre alte comune se îndreaptă, de regulă, spre întreprinderile agricole de stat.

Tabelul nr. 3.9

Destinația populației rurale care se deplasează spre alte sectoare

în %

Explicații	Ponderea populației care se deplasează		
	Total	Bărbați	Femei
Spre orașele județului	68,8	54,3	14,5
Spre alte comune din județ	7,6	6,3	1,3
În comune din alte județe	6,3	5,2	1,1
În orașe din alte județe	17,3	14,2	3,1
TOTAL	100,0	80,0	20,0

De asemenea, pe baza acestei anchete, s-a constatat că populația care se îndreaptă spre comunele din alte județe vizează, în proporție de circa 20%, cadre care lucrează ca intelectuali în localități limitrofe din județele

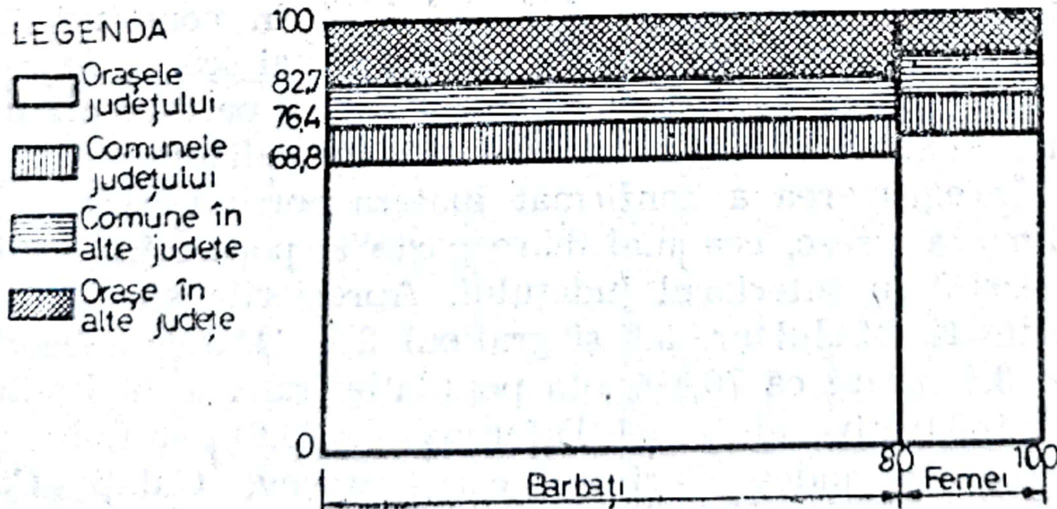

Figura nr. 3.8.
Direcțiile de deplasare a forței de muncă care migrează de la sat

vecine, iar diferența de 80% lucrează în unități agricole din alte zone, mai ales din Bărăgan.

Majoritatea celor supuși mobilității în limitele zonei sau în județele vecine fac naveta zilnică, așa cum rezultă și din tabelul nr. 3.10. Calculele efectuate de noi arată că, în medie, pentru navetă se consumă 3—4 ore zilnic pe o persoană, schimbîndu-se de cele mai multe ori 2—3 mijloace de transport.

Datele tabelului nr. 3.10 arată că aproape două treimi din navetiști se reîntorc acasă în fiecare seară, iar împreună cu cei care revin săptămînal în sat, ei reprezintă peste trei pătrimi din total, ceea ce face din satele zonei adevărate dormitoare pentru orașe și îndeosebi pentru orașele Iași și Pașcani. Ponderea femeilor care migrează reprezintă 20% din totalul emigranților, ceea ce arată că deplasarea diurnă este acceptată în mai mare măsură de bărbați.

Tabelul nr. 3.10

Gruparea navetiștilor după periodicitatea navetei (populația care se deplasează din satele județului Iași spre alte sectoare și zone.)

Explicații	Total	din care: Bărbați	din care: Femei
		în %	
Fac navetă zilnică	57,2	45,8	11,4
Se reîntorc săptămînal	18,5	16,0	2,5
Revin acasă o dată pe lună	9,0	7,2	1,8
Revin în sat la perioade mai mari de o lună	15,3	11,0	4,3
TOTAL	100,0	80,0	20,0

Totodată, cercetarea a pus în valoare faptul că femeile fac naveta pe rute scurte și mai bine echipate cu mijloace de transport. Analizată sub aspectul vîrstei, deplasarea în grup a femeilor navetiste este acceptată în cea mai mare parte de tinere și într-o proporție foarte redusă de femeile căsătorite.

Toate datele problemei ne conduc la concluzia că asistăm, și în zona Iași, la fel ca pe ansamblul țării, la o permanentă mobilitate socială și, în cadrul ei, la o redistribuire a forței de muncă pe sectoare, acestea fiind însoțite la rîndul lor de un proces de omogenizare socială.

3.2.1. *Modificări și tendințe în structura profesională*

Dezvoltarea ascendentă a economiei și, în cadrul acesteia, a industriei, promovarea consecventă a progresului tehnic, creşterea complexității activității în toate sectoarele, organizarea și conducerea pe baze științifice a producției și a muncii, au generat, odată cu mobilitatea socială și adevărate mutații profesionale.

În primul rînd, au crescut gradul de instrucție, numărul anilor de școlarizare, fundamentarea teoretică a fiecărei meserii. Asistăm, astfel, la o continuă sporire, și în zona Iași, a așa-numitului „factor rezidual", care presupune, cum este bine cunoscut, creşterea productivității muncii pe seama nivelului de educație și calificare.

Încă Adam Smith susținea că însușirea abilității profesionale în cursul educației, studiului sau uceniciei constituie facultăți care fac parte din „averea" personală a celui care le dobîndește, dar „fac tot atît parte și din aceea a societății căreia el îi aparține" [1]. În zilele noastre, numeroși cercetători au pus în evidență existența unei corelații pozitive ridicate între nivelul educației și volumul produsului social, apreciere pe care o susținem și noi. Într-un raport al Biroului Internațional al Muncii, pe baza unei analize efectuate în peste 50 de țări, se concluzionează că diferența dintre ritmul de creştere economică a diferitelor țări cu o rată identică de investiții provine din diferența în calitatea forței de muncă [2]. Unii economiști apreciază că, pentru S.U.A., în ultimele 2—3 decenii, aproape 50% din sporul produsului intern brut se datorează prelungirii duratei de școlarizare și procesului general al cunoștințelor. Pentru U.R.S.S., după calculele academicianului Strumilin, eficiența investițiilor în resursele umane a depășit cu mult rentabilitatea medie a investițiilor totale. Această idee este reluată în lucrarea „Știința și productivitatea muncii" unde se arată că „fiecare rublă cheltuită, spre exemplu, pentru școlarizare într-o

---

[1] A. Smith, *Avuția națiunilor*, București, Ed. Academiei, 1962, vol. I, pag. 187.

[2] W. Galenson, G. Pyate, *Quality of the Labour Force and Economic Development International Labour Office*, Geneva, 1964.

şcoală de 7 ani, sporeşte, după calculele noastre, venitul naţional al ţării, cu cel puţin 6 ruble pe an"[1]. Măsurile întreprinse în România, pe linia extinderii perioadei de şcolarizare, a perfecţionării sistemului de învăţămînt şi, în ansamblu, a pregătirii profesionale, au astfel o justificare deplină.

Stocul de învăţămînt, prin care se înţelege patrimoniul intelectual acumulat de populaţia unei ţări sau zone prin studii şcolare şi universitare sau, cum îl numesc francezii, „suma anilor de studii care au fost înregistraţi de întreaga populaţie", atît în zona Iaşi, cît şi în întreaga ţară, reflectă eforturile făcute de poporul nostru, care în mai puţin de 30 de ani a parcurs drumul de la situaţia cînd cca. 40 la sută din populaţie era analfabetă, la situaţia cînd s-a generalizat învăţămîntul de 10 ani. Numai în perioada 1960—1975, numărul de absolvenţi ai şcolilor profesionale, de maiştri, postliceale şi ai învăţămîntului superior, a sporit în această zonă de peste 4 ori.

Analiza populaţiei după nivelul de instruire oferă aspecte diferenţiate pe sexe şi medii, aşa cum este consemnat şi în tabelul nr. 3.11.

Tabelul nr. 3.11

Populaţia în vîrstă de 12 ani şi peste, după nivelul şcolii absolvite, la 15.03.1966

Nivelul şcolii absolvite	Total R.S.R.				Judeţul Iaşi			
	Masculin		Feminin		Masculin		Feminin	
	Urb.	Rur.	Urb.	Rur.	Urb.	Rur.	Urb.	Rur.
	%				%			
Învăţămînt superior	6,3	0,6	3,1	0,2	7,1	0,4	4,5	0,1
Şc. med. cult. generală	8,1	0,9	7,4	0,8	13,7	0,7	11,4	0,6
Şc. med. th. şi sp.	5,9	1,4	5,1	1,1	5,4	1,0	5,3	0,9
Şc. profesionale	12,5	3,8	4,8	0,6	11,2	2,5	5,7	0,9
Şc. gen. 8(7) ani	15,5	8,2	15,4	7,8	14,6	6,9	13,0	6,6
Şc. primare şi alte situaţii	51,7	85,1	64,2	89,5	40,0	88,5	60,1	90,9

Sursă : Recensămîntul populaţiei 1966.

[1] S. G. Strumilin, *Ştiinţa şi productivitatea muncii*. În vol. Scrieri economice alese, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1972, pag. 64.

Pentru perioada menționată, atît în județul Iași, cît și pe țară, sînt evidente următoarele caracteristici : ponderea mai ridicată a cadrelor cu studii superioare, medii și generale în mediul urban, față de mediul rural, gradul de amplificare fiind cuprins între 2 și 10 ; proporția mai mare a persoanelor cu studii de acest grad în rîndul locuitorilor de gen masculin față de genul feminin atît în mediul urban, cît și în mediul rural, diferențele variind între 10% și peste 600%.

Zona Iași prezintă, față de media pe țară, o proporție mai ridicată a cadrelor cu studii medii și superioare atît la bărbați, cît și la femei, dar numai în mediul urban, în timp ce la sate proporțiile se găsesc sub media națională.

Datele consemnate în tabel reflectă și faptul că ponderea absolvenților școlilor profesionale este inferioară mediei naționale, ceea ce a determinat acoperirea pînă la data analizei a unei importante părți din noile locuri de muncă, cu cadre calificate direct în producție. Totodată, forța de muncă cu care se acoperă locurile disponibile provenind în cea mai mare parte de la sate, prezintă un stoc de învățămînt redus (88,5% din populația mediului rural a absolvit pînă la 5 clase), acest fapt influențînd, evident negativ, asupra potențialului și operativității de însușire a profesiei de înaltă calificare.

În ansamblul țării, Iașul se înscrie, conform datelor recensămîntului din 1966, în rîndul primelor șapte județe, cu un stoc de învățămînt ridicat, după Brașov, Cluj, Sibiu, Timiș și Hunedoara, datorat mai puțin unui grad avansat de urbanizare sau moștenirii unei situații favorabile și mai mult unor eforturi făcute în ultimii 20—30 ani, concentrării unor forțe mai mari spre centrul universitar, științific și cultural ieșean.

Trebuie menționat însă faptul că, de la recensămîntul din 1966, au avut loc importante schimbări în domeniul învățămîntului reflectate de recensămîntul din 1977, ale cărui rezultate n-au fost publicate la data editării lucrării. A crescut, în primul rînd, numărul anual al absolvenților școlilor profesionale cu 242%, iar numărul absolvenților de 8 (7) clase, cu 21%. Drept urmare, ponderea absolvenților școlilor elementare

în totalul populației de peste 12 ani s-a micșorat sensibil în această perioadă, stimulînd astfel o atenuare a fenomenului descris anterior.

În ultimii ani au fost întreprinse acțiuni energice menite să asigure tuturor absolvenților școlilor de 10 ani și liceelor, pe lîngă instruirea generală, o temeinică pregătire profesională, ceea ce va da un nou impuls producției materiale, asigurînd în același timp creșterea eficienței gradului de utilizare a forței de muncă.

La data analizei, sistemul de învățămînt era organizat corespunzător Hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din 18—19 iulie 1973 și cuprindea, la scara zonei Iași, un număr de 193,1 mii elevi și studenți, fapt reflectat și de figura nr. 3.9. Se impune a fi menționat că în anul 1938 numărul elevilor și studenților se cifra la 40 000 persoane. Rezultă că, în timp ce populația din zonă a crescut cu 60%, numărul elevilor și studenților a sporit cu 482%.

Pe fondul creșterii sistematice a stocului de învățămînt, a avut loc o îmbunătățire a procesului de calificare în sensul sporirii proporției de personal calificat de la circa 63% în 1950, la peste 85% în 1975. Mai mult, a avut loc o redistribuire a forței de muncă între sectoare, dar și în cadrul aceluiași sector, atît prin trecerea de la o meserie la alta, cît și prin părăsirea unor meserii și îmbrățișarea altora. Aceste mutații au un caracter complex, fiind determinate de numeroase cauze, printre care se impun a fi enumerate: necesitatea redistribuirii forței de muncă, între ramuri și subramuri, conform nevoilor dezvoltării economice, schimbarea profesiunilor ca urmare a mecanizării, automatizării, introducerii proceselor tehnologice moderne, dictată de motive obiective sau subiective (de ordin social, material, psihologic, datorită creșterii calificării etc.). Efectul pozitiv al acestor mișcări este cu atît mai mare, cu cît sensurile fluxurilor se îndreaptă spre profesiile moderne, solicitate tot mai intens de ramurile hotărîtoare ale economiei naționale.

Figura nr. 3. 9.

SCHEMA
sistemului de organizare a învățămîntului de stat la nivelul zonei Iași în anul 1973

Vîrsta	Pop. totală la 1-07-1973 mii pers.	Din care în înv. preșcolar, elevi și studenți	Repartizarea elevilor și studenților pe tipuri de școli în mii persoane									
			Învățămînt preșcolar	Înv. general cicl. I cl. I - IV	Înv. general cicl. II cl. V - VIII	Liceu treapta I cl. IX - X	Liceu treapta II cl. XI - XII	Școli profesionale	Ucenici la locul de muncă	Licee de specialitate	Școli post liceale	Învățămînt superior
Total	712,1	193,1	22,7	53,2	55,0	9,7	4,5	10,4	6,9	8,2	1,6	20,9
35	263,6	1,1										1,1
31 - 34	23,9	0,6										0,6
30	8,4	0,3										0,3
29	0,7	0,4										0,4
28	8,3	0,4										0,4
27	9	0,6									0,1	0,5
26	9,8	0,8								0,1		0,7
25	10	1,1								0,1		1
24	12,4	1,6								0,1		1,5
23	13,5	3,1								0,1	0,1	2,9
22	13,2	4								0,3	0,2	3,5
21	13,1	4,1								0,3	0,4	3,4
20	13,3	3,9							0,1	0,5	0,4	2,9
19	13,8	3,9					0,1	0,3	0,2	1,3	0,3	1,7
18	14,5	7,2					1,9	2,2	1,5	1,5	0,1	
17	14,9	8,9			0.1	0,6	2,2	3,2	1,7	1,1		
16	14,8	10			0.6	2,9	0,3	3,2	1,6	1,4		
15	14,7	11,6			3.4	4,1		1,3	1,5	1,3		
14	14,2	14			11.3	2,1		0,2	0,3	0,1		
13	13,5	13,1		0,3	12.8							
12	12,7	12,3		0,4	11.9							
11	11,9	11,4		1,1	10.3							
10	11,5	11,1		6,5	4,6							
9	11,4	11		11								
8	11,3	11,1		11,1								
7	11,2	11,1		11,1								
6	12,7	11,7		11,7								
5	21,5	12,1	12,1									
4	18,8	5,4	5,4									
3	17,4	3,2	3,2									
2	16,3	1,5	1,5									
1	15,7	0,5	0,5									
0	17											

Modernizarea continuă a structurii industriei din zona Iaşi şi ridicarea nivelului tehnic, apariţia unor ramuri noi, ca chimia, industria materialelor de construcţii, construcţiile de maşini şi îndeosebi construcţiile de maşini grele, industria aparatelor electronice, la care se adaugă modernizarea ramurilor tradiţionale: industria textilă, de tricotaje, confecţii, alimentară, au determinat, odată cu reducerea simţitoare a muncitorilor necalificaţi, schimbarea structurii profesiilor, în sensul reducerii pînă la desfiinţare a unora din vechile meserii şi apariţia unor meserii noi: operator chimist, laminorist, analist, controlor tablou comandă, electronist etc.[1]

În acelaşi timp, unele profesii moderne de mare viitor (lăcătuş, sudor, reglor etc.) au crescut foarte rapid.

Paralel cu îmbunătăţirea structurii profesiilor în activitatea colectivelor de muncă, este formată o atmosferă favorabilă cunoaşterii şi aplicării noutăţilor tehnice. Sînt concludente în acest sens şi cele peste 4 000 de invenţii şi inovaţii care au fost puse în aplicare în anul 1975 şi în urma cărora s-au realizat economii însumînd aproape 389 milioane lei. De asemenea, sînt oferite mijloacele necesare pentru ridicarea calificării şi reciclării profesionale corespunzător schimbărilor din structura economiei. Măsurile politice şi juridice adoptate în ultimii ani pe linia perfecţionării calificării şi a reciclării, legiferării dreptului şi obligaţiei fiecărui om al muncii de a-şi îmbogăţi neîncetat cunoştinţele, de a ţine pasul cu noutăţile ştiinţei şi tehnicii, vor avea o contribuţie substanţială la înfăptuirea procesului amplu de ridicare a nivelului de cultură.

Modificări importante au loc şi în structura profesiilor din agricultură[2]. Marea gospodărie agricolă înzestrată cu mijloace moderne presupune şi oameni cu temeinice cunoştinţe culturale şi profesionale, iar pe de

---

[1] Al. Floareş şi col., *Mobilitatea resurselor umane din Moldova în anii construcţiei socialismului*, în vol. *Sociologia în acţiune*, vol. 1, Universitatea „Al. I. Cuza", Centrul de sociologie Iaşi, 1972, pag. 23—34.

[2] Problematica profesionalizării muncii în agricultură va fi tratată detaliat în capitolul V al lucrării.

altă parte, ca urmare a profilării producției, specializarea acestora pe locuri și domenii de activitate.

Rezultă, așadar, că dezvoltarea economică din țara noastră, și în acest cadru, din zona Iași, a determinat și va determina în continuare o amplă mobilitate profesională. Profunzimea acestui proces este generată în mare măsură de implicațiile revoluției științifice și tehnice, de asimilarea rezultatelor sale în procesul producției materiale. Urmărindu-se promovarea în continuare a modernizării economiei, în România se manifestă o preocupare constantă pentru realizarea tuturor obiectivelor la nivelul tehnicii mondiale.

3.3. Formele de deplasare spațială a forței de muncă în zona Iași

Procesele dezvoltării economice și sociale sînt însoțite și de o puternică mobilitate spațială, în urma căreia crește atît în mărimi relative, cît și în mărimi absolute, populația ocupată în ramurile neagricole.

3.3.1. *Deplasarea diurnă a populației sătești*

Datorită faptului că cea mai mare parte a locurilor de muncă neagricole sînt amplasate în urban, deplasarea spațială este dominată de ruta sat-oraș.

Analiza datelor oferite de statistica forței de muncă ne conduce la concluzia că deplasarea spațială este specifică tinerilor din grupele de vîrstă 14—19 ani și 20—30 ani. Prima grupă este legată de procesul școlarizării, după structura existentă pînă în prezent, cînd fiii de săteni, negăsind în mediul rural instituții de formare profesională, se îndreaptă spre orașe, unde se pregătesc pentru a deveni muncitori sau specialiști și de unde se vor întoarce la sate doar cei care vor găsi în mediul rural locuri de muncă corespunzătoare calificării, ceilalți urmînd a lucra în orașe. Odată cu aceasta, cea mai mare parte se localizează în mediul urban, în timp ce o altă parte continuă să locuiască cu părinții lor la sate, lucrînd însă în unități economice din urban.

Cea de-a doua grupă este formată într-o proporție ridicată din tineri care nu au putut intra în școlile profesionale și tehnice. Aceștia lucrează o perioadă restrînsă cu părinții, după care se deplasează la oraș, se califică direct la locul de muncă și practică meserii cu un grad redus de calificare, care se pot găsi, deocamdată, mai ales în domeniul construcțiilor.

Analizînd acest aspect în zona Iași, rezultă că, între recensămintele din 1956 și 1977, din numărul celor care se îndreaptă dinspre sat spre oraș, 41% sînt cuprinși în categoria 14—19 ani și 43% în grupa 20—29 ani. O bună parte din aceștia s-au localizat definitiv în oraș, iar o altă parte fac naveta zilnic sau la perioade mai mari. Aceasta explică pe de o parte proporția ridicată a categoriei populației urbane care nu s-a născut în aceste zone, iar pe de alta, rolul dublu al satului în privința mobilității socioprofesionale de alimentare a orașului cu forță de muncă și de cazare a populației care lucrează în urban. La aceasta se adaugă procesele interioare care se petrec în viața satelor, procese evidențiate anterior.

3.3.2. *Mobilitatea rezidențială*

Mișcarea spațială a populației include, pe lîngă deplasarea diurnă, și mobilitatea rezidențială. Prin această formă de mobilitate înțelegem schimbarea definitivă a domiciliului populației și restabilirea ei în altă localitate.

Pentru a sublinia intensitatea mobilității rezidențiale în țara noastră, în cadrul mișcării sat-oraș, menționăm faptul că cea mai mare parte a locuitorilor din mediul urban sînt născuți în alte localități decît cele în care își au domiciliul.

Pe baza înregistrării totale a populației din luna septembrie 1972, rezultă că în zona supusă cercetării (anexa 1) la populația activă de 285 mii locuitori, avînd vîrsta cuprinsă între 16 și 60 de ani, în perioada 1962—1972 au plecat definitiv din satul natal 8.308 persoane, ceea ce înseamnă mai puțin de 3%. Menționăm însă, că, în concepția acestei înregistrări, au fost cuprinși la domiciliul schimbat definitiv cei care și-au întemeiat mai întîi un cămin în satul natal și numai după aceea au plecat defi-

nitiv din localitate. Este evident faptul că n-au fost cuprinşi aici tinerii care încă înainte de 16 ani au plecat la şcoli profesionale şi tehnice, după care au rămas definitiv în oraş. De asemenea, au fost ocoliţi tinerii care au plecat după vîrsta de 16 ani, dacă nu au fost în prealabil căsătoriţi.

Amploarea mobilităţii rezidenţiale pentru această zonă este dată de faptul că la finele anului 1976, din totalul populaţiei oraşului Iaşi, în baza proiectului balanţei forţei de muncă întocmit de comisia demografică judeţeană, s-au născut aici doar 32% din locuitori, deci mai puţin de o treime.

O situaţie similară se constată în oraşul Paşcani, cu singura deosebire că, aici, cea mai mare parte a locuitorilor născuţi în alte localităţi provin din satele şi comunele vecine, dispuse pe o rază de 15—20 km, a căror aşezare nu este concentrică, ci pe linia mijloacelor de transport şi, îndeosebi, pe firul Siretului.

Spre deosebire de aceste două cazuri, în celelalte oraşe — Hîrlău şi Tg. Frumos — lipsa pînă de curînd a unor obiective economice excludea atragerea forţei de muncă, favorizînd în schimb plecarea unei părţi din acestea spre oraşele Iaşi, Paşcani sau în alte judeţe.

În ce priveşte satul, ultimii 25 de ani consemnează un număr redus, circa 4% din cetăţenii comunelor care s-au născut în alte localităţi, formaţi în proporţie de 15% din intelectuali localizaţi aici şi 85% din agricultori care şi-au schimbat locul de naştere ca urmare a întemeierii familiei în comune vecine.

Se poate conchide că în prezent, în această zonă, principalele puncte de polarizare economică şi socială le constituie oraşul Iaşi şi, într-o măsură mai redusă, oraşul Paşcani. Perioada care urmează, în care se prevede construirea anuală a peste 7.000 de apartamente şi circa 3000 noi locuri de muncă, va determina o susţinută mobilitate rezidenţială, îndeosebi a populaţiei tinere dată de satele limitrofe şi, în parte, de alte judeţe.

3.3.3. *Principalii factori determinanți ai deplasării spațiale în zona Iași*

Între factorii care determină mobilitatea sat-oraș în zona noastră, un loc esențial îl ocupă gradul scăzut de utilizare a forței de muncă în ansamblu și sezonalitatea ridicată, condiționată de structura agriculturii. Astfel, pe baza studierii și centralizării dărilor de seamă statistice ale cooperativelor agricole de producție din zona Iași pe anul 1972, s-a ajuns la constatarea că din totalul de 306 zile lucrătoare, membrii cooperatori apți de muncă au prestat în medie, anual, doar 107 zile, revenind pe sexe, 138 zile pentru bărbați și 87 zile pentru femei, fapt consemnat în tabelul nr. 3.12.

Tabelul nr. 3.12

Numărul de norme convenționale de categoria I, echivalent cu o zi, efectuate în C.A.P. din zona Iași în anul 1972

Nr. crt.	Explicații	Nr. celor participanți la muncă	Nr. de norme convenționale	Nr. de norme pe o persoană
1	Total cooperatori	129 124	13 918	107
2	din care: bărbați	53 710	7 314	136
3	femei	75 414	6 604	87

Se observă că bărbații execută un număr mai mare de zile pe an în cooperativă, dar luînd în considerare și situația din gospodăria personală, situația se modifică în favoarea femeilor.

Ancheta întreprinsă pe teren pe bază de chestionar, investigarea directă a unui mare număr de săteni, a organelor de conducere la nivelul comunelor, au condus la concluzia că în afara zilelor lucrate în C.A.P. mai sînt consumate pentru cultivarea loturilor în folosință și pentru lucrările de artizanat gospodăresc circa 30 de zile, în medie pe o persoană. Rezultă că în total o persoană aptă de muncă lucrează anual circa 137 de zile, ceea ce înseamnă că forța de muncă din acest sector este utilizată în proporție de sub 50%. Este evident că în aceste condiții

o parte din forța de muncă se va îndrepta spre alte activități fie spre unități agricole de stat, fie spre activități neagricole. Menționez însă că o parte din forța de muncă, circa 7.000 persoane la nivelul zonei, este ocupată în activitatea de artizanat industrial destinat prelucrării unor produse agricole sau satisfacerii unor servicii.

În al doilea rînd, deplasarea unei părți din populația aptă de muncă din satele zonei Iași spre alte domenii este generată și de randamentele încă scăzute ale unui mare număr de cooperative agricole, comparativ cu unitățile agricole de stat și chiar cu media națională, așa cum se poate observa din datele consemnate în tabelul nr. 3.13 și în figura nr. 3.10, unde sînt înscrise producțiile medii obținute pe un hectar la principalele culturi în anul 1972, an cu condiții climatice normale. Pentru evidențierea dinamicii producției a fost luat un alt an cu condiții asemănătoare, anterior încheierii procesului de cooperativizare, anul 1960. (Analiza pe grupa de ani a evidențiat aceleași tendințe, dar mai puțin concludente, fapt care ne-a determinat să alegem varianta cu cîte un singur an).

Tabelul nr. 3.13

Evoluția producțiilor medii la principalele culturi în anii 1960 și 1972

Cultura	U.M.	1960			1972		
		R.S.R.	Jud. Iași		R.S.R.	Jud. Iași	
			I.A.S.	C.A.P.		I.A.S.	C.A.P.
Porumb boabe	kg/ha	1 550	1 730	1 480	3 120	4 390	3 000
Grîu	„	2 200	1 683	1 262	2 390	3 270	2 070
Fl. soarelui	„	1 070	1 530	894	1 140	2 245	1 130
Struguri	„	3 230	4 588	3 710	2 670	2 540	1 707
Lapte vacă	l/cap	1 327	3 333[1]	1 154[1]	1 583	3 340	1 162

1) Iași 1965

Deși lucrarea de față nu și-a propus să analizeze cauzele producțiilor medii scăzute la unele culturi și specii de animale, amintim totuși existența unor condiții climaterice generale favorabile culturii cerealelor, plantelor tehnice, viticulturii, pomiculturii și legumiculturii.

Pe de altă parte, așa cum subliniam în primul capitol, gradul de dotare tehnico-materială a crescut foarte puternic în ultimele 2—3 decenii.

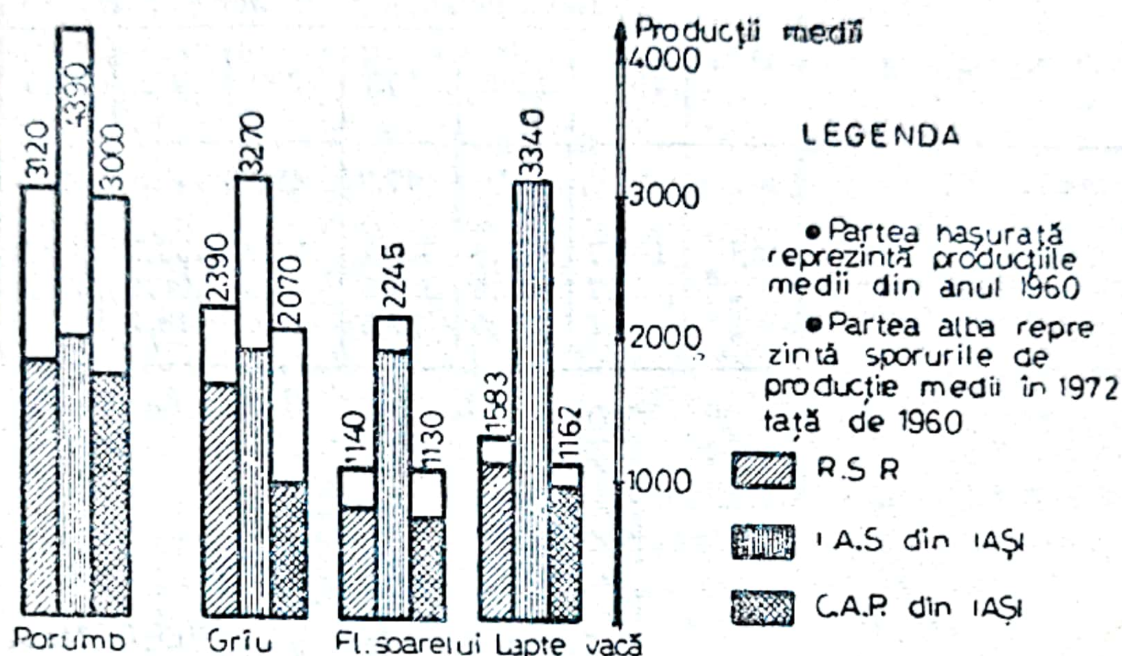

Figura nr. 3.10

Cu toate acestea, în zona Iași continuă să nu fie puse în valoare numeroase resurse naturale, sînt în curs măsurile întreprinse pentru atenuarea eroziunii solului, nu au fost încă încheiate programele de îndiguire a Prutului și Jijiei care, prin inundații, sustrag anual 50—60 mii hectare circuitului agricol, nu se dispune încă de o zonare bine gîndită a legumiculturii și chiar a celorlalte culturi. Toate acestea fac ca nivelul principalilor indicatori ai C.A.P. în medie la 100 hectare teren agricol să fie mai scăzut în zona Iași, față de media națională, așa cum este consemnat și în tabelul nr. 3.14.

La scara zonei analizate este evidențiată încă o dată densitatea fiziologică mai ridicată. Spre deosebire de aceasta, nivelul indicatorilor economici analizați este mai scăzut în zonă în întreaga perioadă studiată. Diferențele înregistrate la nivelul anului 1975 sînt redate în mod sugestiv de figura nr. 3.11.

Tabelul nr. 3.14

Evoluția principalilor indicatori ai C.A.P. în medie la 100 hectare teren agricol în județul Iași, comparativ cu nivelul înregistrat pe țară în anii 1960, 1965 și 1975

Indicatorul	U/M	Total România			Județul Iași		
		1960	1965	1975	1960	1965	1975
Familii	nr.	29	37	47,7	42	43	48,5
Proprietatea obștească	mii	109,7	183,9	390,1	81,2	133,7	309,3
Fonduri fixe	„	85,7	141,6	321,5	51,5	106,1	272,2
Investiții	„	38,1	30,5	59,5	21,0	18,4	42,1

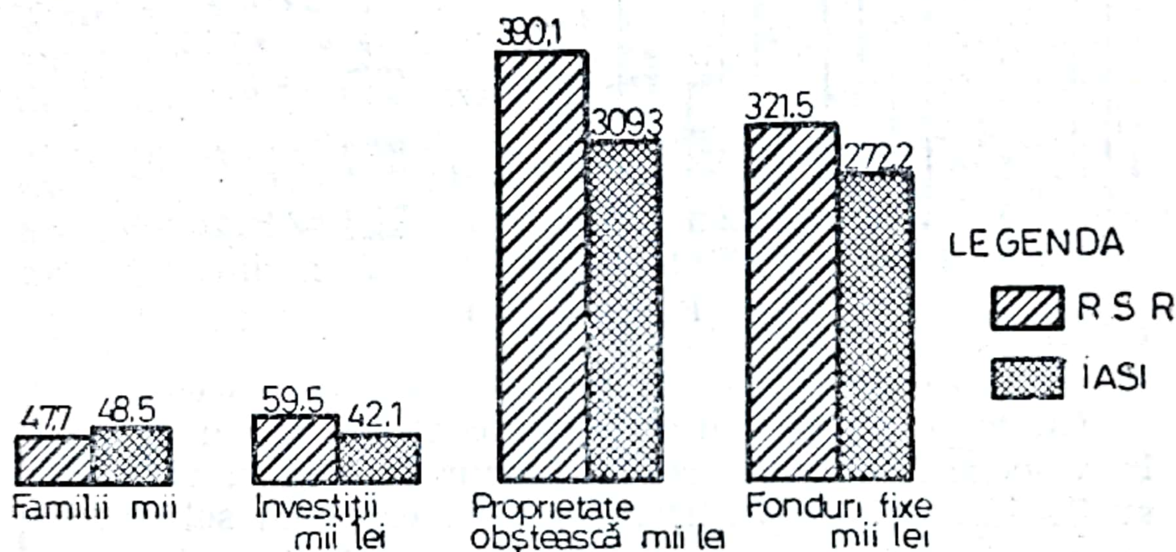

Figura nr. 3.11.
Principalii indicatori ai C.A.P. în medie la 100 hectare teren agricol în județul Iași, comparativ cu nivelul înregistrat pe țară la începutul anului 1975

Este evident faptul că în această zonă numărul de familii care revine la 100 hectare teren agricol este mai ridicat decît media națională cu 1,7%, în timp ce volumul proprietății obștești și al investițiilor reprezenta mai puțin de trei pătrimi din media națională. Aceasta se datorează producțiilor medii scăzute, ponderii reduse a volumului producției și a cotei de acumulare. În același timp, investițiile acordate de stat față de media națională, deși superioară ca ritm, sînt inferioare ca volum în această formă.

În fața acestor cerințe, în actualul cincinal, prin planul unic de stat se acordă agriculturii din zona cercetată investiții și credite pe termen lung, însumînd mai bine de 4,2 miliarde lei, adică mai mult decît în cincinalul 1971—1975 cu 225%, ceea ce va determina o sensibilă creștere a gradului de dotare tehnico-materială. În aceste condiții, obiectivele adoptate pentru perioada 1976—1980 privind lucrările de îmbunătățiri funciare, îndiguirea Prutului și regularizarea Jijiei, transferarea prășitoarelor spre zonele de șes și urcarea păioaselor, fînețelor și pășunilor pe pante sînt de natură să stimuleze creșterea producțiilor și a productivității muncii în agricultura zonei. Totuși, gradul de dotare a muncii în C.A.P. continuă să fie inferior mediei naționale și, mai ales, celui înzestrat în întreprinderile agricole de stat. Analizele efectuate de noi cu acest prilej, confirmă că ar fi necesar ca, în următoarele cincinale, investițiile repartizate agriculturii din zona Iași să fie mult mai mari comparativ cu perioadele trecute, investiții care se cer orientate cu prioritate spre combaterea eroziunii solului, dotarea tehnică, extinderea suprafețelor amenajate pentru irigat, creșterea vertiginoasă a efectivelor de animale, ameliorarea raselor și soiurilor. Subliniem aceasta deoarece experiența I.A.S. din zonă arată că sporul de producție poate fi realizat în proporție de peste 50% în condițiile dezvoltării maxime a bazei tehnico-materiale pe baza biologiei. Experiența acumulată de țara noastră, comparațiile cu statele avînd o agricultură modernă arată că dezvoltarea bazei tehnico-materiale constituie una din premisele esențiale capabile să asigure intensificarea producției agricole, creșterea gradului de înzestrare a forței de muncă, amplificarea randamentelor și a nivelului productivității muncii.

Stringența unei asemenea cerințe este demonstrată și de faptul că din totalul populației active a zonei Iași, lucrau efectiv în anul 1975 doar 228 mii persoane, adică 60,1% din populația în vîrstă aptă de muncă *.

---

* Aici am procedat prin recalcularea populației din agricultură după numărul de zile efectiv lucrate atît în C.A.P., cît și pe lotul personal și în activitățile casnice.

În al treilea rînd, deplasarea forței de muncă de la activități agricole la cele neagricole este motivată de gradul mai redus de folosire a potențialului uman în această zonă, comparativ cu alte zone ale țării, reflectat și prin densitatea fiziologică ridicată a populației apte de muncă în C.A.P. * Deși numărul de familii care revin la 100 ha teren agricol este sensibil apropiat în zona Iași față de media națională, așa cum se poate observa și în figura 3.11, totuși, datorită sporului natural ridicat, al familiilor mai numeroase, numărul mediu de locuitori pe km.p. în anul 1976 fiind în județul Iași de 133,3, față de 90,8 pe țară, suprafața de teren agricol care revine pe o persoană aptă de muncă reprezintă doar 65 la sută față de media națională. Acest indicator va crește continuu, urmînd a se apropia spre finele deceniului viitor, de nivelul țărilor dezvoltate.

Pornind de la numărul de persoane active care revine la 100 hectare teren agricol, am împărțit cooperativele agricole din zonă, la nivelul anului 1975, în mai multe grupe distincte și anume : C.A.P. cu densități mijlocii (21—40 persoane la 100 ha), densități mari (41—80 persoane la 100 hectare), densități foarte mari (81—115 persoane la 100 hectare) și densități extrem de mari (peste 115 persoane apte de muncă la 100 hectare teren agricol).

Privită ca medie pentru întregul județ, densitatea populației apte de muncă era de 89 persoane la 100 hectare teren agricol, județul Iași înscriindu-se astfel în rîndul zonelor cu o densitate fiziologică foarte mare.

În interiorul zonei Iași, cele 112 cooperative agricole existente se grupează așa cum este consemnat în tabelul nr. 3.15, pe baza căruia a fost întocmită cartograma redată în anexa 4.

Tabelul nr. 3.15

Gruparea C.A.P. din județul Iași după densitatea fiziologică

Total C.A.P.	Nr. de persoane care revin la 100 ha teren agricol				
	Peste 115	81—114	41—80	21—40	sub 20
112	32	42	37	1	—

* Prin densitate fiziologică am definit în conceptul acestei lucrări numărul de persoane apte de muncă care revin la 100 hectare teren agricol.

Tabelul consemnează următoarele :

— 32 CAP-uri fac parte din grupa localităţilor cu o densitate extrem de mare, înregistrînd peste 115 persoane apte de muncă la 100 ha teren agricol. Majoritatea acestora se situează în jurul oraşului Paşcani : Lunca — 225 persoane, Valea Seacă — 142 persoane, Moţca — 183 persoane, Hălăuceşti — 140 persoane etc., cît şi în jurul oraşului Iaşi : Ciurea — 163, Holboca — 147, Bîrnova — 121 etc. ;

— 42 C.A.P.-uri fac parte din grupa cooperativelor agricole cu densităţi foarte mari. Printre acestea, se înscriu unităţile din comunele : Costuleni, Cozmeşti, Grajduri, Răchiteni, Tătăruşi ;

— 37 C.A.P.-uri se situează în grupa localităţilor cu densităţi mari cuprinse între 41—80 locuitori apţi de muncă la 100 ha teren agricol, printre care : Andrieşeni, Bivolari, Erbiceni, Gropniţa ;

— un C.A.P. cu o densitate mijlocie, cooperativa agricolă de producţie Româneşti unde se înregistrează 37 persoane apte de muncă la 100 ha de teren agricol.

Ordonînd cooperativele după acest indicator din 10 în 10, în care frecvenţa este dată de numărul de C.A.P., iar

Tabelul nr. 3.16

Distribuţia C.A.P.-urilor după densitatea fiziologică faţă de medie

Densitatea fiziologică	Nr. de C.A.P.	
	f.	F(cumulatic)
30—39	1	1
40—49	3	4
50—59	8	12
60—69	11	23
70—79	15	38
80—89	9	47
90—99	13	60
100—109	13	73
110—119	13	86
120—129	7	93
130—139	5	98
140 şi peste	14	112

variabila de numărul de persoane apte de muncă la 100 hectare teren agricol (tabelul nr. 3.16), se poate trasa mediana consemnată în figura 3.13.

Tabelul 3.16 evidenţiază că din totalul cooperativelor 65, adică 58%, se aflau sub media generală, iar diferenţa de 47, adică 42% peste media generală.

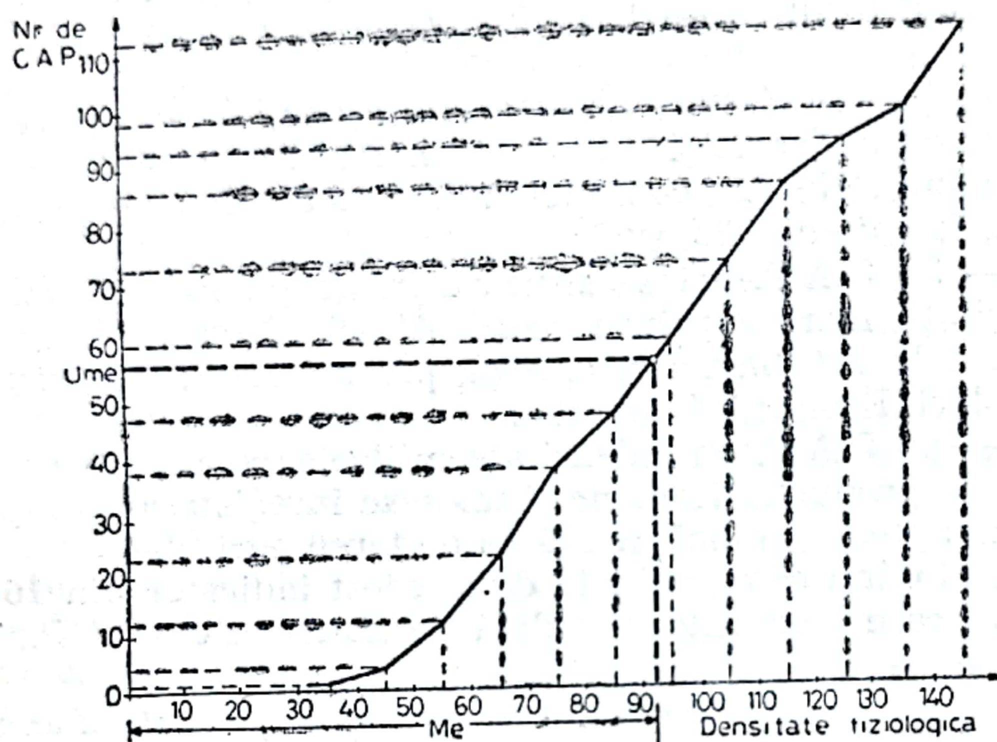

Figura nr. 3.13
Curba distribuţiei C.A.P.-urilor după densitatea fiziologică faţă de medie

Este interesant de privit în acest cadru locul medianei ca o medie de poziţie. După cum se ştie din teoria statisticii, mediana este valoarea centrală a unei colectivităţi pentru o caracteristică diferită, ea împărţind efectivul colectivităţii ordonat după criteriul mărimii caracteristicii, în două părţi egale : o parte cuprinzînd unităţile avînd nivelurile caracteristicii mai mici sau unele egale cu ele, cealaltă cuprinzînd unităţile cu niveluri mai mari decît al ei. În analiza statistică a unei colectivităţi, mediana este considerată ca un parametru al tendinţei centrale ce se manifestă în nivelurile oricărei caracteristici, parametru care îşi are valabilitatea lui pentru o structură definită.

În cazul nostru avem :

$$Mc = X_0 + d\,\frac{\frac{\Sigma f + 1}{2} - \Sigma fa}{fm}$$

în care X_0 = limita inferioară a intervalului median;

d = mărimea intervalului median $\frac{\Sigma f + 1}{2}$

sau $0{,}5\ (\Sigma f + 1)$= numărul de ordine al unității mediane în serie

Σfa = suma frecvențelor anterioare intervalului median;

fm=frecvența intervalului median;

$$Mc = 100 + 10\,\frac{56{,}5 - 52}{65} = 100{,}7$$

Prezentarea grafică este redată în figura 3.13.

Densitatea populației active prezintă o amplitudine și mai mare dacă se are în vedere împărțirea țării pe zone de producție, caz în care județul Iași ar fi plasat în regiunile colinare, avînd ca specific o populație mult mai densă atît față de regiunile de șes, cît și față de cele de munte. Ca urmare, în agricultura țării, în perioada campaniilor care trebuie executate într-un termen scurt, are loc, în afara mobilității sat-oraș, un fenomen de migrație a populației din regiunile cu densități ridicate spre cele cu densități mai mici.

În zona Iași, asemenea deplasări au loc atît în interior (beneficiare fiind unele C.A.P.-uri îndeosebi în zona preorășenească și unități agricole de stat), cît și în afara zonei, deplasările fiind orientate, în principal, spre Bărăgan și Dobrogea. Atenuarea consecințelor acestor deplasări din cadrul zonei Iași, care determină cheltuieli neeconomicoase, este strîns legată de dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii și, evident, de crearea a noi locuri de muncă în ramurile neagricole. Este interesant de reținut faptul că multe cooperative agricole — între care se disting cele din comunele Tomești, Holboca, Rediu, Aroneanu, Movileni, Țigănași, — majoritatea din preajma orașului Iași, la care se adaugă însă și localitățile cu o agricultură intensivă, cum este comuna Cotnari, după ce alimentează orașul cu forță de muncă, atrag pentru lucrările de întreținere și recoltare a culturilor, care se impun a fi exe-

cutate în limita unor perioade optime restrînse, forță de muncă necesară din alte comune, dar mai ales din alte județe, cum sînt : Suceava, Neamț, Maramureș etc.

Existența unei disponibilități mari și totodată a unui deficit de forță de muncă este explicată în bună parte, de neconcordanța specifică agriculturii dintre timpul cît se prestează munca și timpul cît are loc recoltarea produselor, ceea ce generează și o mare sezonalitate activității în agricultură. Iată în acest sens cum se prezintă distribuția pe luni a celor 107 zile lucrate în agricultura cooperatistă din județul Iași (figura 3.14).

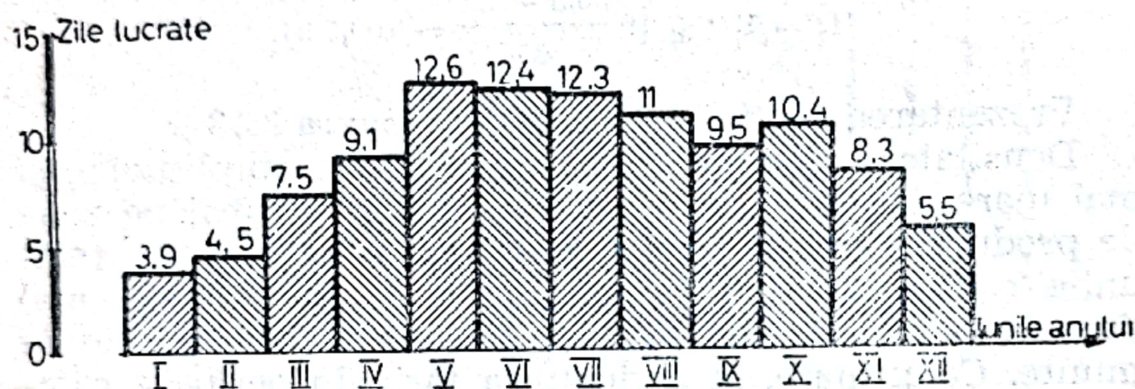

Figura nr. 3.14.
Numărul mediu al zilelor lucrate în zona Iași de un membru cooperator pe luni, în unitățile C.A.P.

Se evidențiază faptul că în perioada de iarnă (decembrie, ianuarie și februarie), în medie pe o persoană, se lucrează doar 3—6 zile pe lună. În cursul lunilor de vară (mai, iunie, iulie), se folosește aproape jumătate din timpul disponibil pentru o persoană, în timp ce în lunile de toamnă se prezintă o nouă reducere a numărului mediu de zile lucrate. Scăderea proporției de folosire a timpului de muncă în perioada de toamnă, cînd se desfășoară lucrările de recoltare, se explică și prin aceea că, în campania de recoltare gradul de mecanizare continuă să fie redus, iar perioada de executare a muncilor agricole se extinde mult peste optimul agrotehnic. Totodată, prelungirea lucrărilor de toamnă este influențată de condițiile climaterice, în general nefavorabile și, fără îndoială, de unele elemente de natură organizatorică.

Între numărul de zile lucrate de un cooperator şi densitatea fiziologică, există o strînsă legătură. Grupînd cooperatorii care au participat la muncă după densitatea fiziologică şi numărul de norme efectuate în medie pe unitate într-un an, rezultă pentru perioada 1968—1972 situaţia consemnată în tabelul 3.17.

Tabelul nr. 3.17

Gruparea C.A.P. din judeţul Iaşi după densitatea fiziologică şi numărul de zile efectuate în medie pe unitate de un cooperator apt de muncă

Gruparea după nr. cooperatorilor la 100 ha teren agricol		Gruparea după numărul mediu de zile lucrate											
		1968				1970				1972			
Grupa	Nr. C.A.P.	Peste 151	101—150	50—100	Sub 50	Peste 151	100—150	51—100	Sub 50	Peste 151	100—150	51—100	Sub 50
Peste 116 coop. la 100 ha	32	3	18	10	1	—	20	9	3	1	17	12	2
81—115	42	3	20	19	—	1	16	25	—	3	15	24	—
41— 80	37	12	16	9	—	7	17	12	1	6	23	8	—
Pînă la 40	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
TOTAL	112	19	54	38	1	9	53	46	4	11	55	44	2

Se distinge faptul că în cooperativele cu o densitate redusă numărul mediu de zile efectuate de un cooperator este superior numărului de zile lucrate în unităţile cu densitate ridicată. Astfel, în C.A.P. cu o densitate de pînă la 40 cooperatori la 100 hectare teren agricol, participanţii la muncă au efectuat în medie peste 150 zile, în timp ce în unităţile cu o densitate de peste 116 cooperatori la 100 hectare, în peste 50% din cooperative s-au efectuat în medie sub 100 zile.

Analiza acestui fenomen de împărţire a unităţilor C.A.P. faţă de medie, după numărul mediu de zile lucrate şi în acelaşi timp după numărul cooperatorilor la 100 hectare teren agricol, conduce la obţinerea dispersiei care prezintă o amplitudine ridicată. Cercetarea dispersiei completează posibiltatea noastră de a determina caracterul reprezentativ al mediei. Astfel, analiza dispersională a

cooperativelor agricole după numărul mediu de zile lucrate de un cooperator din județul Iași reflectă următoarele :

— amplitudinea variației în mărimi absolute calculate pe baza dării de seamă a județului scade de la 152 zile lucrate în anul 1968, la 132 zile lucrate în anul 1972, iar în mărimi relative se înregistrează aceeași tendință, scăzînd de la 136%, la 123%, diminuarea fiind determinată de creșterea gradului de mecanizare a lucrărilor, creștere al cărei ritm depășește ritmul de migrație a forței de muncă spre alte localități ;

— abaterea medie liniară calculată după formula :

$$\bar{d} = \frac{\Sigma|xi - \bar{x}|fi}{\Sigma fi}$$

este egală cu 26,4 zile lucrate în anul 1968, 28,2 în 1970 și 27,9 în 1972, ceea ce înseamnă că o cooperativă se abate în medie de la nivelul înregistrat în județ cu circa 27 zile în ambele sensuri.

Calculînd dispersia pentru anul 1972, se obțin următoarele date :

— dispersia $G^2 = \frac{\Sigma(xi - \bar{x})^2 fi}{\Sigma fi} = \frac{103\ 354}{112} = 922{,}8$

— abaterea medie pătratică, determinată prin extragerea rădăcinii pătrate din dispersii, este egală cu :

$$G = \sqrt{\frac{\Sigma(xi - \bar{x})^2 fi}{\Sigma fi}} = \sqrt{\frac{103354}{112}} = 30{,}4$$

— coeficientul de variație, calculat cu ajutorul formulei

$$V = \frac{G}{\bar{x}} \cdot 100 = \frac{30{,}4}{107} \cdot 100 = 28{,}4\%,$$

consemnează faptul că termenii seriei se abat de la nivelul mediu în plus sau în minus, cu 28,4%.

Se poate aprecia din întreaga analiză statistică faptul că, în general, majoritatea cooperativelor se grupează în jurul numărului mediu de zile lucrate pe județ, care re-

prezintă, doar ceva mai mult de o treime din numărul de zile lucrătoare ale anului, fapt ce exercită o influență negativă asupra nivelului productivității muncii sociale, a venitului național. „Apreciind situația de ansamblu a productivității sociale în economia noastră — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să ținem seama și de faptul că mai mult de jumătate din populația țării — mă refer la țărănime — nu lucrează decît o treime din timpul de lucru normal" [1].

Analiza efectuată evidențiază aspectele specifice ale acestei zone în ce privește forța de muncă disponibilă din mediul rural, factorii care determină deplasarea spațială, impunînd în același timp unele măsuri pentru sporirea eficienței economice.

Din cercetările noastre și, în acest cadru, din opiniile exprimate de un mare număr de săteni, a fost confirmată ipoteza potrivit căreia principalul factor al migrației este determinat de gradul de dezvoltare economică și edilitar-gospodărească a localității din care se deplasează.

Sînt edificatoare răspunsurile date de săteni la întrebările : „Cum motivează cel chestionat faptul că unii săteni lucrează în oraș" și „ce crede că ar trebui făcut la nivelul satului, pentru a asigura necesarul de forță de muncă în C.A.P." (întrebări cuprinse în chestionarul anexă nr. 2).

Din răspunsurile primite, rezultă că sătenii sînt conștienți de faptul că, pe măsura eliberării forței de muncă în urma creșterii gradului de mecanizare, este normală deplasarea acestuia spre alte sectoare, dar leagă această problemă de diferența cîștigurilor medii.

Redăm în continuare cîteva răspunsuri la prima parte a întrebării : „au familii numeroase și nu le ajunge ce se obține din C.A.P.", „să cîștige bani pentru întreținerea copiilor la școli", „fiecare vrea să trăiască mai bine și să aibă venituri asigurate cu caracter permanent", „nu reușesc cu banii cîștigați să-și întrețină familia", „urmăresc să se califice într-o muncă retribuită mai bine", „urmăresc condiții mai bune de trai", „condiții de muncă mai

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *„România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste"*, vol. 3, București, Ed. politică, 1967.

bune și retribuții superioare". Pentru cea de-a doua parte a întrebării, părerile sătenilor au, de asemenea, un caracter aproape unitar și exprimat sub forma a două cerințe simultane : „să se asigure de lucru pe întregul parcurs al anului și să se reducă eforturile fizice", „să se asigure locuri de muncă și să se mărească veniturile", „să se diversifice culturile și să crească valoarea pe o normă", „să se încheie contracte de muncă între membrii cooperatori și C.A.P. prin care să fie garantate venituri sigure, indiferent de condițiile climaterice", „să se facă retribuția după munca depusă, în bani și nu după producția obținută, care depinde de condițiile naturale", „să nu fie nimeni angajat în ramurile neagricole fără aprobarea C.A.P., iar aceasta să dea aprobări în funcție de disponibilul de forță de muncă".

Este edificator faptul că sătenii condiționează atît plecarea, cît și rămînerea în comună, în primul rînd de veniturile obținute, de stabilitatea acestora, de garanția lor în perspectivă.

Aceleași întrebări adresate foștilor săteni — actualmente angajați — au primit răspunsuri similare. Dintre acestea, reținem : „cîștiguri mai bune" ; „realizează în oraș venituri duble față de ce realiza în sat" și „lipsesc mijloacele de cultură, de continuare a studiilor" ; „pentru condiții de muncă și de viață mai bune" ; „să se găsească și în sat minimul de mijloace care se găsesc curent în oraș" etc.

Fără îndoială, deplasarea spațială este motivată nu numai de factori economici. Influențează asupra acestui proces și factori de ordin psihologic și politic, concretizați în dorința generației tinere de a contribui mai mult la procesul transformărilor din țara noastră, la progresul general al societății, ca și în atracția spre mediul urban, care oferă mai bune condiții de cultură, de ridicare a gradului de instrucție ; factorii economici au însă rol prioritar.

Nivelul indicatorilor analizați diferă în cadrul zonei de la o subzonă la alta, fapt care conduce la conturarea anumitor curenți de deplasare spațială a populației.

3.4. Curenţi migratori în cadrul zonei şi în afara ei.

Din toate tipurile de deplasare, cel mai mare interes prin implicaţiile sale îl prezintă mobilitatea sat-oraş. Oraşul Iaşi, prin activităţile economice şi social-culturale pe care le efectuează, constituie un puternic centru de atracţie a forţei de muncă, atît din localităţile apropiate, cît şi din cele îndepărtate. Dacă avem în vedere că în anul 1948 populaţia stabilă a oraşului era de 94 075 locuitori, iar în anul 1977 a ajuns la 284 308 locuitori, rezultă că în ultimele trei decenii, ea a crescut în medie cu peste 6 mii de locuitori pe an. Creşterea se datorează în proporţie de o cincime sporului natural şi de patru cincimi migraţiei sat-oraş. Această creştere se explică prin numărul locurilor create în oraş în industrie şi ramurile de tip neagricol. Tendinţa va fi menţinută în perspectivă. În actualul cincinal vor fi create cca. 18 000 noi locuri de muncă, cu o medie anuală de peste 3000 locuri. O situaţie asemănătoare a fost înregistrată în cincinalul 1971—1975, cînd numai în industrie au fost create circa 23 mii locuri. Rezervorul principal de forţă de muncă pentru ocuparea acestor locuri îl formează în continuare comunele judeţului.

În urma deplasărilor înregistrate pînă în prezent rezultă că, din totalul populaţiei existente în oraşul Iaşi, circa 68% s-au născut în alte localităţi, din care : 4,4% provin din comunele limitrofe, 44,1% din unele zone care constituiau, pînă nu de mult, componente ale fostei regiuni administrative Iaşi, cuprinse acum în judeţele Iaşi şi Vaslui, 42,7% din alte judeţe, îndeosebi din cele vecine şi cele cu o industrie dezvoltată. Ponderea sensibil ridicată a locuitorilor proveniţi din afara judeţului Iaşi este explicată de faptul că mai ales în perioada 1960—1970 s-a înregistrat un aflux de cadre calificate, odată cu apariţia unor noi unităţi industriale : mase plastice şi fibre sintetice, ţevi sudate, medicamente, industria lemnului etc.

Ponderea redusă a populaţiei provenită din satele limitrofe se explică prin aceea că aici se utilizează naveta zilnic. „Deplasările diurne pentru muncă în oraşul Iaşi reprezintă circa 15% din numărul total al personalului,

proporţie superioară oraşelor Timişoara — 10,9%, Cluj — 10%, dar mult inferioară reşedinţelor judeţene puternic industrializate, cum sînt Braşov — cu 22,3%, Ploieşti cu 18% etc.“ [1]

Înregistrarea totală a populaţiei săteşti din această zonă ne-a condus la concluzia că localităţile din care se recrutează forţa de muncă necesară sînt aşezate nu atît concentric, ca în alte ţări ale lumii, ci mai degrabă tentacular. În plus, cu prilejul înregistrării, am constatat că în unele comune, iar în cadrul comunelor, în unele sate, există un anumit climat necorespunzător deocamdată deplasării spaţiale, numărul de locuitori care se încadrează în procesul de mobilitate diferind de la o localitate la alta, apreciere consemnată şi de datele statistice cuprinse în tabelul nr. 3.18.

Tabelul nr. 3.18

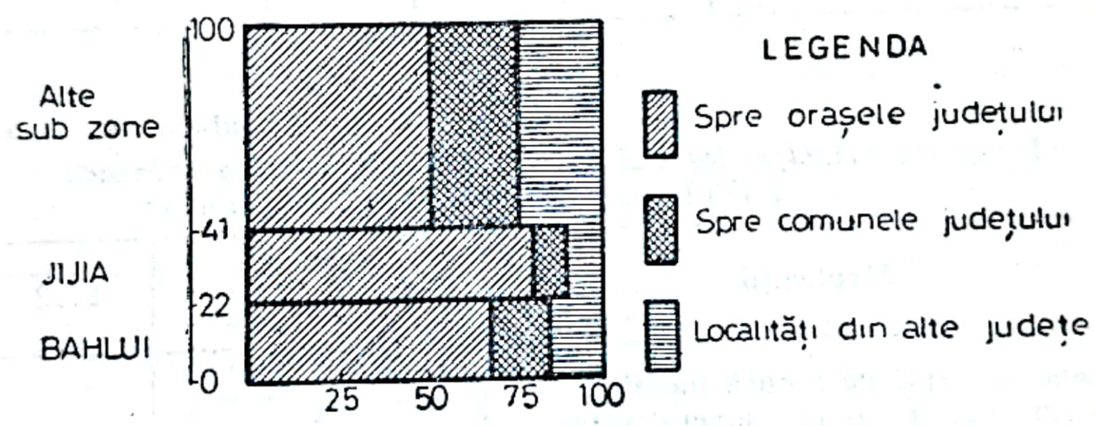
Gruparea comunelor din zona Iaşi după numărul de locuitori apţi de muncă, care lucrează în alte localităţi la data de 15.IX.1972

Nr. crt.	Total comune	Nr. de locuitori pe comune care lucrează în alte localităţi				
		1 001 şi peste	750—1 000	500—749	200—499	pînă la 199
1	85	11	15	15	27	17

Cartograma anexă 5 consemnează faptul că principalele rezervoare de asigurare a forţei de muncă necesară Iaşului sînt formate din comunele aşezate pe firul rîurilor Bahlui şi Jijia. Astfel, din cele 36 385 persoane care se deplasează în cadrul zonei din comune în oraşe, 15 800, adică 43%, provin din aceste două subzone, aşa cum rezultă din datele statistice cuprinse în tabelul nr. 3.19 şi graficul 3.16.

[1] Al. Ungureanu, *Problema zonelor de influenţă ale oraşului Iaşi*, în *Viitorul social*, nr. 3, 1972, pag. 817—825.

Explicații	Populația care lucrează în afara comunei					
	TOTAL		Din care			
	Date absolute	%	În orașele jud. date absolute	%	În comunele jud. date abs.	%
0	1	2	3	4	5	6
Subzona Bahlui	10 984	22	8 610	73,7	1 141	8,9
Subzona Jijia	9 036	19	7 190	79,9	504	5,6
Alte subzone	32 048	59	20 585	64,3	2 396	7,5
Total g-ral	52 068	100	36 385	69,9	4 041	7,7

FRECVENȚA NAVETEI PE ZONE

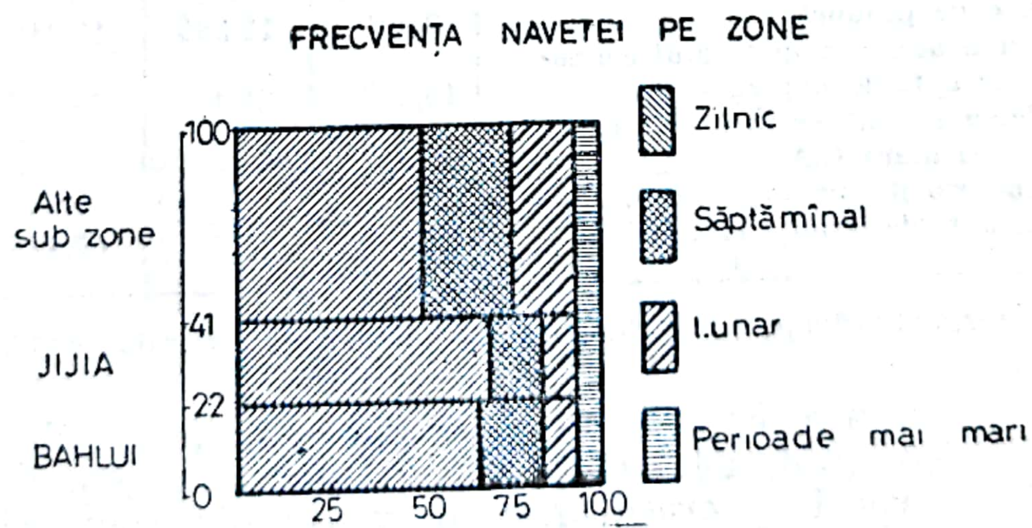

Figura nr. 3.16
Orientarea populației care se deplasează din rural pe subzone.

Tabelul nr. 3.19

cu forță de muncă în luna septembrie 1972

Din cei care-și desfășoară activitatea în afara comunei							
Fac naveta							
Zilnic date absolute	%	Săptămînal date absolute	%	Lunar date absolute	%	Alte perioade date absolute	%
7	8	9	10	11	12	13	14
7 162	67,2	1 778	15,2	953	8,1	1 091	9,5
6 093	67,7	1 284	14,2	730	8,1	929	10
16 241	50,8	6 718	20,9	3 113	9,7	5 976	18,6
29 496	58	9 780	18,8	4 796	9,2	7 996	14

Tabelul nr. 3.20

*Dinamica principalilor indicatori demoeconomici din subzonele Bahlui și Jijia (considerate împreună)**

Explicații	1965	1969	1972
Locuitori apți de muncă lucrători permanenți în afara cooperativelor agricole de producție	9 801	13 386	15 845
Ponderea acestora în totalul cooperatorilor apți de muncă — %	16,2	21,4	23,8
Ponderea bărbaților în rîndul celor plasați în afara C.A.P. — %	67,6	66,8	62,8
Încărcătură de membri C.A.P. rămași în sat apți de muncă la 100 ha	74,6	70,7	67,9

*) Sursa : Studiu pe baza evidențelor primare ale unităților din subzone

La data înregistrării efectuate de noi (septembrie 1972), diferența de 59% din forța de muncă, care se deplasa din rural în orașul Iași, provenea din comunele Grajduri, Ciurea, Miroslava, Aroneanu, cu cîte peste 1 000 persoane, apoi Schitu-Duca, Ciortești, Costuleni,

Ţiganaşi, cu cîte 750—1 000 persoane etc. Cartograma anexă 5 înfăţişează caracterul tentacular al grupării localităţilor rurale, determinat în cea mai mare parte de modul de organizare a mijloacelor de transport, apoi gradul de dezvoltare economică a comunei şi de măsura în care se asigură, pe plan local, de lucru populaţiei active, de diferenţele de cîştig în oraşe (după ce au fost reduse cheltuielile suplimentare pentru transport, masă etc.), faţă de cele asigurate în localităţile natale şi, în fine, de climatul creat de deplasarea forţei de muncă. Această apreciere este susţinută şi de faptul că în cele opt comune limitrofe Iaşului, ponderea populaţiei active care s-a îndreptat în anul 1972 spre oraş a fost diferită, aşa cum este consemnat şi în tabelul 3.21.

Tabelul nr. 3.21

Ponderea populaţiei apte de muncă din comunele limitrofe oraşului Iaşi, care în anul 1972 au lucrat în afara C.A.P.

Explicaţii	Comuna							
	Popricani	Aroneanu	Holboca	Tomeşti	Bîrnova	Ciurea	Miroslava	Rediu
Populaţia aptă de muncă, total:	1417	2913	3618	3374	1451	3226	5097	3465
din care au lucrat în oraşul Iaşi	111	750	670	512	298	1050	1091	940
% din total 2/1	7,8	25,7	18,5	15,2	20,5	32,5	21,4	27,1

Grupînd comunele după numărul de persoane care au lucrat în anul 1972 în afara C.A.P. (corespunzător dărilor de seamă anuale ale unităţii) rezultă un mozaic foarte diferenţiat (tabel 3.22).

Tabelul nr. 3.22

Gruparea comunelor din jurul orașului Iași după numărul de persoane care au lucrat în anul 1972 în afara C.A.P.

Total	Pînă la 250 persoane	251—500	501—750	751—1 000	1 000—1 250
8 Comuna	1 Popricani	1 Bîrnova	3 Tomești Holboca Aroneanu	1 Rediu	2 Miroslava Ciurea

Curenții de deplasare, ca și creșterea numărului de navetiști, de la un an la altul, sînt determinați în bună parte și de modernizarea drumurilor publice și extinderea numărului de curse auto, mai ales în ultima perioadă. Dintr-o analiză efectuată la Direcția județeană de drumuri Iași rezultă că, numai în perioada 1965—1975, lungimea drumurilor modernizate a sporit cu 128%, iar a celor pe care s-a aplicat îmbrăcăminte asfaltică ușoară s-a extins de peste 15 ori.

În urma modernizării drumurilor, întreprinderea de transporturi auto și-a amplificat activitatea în deservirea călătorilor de la sate, așa cum este consemnat în tabelul nr. 3.23.

Tabelul nr. 3.23

Dinamica transporturilor de călători în mediul rural din județul Iași în perioada 1960—1975

1960 = 100

Nr. crt.	Explicații	Anii		
		1965	1970	1975
1	Numărul de trasee acoperite cu curse regulate	159	337	505
2	Călători transportați	140	257	617
3	Km. parcurși de autobuze pe traseele sat - oraș - sat	193	418	878

Rezultă, așadar, că în același timp cu sporirea numărului de locuri de muncă a avut loc o puternică extindere a transportului în comun pe ruta sat-oraș-sat. Dimensiunile transportului pe această rută sînt redate sugestiv în figura 3.17.

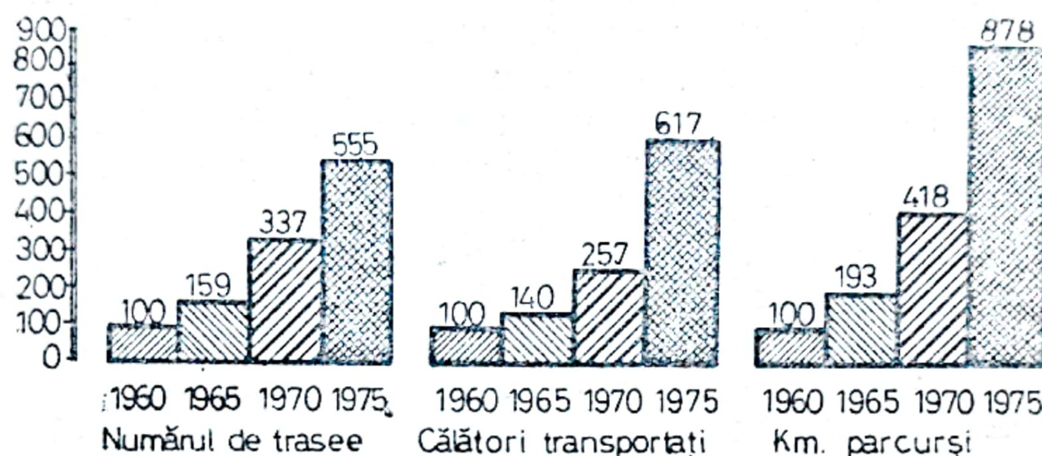

Figura nr. 3.17
Dinamica transportului de călători în mediul rural din județul Iași în perioada 1960—1975 (în %)

În anul 1975 s-a înregistrat un număr total de 253 trasee, pe care au fost transportați 7 528 mii călători pe o distanță de 7 805 mii km. La o populație sătească de circa 300 mii călători (peste 6 ani) reiese că fiecare locuitor din rural a făcut în medie 25 călătorii cu autobuzul. Este de menționat faptul că între mijloacele auto și cele ale C.F.R.-ului, sătenii preferă, în primul rînd, pe cele din urmă, datorită prețurilor mai reduse, dar mai ales garanțiilor mai mari de respectare a orariilor.

Se constată că numărul celor plecați permanent din C.A.P. se află în continuare în creștere și reprezintă ca pondere aproape un sfert din totalul forței de muncă active. La aceasta se adaugă o proporție aproximativ egală a sătenilor care sînt plecați timp de 3—5 luni pe an (în perioada de primăvară-vară-toamnă), care participă parțial la muncă în C.A.P. și-și completează veniturile cu cîștigurile realizate din construcții, transporturi sau tot din munci agricole, efectuate mai ales în unitățile de stat din județ, dar și în alte județe, îndeosebi din sudul țării. Din totalul celor plecați, circa două treimi le formează

bărbaţii, în rîndul cărora predomină grupele de vîrstă cuprinse între 25—45 ani.

Cu toate acestea, ponderea populaţiei care îşi desfăşoară activitatea în agricultura zonei este încă ridicată, ceea ce face ca în C.A.P. să se utilizeze doar o parte din timpul normal de lucru dintr-un an. Avînd în vedere eforturile statului nostru pentru realizarea anuală a sute de mii de noi locuri de muncă în ramurile neagricole, această stare este, evident, vremelnică. Media timpului utilizat în C.A.P. este amplificată prin activităţile desfăşurate în afara unităţii.

La creşterea acestei medii au contribuit, în al doilea rînd, posturile de conducere şi administrative, lucrătorii din zootehnie, construcţii şi din secţiile anexe, cărora li s-au atribuit în medie în anul 1975, cîte 328 zile. Aceasta reprezintă însă doar 25% din forţa de muncă aptă, aşa cum rezultă şi din calculul sintetic de mai jos (tabel 3.24).

Tabelul nr. 3.24

Numărul mediu de zile lucrate în anul 1975 de un cooperator din subzonele Bahlui şi Jijia

Nr. crt.	Locul de muncă	Proporţia cooperat. din total %	Numărul mediu de zile lucrate de un cooperator	Total zile lucrate
1	Activităţi de conducere ad-tive, zootehnice, construcţii, secţii anexe	25	328	8 210
2	Activităţi la culturi de cîmp	75	46	2 090
	Total	100	103	10 300

Media de 103 zile lucrate pentru unităţile din subzonele analizate, reprezentînd doar o treime din numărul de zile lucrătoare, explică de ce o parte din săteni lucrează doar parţial în C.A.P., iar timpul disponibil îl folosesc în alte sectoare economice.

În cazul unităților analizate, din totalul forței de muncă 25% a participat întregul an la activitățile din C.A.P., iar 75% au lucrat în medie doar cîte 46 zile distribuite neuniform în cele 12 luni ale anului. Din rîndul acestora se recrutează lucrătorii șantierelor de construcții, sezonierii din agricultura de stat.

În afara deplasărilor sat-oraș în zona situată se înregistrează și un proces de deplasare a forței de muncă, de regulă calificată, din orașe spre sate, prin practicarea navetei. Tabelul 3.25 și cartograma anexă 6 consemnează modul de grupare a comunelor după gradul de intensitate a acestui proces.

Tabelul nr. 3.25

Gruparea comunelor din zona Iași după numărul de orășeni navetiști în rulal

Total comune	Numărul persoanelor care vin în comune			
	Pînă la 25	26—50	51—150	peste 151
85	36	25	21	3

Cartograma evidențiază că nici deplasarea din urban spre comune nu se face circular și uniform. Naveta oraș-sat este determinată de data aceasta, pe lîngă situația mijloacelor de transport, și de situația economică din comună, de serviciile asigurate.

În acest curent sînt antrenați îndeosebi specialiști ca: ingineri, cadre didactice, medici. Pe ansamblul zonei, numărul acestora se ridică, la data înregistrării, la 5.000 și reprezintă 33% din totalul specialiștilor din agricultură.

Am putea concluziona că în aceste condiții satul creditează orașul cu forță de muncă numericește ridicată, dar cu un grad de instrucție mai redus, în timp ce orașul returnează o parte din acest credit prin forța de muncă redusă numericește, dar cu un înalt grad de calificare.

În scopul verificării unora din ipotezele admise, între care faptul că generația tînără și îndeosebi bărbații părăsesc satul, îndreptîndu-se spre oraș — apariția în viața satelor a gospodăriilor cu surse mixte de venituri, spori-

rea de la o generaţie la alta a stocului de învăţămînt, orientarea tineretului sătesc spre profesiuni moderne — am efectuat o anchetă sociostatistică de teren într-un număr de 25 comune aşezate în subzonele Bahlui şi Jijia. În această anchetă am căutat să verificăm ipotezele stabilite prin urmărirea evoluţiei unui grup de indicatori specifici, între care : ocupaţia, studiile de stat şi mărimea familiei pe trei generaţii : părinţii şi socrii celui chestionat, cel chestionat şi soţia, copiii celui chestionat. În cadrul generaţiei de bază (cel chestionat) s-au cules în plus date referitoare la sursele de venituri, gradul de calificare şi mediul unde lucrează (chestionarul este reprodus la finele lucrării — anexa 2).

După studierea atentă a întregii colectivităţi s-a stabilit, pe baza relaţiei * datorate lui Taro Iamane eşantionul care s-a ridicat la 396 familii. În cercetare eşantionul a fost mărit la 527 familii, adică o creştere de peste 33% în dorinţa sporirii gradului de reprezentativitate.

În scopul delimitării colectivităţii de selecţie, a fost stabilit numărul de familii pe fiecare comună din cele două subzone extrase, aşa cum se poate vedea în tabelul nr. 3.28, dintr-un total de 42 166 familii.

Obiectul cercetării l-a constituit colectivitatea familiilor de săteni înscrise în registrul agricol la 1 ianuarie 1972 şi existente în comună la 5 septembrie a aceluiaşi an.

Unitatea de observare a constituit-o, evident, familia, chestionarul adresîndu-se capului de familie. Din totalul de 527 chestionare completate, 29 au fost anulate, deoa-

---

*) $$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{42\,166}{1 + 42\,166\,(0{,}05)^2} = 396$$

În această relaţie n = colectivitatea de selecţie;
N = colectivitatea generală;
e = eroarea de reprezentare admisă.

— Pasul de măsurare în eşantion a fost obţinut ca raport între volumul colectivităţii generale şi volumul colectivităţii de selecţie

$$p = \frac{42\,166}{527} = 80$$

— Determinarea nominală a celui chestionat s-a făcut prin extragerea, din registrul agricol, a familiilor înscrise la numerele curente 1, 81, 161, 241 etc.

rece răspunsurile erau contradictorii, datorită neatenției celui care a completat chestionarul, rămînînd în calcul un număr de 498 chestionare, care au fost supuse prelucrării. Condusă de autor, ancheta s-a bazat pe interogarea subiecților de către un grup de operatori din rîndul cadrelor didactice și al personalului consiliilor populare special pregătiți și s-a desfășurat în lunile septembrie, octombrie și noiembrie 1972. Cu fiecare cap de familie s-a purtat o discuție de pregătire, explicîndu-i-se, înainte de completarea chestionarului, scopul anchetei. În cazul cînd un subiect a refuzat să răspundă la întrebări (au existat 12 asemenea cazuri), s-a ales din registrul agricol o familie limitrofă pasului stabilit. În aceste condiții nu au apărut modificări de structură, astfed că reprezentativitatea concepută s-a respectat pînă la finele studiului.

Din prelucrarea datelor a rezultat gruparea după vîrstă a celor chestionați, conform tabelului 3.26.

Tabelul nr. 3.26

Gruparea persoanelor chestionate după vîrstă

Explicații	Total	din care pe grupe de vîrstă: Pînă la 19 ani	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70–79	80 și peste
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Populația chestionată	498	1	29	122	169	90	60	22	5
% din total	100	0,2	5,8	24,5	33,9	18,0	12,0	4,4	1,2
Populația totală	42 166	126	2 319	10 626	13 599	7 885	4 955	2 066	590
% din total	100	0,3	5,5	25,2	32,2	18,7	11,8	4,9	1,4

Din datele tabelului rezultă că eşantionul ales are un grad ridicat de reprezentativitate după vîrstă. În acelaşi timp, se constată că 69% din capii de familie chestionaţi au o vîrstă de 40 şi peste 40 de ani, ceea ce conturează deja fenomenul de îmbătrînire.

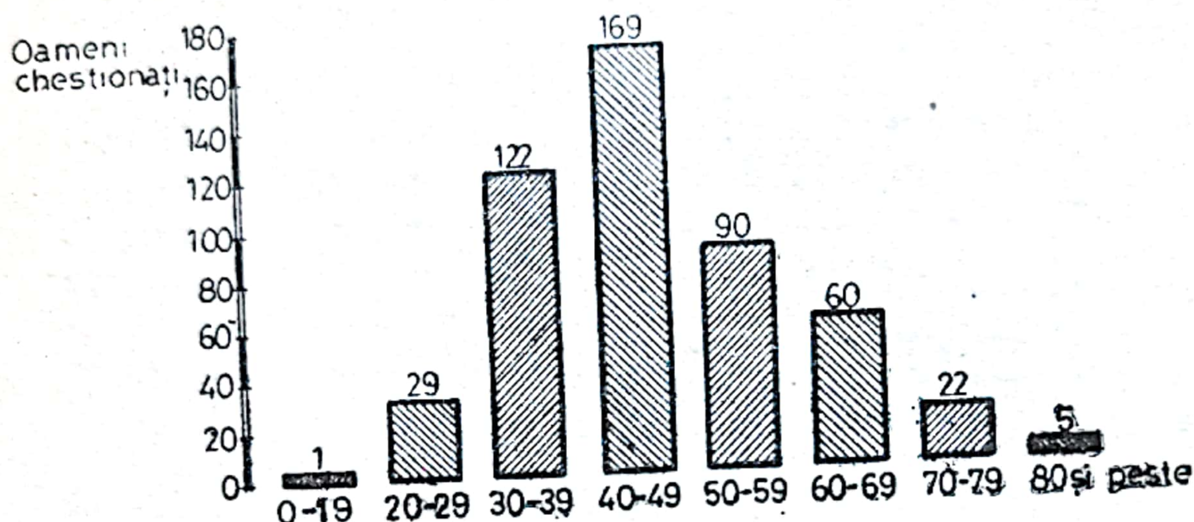

Figura nr. 3.19.
Gruparea celor chestionaţi după vîrstă

Observaţia nu poate fi absolută, deoarece intervine aici influenţa membrilor de familie, caz în care media scade simţitor.

Media de vîrstă a celor chestionaţi este cuprinsă în graficul nr. 3.19.

Pentru aprofundarea datelor rezultate din ancheta generală, s-a trecut la cercetarea pe un eşantion mărit în trei comune din zonă : Belceşti, Focuri şi Movileni, care prezintă un grad de reprezentativitate ridicat pentru cele două subzone. Structura de vîrstă analizată pe acest eşantion restrîns se aseamănă structurii prezentate mai sus, confirmînd astfel alegerea corectă a datelor de bază ale problemei.

Privind profesiile practicate pe trei generaţii succesoare, au rezultat următoarele modificări (tabelul nr. 3.28).

Tabelul nr. 3.27

Stabilirea eşantionului pe subzone şi comune

Explicaţii (comuna)	Nr. de gospod. la 01.01. 1972	Nr. de sub. de chest. rez. din calcul	Nr. chestionarelor distribuite	Nr. chestionarelor bune
Deleni	2 600	25	32	30
Scobinţi	2 112	20	27	27
Ceplenița	1 379	13	17	16
Cotnari	2 500	24	30	27
Belceşti	3 234	31	40	37
Erbiceni	1 821	17	22	21
Podu-Iloaiei	1 336	12	17	16
Dumeşti	1 427	14	19	19
Miroslava	1 259	12	16	16
Leţcani	1 369	13	18	16
Holboca	1 401	13	18	17
Tomeşti	1 326	12	17	17
Total subzone Bahlui	21 764	206	273	259
Gropniţa	1 195	11	16	15
Focuri	2 105	20	25	22
Movileni	1 265	12	16	16
Andrieşeni	2 056	19	25	24
Vlădeni	1 532	14	19	18
Ţigănaşi	1 190	11	15	14
Popricani	1 618	15	20	17
Victoria	1 342	13	17	16
Aroneanu	912	8	13	13
Costuleni	2 332	22	28	26
Comarna	1 925	18	24	23
Prisecani	1 648	15	20	19
Bosia	1 282	12	16	16
Total subzona Jijia	20 402	190	254	239
Total general	42 166	396	527	498

Se observă că prima generaţie a fost formată în proporţie de peste 92,8% din agricultură ; sub 5% le formează profesiile muncitoreşti : mecanici de moară şi diferite alte servicii ; mai puţin de un procent funcţionari şi sub 2% alte profesii, formate din preoţi, militari, marinari.

Spre deosebire de aceasta, în cea de a doua generaţie, generaţia celui chestionat, ponderea profesiilor agricole s-a redus simţitor şi această tendinţă se menţine în continuare ; proporţia agricultorilor a scăzut acum la mai

Tabelul nr. 3.28

Evoluţia profesiilor pe generaţii

Generaţii	Total familii		Repartizarea după profesia exercitată									
			Agricult.		Muncit.		Spec.		Funcţ.		Altepro	
	obs.	%	obs.	%	obs.	%	obs.	%	obs.	%	obs.	%
I. Părinţii soţului												
— tata	498	100	467	93,8	19	3,8	—	—	3	0,6	9	1,8
— mama	498	100	492	98,8	—	—	—	—	2	0,4	4	0,8
II. Părinţii soţiei :												
— tata	498	100	462	92,8	22	4,4	—	—	4	0,8	10	2,0
— mama	498	100	480	96,4	2	0,4	—	—	8	1,6	8	1,6
II. Cel chestionat	498	100	360	72,4	103	20,6	2	0,4	30	6,0	3	0,6
II. Soţia celui chest.	498	100	461	92,4	—	—	22	4,5	15	3,1	—	—
III. Copiii celui chest. aflat în prod.	700	100	113	16,2	359	51,2	74	10,5	154	22,1	—	—
III. Profesii spre care tind copiii care nu sînt încă în prod.	1 302	100	194	14,9	315	24,2	624	47,9	103	7,9	66	5,1

puţin de 3/4 (72,4%) din totalul populaţiei ocupate, în timp ce ponderea muncitorilor s-a ridicat la peste 20%, a specialiştilor la 1%, a funcţionarilor la 6% şi la peste 1% a altor profesii. Urmărind la cele trei comune aceleași caracteristici, s-a ajuns la o reprezentativitate de 96%, ceea ce înseamnă încadrarea în limita erorii admisibile.

Separat de aceasta, din analiza generației chestionate, a rezultat că o bună parte din săteni înregistrează surse duble de venituri: ei practică agricultura, dar pentru completarea veniturilor mai lucrează și în alte domenii, fapt consemnat de datele tabelului nr. 3.29 și graficul 3.20.

Tabelul nr. 3.29

Gruparea celor cuprinşi în eşantion după ramurile de activitate în care lucrează

Total chestionaţi	Ramuri din care îşi obţin veniturile						
	Agric. Industrie	Agric.	Agric.-Constr	Agric.-Transp.	Agric.-Servcii	Agric.-Administr.	Agric.-Alte domenii
498 100 %	25 5,2	280 56,2	94 18,8	24 4,8	37 7,4	30 6,0	8 1,6

Rezultă deci că din cei 360 capi de familie care au agricultura ca activitate de bază (tabelul 3.28), doar 280, reprezentînd 56,2%, îşi obţin veniturile numai din agricultură, iar diferența pînă la 498, adică 238 reprezentînd 43,8%, îşi completează veniturile din industrie, construcţii, transporturi, servicii etc.

Apare, așadar, un mare număr de gospodării mixte, după sursa de venituri, în timp ce părinţii celor chestionaţi practicau în proporţie de peste 90% aceeași profesie și aveau aceeași sursă de venituri — agricultura.

Creşterea gradului de folosire a forței de muncă este legată de intensificarea producţiei, de extinderea suprafeţelor irigate, care solicită un plus de 13—15 zile la fie-

care hectar, a celor cultivate cu legume îndeosebi în solarii și sere, vii și livezi, unde numărul de zile de lucru cerute este de circa 10 ori mai ridicat decît la culturile

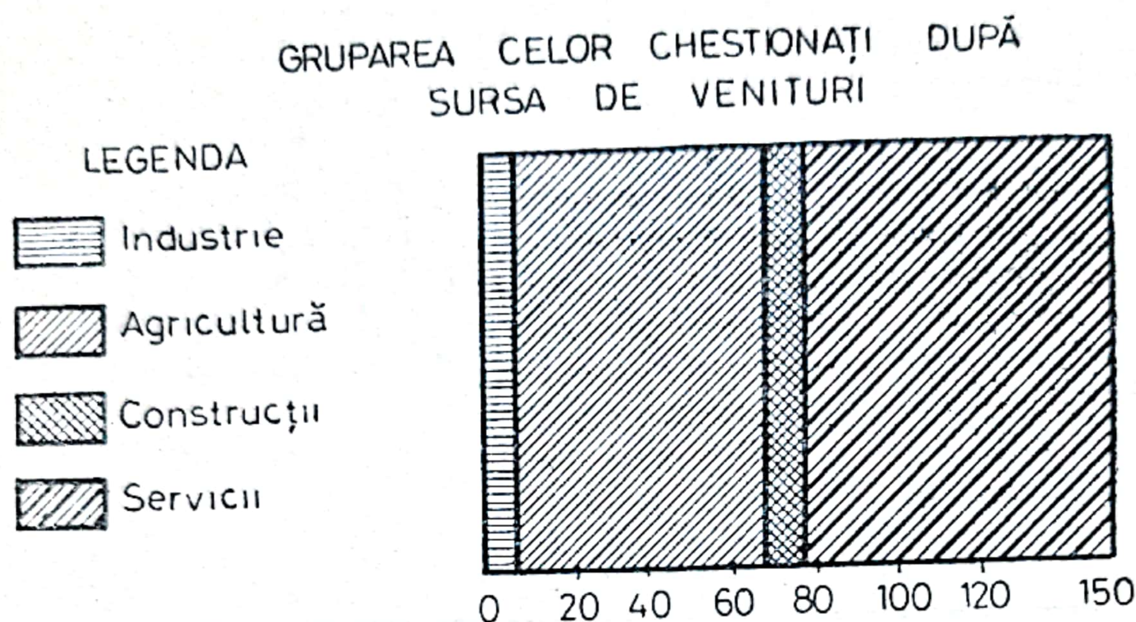

Figura nr. 3.20.

cerealiere, de folosirea unor soiuri cu perioade diferite de precocitate, dar mai ales, de dezvoltarea zootehniei, sector în care forța de muncă este folosită pe tot cuprinsul anului. De asemenea, creșterea gradului de folosire a forței de muncă la sate depinde de extinderea unor activități anexe, mergîndu-se pînă la semiindustrializarea și chiar industrializarea integrală a unor produse agricole, prin prelucrarea legumelor și fructelor, a laptelui, cărnii, valorificarea unor deșeuri sau resurse locale de împletituri, lucrări de artizanat, prelucrarea lînii, țesutul covoarelor, olăritul etc.

Această tendință rezultă și mai clar dacă se analizează situația zilelor lucrate pe domenii de activitate, situație reprezentată în tabelul nr. 3.30.

În același timp, pe baza unui studiu suplimentar, s-a constatat că 103 subiecți chestionați, deși lucrează în comună în calitate de muncitori (în cea mai mare parte mecanici — 71) specialiști (medici — 2) sau funcționari (administrația de stat — 30), avînd activitatea de bază în unități distincte față de C.A.P., își completează totuși

veniturile lucrînd un număr de zile și în unitatea agricolă. Asistăm, așadar, la o îmbinare de profesii, rod al transformărilor profunde din agricultura zonei.

Tabelul nr. 3.30

Gruparea eșantionului din subzonele Bahlui și Jijia după categoria de întreprindere în care lucrează cei chestionați

Zona	Locul unde își desfășoară activitatea	Nr. celor chest.		Repartizarea celor chestionați după numărul de zile lucrate în C.A.P.				
		abs.	%	0—49	50—99	100—208	209—300	300 și peste
Bahlui	Exclusiv în C.A.P.	146	29,2	14	60	44	24	4
	C.AP. și unități neagricole	111	22,5	62	29	16	4	—
Jijia	Exclusiv în C.A.P.	134	28,5	9	45	49	23	8
	C.A.P. și unități neagricole	107	19,8	66	18	13	10	—
Total		498	100	151	152	122	61	12

Cea de a treia generație (tabelul 3.28) prezintă o altă tendință, deosebit de interesantă. În primul rînd pentru cei care au intrat în cîmpul muncii, se observă că ponderea celor rămași în agricultură s-a redus la 16,2%, în timp ce ponderea muncitorilor care lucrează în diferite ramuri s-a ridicat la 51,2%, iar a cadrelor tehnice și administrative la 32,6%. Este, de fapt, structura tipică a unei economii în plin proces de modernizare. O bună parte din fiii celui chestionat, care sînt muncitori, funcționari sau specialiști, au părăsit definitiv comuna și s-au localizat în mediul urban. În al doilea rînd, pentru cei care n-au terminat anii de școală, părinții propun profesii dintre cele mai moderne, fără a neglija pe cele existente și nici chiar agricultura. Sigur, este posibil ca profesiile sugerate de părinți să nu fie însușite total de

copii, dar acestea toate evidenţiau la data anchetei, că din totalul celor luaţi în calcul, 14,9% vor lucra în agricultură, existînd perspectiva ca pînă atunci să se profesionalizeze deplin munca în această ramură ; 24,2% îşi propun să lucreze ca muncitori, iar 60,9% îşi propun alte profesii. În acest fel, este evidentă tendinţa părinţilor de a orienta copiii direct spre funcţii de tehnicieni sau specialişti. Dificil este faptul că majoritatea părinţilor visează pentru copilul lor să ajungă medic, inginer, economist sau chiar cosmonaut, cum au completat unii din ei, dar foarte puţini se gîndesc spre profesiile muncitoreşti. Fără îndoială că, odată cu creşterea copiilor, cu cunoaşterea aptitudinilor şi orientarea profesională, aceste date vor suporta corecturi sensibile. Cunoaşterea unei game variate de meserii dovedeşte, de asemenea, faptul că părinţii, deşi lucrează în mediul rural, dispun de o informaţie multilaterală asupra profesiilor prezente şi viitoare.

O altă problemă investigată este cea a numărului de copii ce revin pe o familie din colectivitatea studiată. Investigaţia a scos în evidenţă faptul că generaţia precedentă avea pe o familie circa 5,5—5,8 copii, adică mai mult cu 40—45% faţă de generaţia de bază chestionată. Pentru ilustrare, în tabelul nr. 3.31 şi graficul nr. 3.21 este prezentată gruparea familiilor chestionate după numărul de copii.

Din generaţia a III-a, copiii celui chestionat, a rezultat la un număr de 324 de familii un număr de 907 copii, revenind în medie pe o familie 2,8 copii. Se observă o diminuare continuă a numărului de copii pe o familie, de la o generaţie la alta, aşa cum sugestiv este evidenţiat şi în figura nr. 3.22.

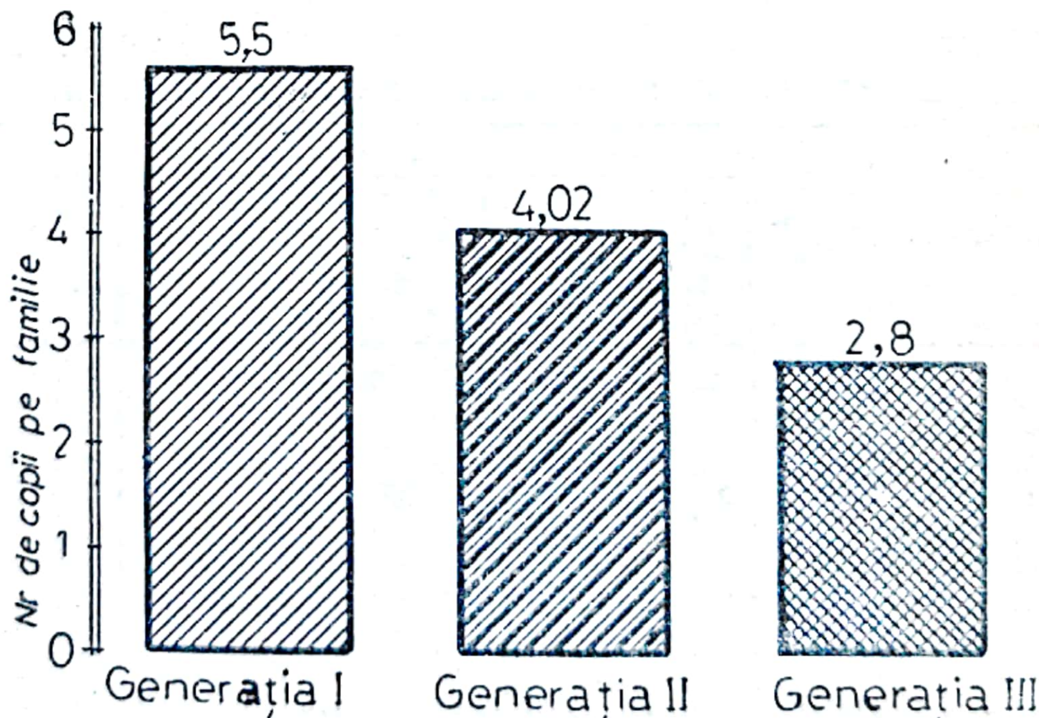
Deşi pentru generaţia a II-a situaţia nu poate fi considerată definitivă, deoarece se găseşte în plin proces de procreaţie, totuşi într-o zonă de natalitate ridicată se conturează o tendinţă fermă de reducere a numărului de copii şi chiar de planificare familială.

În cadrul investigaţiei, s-a analizat, de asemenea, stocul de învăţămînt pe primele două generaţii, cea de a treia generaţie fiind în curs de parcurgere a şcolii. Datele rezultate sînt evidenţiate în tabelul nr. 3.32.

Tabelul nr. 3.31

Gruparea familiilor din cele două generații anterioare, după numărul lor de copii

Explicații	Total		Gruparea familiilor după numărul de copii									
			0—1		2—3		4—5		6—10		11 și peste	
	Fam	Cop.	Fam.	Cop.	Fam.	Cop.	Fam.	Cop.	Fam.	Cop.	Fam.	Cop.
Cel chestionat date absolute	498	2 004	42	25	136	308	165	702	148	891	7	78
%	100	100	8,4	1,2	27,2	15,4	33,0	35,4	29,6	44,5	1,8	3,5
Părinții soțului celui chestionat	498	2 935	23	18	74	192	145	694	226	1 678	30	353
%	100	100	4,6	0,5	14,8	6,5	29,0	23,1	46,2	58,1	5,4	11,8
Părinții soției celui chestionat	498	2 801	30	16	98	263	133	638	217	1 589	20	295
%	100	100	6,0	2,5	19,6	9,4	26,6	22,8	43,4	51 9	4,4	13,4

Graficul nr. 3.21.
Numărul de copii ce revine pe o familie pe parcursul a trei generații (investigație efectuată în județul Iași)

Se observă faptul că la prima generaţie analizată, părinţii celui chestionat nu descifrează tainele cititului şi ale scrisului, în proporţie de 17,5—38,3%, limita infe-

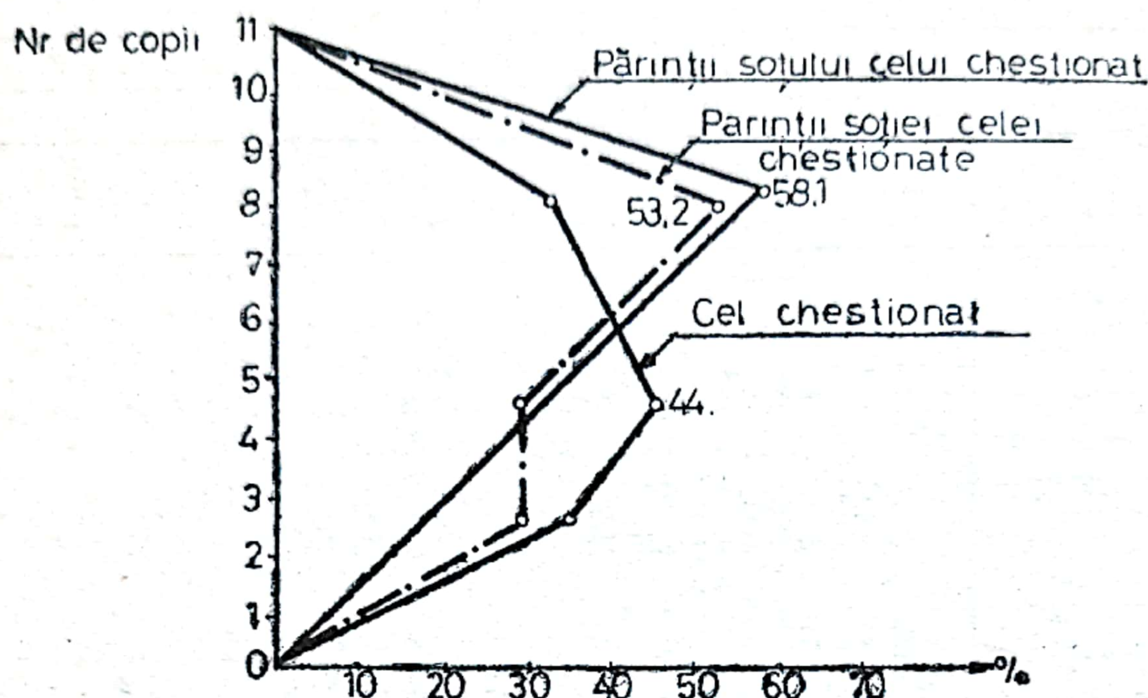

Figura nr. 3.22
Gruparea familiilor după numărul de copii pe trei generaţii

Tabelul nr. 3.32

Gruparea familiilor chestionate după numărul de ani de şcolarizare

Generaţia	Total %		Fără şc.	%	1—4 cl.	1—4 %	5—8 cl.	5—8 %	9—12 cl.	9—12 %	13 şi peste cl.	13 şi peste %
Părinţii soţului												
— tata	498	100	90	18,1	320	64,2	87	17,5	1	0,2	—	—
— mama	498	100	191	38,3	269	54,0	35	7,1	2	0,4	1	0,2
Părinţii soţiei												
— tata	498	100	87	17,5	319	64,0	87	17,5	3	0,6	2	0,4
— mama	498	100	164	32,9	298	59,8	35	7,1	1	0,2	—	—
Cel chestionat	498	100	—	—	25	5,1	270	54,2	179	35,9	24	4,8
Soţia celui chest.	498	100	—	—	63	12,6	415	83,4	14	2,8	6	1,2

rioară corespunzînd bărbaţilor, iar cea superioară, femeilor. Diferenţa pînă la 81,4—92,3% din această generaţie absolvise 1—4 clase, marea majoritate în anii alfabetizării.

Spre deosebire de aceasta, generaţia chestionată cunoaşte în totalitate să scrie şi să citească, imensa majoritate avînd peste cinci clase. În ce priveşte generaţia a treia — copiii celui chestionat — stocul de învăţămînt a crescut vertiginos, evidenţiindu-se astfel politica umanistă a statului nostru, preocuparea fermă de înălţare spre cultură a întregului popor.

Tendinţa generală spre ridicarea gradului de civilizaţie se observă şi din sporirea sistematică a gradului de confort, consemnată pentru eşantionul analizat în tabelul nr. 3.33.

Tabelul nr. 3.33

Gruparea familiilor chestionate după gradul de confort şi dotare a locuinţei cu obiecte moderne

	TOTAL	Lumină electrică		Televizoare		Radio		Pikap	
		da	nu	da	nu	da	nu	da	nu
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Total generaţia II nr.	498	338	160	117	381	34	364	—	498
Mărimi relative %	100	67,6	32,4	23,4	76,6	6,8	93,2	—	100

Frigider		Aragaz		Maşină de spălat		Maşină de cusut		Aspirator		Difuzor	
da	nu	da	nu	da	nu	da	nu	da	nu	da	nu
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
19	479	55	443	15	483	122	376	7	491	34	364
3,8	96,2	11	89	3	97	24,4	75,6	1,4	98,6	6,8	93,2

Marea majoritate a familiilor chestionate dispune de lumină electrică, peste 75% au radio sau televizor, o importantă proporție posedă aragaz, frigider, mașină de spălat și de cusut. Nu a fost găsită nici o familie chestionată care să nu fie informată asupra cursului politicii generale interne și internaționale.

Confirmînd ipotezele susținute în acest capitol pe baza analizei datelor statistice, investigația sociologică a evidențiat, totodată, un grup de trăsături cu privire la mobilitatea socioprofesională și anume :

— generațiile precedente au înregistrat o mare stabilitate a profesiilor ;

— generația curentă în proporție de peste 45% nu exercită profesia părinților. Marea majoritate a celor chestionați, chiar dacă continuă să lucreze în agricultură, exercită o perioadă din cursul anului, alte profesii ;

— generația viitoare, copiii celui chestionat, în proporție de peste 78% și-a ales altă profesie decît cea practicată de părinți, îndeplinind, în majoritatea cazurilor, funcțiuni care solicită calificarea.

Se evidențiază astfel existența unui proces dinamic de modificare a structurii profesionale, care favorizează o tot mai largă și multilaterală afirmare a personalității umane, fructificarea capacității fizice și intelectuale a omului, potrivit înclinațiilor proprii, cît și cerințelor societății.

Cunoscînd principalele trăsături care definesc la scara zonei Iași, dezvoltarea economică și mobilitatea socioprofesională și rezidențială, ne propunem în cele ce urmează să analizăm comportamentul oamenilor proveniți din rural în viața întreprinderilor și a orașelor, adică integrarea profesională și adaptarea la viața urbană.

CAPITOLUL IV

INTEGRAREA PROFESIONALĂ ȘI ADAPTAREA URBANĂ

Din datele prezentate în capitolele anterioare referitoare la mobilitatea spațială rezultă că, la scara zonei Iași, în ultimii 30 de ani, o bună parte din populație s-a transferat dintr-un mediu în altul și, în același timp, a părăsit un sector economic în favoarea altuia, de regulă superior, sub aspectul nivelului productivității muncii și al retribuirii.

Edificator în acest sens este faptul că, din cei aproximativ 333 mii locuitori existenți la începutul anului 1977 în mediul urban, circa 200 000 provin din alte localități, în cea mai mare parte din mediul rural. Totodată, din cei 180 455 personal în ramurile neagricole, peste 120 000 sînt foști săteni sau fii de săteni.

Cum reușesc acești oameni (care au schimbat sapa ori secera cu strungul sau cu tabloul de comandă automat, activitatea voluntară de muncă desfășurată pe campanii și în general după un program liber consimțit de la sate cu regimul ordonat de 8 ore pe zi, pe schimburi, cu activitatea continuă 11 luni din 12) să se integreze în universul producției industriale și al vieții orașului constituie subiectul de analiză al acestui capitol. De asemenea, ne propunem să evidențiem o parte din elementele puse în valoare pe linia urbanizării acestei zone pornind de la legitățile conturate în ultimele trei decenii.

Dat fiind faptul că cea mai mare parte a subiecților de integrat în producție și de adaptat la urban o formează sătenii, atenția va fi îndreptată în mod prioritar spre această categorie privind procesul ca parte componentă a dinamicii sociale.

Integrarea unei părţi a ţărănimii în rîndurile clasei muncitoare sau ale intelectualităţii reprezintă un aspect particular al procesului mai general de constituire a grupurilor sociale, grupuri care se disting între ele prin scopurile pe care şi le propun, prin funcţionalitate, prin relaţiile şi normele interioare, prin gradul lor de cultură, de coeziune. În acest cadru, formarea unei colectivităţi umane ridică, pe planul statisticii sociale şi al sociologiei, numeroase probleme referitoare la constituire şi funcţionare, la factorii care influenţează apariţia grupului şi care grăbesc procesul închegării lui, conţinutul conştiinţei şi psihologiei grupului şi în fine, consecinţele aderării la grup pe plan social, cît şi individual.

4.1. Consideraţii cu privire la integrarea profesională şi adaptarea la viaţa urbană.

Definiţia integrării presupune luarea în consideraţie a unui grup de factori, între care: acţiunea reciprocă între cel care se integrează şi mediul integrator, faptul că integrarea se realizează în cadrul şi pe baza coparticipării active a individului la ansamblul activităţii grupului, că se produce în timp şi afectează domenii diverse, că procedeul poate fi reversibil şi, în fine, că socialismul, situînd la loc de frunte afirmarea personalităţii umane, creează un cadru radical deosebit de capitalism, procesului integrării.

Pornind de la legităţile care se conturează în ţara noastră cu privire la acest proces şi de la rezultatele obţinute din analiza efectuată asupra zonei Iaşi, am putea defini, pentru condiţiile socialismului, integrarea drept un proces uman rezultat în urma mobilităţii socioprofesionale şi care vizează ridicarea subiectului la gradul de înţelegere conştientă a cerinţelor impuse de statutul întreprinderii şi al profesiei, proces care poate fi considerat încheiat atunci cînd au fost asimilate şi însuşite toate condiţiile impuse de aceste statute.

Pe linia statuării şi încadrării într-un sistem a problematicii integrării profesionale, numeroşi autori din

ţară şi străinătate, printre care P. Pînzaru [1], D. Sandu [2], W. Landecker [3], E. Willems [4], R. Budon [5], urmărind stabilirea unui sistem tipologic al integrării, acceptă într-o formă sau alta faptul că aceasta trebuie să cuprindă cel puţin următoarele tipuri sau varietăţi : integrarea culturală civilizatoare sau comportabilitatea (consistancy) ; integrarea normativă sau compatibilitatea între norme culturale (cultural standards) şi conduita persoanelor ; integrarea comunicativă privind gradul în care relaţia de comunicaţie pătrunde (permeates) sistemul social şi integrarea funcţională privind gradul în care există interdependenţa mutuală dintre unităţile unui sistem de diviziune a muncii.

În fapt, esenţa integrării constă în stabilirea unei armonii biunivoce şi dinamice între două cantităţi distincte, în cadrul cărora fiinţează de regulă, pe de o parte individul, iar pe de alta un grup social. Sensul socializării omului, ca şi rezultatul său final, constă în integrarea individului în mediul său uman, în capacitatea de a-l face să existe ca OM prin asimilarea — în linii generale — a tuturor standardelor prin care se defineşte o societate : standardele economice (şi în primul rînd munca, premisa sine qua non de fiinţare umană), standardele culturale de toate felurile, standardele organizaţionale şi politice.

Ca structură de vîrstă, proporţia cea mai ridicată a celor care părăşesc satul şi sînt supuşi fenomenului de integrare şi adaptare o formează tineretul, care se prezintă cu un grad mai ridicat de cultură, datorită condiţiilor create de noua orînduire socială, o receptivitate ridicată faţă de valorile actuale şi cu o posibilitate de modelare avansată. Referindu-se la problematica pregătirii şi a condiţiilor de viaţă ale tineretului, Secretarul general al

---

[1] P. Pînzaru, *Conceptele de socializare şi integrare socială*, în *Revista de filozofie*, nr. 10, 1970, pag. 1231—1247.

[2] D. Sandu, *Integrarea socială*, în *Viitorul social*, nr. 2, 1972, pag. 653—658.

[3] W. Landecker, *Les types d'integration et leur mesure*, în Le vocabulaire des sciences sociales, Paris, 1965, pag. 37.

[4] E. Willems, *Dictionnaire de sociologie*. Ed. M. Reviére, 1961, pag. 131.

[5] R. Budon, P. Iazarsfeld, *Le vocabulaire des sciences sociales*, Muton, 1965, pag. 37—48.

partidului nostru arată că „Socialismul a oferit tinerei generații, un cîmp vast, nelimitat de afirmare creatoare, de punere în valoare a capacităților și talentelor, de realizare a aspirațiilor și idealurilor care o animă. Tinerii de azi ai patriei noastre se bucură de condiții materiale de viață și de instruire cum nu au avut niciodată, la aceeași vîrstă predecesorii lor“ [1].

În același timp însă, procesul de ansamblu al mobilității socioprofesionale antrenează importante contingente de populație adultă — atît bărbați, cît și femei. Adaptarea acestor categorii la viața urbană și integrarea lor în noi domenii de muncă prezintă aspecte mult mai complexe, o problematică specifică, fiind însoțită în mare măsură de „elemente de insatisfacții și neadaptare“.

În afara integrării profesionale, fiecare subiect este supus procesului de adaptare la viața urbană. Cerințele impuse de urban îmbracă cote maxime atunci cînd mobilitatea socioprofesională este însoțită și de schimbarea rezidenței, a domiciliului.

Adaptarea este definită ca un proces prin care o persoană sau un grup capătă aptitudinea să trăiască într-un mediu dat. Între sensurile termenului de adaptare se au în vedere: armonia indivizilor cu mediul fizic și condițiile materiale de existență, supunerea față de condițiile sociale și formele de viață sau cel puțin față de anumite valori ale civilizației. Putem aprecia deci că între integrare și adaptare nu sînt deosebiri esențiale, dar ele nu se pot totuși suprapune sau confunda. Coincidența dintre integrare și adaptare este luată în considerație și în definiția lui S. Nowakowski [2], în accepțiunea căruia adaptarea vizează conviețuirea diferitelor grupe, egalizarea nivelurilor de cultură și întregul proces care duce la crearea unei societăți unitare.

Procesului de integrare socială îi sînt caracteristice două perioade distincte. În prima perioadă predomină rivalitatea, imaginile cu caracter negativ, cînd cel care se

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, București, Ed. pol., 1971, pag. 543—544.

[2] S. Nowakowski, *Adaptacja ludnos ci na Saasku Opolskim*, Instytut Zachidni, Poznan, 1959, pag. 166.

integrează reține numai faptele negative ale grupului integrator, de fapt atitudinile negative ale unor membri sînt atribuite întregului grup. În această perioadă, experiența colectivului din care a provenit individul care se integrează este idealizată. În cea de a doua perioadă, dispare imaginea negativă asupra grupului în ansamblu, intervin aprecieri individuale privind membrii grupului din care provine și ai celui în care se încadrează, urmare a egalizării sociale și dispariției izolării grupale.

Cercetările întreprinse de noi ne permit să definim adaptarea urbană drept proces component al mobilității socioprofesionale în urma căruia un subiect reușește să cunoască și să respecte liber consimțit normele impuse de statutul orașului, se încadrează organic în viața și activitatea acestuia și îl tratează ca pe propria sa localitate rezidențială.

Analiza din zonă ne-a permis să punem în valoare o serie de factori care acționează asupra integrării și adaptării pe care ne propunem să-i tratăm în continuare.

4.1.1. *Principalii factori ai integrării profesionale și adaptării urbane*

Între factorii care influențează procesul de integrare a unui subiect se apreciază următorii : vechimea în cîmpul muncii și în întreprindere, nivelul pregătirii cultural-profesionale, coeziunea grupului în care intră, apropierea locului de muncă de locuință, felul cum a ales meseria, vîrsta, atitudinea șefilor, situația familială, nivelul de retribuire, stimulentele morale etc.

Ca factori de bază ai integrării, intervin cu o contribuție considerabilă caracteristicile socioprofesionale : sexul, vîrsta, pregătirea școlară, ca un atestat al nivelului de cunoștințe și calificarea.

Din cercetările pe care le-am întreprins în această zonă rezultă că procesul de calificare, ridicarea calificării, dar înainte de aceasta, alegerea profesiunii în concordanță cu aptitudinile și preferințele subiectului scurtează perioada de integrare. Aceasta este în strînsă legătură și cu motivația deplasării din agricultură în ramurile neagricole, ca posibilitate de a folosi forța de care dispune

şi a-şi asigura lui şi familiei sale venituri suficiente şi stabile. Jean Bernard Charrier[1], analizînd problemele umane în condiţiile urbanizării accelerate, sublinia că „motivele principale pentru care locuitorii zonelor mai puţin dezvoltate îşi schimbă reşedinţa, sînt de ordin profesional". Pentru ţara noastră, pentru zona Iaşi, aş adăuga în plus nivelul diferit al productivităţii muncii, respectiv al retribuirii, în cele trei sectoare şi condiţiile de viaţă diferite pentru sătean şi membrii familiei sale, îndeosebi cele legate de pregătirea copiilor.

Referitor la procesul de adaptare la viaţa urbană, analizele conduc la concluzia că săteanul care se integrează uşor în muncă se va acomoda tot atît de uşor şi cu viaţa impusă de statutul oraşului.

De asemenea, adaptarea este condiţionată de *dimensiunile oraşului,* în sensul că aceasta se desfăşoară mult mai uşor în oraşele mici ; *de locul unde şi-a întemeiat familia :* întemeierea familiei în urban favorizează adaptarea ; *de vîrstă,* tineretul fiind şi în acest caz mai uşor de modelat ; *de condiţiile pe care le oferă urbanul :* locuinţă, masă, servicii, instituţii culturale.

Pentru zona Iaşi, adaptarea la viaţa urbană este caracterizată, în plus, de un număr de factori specifici, între care menţionăm :

— este un fenomen de masă—anual intră în oraşele din zonă 15—20 de mii de cetăţeni noi ; practic, populaţia urbană este împrospătată în fiecare an cu circa 5—10% ;

— mai mult de jumătate din actuala populaţie urbană avînd o vechime în acest mediu foarte mică, nu ridică noilor veniţi bariere greu de trecut, aşa cum se întîmplă în oraşele cu populaţie de urbani din „tată în fiu". Într-un fel am putea vorbi de exteriorizarea, în oraşul Iaşi, a unei „eredităţi urbane zdruncinate" şi care se reclădeşte astăzi pe elemente noi ;

— statutul de urban este influenţat şi de faptul că oraşele din zonă asigură practic noilor veniţi condiţii de locuit, de hrană, elemente civilizatorii calitativ noi —

---

[1] Jean Bernard Charrier, *Où vont les villes,* Paris, 1970, pag. 73.

comparativ cu situaţia care o întîlneau generaţiile trecute ;

— cultivarea principiilor eticii şi echităţii socialiste, atît pe ansamblul ţării, cît şi la scara zonelor, face ca adaptarea noilor veniţi la viaţa urbană să se desfăşoare în condiţii radical deosebite faţă de orînduirile precedente şi îndeosebi faţă de capitalism, cînd, de fapt, oraşul a subordonat satul atît politic, cît şi economic.

4.2. Efecte economice şi sociale ale integrării şi adaptării

Sporirea sistematică a productivităţii muncii cere ca, alături de ridicarea calificării, îmbunătăţirea omogenizării muncii, perfecţionarea structurilor economice, o atenţie deosebită să se acorde creării unui climat sănătos de muncă în cadrul fiecărui colectiv, studierii şi promovării factorilor capabili să asigure utilizarea deplină a potenţialului uman. Aceasta se impune cu atît mai mult cu cît viaţa confirmă ipoteza asocierii dintre satisfacţia şi performanţa în muncă ca tendinţă specifică societăţii socialiste, în care economicul (productivitatea) are ca scop umanul (satisfacţia), acesta constituind, la rîndul său, un motor al dezvoltării celui dintîi. Iată de ce apreciem că conducerile întreprinderilor ar trebui să se aplece mai atent asupra „moralului“ colectivelor de producţie, a cărui ameliorare este „marea rezervă internă“, practic inepuizabilă, dar încă insuficient fructificată, de sporirea producţiei şi a rodniciei muncii.

În zona Iaşi, unor asemenea elemente nu li s-a acordat atenţia necesară pînă în prezent. Aceasta se datorează faptului că există încă un mare excedent de forţă de muncă, care tentează factorii de decizie să asigure creşterea producţiei, în primul rînd, pe seama sporirii numărului de muncitori. Drept urmare, au fost încadraţi în ultimii 15 ani peste 50 000 de cadre fără nici o pregătire profesională, care s-au calificat la locul de muncă. La baza încadrării nu au fost puse, de regulă, suficiente elemente ştiinţifice privind aptitudinile, aspiraţiile, puterea de creaţie etc. Din totalul personalului, doar 25—35%

au fost pregătiţi în şcoli profesionale, mulţi din aceştia cu 5—10 ani în urmă, fiind astăzi în bună parte depăşiţi de noutăţile tehnice.

În repetate rînduri analizele efectuate au scos în evidenţă între cauzele nivelului scăzut al productivităţii şi de folosire deplină a forţei de muncă insuficienta preocupare a factorilor de decizie pentru asigurarea condiţiilor necesare şi, îndeosebi, a formării climatului de muncă şi a ridicării gradului de pregătire profesională.

Toate acestea demonstrează necesitatea ca în perioada care urmează, odată cu dezvoltarea economică şi atragerea forţei de muncă în ramurile neagricole, să se procedeze la o reconsiderare a criteriilor de organizare şi conducere a muncii punînd în centrul atenţiei elementele de ordin calitativ capabile să potenţeze rodnicia forţei de muncă : calificare, climat de muncă, stimulente morale. Acestea sînt cu atît mai necesare, cu cît socialismul creează un cîmp larg de acţiune factorilor calitativi ai muncii.

4.3. Integrarea şi adaptarea la scara zonei Iaşi

Aşa cum am mai menţionat în această lucrare, zona studiată a beneficiat în cadrul procesului de dezvoltare accelerată a regiunilor neglijate în trecut de un ritm de creştere a numărului personalului şi a gradului de urbanizare, superior mediei naţionale.

Privită din punct de vedere istoric, urbanizarea zonei Iaşi prezintă anumite caracteristici legate, mai ales, de evoluţia sinuoasă a proporţiei populaţiei orăşeneşti. La finele secolului trecut şi începutul secolului nostru ponderea populaţiei urbane din această zonă este apropiată mediei naţionale, creşte foarte puternic în anii primului război mondial, creştere influenţată de geografia operaţiunilor militare, dar scade vertiginos în perioada interbelică, cînd alte regiuni ale ţării cunosc o dezvoltare economică mai rapidă. Abia în ultimul deceniu oraşul cunoaşte o dezvoltare rapidă şi din acest punct de vedere [1], aşa cum se poate observa şi din tabelul 4.1.

[1] Al. Floareş şi colab., *Modificări şi tendinţe în structura populaţiei*, în lucrarea „Ritmuri contemporane", Iaşi, Ed. Junimea, 1971, pag. 50—51.

Tabelul nr. 4.1

Evoluția pe medii a populației județului Iași, în perioada 1930 — 1977

—mii loc.—

Explicații	29 dec. 1930	25 ian. 1948	21 febr. 1956	15 mart. 1966	5 ian. 1977	Creșt. în 1977 față de 1948 %
Populația totală a județului, din care:	420,5	431,6	516,6	619,0	729,2	173,4
— pop. urbană	133,9	113,8	160,0	217,5	330,0	248,5
— pop. rurală	286,6	317,8	356,6	401,5	399,2	138,2
% pop. urbană	31,9	26,4	30,9	35,1	45,6	

După anul 1965, la Iași, iar după anul 1970, la Pașcani, cînd sînt amplasate importante obiective economice și social-culturale, se înregistrează un ritm de urbanizare mult mai rapid, superior chiar mediei naționale. Astfel, în perioada 1956—1977, populația urbană a sporit cu 87% pe țară și de peste două ori în județul Iași.

În timp ce pe ansamblul zonei populația totală a sporit în perioada 1948—1977 cu 71,2%, populația rurală a sporit numai cu 24,7%, deși sporul natural aici a fost mult mai ridicat decît în mediul urban. Este reflectat astfel faptul că o bună parte din populația rurală s-a îndreptat spre orașe. Drept argumentare menționăm că, în perioada 1948—1977, populația urbană a crescut cu 248,5%, reducîndu-se de la 26,4% în anul 1948 la 45,6 din totalul populației în anul 1977, fapt consemnat în figura 4.1.

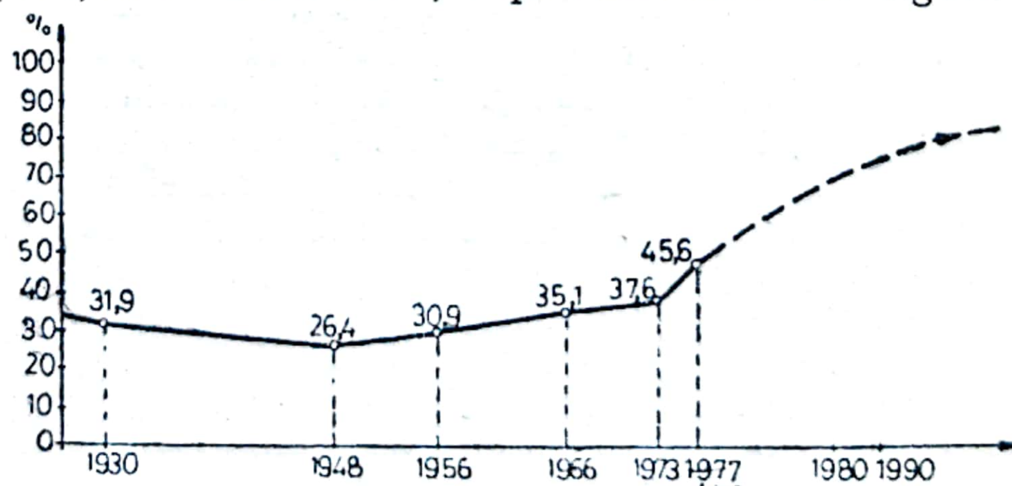

Figura nr. 4.1.
Curba urbanizării în zona Iași (anii 1930—1977)

Ponderea populației urbane din zona Iași continuă să fie mult inferioară altor județe, cum sînt : Hunedoara — 70,9%, Brașov — 65,3%, Constanța — 59,2%, Sibiu — 57,8%, Cluj — 54,0% etc.

Sporirea populației urbane din zona Iași, s-a datorat, în primul rînd, creării an de an a noi locuri de muncă și creșterii, pe această cale, a numărului personalului. Mobilitatea rezidențială a acestora a atras după sine și pe ceilalți membri ai familiei, dar cu toate acestea numărul personalului a crescut mai repede decît ponderea urbanilor și datorită faptului că o parte din noii încadrați își mențin domiciliul în mediul rural. Tabelul nr. 4.2. consemnează creșterea numărului personalului pe total și separat în industrie, pentru zona Iași, comparativ cu media pe țară.

Tabelul nr. 4.2

Evoluția numărului personalului în perioada 1955—1976

Explicații	Anii			Creșterea 1976 față de 1955— %
	1955	1965	1976	
Personal pe țară	2 948,4	4 305,3	6 558	223
din care : ind.	1 084,3	1 675,6	2 909	269
Personal jud. Iași	67,4	108,3	180,5	269
din care : ind.	16,3	30,4	68,6	421

Rezultă, deci, că în timp ce populația urbană a sporit în perioada 1955—1976 cu 87% numărul de personal a crescut mai mult decît dublu. Creșterea, atît la personal total, cît și pentru ramura industriei, este sensibil superioară în zona Iași față de ansamblul economiei naționale.

Reține, de asemenea, atenția faptul că dezvoltarea ramurilor hotărîtoare, de mare randament, capabile să stimuleze asimilarea programului tehnic, cum sînt : energetica, metalurgia, construcțiile de mașini și chimia, a permis sporirea numărului de personal atras aici să se ridice la 36% din totalul forței de muncă ocupată în industrie, ceea ce îl apropie foarte mult de media națională, care se ridica la finele anului 1976 la 44,5%.

Pe baza prognozelor efectuate, rezultă că ponderea locuitorilor din urbanul zonei Iași urmează să crească pînă la 70—75% din totalul populației, la finele deceniului următor, după care va urma o stare de echilibru, de relativă saturație.

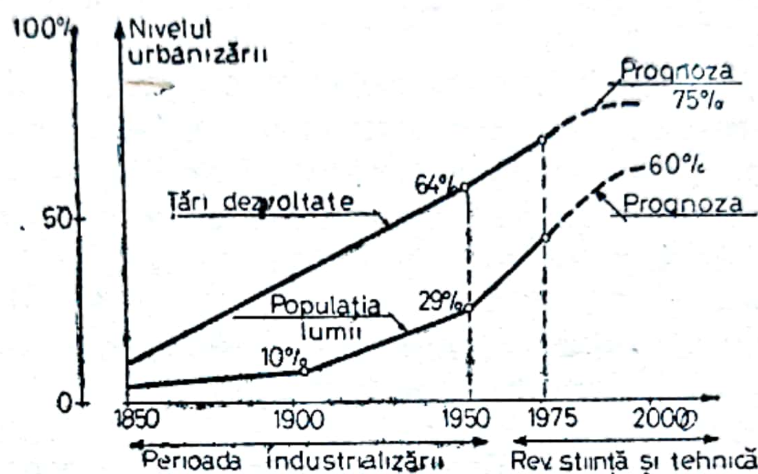

Figura nr. 4.2
Curba urbanizării

Stabilizarea populației urbane și a celei rurale, a raporturilor dintre ele, la un moment dat, prezintă, așa cum evidențiază Al. Bărbat, un caracter de legitate. „Pe curba urbanizării“ (trasată pe baza datelor statistice mondiale) apare un punct de refuz de la care (menționînd terminologia curentă) „ruralul“ nu vrea să se mai transforme în „urban“ (fig. 4.2).

Este punctul de la care așa-numitul rural își ia drumul său propriu, își planifică și își organizează activitatea științifică și tehnică după specificitatea sa și cu capul său propriu [1]. Statisticile internaționale evidențiază faptul că în țările cu o economie avansată și mai ales cu „o tradiție“ pe linia procesului de localizare a populației în așezări urbane, ponderea acestuia, după o creștere sistematică, s-a stabilizat în jurul a 75—85% din total.

Avînd în vedere caracterul de legitate a stabilizării unui anumit raport de saturație între rural și urban, aprecierea că în zona Iași acest proces va avea loc atunci

[1] Al. Bărbat. *Ce devine ruralul ?* În Viitorul social, II, nr. 4, 1973, pag. 789—803.

cînd populația urbană va ajunge la 70—75% pornește de la faptul că, în prezent, populația ruralului este mai ridicată decît media națională, că există deja o întreagă generație de adulți care nu doresc să se înscrie pe linia mobilității rezidențiale, cît și de la realitatea că un procent de 10—15% de populație tînără va rămîne și trebuie să rămînă în rural.

Pornind de la influența pe care o exercită integrarea și adaptarea asupra eficacității producției și a vieții sociale în ansamblu, ne propunem să analizăm, în cele ce urmează, unele aspecte concrete ale acestui proces la scara zonei Iași.

4.3.1. *Trăsături ale integrării profesionale în unitățile industriale din zona Iași.*

Pornind de la faptul că imensa majoritate a factorilor de integrare și adaptare sînt dirijabili și în dorința modelării acestui proces am întreprins, la scara zonei Iași, în lunile iunie-august 1973, o anchetă sociologică pe bază de chestionar asupra personalului din industrie.

În baza cercetării au fost puse probleme cum sînt: determinarea mediului în care s-au născut, domiciliul actual al personalului, dimensiunile navetismului și influența sa asupra integrării profesionale, condițiile de locuit și confortul la locuință ca unul din factorii adaptării, dinamica profesiilor, urmărind în acest sens profesia părinților și profesia celor chestionați, la care s-a adăugat stabilitatea în profesie ca una din consecințele integrării și stabilitatea în aceeași unitate. Chestionarul (anexa nr. 3) a fost adresat, deopotrivă, muncitorilor și personalului tehnic-administrativ, bărbaților și femeilor, unitatea de cercetare formînd-o personalul.

Completarea chestionarelor s-a făcut de către personal, sub supravegherea șefului de formație (lot, echipă), pe care i-am instruit personal la nivelul fiecărei întreprinderi.

Cu un număr de subiecți, reprezentînd aproximativ 0,1% din personal, am discutat direct, fără chestionar, probleme privind atmosfera de lucru la nivelul locului de

muncă, comportarea şefilor, gradul de organizare a producţiei şi a muncii.

În urma stabilirii eşantionului* pentru a asigura respectarea elementelor de structură (pornind de la faptul că formularele urmau să fie completate voluntar de fiecare subiect), au fost repartizate un număr dublu de chestionare : 800.

După desfăşurarea anchetei, au fost prelucrate ca bune un număr de 723 chestionare, adică 80% din numărul celor repartizaţi. Un număr de 77 formulare au fost anulate din următoarele motive : nonrăspunsuri pe întreg formularul — 7 ; anularea buletinului — 25 ; completarea eronată, care anula corelaţiile logice — 19 şi 26 de subiecţi nu au mai restituit chestionarul.

Totuşi, datorită măsurilor de precauţie luate, s-a obţinut un eşantion suficient de mare şi o structură a eşantionului foarte apropiată de cea a colectivităţii generale, aşa cum rezultă din tabelul 4.3.

Tabelul nr. 4.3

Structura eşantionului comparativ cu cea a colectivităţii generale

Colectivitatea	Total personal	Din care				Din totalul personalului sînt :			
		muncitori		personal TESA		Bărbaţi		Femei	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Generală	47632	42330	89,1	5302	10,9	30 294	63,6	17338	36,4
De selecţie	723	656	90,7	67	9,3	455	62,8	268	37,2

*

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$ în care : n = mărimea eşantionului ; N = colectivitatea generală ; e = eroarea de reprezentare.

Colectivitatea generală, numărul personalului era la data analizată de 47 632, iar eroarea admisă a fost luată la o proporţie minimă — 0,05%, în dorinţa de a ne apropia cît mai mult de realitate.

$$n = \frac{47\,632}{1 + 47\,632\,(0{,}05)^2} = 397 \text{ subiecţi}$$

Pe această bază, s-a apreciat faptul că colectivitatea de selecție asigură o structură corespunzătoare colectivității generale, procedîndu-se la prelucrarea chestionarelor și interpretarea rezultatelor obținute.

Pe baza analizei rezultatelor obținute, s-au desprins următoarele concluzii :

1. Din totalul persoanelor care lucrează în industrie, 32% s-au născut în mediul urban, din care peste 70% provin din orașul Iași. Cei care provin din alte orașe sînt, în cea mai mare măsură, specialiști de înaltă calificare, care și-au urmat părinții ori unul din soți. Din cei care provin din mediul rural aproape 4/5 s-au născut în județul Iași. Aceasta demonstrează, pe de o parte, faptul că ponderea cea mai mare a migrației forței de muncă pentru industrie s-a făcut în cadrul zonei, evidențiind unul din efectele pozitive ale repartizării forțelor de producție pe întreg teritoriul țării. Analiza pe categorii de personal arată că în timp ce, din totalul muncitorilor, 65% provin de la sate, la personalul tehnico-administrativ, din mediul rural provin doar 54%, iar pe sexe, bărbații provin în proporție de 65% de la sate și femeile în proporție de 61%.

2. Analiza după categoria socială reflectă faptul că actualul personal a provenit din părinți muncitori în proporție de 36%, agricultori — 55%, personal tehnic, economic și de specialitate — 5% și alte categorii — 4%. Pe categorii de personal, în mai mare proporție muncitorii actuali sînt fii de agricultori, iar pe sexe, în mai mare măsură femeile încadrate sînt fiice ale muncitorilor și ale personalului tehnic.

Urmărind proveniența actualului personal după profesia exercitată de părinți, au rezultat datele consemnate în tabelul 4.4 și graficul din figura 4.3.

Tabelul evidențiază că din totalul muncitorilor aproape 2/3 au fost în trecut țărani și ceva mai mult de o treime, tot muncitori. În timp ce muncitorii care provin tot din muncitori se încadrează în totalitate pe ruta urban-urban, cea mai mare parte a fiilor de țărani se înscrie pe ruta rural-urban. Există și o proporție de 18%, care, deși schimbă ruta profesională : țăran-muncitor, menține în continuare ruta rezidențială de rurali, practicînd naveta.

Tabelul nr. 4.4

Ruta rezidențial — profesională a muncitorilor din industrie

Ruta profesională	Total persoral	Ruta rezidențială			
		R—U	U—R	U—U	R—R
	%	%	%	%	%
Muncitor-muncitor	36	—	—	36	—
Țăran-muncitor	57	39	—	—	18
Diverse ocupații	7	1	1,3	3,2	1,5
TOTAL	100	40	1,3	39,2	19,5

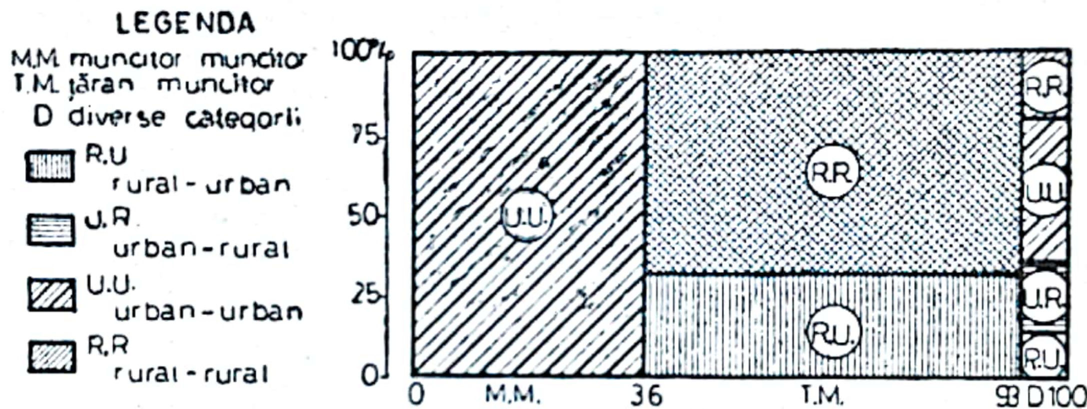

Figura nr. 4.3.
Ruta rezidențial-profesională

3. Rezultatele anchetei au consemnat că, din punct de vedere al domiciliului, 70% din personalul industrial locuiesc în orașe, iar diferența de 30% face naveta. Din aceștia din urmă navetează zilnic — 82%, săptămînal — 6,2%, lunar 1,8% și la alte perioade — 10%. Femeile, care reprezintă — așa cum am subliniat — mai mult de o treime din totalul personalului, fac naveta doar în proporție de 3,5%, deci de aproape 9 ori mai puțin față de bărbați. În sfera navetismului sînt cuprinse, în cea mai mare parte, tinere necăsătorite din jurul orașului. Distanțele mai mari rețin părinții să accepte naveta, folosind în acest scop gazde sau recurgînd la soluționarea definitivă a domiciliului. Femeile căsătorite, și mai ales cu copii, nu se pretează la navetă și datorită obligațiilor familiale.

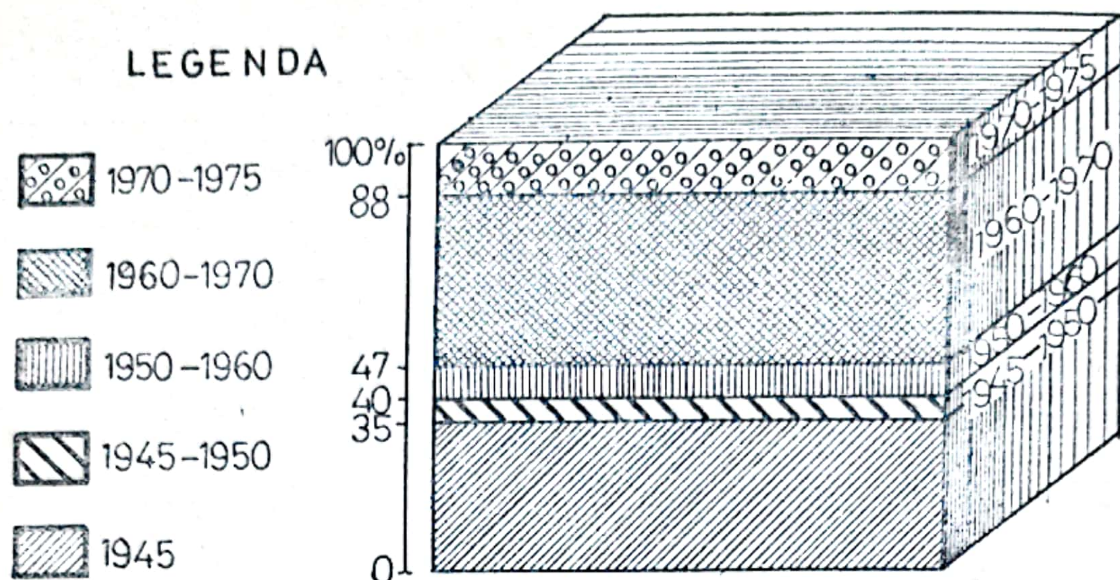

Figura nr. 4.4.
Dinamica stabilizării urbane a forței de muncă în mediul urban al zonei Iași

Un alt indicator urmărit este evoluția stabilizării urbane a forței de muncă a cărui dinamică este redată în graficul 4.4.

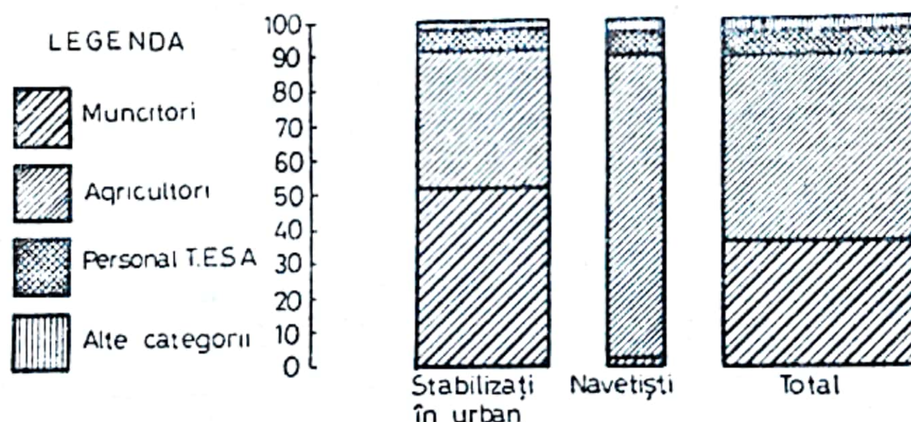

Figura nr. 4.5.
Ocupația părinților actualului personal

Se observă că 35% din totalul personalului sînt localnici din mediul urban, iar diferența pînă la 100% a fost completată prin intrările în perioada 1945—1976. Cea mai masivă completare a avut loc în deceniul 1966—1976, perioadă în care la Iași, producția globală industrială a sporit de peste 5 ori.

Mobilitatea genealogică definește deplasarea forței de muncă spre spațiul industrial, care reprezintă un moment de discontinuitate socioprofesională în succesiunea generațiilor și este redat în tabelul 4.5 și graficul din figura 4.5.

Tabelul nr. 4.5

Mobilitatea genealogică a personalului industriei din zona Iași

Categoria	Total personal mărimi		Ocupația părinților (tatăl) sau susținătorului							
			Muncitori		Agricultori		Pers. TESA		Alte categ.	
	abs.	relativ. %	abs.	relativ %	abs.	relativ %	abs	relativ %	abs.	relativ %
Stabiliți urban	506	100	263	52,2	202	39,9	25	5,1	16	2,7
Navetiști	217	100	2	1,0	193	89,5	11	5,2	11	4,3
TOTAL	723	100	265	36,8	395	54,8	36	5,0	27	3,4

Este redată astfel, pe de o parte, existența în această zonă a unui puternic detașament muncitoresc din „tată în fiu“, în care se integrează mult mai ușor muncitorii proveniți din rîndurile agricultorilor, deoarece găsesc aici forjată o atmosferă înaintată, un climat muncitoresc constant.

Procesul de integrare în viața urbană continuă să fie îngreuiat datorită faptului că cea mai mare parte a foștilor țărani locuiesc încă în mediul rural, unde există un specific al activității diferit de cel urban, un grad modest de cultură, un mozaic mai larg al parametrilor disciplinei.

4. În adaptarea la viața urbană, un rol important îl are asigurarea unor condiții de confort corespunzător civilizației contemporane. Ancheta efectuată a evidențiat că cea mai mare parte a personalului din industrie dispun de un acceptabil confort, fapt consemnat și de datele din tabelul nr. 4.6.

Tabelul nr. 4.6

Nivelul principalilor indicatori de confort al personalului din industrie

în %

Categoria socioprofesională	Total personal	Au instal. electr.	Au instal. apă	Au instal. gaze	Au instalaţii de încălz.
Muncitori	100	86,6	66,5	36,7	38,2
Personal TESA	100	97,3	78,1	53,9	62,8
Total personal	100	88,4	68,0	38,5	39,8

Peste 2/3 din personalul muncitor au instalaţii de apă. Proporţia lor a crescut şi mai mult în ultimii doi ani, odată cu racordarea oraşului Paşcani la un nou sistem de alimentare şi sporirea surselor de alimentare cu apă a oraşului Iaşi.

Pe baza analizei condiţiilor de locuit, se prezintă în tabelul nr. 4.7 principalele structuri rezidenţiale ale personalului industrial din zona Iaşi. Rezultă că din totalul personalului — 17,7% locuiesc în continuare cu părinţii, din care o treime în mediul urban şi două treimi în mediul rural.

Tabelul nr. 4.7

Principalele structuri rezidenţiale ale personalului industrial din zona Iaşi

Eşantion	Total	Domiciliul la părinţi	Mandatari de locuinţă	Din care: Propr. pers.	Din care: Chiriaşi la stat	În gazdă	În cămine	Navetişti
Muncitori abs.	656	124	282	118	164	123	72	55
%	100	19,4	42,9	18,1	24,8	19,1	11,3	7,3
Personal TESA abs.	67	4	18	11	7	17	4	24
%	100	6,7	27,6	17,5	10,1	26,5	6,4	32,8
TOTAL abs.	723	128	300	129	171	140	76	79
TOTAL %	100	17,7	41,5	17,9	23,6	19,4	10,5	10,9

Este remarcabil faptul că peste 41% din personal este mandatar de locuință, își organizează viața după o conduită proprie, își pot afirma personalitatea; aceștia se integrează mai ușor. Iată de ce apreciez că adaptarea la viața urbană este condiționată, în mare măsură, de existența spațiului de locuit independent și a unui confort corespunzător normelor medii de civilizație.

5. În ce privește stabilitatea se constată că 74,3% din cei chestionați lucrează de la începutul activității în aceeași unitate, din care 46,1% și-au menținut profesia inițială, 13,7% și-au schimbat o dată profesia, 8,9% de două ori și 5,6% de mai multe ori, fapt consemnat în tabelul nr. 4.8 și graficul 4.6. Femeile sînt mai stabile decît bărbații, iar muncitorii sînt mai puțin stabili din punct de vedere al profesiei față de personalul TESA. În același timp, 25,7% din cei chestionați și-au schimbat unitatea, din care 14,4% au îmbrățișat totodată și altă profesie.

Tabelul nr. 4.8

Situația stabilității personalului din industrie în aceeași unitate

Eșantion	Total	Lucrează în aceeași unitate				Și-a schimbat unit.	
		Pract. aceeași mes. de la incep. act. prod.	Și-a schimbat meseria			Practică aceeași meserie	Și-a schimbat și meseria
			Odată	De două ori	De mai multe ori		
Muncitori	656	292	92	59	38	73	102
Date rel. %	100	44,5	13,9	9,0	5,8	11,2	15,6
TESA	67	40	7	5	2	8	5
Date rel. %	100	59,7	10,5	7,9	2,8	11,9	7,2
TOTAL	723	332	99	64	40	81	107
Date rel. %	100	46,1	13,7	8,9	5,6	11,3	14,4

Cauzele mobilității profesionale sînt legate de progresul tehnic, de reprofilarea unor unități economice, între care Întreprinderea „Nicolina" și Uzina de reparat material rulant Pașcani, de manifestări subiective, dar și de o slabă orientare profesională a tineretului, de ne-

introducerea încă a sistemului de testare a aptitudinilor fiecărui nou încadrat. Subliniem faptul că stabilitatea profesională este susținută activ și de modul în care noul încadrat este familiarizat cu viața și activitatea de întreprindere industrială. Necunoscînd aceste elemente, viitorul muncitor nu poate să efectueze comensurarea cerințelor uzinei cu propriile aptitudini. În aceste condiții, elementele de satisfacție ori apar pe parcurs, ori vor avea un caracter diminuat, existînd și insatisfacții care vor genera permanentă schimbare a profesiilor și a locului de muncă. De fapt se observă o corelație între stabilitatea în aceeași unitate cu stabilitatea în aceeași profesie.

Analizînd în dinamică stabilitatea în unități și în profesie, am constatat că de la un an la altul se reduc sensibil mișcările (excluzînd cele dictate de interesele statului), ceea ce confirmă efectul pozitiv al măsurilor adoptate în ultimul timp pe linia cointeresării personalului pentru menținerea stabilității în aceeași unitate și a sporirii gradului de răspundere a acestora.

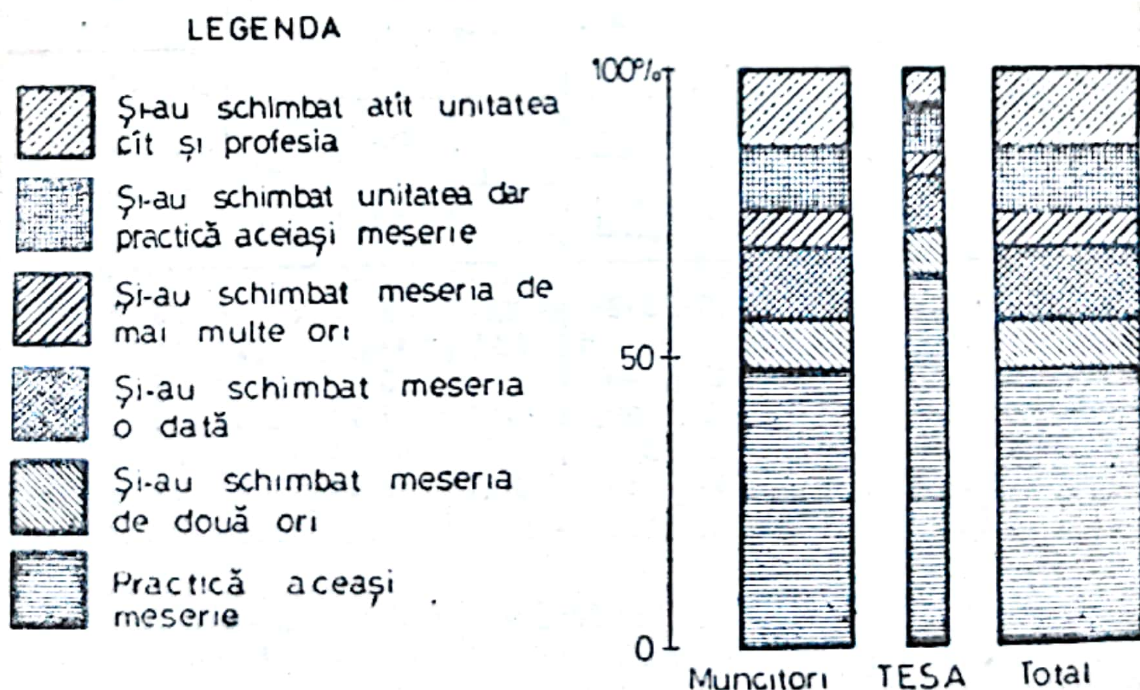

Figura nr. 4.6

Stabilitatea personalului în unitate și profesie

Compararea datelor oferite de această anchetă cu cele rezultate din studii asemănătoare, efectuate la laboratoare specializate sau de sociologi pentru alte județe sau domenii de activitate, între care am menționa pe cele referitoare la Slatina și Vaslui, se detașează faptul că, în zona Iași, asistăm la un proces dinamic de integrare profesională, mult mai rapid decît în alte zone. La aceasta a contribuit și climatul sănătos de muncă dat de unitățile cu vechime și tradiții. Totuși, migrația și instabilitatea ar fi mult mai redusă dacă, în locul aglomerării marii majorități a obiectivelor economice pe platforma orașului Iași, ar fi amplasate cu mai mult curaj unități industriale sau cel puțin secții ale acestora și în celelalte orașe sau chiar comune mai mari și, îndeosebi, în orașele Hîrlău și Tg. Frumos. În acest sens reamintim sublinierea făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința organizației județene Iași a P.C.R. din ianuarie 1973, potrivit căreia este necesar „...să ne îngrijim nu numai de industrializarea municipiului Iași, ci să ne îngrijim și de dezvoltarea altor centre ale județului Iași. Numai în măsura în care vom realiza dezvoltarea tuturor centrelor, vom crea ambianță generală mai bună, ridicarea nivelului general de bunăstare și cultură al tuturor oamenilor muncii“ [1]. De aceea, trebuie apreciate deosebit de favorabil preocupările factorilor de decizie de a urmări în cincinalul 1976—1980 și deceniul următor dezvoltarea mai rapidă a orașelor componente și a unui număr de centre de polarizare urbană.

Cercetarea statistică și sociologică întreprinsă atestă faptul că, în procesul adaptării, un rol important îl are regimul social, dinamismul progresului tehnic, climatul psihosocial. De asemenea, apreciem că adaptarea la viața urbană poate fi redusă la 15—25 ani, față de 2—3 generații, cît menționează literatura de specialitate că dura în trecut [2]. Acest dinamism al adaptării este urmarea fi-

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Conferința organizației județene Iași a P.C.R.*, București, Ed. politică, 1973, pag. 14.

[2] I. Drăgan, *Integrarea socioculturală. Mentalități de comportamente citadine în formare*, în vol. Procesul de urbanizare în R.S.R. Zona Slatina-Olt, București, Ed. Acad. R.S.R., 1970, pag. 301—324.

rească a transformărilor ce au avut loc în natura relațiilor de producție, în condițiile de viață și de muncă, aprecierea fiind valabilă mai ales la generația tînără, îndeosebi la familiile întemeiate direct în oraș.

După părerea noastră, între factorii care influențează adaptarea urbană trebuie avute în vedere, prioritar, capacitatea de integrare a forței de muncă în procesul de producție, rețeaua urbană și dimensiunile orașelor, creșterea sistematică a drepturilor și libertăților cetățenești, ridicarea gradului de instrucție, condițiile noi de viață create în orașe și în întreprinderi. În același timp, adaptarea la viața orașelor depinde de procesul de sistematizare a așezărilor rurale și de organizarea producției agricole, de tendința de profesionalizare a muncii și în această ramură, procese care converg spre atenuarea deosebirilor esențiale dintre sat și oraș.

Orașul Iași oferă noului venit un cadru corespunzător unor asemenea cerințe. Deși ponderea muncitorilor în totalul personalului este mai redusă decît în alte orașe, totuși, datorită tradițiilor revoluționare cultivate de vechile unități economice, se simte la tot pasul spiritul și atmosfera muncitorească.

Iașul este însă un oraș cultural. O confirmă cei aproape 95 000 de elevi și studenți, la care se adaugă aproape 5 200 de cadre didactice, cercetători, creatori, artiști. Atmosfera propice muncii și culturii este reflectată și de numărul mare de muncitori, elevi sau studenți care urmează cursurile serale, de prezența tot mai numeroasă a acestora în sălile de concerte, expoziții, cinematografe, teatre, ca și la spectacolele folclorice sau sportive.

Iașul are multe vestigii care atestă inteligența, patriotismul, continuitatea și dorința de cultură a poporului nostru. Alături de aceste nobile trăsături moștenite, orașul a fost reclădit în ultimii 10—15 ani. El este aproape tot atît de nou și pentru vechii urbani, ca și pentru vechii rurali. Aceasta creează un element nou, care reduce distanța și timpul consacrate adaptării. Uzinele Iașului au fost construite în cea mai mare măsură după anul 1960. Atunci, ca și mai tîrziu, au intrat pe porțile noilor uzine, deopotrivă, muncitori cu experiență, dar care se confruntau cu mașini și utilaje noi, ca și tineri încadrați pentru

prima dată, cetățeni proveniți și din mediul urban ca și din cel rural, ambele categorii regăsindu-se, pentru prima dată, în fața noilor utilaje. De aici, din această varietate, s-au forjat în focul muncii, al succeselor și insucceselor, grupurile de muncă, echipa, atelierul, secția. Unii au părăsit grupul la cîteva zile, alții după luni ; majoritatea au rămas și astăzi, după un deceniu de activitate, constituind formații de lucru cu parametrii funcționali dintre cei mai ridicați. Integrarea în aceste colective și cu aceste colective în viața uzinei este mult ușurată.

Oferind aceste condiții, Iașul se oferă ca un mediu activ în procesul integrării profesionale și adaptării urbane.

4.4. Consecințele economice și sociale ale neintegrării și neadaptării.

Trecerea de la munca agricolă la cea industrială nu se face fără conflicte, fără dificultăți de adaptare. Din investigațiile efectuate în zona Iași rezultă că există încă un număr de factori care îngreuiază adaptarea. Între aceștia, un loc principal îl constituie navetismul, care mai ales în unitățile cu multe femei face anevoios procesul stabilirii unor relații interpersonale trainice. Condițiile navetismului, distanțele prea mari dintre domiciliu și locul de muncă, insuficienta preocupare a factorilor responsabili pentru îmbunătățirea transporturilor, cerințele unor eforturi sistematice de ridicare a calificării, utilizarea forței de muncă sub sau peste posibilități și în alte profesii decît cele obținute prin calificare, dificultățile de promovare — explică în mare măsură sentimentul, pentru un anumit număr din personal, că au intrat în profesiunea pe care o practică și în întreprinderea unde sînt încadrați ca urmare a „întîmplării". Abia acum, după ce compară parametrii „personali" cu cei „impuși de producție", ar putea să aleagă profesia și unitatea economică. Purtătorii acestor idei alimentează în cea mai mare măsură fluctuația forței de muncă, cazurile de indisciplină ca elemente caracteristice ale neintegrării și neadaptării.

4.4.1. *Fluctuaţia forţei de muncă*

Fluctuaţia este definită, în general, ca o formă distinctă a mobilităţii forţei de muncă, ce include orice schimbare planificată sau neplanificată, a locului de muncă, schimbare care, de regulă, nu implică, dar poate însoţi mobilitatea geografică (migraţia), mobilitatea profesională, instrucţională, ocupaţională, precum şi mobilitatea socială (modificarea statutului, a poziţiei sociale).

Între indicatorii fluctuaţiei forţei de muncă, un loc principal îl ocupă : fluctuaţia efectivă şi amploarea ei, fluctuaţia latentă, motivaţia fluctuaţiei şi consecinţele ei [1].

În zona Iaşi, aşa cum se poate vedea din tabelul nr. 4.8, pe baza investigaţiei efectuate, rezultă că fluctuaţia forţei de muncă se ridică în 1973 la 25,7%, prezentînd însă o tendinţă generală de scădere atît datorită măsurilor politico-educative, cît şi celor administrative. Deşi în prezent tendinţa este de reducere, totuşi ea prezintă nivele îngrijorătoare, un exemplu concludent fiind faptul că, prin raportarea încadrărilor şi plecărilor la numărul de noi locuri de muncă create, rezultă că în oraşul Iaşi, în anul 1973, pentru circa 4.000 posturi noi, au fost înregistrate 12 150 încadrări şi 8 150 plecări, deci în medie, trei încadrări pentru un post.

În afara fluctuaţiei efective, am constatat din studiul întreprins că în fiecare unitate există o fluctuaţie posibilă sau potenţială. Fluctuanţii potenţiali nu şi-au schimbat locul de muncă datorită neidentificării unor condiţii satisfăcătoare în alte unităţi, dar ar fi dispuşi să o facă de îndată ce li se va oferi prilejul. Din discuţiile avute în cadrul anchetei efectuate, a rezultat că ponderea fluctuanţilor posibili este sensibil egală cu ponderea fluctuanţilor efectivi, cu variaţii mari însă de la o întreprindere la alta.

Motivaţia fluctuaţiei este legată de dorinţa de a se stabili în locurile mai apropiate de baştină, de a obţine

---

[1] Al. Floareş ş.a., *Fluctuaţia forţei de muncă*, în *Lupta de clasă*, nr. 2, 1971, pag. 101—106.

o remunerare mai bună, de condiții de locuit, masă etc., dar reflectă în ultima instanță, în unele cazuri, insatisfacții generate de profesia aleasă, lipsuri ce apar în organizarea muncii, adaptarea mai dificilă la cerințele locului de muncă, nivelul slab al propriei calificări. Aceasta cere o temeinică orientare profesională, popularizarea meseriilor, testarea candidaților, asigurarea unei atenții speciale celor care fac instruirea, mai ales la locul de muncă.

De asemenea, un alt factor determinant al fluctuației îl constituie insuficienta preocupare pentru orientarea profesională a tineretului. Dintr-o investigație făcută în anul 1968 de către Centrul de Cercetare pentru Problemele Tineretului, pe un eșantion format din 20 000 de tineri, inclusiv la Iași, rezultă că peste 30% și-au ales profesia la întîmplare. Urmărind această problemă, am adresat în anul 1975, elevilor din anul III al unui liceu tehnic, întrebarea : „Dacă v-ați alege din nou profesia, ați opta pentru meseria în care vă pregătiți acum ?“, la care 37% din cei care au dat răspunsuri au afirmat că și-ar alege cu totul altă profesie. De altfel însăși investigația menționată anterior a evidențiat că din cei 20.000 de tineri, 50% nu și-au dorit meseria pe care o practicau la data chestionării.

O altă problemă este legată de trecerea tînărului, de regulă din mediul rural, la viața urbană. Faptul acesta solicită mai multă receptivitate din partea edililor, nu numai pentru serviciile alimentare, așa cum observă H. H. Stahl [1], ci și pentru cele social-culturale.

De asemenea, un rol important îl are climatul existent la locul de muncă, modul cum este primit și privit de către microcolectivul în care urmează să se integreze, de măsura în care „marea familie a uzinei“ este receptivă și poate (trebuie să poată) suplini grija de detaliu a „micii familii“ din care a plecat.

Părăsirea unității este motivată și de alte două cauze :

— unii din cei care pleacă și care au venit din mediul rural, de regulă ceva mai în vîrstă, nu s-au acomodat cu noul statut și se reîntorc acasă ;

---

[1] H. H. Stahl, *Organizarea administrativă teritorială*, în colecția Sinteze sociologice, București, Ed. științifică, 1969.

— alții, fie că provin din rural sau urban, de regulă foarte tineri și tineri, părăsesc locul de muncă pentru a-și completa studiile. Ambele direcții trebuie acceptate.

Fluctuația forței de muncă este însoțită de un mare număr de fenomene negative care se răsfrîng atît asupra unității (slabă întreținere a utilajelor, înveninarea climatului de muncă, nerealizarea sarcinilor de plan), cît și asupra individului (diminuarea cîștigurilor, slăbirea pregătirii profesionale) etc. Atunci cînd fluctuația este generată de factori obiectivi restrîngerea activității, restructurarea economică, reprofilarea unităților — nu mai poate fi privită ca un fenomen negativ, ca o cauză a neintegrării și neadaptării. În ansamblu însă, fluctuația se reflectă în folosirea nerațională și incompletă a forței de muncă, în perturbarea ritmicității producției, diminuarea productivității, sporirea rebuturilor și reducerea calității. Totodată, fluctuația prezintă consecințe negative și pentru viața de familie, comportarea în societate, de aici recoltîndu-se cele mai multe familii dezorganizate, copii fără sprijin moral și educativ, cît și cei mai mulți delincvenți.

Toate acestea constituie tot atîtea argumente care pledează pentru înlăturarea cauzelor care generează fluctuația, pentru educația oamenilor, pentru asigurarea spiritului de echitate socialistă.

4.4.2. *Disciplina în producție*

Una din cerințele esențiale ale procesului de producție industrial și, în același timp, caracteristică a integrării o constituie disciplina.

Disciplina apare ca un inel ce leagă realitățile economice de cele psihologice și ideative, momentul prin care are loc obiectivizarea subiectivității și educarea subiectului. Ea reprezintă dintr-un unghi de vedere, locul de întîlnire al ansamblului de idei și norme care caracterizează conștiința individuală și socială a subiectului.

Pe bună dreptate se apreciază că una din coordonatele sistemului disciplinei constă în gradul de stabilitate

a muncitorilor în întreprinderile date, continuitatea în muncă [1].

În cadrul zonei am folosit drept indicator la aprecierea nivelului de disciplină, numărul absențelor nemotivate, întîrzierilor etc. Analiza, pe anotimpuri, arată că toamna sînt cele mai multe absențe, iar corelarea cu condițiile de muncă evidențiază că cele mai multe absențe se înregistrează acolo unde sînt lipsuri de ordin organizatoric și cu climat de muncă viciat.

Urmărind evoluția acestui indicator, am constatat că numărul total de ore absentate se află în creștere și, în ansamblu, se înregistrează un mare număr de ore-om și ore-mașini neutilizate, așa cum se poate vedea și din tabelul nr. 4.9.

Tabelul nr. 4.9

Evoluția timpului neutilizat în unitățile industriale din zona Iași, în perioada 1970—1975*

Nr. crt.	Explicații	1970	1971	1972	1975
1	Gradul de utilizare a timpului de lucru maxim disp. al muncitorilor — %	94,0	91,1	93,8	92,7
2	Timpul efectiv neutilizat— mii ore —	4 960,0	4 604,0	5 372,7	8 714,4
3	Gradul de utilizare al fond. de timp maxim disp. al mașinilor — %	84,4	85,4	81,6	88,9
4	Timpul efectiv neutilizat — mii ore —	3 576,8	3 705,0	4 268,2	3 585,4

Din tabel rezultă că gradul de utilizare a timpului maxim disponibil scade ca urmare a orelor nelucrate, care numai în ultimii patru ani au crescut cu 3 754,4 mii,

---

[1] El. Georgescu. *Formarea disciplinei de producție la muncitorii Uzinei de aluminiu Slatina*, în *Procesul de urbanizare în R. S. România. Zona Slatina*, București, Editura Academiei R.S.R., 1972, pag. 331—349.

* Datele sînt recalculate pe baza înregistrărilor selective efectuate în cîte o lună din fiecare an.

ceea ce reflectă deficiențele în aprovizionarea locului de muncă, în întărirea disciplinei și creșterea gradului de răspundere. În ce privește utilizarea mașinilor, deși numărul de ore neutilizate înregistrează o creștere neglijabilă în 1975 față de 1970, totuși proporțiile lor sînt încă ridicate.

Aceasta înseamnă că în preocupările de folosire intensivă a forței de muncă, trebuie să urmărim odată cu o mai largă asistență sanitară, cu aplicarea prevederilor de securitate și igienă a muncii, cultivarea unei atitudini înaintate față de muncă, întărirea disciplinei și a răspunderii în producție.

De asemenea, un alt indicator care poate reflecta inadaptarea îl formează fenomenul de devianță, starea infracțională. Aceasta este și expresia faptului că inadaptarea exprimă o stare conflictuală, izvorîtă din „discordanța între ideal, sistemul valoric al individului și posibilitățile concrete oferite societății“ [1].

Analiza stării infracționale evidențiază o sensibilă diminuare, de la un an la altul. Pe această bază România, începînd din anul 1977, a stabilit, în spiritul umanismului societății noastre, transferarea unei bune părți din răspunderile educative colectivelor de muncă în care trăiesc eventualii devianți [2].

Există, fără îndoială, și în zona analizată unele manifestări de neglijențe, comportări civice mai puțin demne, sustrageri din avutul obștesc, dar anchetele făcute în întreprinderi, discuțiile avute cu factori politici, cu conducătorii formațiilor de lucru, atestă că ceea ce caracterizează masa de personal este spiritul înaltei responsabilități, al dăruirii și pasiunii în muncă. Dimensiunile înregistrate în alte state în perioada industrializării și intensei mobilități confirmă atitudinea înaintată față de muncă înregistrată la noi, gradul înalt de conștiință, punînd în

---

[1] S. Chelcea, *Fenomene de devianță*, în volumul, *Procesul de urbanizare în R. S. România. Zona Slatina-Olt*, Buc., Ed. Academiei R.S.R., 1972.

[2] * * * Vezi Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 24. V. 1977 și Decretul Consiliului de Stat din 1. VI. 1977.

lumină superioritatea factorilor și a mediului generat de socialism.

Rezultă, așadar, că integrarea profesională și adaptarea la viața urbană, deși constituie un element derivat în studiul mobilității socioprofesionale și rezidențiale a forței de muncă, pune totuși în valoare numeroși indicatori care reflectă posibilitatea de a asigura, pe această cale, utilizarea mai eficientă a forței de muncă. În acest cadru, cercetarea întreprinsă la nivelul zonei a evidențiat necesitatea dirijării procesului de mobilitate socioprofesională în concordanță cu legitățile socialismului, pentru a asigura și pe această cale utilizarea tot mai eficientă a acestei bogății naționale — forța de muncă — și, în același timp, crearea cadrului afirmării personalității umane.

CAPITOLUL V

IMPLICAȚIILE MOBILITĂȚII SOCIOPROFESIONALE ȘI REZIDENȚIALE ASUPRA RURALULUI

Mobilitatea spațială, deplasarea diurnă și schimbarea rezidențială a unui număr tot mai mare de rurali au determinat modificări de ordin economic, social și cultural în viața satului zonei. Întreg ansamblul de schimbări s-a produs ca rezultat al transformării naturii relațiilor de producție, al încetării funcției exploatatoare a urbanului pentru rural, atragerii sătenilor la viața politică și socială a țării. Cei pest 33 de ani care au trecut de la eliberarea patriei noastre au însemnat pentru viața satului românesc eliminarea mizeriei și a ignoranței, alfabetizarea, cooperativizarea agriculturii, creșterea gradului de înzestrare tehnică a muncii, începuturi în sistematizarea localităților rurale, amplasarea unui mare număr de obiective social-culturale, generalizarea învățămîntului obligatoriu de 10 ani.

Definind acest proces ca o consecință directă a transformărilor politico-economice și sociale, Secretarul general al partidului arată că organizarea pe baze socialiste a agriculturii a dus la „transformarea radicală a satului românesc, a structurii sociale a populației rurale. A dispărut clasa moșierilor și chiaburilor, a fost lichidată proprietatea capitalistă asupra pămîntului și a uneltelor de producție, a fost înlăturată orice formă a exploatării omului de către om, creîndu-se proprietatea socialistă de stat și cooperatistă. Țărănimea a devenit o clasă nouă, omogenă, animată de interese comune, stăpînă deplin pe mijloacele de producție, pe rodul muncii sale. În strînsă alianță cu clasa muncitoare, țărănimea cooperatistă parti-

cipă la înfăptuirea măreței opere de edificare a societății socialiste" [1].

Mobilitatea sat-oraș a determinat, totodată, transferarea unor atitudini din urban, a unor elemente ale modului de viață, amplificarea aspirațiilor de cultură, schimbări esențiale în modul de a gîndi, de a se îmbrăca, de a mînca, transformări care au fost însoțite și de creșterea veniturilor. În anul 1975, veniturile reale ale țărănimii provenite din muncă în agricultură au fost de peste 3 ori mai mari față de anul 1950. Evident, procesul se găsește în plină desfășurare și el va atinge un punct culminant odată cu „stabilizarea" populației rurale, cu formarea unei relații optime între oamenii muncii de la sate și cei de la orașe, proces care va avea loc pentru zona Iași, așa cum am subliniat, spre sfîrșitul deceniului următor.

În capitolul de față ne propunem să analizăm starea actuală a ruralului din zona Iași, modificările de ordin economic, social, cultural, care au avut loc și influențele mobilității spațiale asupra acestor indicatori, gradul de înzestrare tehnică a muncii și structura profesională a sătenilor, măsura în care este folosită forța de muncă, modificările în poziția omului din mediul rural și tendințele apropierii satului de oraș.

5.1. Trăsături actuale ale ruralului din zona Iași

Ruralul zonei Iași este constituit, pe planul împărțirii administrativ-teritoriale, dintr-un număr de 85 de comune, din care cinci sînt subordonate urbanului : Holboca, Rediu, Tomești, Bîrnova și Tg. Frumos. La rîndul lor, acestea sînt formate din 420 de sate, revenind în medie 4,9 sate la o comună, unele comune, între care Moșna și Dobrovăț, sînt formate dintr-un singur sat, în timp ce altele, printre care Miroslava, Cotnari, Țibana, au în componența lor 10 și peste 10 sate.

În urma conturării schițelor de sistematizare pentru mediul rural se propune, în vederea utilizării mai bune

[1] Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Conferința cadrelor de conducere din agricultură*, Buc., Ed. politică, 1974, pag. 21,

a terenurilor agricole, dezafectarea unui număr de circa 50 de sate şi restrîngerea perimetrului construibil cu circa 12.000 ha, suprafaţă care urmează să fie redată circuitului agricol.

Populaţia aptă de muncă este folosită, aşa cum se consemnează în tabelul nr. 5.1 şi graficul nr. 5.1, în cea mai mare parte în activitatea agricolă [1].

Tabelul nr. 5.1

Repartizarea forţei de muncă aptă din agricultură după sectorul de activitate la 1 ianuarie 1973

Explicaţia	Total		din care:			
			Bărbaţi		Femei	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
			— mii persoane —			
Populaţia totală aptă	208,5	100	105,5	100	103,0	100
din care personal muncitor	55,7	26	43,9	42	11,8	11
— lucrează în C.A.P.	122,6	59	47,2	45	75,4	73
— lucrează în gosp. individuală	1,0	1	0,5	1	0,5	1
— pop. neocup. în vîrstă de muncă	29,2	14	13,9	12	15,3	15
din care: elevi şi studenţi	14,7	x	8,0	x	6,7	x

Se evidenţiază faptul că 26% din populaţia rurală lucrează ca personal muncitor. Analiza pe sexe, însă, arată că personalul reprezintă în rîndul bărbaţilor 42%, iar al femeilor doar 11%. Pe de altă parte se observă că 59% din forţa de muncă aptă lucrează în C.A.P., din care doar 45% din rîndul bărbaţilor şi 73% din rîndul femeilor (tabelul 5.1). Este confirmată încă o dată, aşa cum s-a subliniat în capitolele anterioare, tendinţa de feminizare a forţei de muncă de la sate.

Studiul ruralului din zonă evidenţiază, în afara problemelor ridicate în capitolele anterioare, faptul că în ultimele trei decenii, dar mai ales după încheierea coope-

[1] Calculul pe baza balanţei forţei de muncă întocmită de Comisia judeţeană de prognoză Iaşi.

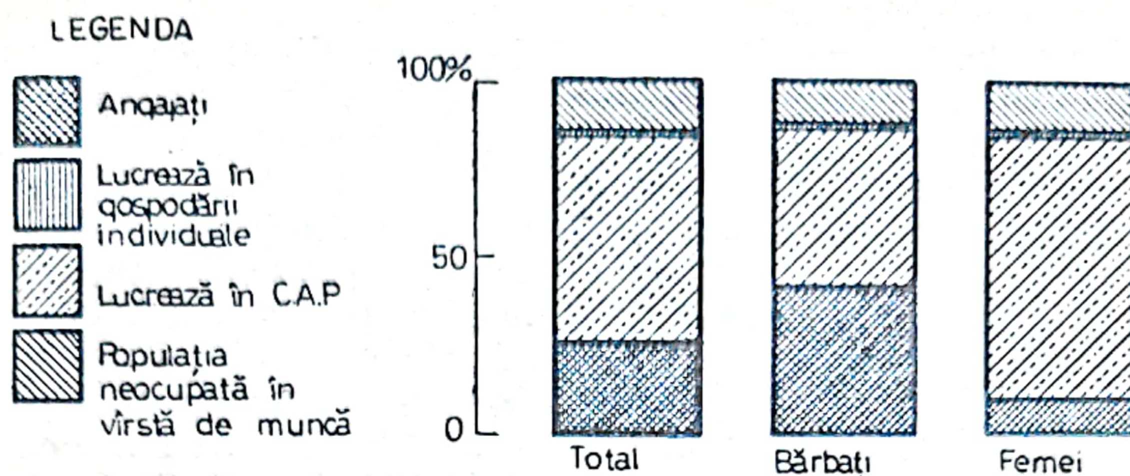

Figura nr. 5.1
Structura populației apte de muncă de la sate la 01. I. 1973

rativizării, s-au produs importante transformări de ordin economic, social și cultural.

Au fost înființate un mare număr de unități socialiste și anume: 10 întreprinderi agricole de stat, 20 de stațiuni pentru mecanizarea agriculturii și 112 cooperative agricole de producție. Fondurile fixe ale acestor unități și valoarea producției realizate au crescut an de an, așa cum se poate vedea și din tabelul nr. 5.2 și graficul din figura 5.2.

Tabelul nr. 5.2

Dinamica fondurilor fixe și a producției obținute în agricultura zonei Iași, în perioada 1962—1976

1962 = 100

Tipul de unitate	Volumul fondurilor fixe			Volumul producției globale		
	1965	1970	1976	1965	1970	1976
I.A.S.	190	442	918	100	123	231
S.M.A.	226	289	452	*)	*)	*)
C.A.P.	212	367	723	100	102	163
Alte unit.	—	—	—	100	131	206
Total	208	371	713	100	115	190

*) În S.M.A. producția se exprimă în venituri pentru servicii. Valoarea acestora a sporit de la 68,1 milioane lei în 1965 la 207,0 milioane lei în anul 1976.

Se observă faptul că în cei 14 ani analizați, fondurile fixe au sporit de peste 7 ori, creșterea cea mai rapidă înregistrîndu-se în I.A.S., respectiv de peste 9 ori. Numai pentru perioada 1965—1976 creșterea înregistrată este de 3,4 ori, cooperativele agricole depășind de această dată media pe zonă. În aceeași perioadă, producția globală agricolă a crescut cu 89% pe total, iar pe sectoare, cu 80% în C.A.P. și 92% în I.A.S. La finele cincinalului următor, în anul 1980, se prevede obținerea, în agricultură, a unei producții globale în valoare de 3,8 miliarde lei, ceea ce înseamnă o creștere cu peste 23% față de 1976.

Graficul ne dă posibilitatea să observăm însă că, la nivelul zonei, creșterea producției ca valoare este mai mare decît a fondurilor fixe. Subliniem aceasta cu atît mai mult cu cît, pe ansamblul agriculturii, în ultimii ani, ca urmare a dezvoltării rapide a bazei tehnico-materiale, ritmul de creștere a fondurilor fixe devansează ritmul de creștere a producției globale.

Creșterea producției agricole s-a datorat în principal îmbunătățirii dotării tehnice, mecanizării lucrărilor, gradului tot mai avansat de chimizare. De asemenea, aceasta

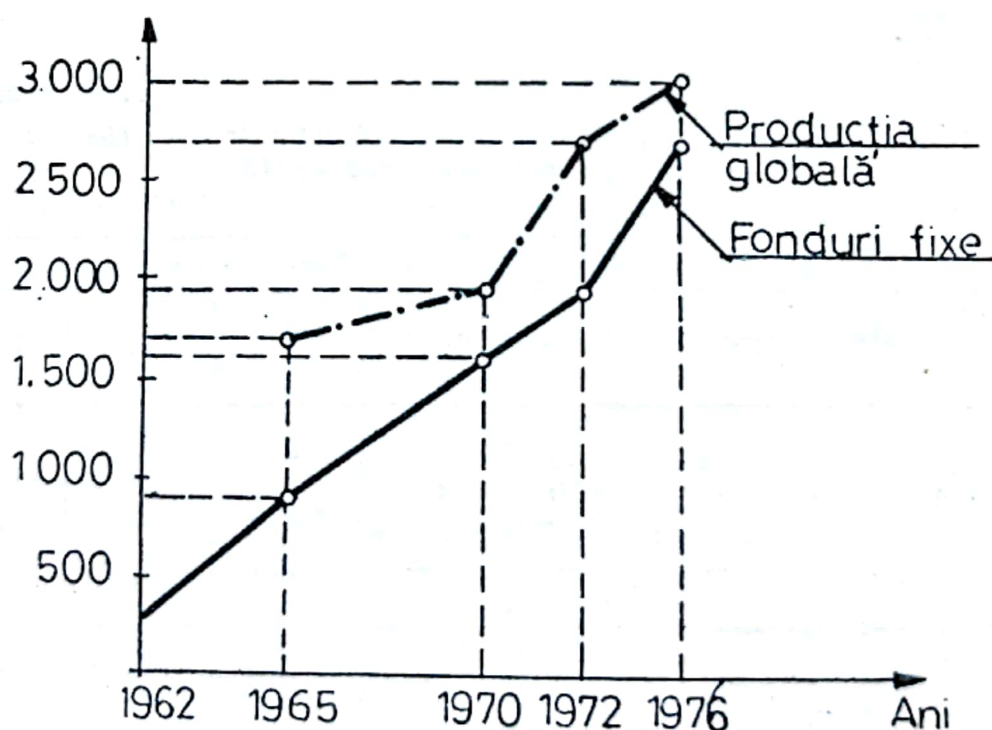

Figura nr. 5.2
Dinamica producției globale și a fondurilor fixe pe perioada 1962—1976

este şi rezultatul extinderii în perioada 1960—1976 a suprafeţelor cultivate cu vii cu 79%, a suprafeţelor deţinute de livezi cu peste 120% şi de 7,5 ori a suprafeţelor amenajate pentru irigat. Totodată, a sporit, în perioada analizată, şeptelul de animale, aşa cum este redat în tabelul nr. 5.3.

Tabelul nr. 5.3

Dinamica efectivelor de animale în zona Iaşi în perioada 1962—1976
1962 = 100

Nr. crt.	Specia	Anii		
		1965	1970	1976
1	Bovine total	107	110	145
2	Porcine total	137	107	499
3	Ovine total	102	124	201
4	Păsări total	71	115	250

În anul 1976 s-au obţinut, la toate categoriile de animale, sporuri substanţiale ale efectivelor şi producţiilor datorită intrării în funcţiune a unui mare număr de complexe de creştere şi îngrăşare. Cu toate acestea, analiza a evidenţiat că sectorul zootehnic este slab dezvoltat în zonă, comparativ cu alte judeţe ale ţării. Aprecierea porneşte şi de la faptul că în anul 1976, din valoarea globală, ponderea producţiei obţinute din creşterea animalelor reprezintă ceva mai mult de o treime în timp ce, în ţările cu o agricultură dezvoltată, aceasta se ridică la peste două treimi şi chiar patru cincimi.

Dezvoltarea zootehniei, a pomiculturii, viticulturii, legumiculturii, a altor sectoare intensive, pentru care zona prezintă condiţii favorabile, ar asigura o mai bună folosire a forţei de muncă, cît şi sporirea substanţială a veniturilor sătenilor.

Pentru a vedea cum se reflectă activitatea economică din mediul rural în veniturile sătenilor, am calculat, pe baza bugetelor de familie colectate în zonă de Direcţia judeţeană de statistică Iaşi, în mod selectiv pe un număr

de familii, cîştigurile medii lunare ale acestora, sursele lor şi destinaţia fondurilor, aşa cum se poate vedea din tabelul 5.4.

Tabelul nr. 5.4

Dinamica bugetului mediu lunar pe o familie din zona Iaşi în %

Anul	Total	Venituri din care			Total	Cheltuieli din care		
		retribuţii, din C.A.P.	retribuţii alocaţii copii etc. din unităţile de stat	vînzări animale, alte prod. agricole		cheltuielile hrană (exclusiv lot pers.)	produse de folosinţă îndelungată	cheltuielile culturale
1969	100	22	34	21	100	35	50	2
1971	100	25	30	24	100	31	53	4
1973	100	30	35	25	100	29	55	5
Creşteri 1973 faţă de 1969	154	204	224	188	154	128	170	485

În cei cinci ani analizaţi, atît veniturile, cît şi cheltuielile au sporit în medie pe o familie cu 54%, înregistrîndu-se modificări de structură la ambele capitole. Astfel, la venituri se constată sporirea simultană a retribuţiei în bani provenită din C.A.P. şi a retribuţiei din ramurile neagricole, indicator care a înregistrat cea mai mare creştere (228%). În acelaşi timp, o sursă importantă de venituri o constituie livrările de produse agricole şi, îndeosebi, de animale, prin organizaţiile socialiste şi pe piaţa liberă. Faptul că veniturile pe o familie sînt constituite în proporţie de o treime din retribuţie, din surse neagricole, demonstrează încă o dată caracterul mixt pe care tinde să-l ocupe gospodăria ţărănească ca un rezultat firesc al mobilităţii socioprofesionale şi spaţiale.

Analiza structurii cheltuielilor pune în evidenţă faptul că odată cu creşterea, în mărimi absolute, a alocaţiilor

pentru hrană cu 128%, are loc o sensibilă diminuare a ponderii acestora în bugetul familial, de la 35% la 29%. Totodată, se constată că, în urma lichidării proprietății

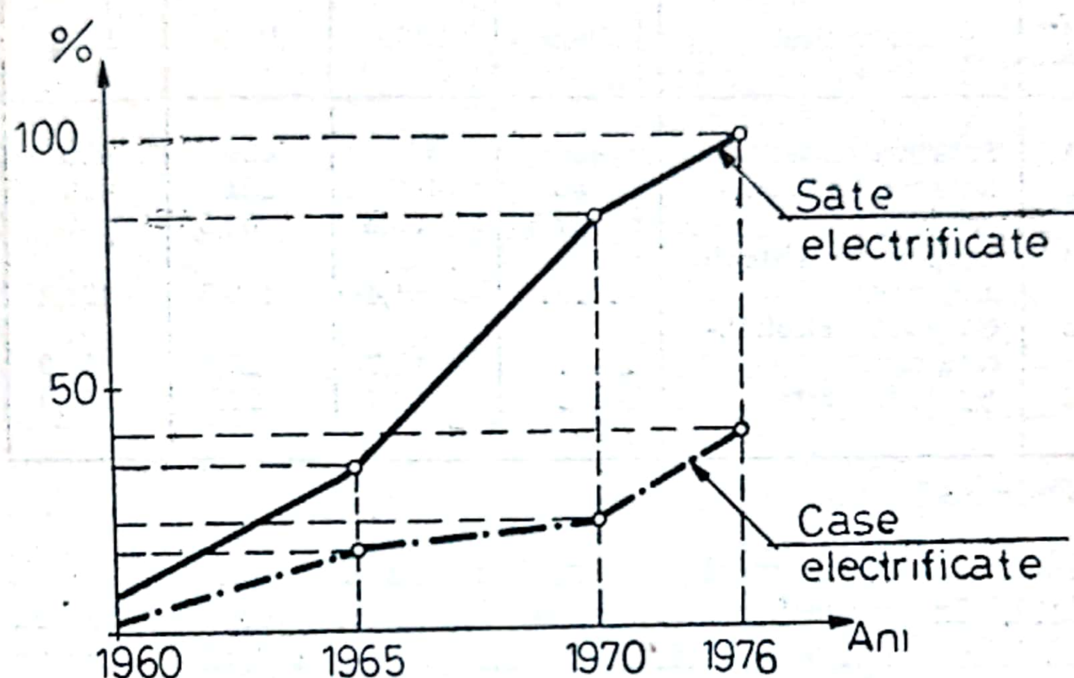

Figura nr. 5.3
Dinamica satelor și a gospodăriilor sătești electrificate din zona Iași

private, a preocupărilor pentru cumpărare de pămînt, cît și a preluării de către stat a cheltuielilor de școlarizare, sănătate etc., cea mai mare parte a bugetului, peste 50%, este orientată spre procurarea produselor de folosință îndelungată: mobilă, îmbrăcăminte, construcții sau modernizări de construcții.

La aceste modificări de substanță trebuie să adăugăm, faptul că nivelul veniturilor de la sate continuă să fie mai redus față de urban, dar are loc o sistematică atenuare determinată de măsurile consacrate creșterii nivelului retribuirii atît în ramurile neagricole, cît și în agricultură,

Adăugînd la cheltuielile personale eforturile statului, s-a reușit ca în această perioadă să se încheie electrificarea satelor și să crească, an de an, numărul de gospodării în care a fost instalată lumina electrică, așa cum este consemnat în tabelul nr. 5.7 și graficul din figura 5.3. Potrivit ultimului recensămînt la începutul anului 1977, peste 49% din gospodăriile rurale erau electrificate,

Tabelul nr. 5.7

Dinamica electrificării satelor și a gospodăriilor sătești din zona Iași

Nr. crt.	Explicații	1960	1965	1970	1976
1	Sate existente	420	420	420	420
2	Sate electrificate	33	142	351	420
3	%	7,8	33,8	83,5	100
4	Gospodării existente mii	. . .	81,4*)	113,5	128,8
5	Gospodării electrificate mii	. . .	13,7	25,8	64,9
6	% electrificate	. . .	16,7	22,7	49,0

*) anul 1967

acțiune care va continua mai rapid în anii următori. Există, în cadrul prognozelor județene, aprecierea că electrificarea gospodăriilor țărănești în cadrul vetrelor sistematizate se va încheia, în linii generale, încă în cincinalul următor. În același timp, numărul redus de gospodării electrificate pînă la această dată, comparativ cu media națională (75,4%) și alte județe : Brașov (92,1%), Timiș (91,8%), Hunedoara (82,2%), Prahova (82%) etc., evidențiază nivelul mai scăzut al bugetelor gospodăriilor țărănești din zona cercetată, cît și gradul ridicat de dispersare a gospodăriilor în cadrul localităților rurale și plasarea lor în afara vetrelor sistematizate.

Un al doilea indicator care reflectă orientarea cheltuielilor gospodăriilor țărănești spre asigurarea unor condiții de viață mai bună îl constituie numărul mare de case de locuit care au fost construite la sate în ultimii ani, așa cum este consemnat în tabelul nr. 5.6 și figura 5.4.

Raportînd numărul total de case construite la cele 137 755 familii care erau înregistrate în mediul rural la 01. I. 1975, rezultă că 22,8% din totalul sătenilor s-au mutat în perioada 1960—1975 în locuințe noi. Nivelul mai redus al bugetelor este reflectat și aici de faptul că peste 55% din aceste locuințe au fost construite din chirpici. Ca cifră de comparație, subliniem faptul că la nivelul țării în perioada 1961—1975, s-au construit la sate peste 1,5

Tabelul nr. 5.6

Dinamica construcției de case la sate în zona Iași

Nr. crt.	Explicații	1960—1965	1966—1970	1971—1975	Total 1960—1975
1	Nr. de case construite	17 652	8 443	5 330	31 425
2	Date cumulate	17 652	26 095	31 425	31 425
3	Familii existente la sate	131 000	133 700	137 755	—
4	Case noi construite la o sută de familii	13,4	19,5	22,8	—

mil. locuințe, ceea ce înseamnă că din două familii din mediul rural, cel puțin una s-a mutat în acest timp în locuință nouă.

Un al treilea indicator, care reflectă orientarea cheltuielilor sătenilor spre satisfacerea unor nevoi spirituale, îl constituie numărul mare de aparate de radio și televizoare cumpărate în ultimii ani, fapt consemnat în tabelul 5.7.

Se observă că ritmul de creștere a numărului de televizoare în ultimii cinci ani depășește cu mult pe cel al aparatelor de radio, evidențiind dorința tot mai mare a sătenilor de a-și asigura mijloace moderne de informații și cultură.

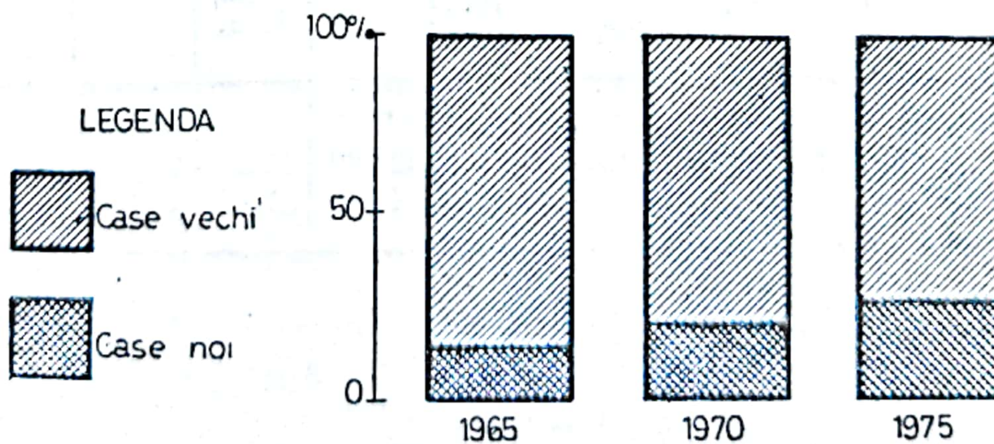

Figura nr. 5.4
Structura fondului de case la sate în zona Iași

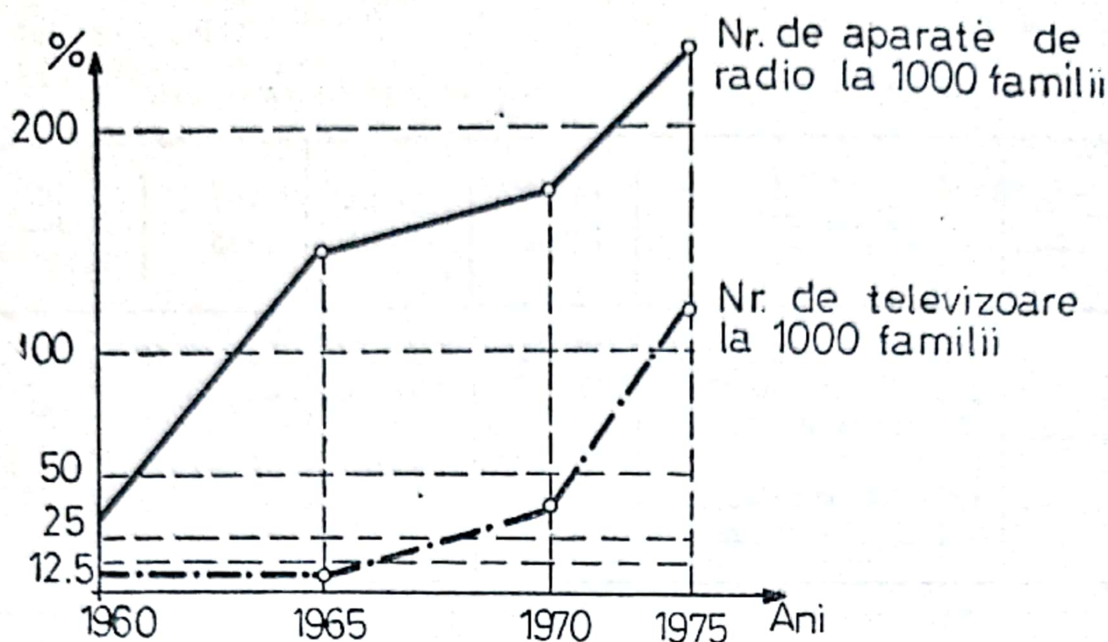

Figura nr. 5.5
Dinamica numărului de aparate de radio și televizoare la 1 000 familii în perioada 1960—1975

Tabelul nr. 5.7

Dotarea locuințelor cu aparate de radio și televizoare existente la sate în perioada 1960— 1975

(date cumulate)

Explicații	1960		1965		1970		1975	
	Total	Revin la 1 000 fam.	Total	Revin la 1000 fam.	Total	Revin la 1 000 fam.	Total	Revin la 1 000 fam.
Aparate de radio	3 284	27	19 402	148	22 999	172	29 518	214
Televizoare	15	0,12	333	2,5	4 826	26,1	16 261	118,1

În ansamblu, în ultimii ani au sporit simțitor mărfurile vîndute, prin comerțul socialist, sătenilor. Este concludent în acest sens că numai prin cooperația de consum volumul mărfurilor desfăcute în perioada 1960—1976 a crescut de 3,6 ori, așa cum este consemnat în tabelul nr. 5.8 și graficul 5.6.

Tabelul nr. 5.8

Dinamica vînzărilor de mărfuri cu amănuntul prin cooperația de consum în perioada 1960 — 1976

Nr. crt.	Explicații	1960	1965	1970	1976
1	Total livrări-mii lei	310,7	549,6	735,6	1 116,3
2	%	100	176,9	236,7	359,2

Din analiza structurii mărfurilor vîndute, rezultă că a sporit simțitor cumpărările de produse industriale, alimentare, dar mai ales nealimentare, de folosință îndelungată: mobilă, aragaze, mașini de spălat, aparate de radio, televizoare etc.

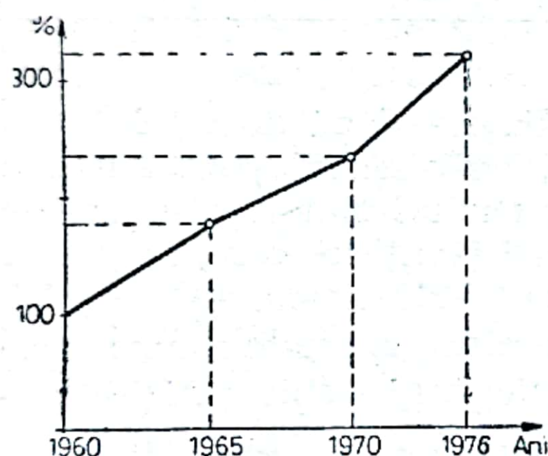

Figura nr. 5.6.
Dinamica comerțului cu amănuntul în perioada 1960—1976

Este evident faptul că schimbul de mărfuri în calitate de mijloc principal în întărirea relațiilor sat-oraș se înscrie într-o dinamică rapidă, exprimată aproximativ pe direcția unei drepte cu pantă ridicată.

În fine, orientarea spre cultură a sătenilor este redată de cuprinderea în învățămîntul de stat a tuturor copiilor de vîrstă școlară, sporirea cheltuielilor consacrate cumpărării de cărți etc. Totodată, statul a investit sume importante pentru înființarea de cămine culturale, biblioteci, cinematografe sătești. La începutul anului 1975 funcționau în România 8111 cămine culturale (inclusiv filialele), 6172 cinematografe, peste 21 000 biblioteci [1]. Pentru județul Iași dinamica acestor instituții de cultură de masă este redată în tabelul nr. 5.9.

---

1 * * * Anuarul statistic al R.S.R., Buc., 1975, pag. 467—473.

Tabelul nr. 5.9

Evoluția principalelor instituții de cultură din mediul rural și folosirea lor de către săteni

Nr. crt.	Explicații	1968	1970	1975
1	Numărul de cămine culturale	240	240	240
2	Nr. de biblioteci sătești	240	240	293
3	Nr. de cititori la bibliotecile sătești — mii	97,2	119,4	126,9
4	Nr. de cinematografe sătești	189	189	181
5	Nr. de spectatori la cinematograf — mii —	1 685,0	2 092,0	2 450,0

De asemenea, au fost înființate după anul 1971, într-un număr de 20 comune, universități populare sau filiale cu 67 cicluri, ale căror cursuri sînt frecventate de 25785 de persoane și 85 brigăzi științifice care, numai în anul 1975, s-au întîlnit cu circa 64 000 săteni.

Rezultă că, de la un an la altul, sporește numărul de cititori, de spectatori, de participanți la activitățile culturale, și aceasta în condițiile reducerii numărului de săteni.

Cercetarea întreprinsă de noi în această zonă, opiniile exprimate în cadrul investigațiilor întreprinse atestă faptul că există o adevărată sete de cultură în rîndul sătenilor, dorința de informare politică, științifică și literară ; există, de asemenea, o mare receptivitate față de noutățile științifice și tehnice.

Toate acestea ne-au condus la concluzia că, în mediul rural din zonă, deplasarea forței de muncă pe ruta sat-oraș, ca și oraș-sat, a determinat în cadrul transformărilor generate de noua orînduire, o orientare mai accentuată spre condiții de viață proprii unei civilizații mai ridicate ca în trecut, o atragere puternică spre activitatea educativă și culturală.

5.2. Profesionalizarea muncii în agricultură

Procesul de modernizare a agriculturii, orientarea ei spre dezvoltarea intensivă și multilaterală, creșterea gradului de dotare tehnică a muncii, specializarea și profilarea unităților agricole au determinat, și în această zonă, conturarea unor profesii distincte, cum sînt cele de : mecanic agricol, îngrijitor de animale, viticultor, pomicultor, legumicultor etc.

Fiecare din aceste meserii presupune un bagaj minim de cunoștințe, un grad corespunzător de instrucție și, alături de acestea, însușirea, cunoașterea tehnologiilor specifice, cît și a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Am putea spune că fiecare din aceste profesii se conturează cu un statut propriu.

Analizînd evoluția numărului de persoane care practică asemenea meserii prin luarea în considerație a datelor dintre cele două recensăminte ale populației din anii 1956 și 1966, iar în continuare pe baza înregistrărilor directe, pînă în anul 1975, putem concluziona că în agricultură se conturează un adevărat proces de profesionalizare a muncii. În primul rînd, se constată creșterea ponderii funcțiilor care execută meserii specifice clasei muncitoare : mecanic, electrician, lăcătuș, strungar, forjor etc. Ponderea acestora în totalul forței de muncă ocupate reprezintă în 1972, 18%[2]. În al doilea rînd, procesul de profesionalizare este confirmat de faptul că, în perioada 1956—1975, a sporit de peste două ori numărul celor care practică o meserie distinctă, între care : legumicultori de 2,1 ori, viticultori și pomicultori de 3,2 ori, muncitori zootehniști de 3,8 ori etc.

De asemenea, a fost creat un mare număr de posturi tehnice ocupate de cadre cu studii medii și superioare. Pe ansamblul agriculturii țării, la începutul anului 1975, existau 30 000 de cadre cu studii superioare și tot atîtea cu studii medii.

În zona analizată, numai în perioada 1968—1975, numărul cadrelor cu studii superioare a crescut cu 64 la

---

[1] Al. Floareș, *Utilizarea forței de muncă la parametri calitativi cît mai înalți*, în *Flacăra Iașului*, nr. 8001, 1972.

sută, iar al celor cu studii medii cu 78 la sută, asigurînd o încărcătură intelectuală ridicată, cît și o structură pe profesii apropiată de necesitate.

Alături de aceasta este cunoscut faptul că o adevărată școală de formare profesională s-a produs în rîndul cadrelor de conducere, al președinților, brigadierilor, șefilor de echipă. Aceștia au urmat cursuri speciale de pregătire, și-au însușit, alături de problemele privind organizarea producției și a muncii în agricultură, tehnologiile principalelor culturi.

Pe linia creșterii gradului de instrucție și a profesionalizării muncii în agricultură, un aport important îl aduc unitățile agricole de stat, unde fiecare activitate se desfășoară cu muncitori pregătiți temeinic în prealabil. Aceștia sînt recrutați din rîndul membrilor cooperatori și se reîntorc aici după un număr de ani. În fine, se impune a fi subliniat aportul adus pe această linie de învățămîntul agrozootehnic de masă, formă de pregătire care a fost parcursă, pînă la finele anului 1975, de circa 80% dintre săteni și care va cunoaște o nouă etapă odată cu introducerea, din anul 1977 a sistemului de atestare a calificării la sate.

Toate acestea confirmă ipoteza potrivit căreia, în agricultură, asistăm la un adevărat proces de profesionalizare a muncii.

Aplicarea tarifelor majorate de retribuire a muncii în unitățile cooperatiste din agricultură, odată cu aplicarea noii legi, prin stabilirea lor pe profesii : zootehnie, viticultură, pomicultură, legumicultură etc. și prin nivelul foarte apropiat ramurilor neagricole, va stimula accentuarea procesului de profesionalizare și, odată cu aceasta, de stabilizare a unei părți din forța de muncă.

5.3. Spre omogenizarea rural-urban

Una din tezele fundamentale ale marxismului, referitoare la omogenizarea economică-socială și asigurarea condițiilor pentru ca, în socialism, toți membrii societății să dispună în mod egal de binefacerile orînduirii, vizează atenuarea continuă a deosebirilor esențiale dintre oraș și sat. Analiza efectuată de noi, la nivelul zonei Iași

și, în ansamblu, realitățile din țara noastră, atestă că, în ultimele decenii, s-au înregistrat adevărate mutații în ce privește relațiile sat-oraș. Totuși, între condițiile de muncă și de viață ale celor din urban și ale celor din rural, continuă să se mențină unele deosebiri, chiar dacă sînt apreciate ca neesențiale. Acestea constau în : nivelul cîștigurilor, gradul de aprovizionare cu mărfuri și servicii, condițiile de școlarizare a tinerei generații și posibilitatea de a-și continua studiile în aceeași localitate, nivelul asistenței sanitare, utilitățile consacrate folosirii timpului liber, recreării și culturalizării.

În aceste condiții, se pune întrebarea : apropierea satului de oraș înseamnă transferarea tuturor locuitorilor în orașe, urbanizarea satului și, deci, lichidarea personalității sale sau există altă cale ?

Punem această problemă cu atît mai mult, cu cît studiile și dezbaterile pe o asemenea temă cunosc, în ultimii ani, o sistematică extindere.

Mutațiile înregistrate pe plan mondial în domeniul ruralului sub influența industrializării, a modernizării economiilor și, în acest cadru, a implicațiilor revoluției științifice și tehnice sînt evidențiate de ample procese, din rîndul cărora se disting : „eliberarea ruralului de surplusul de forță de muncă acumulat în condițiile premergătoare revoluției industriale și înnoirea (restructurarea) economică și socială a părții care tinde să rămînă funcțional în sectorul ruralului“ [1].

Corespunzător legităților societății socialiste, în această perioadă vom asista la continua omogenizare socială, apropierea dintre sat și oraș, modificări de esență în structura muncii, care va deveni prin conținut o subdiviziune a celei industriale.

Definind direcțiile de dezvoltare a agriculturii și a satului românesc în perspectiva viitorilor ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că în noua etapă pe care o parcurgem — etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate — va avea loc „organizarea agriculturii pe o bază nouă, modernă, superioară, în concordanță cu mer-

---

[1] Al. Bărbat, *Ce devine ruralul ?* în *Viitorul social*, II, nr. 4, 1973, pag. 789.

sul înainte și progresul tehnic și economico-social general al țării noastre. Odată cu dezvoltarea continuă a bazei tehnico-materiale și perfecționarea conducerii și organizării producției agrare, în munca și viața țărănimii, în întreaga existență a satului se vor produce schimbări tot mai ample, pe multiple planuri : producția agricolă va deveni tot mai mult o variantă a muncii industriale, iar satul se va apropia tot mai mult ca nivel de civilizație și de viață, de oraș“ [1].

Înfăptuirea acestor cerințe nu poate duce însă la lichidarea tuturor trăsăturilor caracteristice (de ordin social, economic și profesional) ale celor două medii. De aceea, emitem părerea că, odată cu modernizarea întregii economii și atenuarea deosebirilor esențiale dintre oraș și sat, vor continua să existe elemente de specificitate neesențiale privind clasa țărănimii față de clasa muncitoare ; munca agricolă se desfășoară pe spații largi și încă în mare măsură sub influența factorilor naturali față de cei industriali ; așezările rezidențiale din rural, prin natura lor, sînt neaglomeraționale față de așezările din urban, cu un grad ridicat de verticalitate.

Așadar, reducerea deosebirilor esențiale dintre sat și oraș nu poate fi confundată cu asimilarea ruralului de către urban și nici expansiunea urbanului în vederea subordonării sau încorporării ruralului.

Modernizarea ruralului nu poate fi redusă la deplasarea forței de muncă spre ramurile neagricole și la o civilizație de împrumut. Preluînd de la urban și de la industrie tot ceea ce este asimilabil, ruralul trebuie să îmbrace forme moderne specifice, adecvate peisajului, economiei și tehnologiei agricole.

Opinăm deci că societatea socialistă modernă se va prezenta în viitor, și din punct de vedere al așezărilor umane, într-o formă unitară, dar cu modele specifice în cele două zone — rural și urban.

Odată cu stabilizarea populației, cu încetarea migrației de masă a forței de muncă între cele două medii, ru-

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Conferința pe țară a cadrelor de conducere din agricultura de stat și cooperatistă*, București, Ed. politică, 1974, pag. 24.

ralul își va desfășura o organizare și o activitate proprie, va înregistra o nouă etapă, calitativ superioară, etapa modernizării propriu-zise, în urma căreia va rămîne nealterată personalitatea, specificitatea sa.

Ceea ce se cere unui rural modern privește lichidarea deosebirilor față de cei din urban referitoare la condițiile de locuit, de hrană, confortul general, cantitatea și structura bunurilor și a serviciilor, volumul și operativitatea informației, manifestările cultural-educative.

După părerea noastră, procesul de extindere a urbanului și modernizare a ruralului se va desfășura simultan, dar va cunoaște, totuși, două perioade distincte.

Într-o primă etapă, paralel cu dezvoltarea urbanului, se vor desprinde din actualele centre rurale un număr de localități, și pentru această zonă, care vor deveni „zone de polarizare urbană pentru celelalte comune". Această acțiune se va desfășura în întreaga țară, și îndeosebi în zonele cu un grad redus de urbanizare. În următorul deceniu alte localități vor înregistra acest statut.

Într-o a doua etapă va avea loc modernizarea ruralului prin transformarea acestuia în așezări omenești specifice, dar cu un grad avansat de dotare, care să ofere condiții de viață, practic, asemănătoare celor din urban.

Întreaga acțiune se va desfășura în cadrul procesului de sistematizare și în strînsă legătură cu gradul de dezvoltare economică.

Edilii și factorii de decizie de la nivelul județului concep constituirea a 15 localități de polarizare urbană prin dezvoltarea aici a unor activități industriale, de prelucrare primară a produselor agricole, artizanat și, mai ales, a unor servicii solicitate de locuitorii din grupul de comune care polarizează spre aceste centre. Activitatea de bază din punct de vedere economic ar urma să o formeze atît agricultura cît și industria. În acest fel se apreciază că va avea loc un proces de modernizare și urbanizare. Urmare a acestor măsuri, va avea loc descongestionarea orașelor existente și, îndeosebi, a municipiului Iași,

reducîndu-se totodată, pierderile de timp cu deplasări inutile, pentru procurarea unor bunuri și servicii.

Înfăptuirea unor asemenea măsuri va permite fără îndoială, așa cum sublinia secretarul general al partidului, ca „în viața satelor noastre să pătrundă mai rapid elementele de civilizație modernă, să se accelereze procesul de apropiere treptată a vieții satului de cea a orașului, una din condițiile principale ale construirii societății comuniste“ [1].

Studierea din punct de vedere economic, statistic, sociologic, istoric și cultural a zonei administrative Iași, prin prisma dezvoltării și modernizării forțelor de producție și a urbanizării, ne determină să propunem factorilor de decizie și edilitari o variantă mai eficientă de urbanizare și modernizare.

În primul rînd, apreciez că este insuficient și contrar experienței care s-a desprins din studierea urbanizării în țările cu o economie avansată, supraaglomerarea orașului Iași cu noi fabrici și uzine, urmărindu-se asigurarea gradului de urbanizare programat pînă în anul 1990 și apoi, pînă în 2000 pe seama atragerii forței de muncă disponibile de la sate, cînd este preconizat ca Iașul să treacă de la 350 mii la 500 mii locuitori. Această apreciere are în vedere faptul că integrarea profesională și adaptarea urbană care durează totuși 15—25 ani, determină reducerea gradului de folosire a potențelor forței de muncă la circa 80%, ceea ce poate să însemne creșterea cu 150 000 cetățeni care urmează să-și schimbe statutul de rurali în urbani pînă în 1990, cel puțin o pierdere de timp echivalentă cu forța de muncă dată de 30 000 de oameni. La aceasta se adaugă pierderile determinate de timpul neutilizat ca urmare a navetei și care însumează, la nivelul actual, două ore pe zi la circa 50 000 de personal, cel puțin 12.500 oameni, adică în total 42 500 cadre neutilizate ca urmare a supraaglomerării Iașului.

În al doilea rînd, astăzi în țările cu o economie avansată, unde mediul urban cuprinde 70—80% din întreaga

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a P.C.R.*, în volumul *Conferința Națională a P.C.R.*, București, Ed. politică, 1967. pag. 93—94.

populaţie, se înregistrează o adevărată evadare spre natural, spre zonele rurale, mai puţin din snobism, cum sînt înclinaţi unii să creadă, şi mai mult din cauza poluării şi din dorinţa refacerii forţei de muncă după o zi de lucru, în condiţii apropiate de natură. Dacă în aceste ţări, pentru a răspunde unor asemenea cerinţe, se depun astăzi eforturi financiare în vederea refacerii naturalului şi îndeosebi a satului, merită, cred, să medităm mai mult asupra a ceea ce vedem şi concepem noi să însemne satul din anii 1990—2000 şi chiar 2050—2100.

Pornind de la asemenea consideraţii, credem că se justifică dezvoltarea în continuare a Iaşului pînă la cca. 350 000 locuitori, a oraşului Paşcani la 50 000—75 000 locuitori, iar a oraşelor Tg. Frumos şi Hîrlău la 25.000—50 000 locuitori fiecare.

În ce priveşte restul localităţilor, discuţiile purtate cu un mare număr de oameni, parte din ei cadre de înaltă răspundere, conduc la concluzia că în fiecare sector intercooperatist care grupează 3—5 comune, şi în primul rînd în centrele de polarizare urbană, trebuie organizate activităţi cu caracter industrial, de artizanat, de manufactură casnică, care să pună în valoare materiile prime existente, forţa de muncă disponibilă, asigurînd creşterea valorilor create, a cîştigurilor şi respectiv a nivelului de trai. Trebuie avute în vedere aici activităţi cum sînt : prelucrarea ceramicii, prelucrarea răchitei, fabricaţia cărămizilor şi a altor materiale de construcţii, prelucrarea primară a produselor agricole, transformarea sectoarelor de mecanizare ale S.M.A.-urilor în centre mixte de deservire a unităţilor socialiste şi a populaţiei.

În al doilea rînd, s-ar justifica în aceste centre înfiinţarea unor ateliere — filiale ale unităţilor industriale — unde să se fabrice subansamble care cer un mare volum de muncă şi o mai mică tehnicitate. Iniţial ar putea experimenta o asemenea practică întreprinderile de piese auto, Tehnoton, Nicolina, după care să fie extinsă peste tot unde este posibil. S-ar reduce navetismul, ar creşte gradul de folosire a forţei de muncă, nivelul cultural-educativ, puterea economică a satelor. O asemenea cerinţă ar putea fi realizată şi prin stabilirea unor relaţii de colaborare, cooperare şi asociere între întreprinderile

industriale şi cooperativele agricole de producţie. În acest spirit aş interpreta aprecierea făcută de Secretarul general al partidului nostru, în cuvîntarea rostită la închiderea lucrărilor Conferinţei pe ţară a cadrelor de conducere din agricultură, în care se arată că colaborarea dintre ţărănime şi clasa muncitoare trebuie să îmbrace forme practice, inclusiv cooperarea în producţie între C.A.P. şi unităţile de stat. Totodată, aceasta se cere a fi urmată de înfiinţarea, în fiecare centru de polarizare, a reţelei şcolare care să asigure prima treaptă de liceu, iar pentru treapta a doua să se înfiinţeze şcoli cu caracter tehnic, în funcţie de profilul economiei localităţii. Dezvoltarea economică ar atrage după sine dezvoltarea edilitar-gospodărească, modernizarea localităţilor, asigurarea unor condiţii echitabile de educaţie şi cultură.

În ce priveşte cea de a doua etapă, alături de centrele sectoarelor intercooperatiste şi de polarizare urbană, se justifică modernizarea celorlalte comune, prin dezafectarea satelor cu populaţie rară, creşterea densităţii satelor de centru, investirea unor sume mai mari de bani pentru organizarea necesarului de utilităţi, îndeosebi alimentării cu apă, canalizare, brutării, băi comunale, abatoare etc. Aceste localităţi ar deveni comune-orăşele, menţinînd însă cît mai mult cadrul natural. Dacă centrele de polarizare urmează să se contureze pînă în 1980 şi să fie definitiv constituite spre anul 1985, noile orăşele ar putea să activeze în această formă prin 1980—1985 şi să se definitiveze într-o structură urbană spre anii 1990—1995.

Drept urmare, în afara oraşelor Iaşi, Paşcani, Tg. Frumos şi Hîrlău, ar exista cele 15 centre de polarizare urbană şi alte 65 comune, majoritatea primind statut de orăşel.

În ce priveşte comuna urbană — orăşel, în concepţia noastră, — aceasta trebuie să beneficieze de o sistematizare modernă, în hotarele sale urmînd a exista : instituţii de suprastructură, şcoli, dispensare, sediile C.A.P., S.M.A., I.A.S. etc., secţii şi ateliere industriale. Aici trebuie soluţionată problema alimentaţiei cu energie electrică pentru lumină şi forţă, apă, canalizare etc. De asemenea, se

impune asigurarea mijloacelor de transport rapide, a unor condiții de odihnă, a zonelor de agrement.

Însușirea unei asemenea propuneri ar conduce la soluționarea următoarelor probleme :

— Apropierea dintre rural și urban într-un mod original și eliminarea consecințelor supraurbanizării, corespunzător condițiilor vizate, atenuînd consecințele negative, îndeosebi cele legate de poluare și supraaglomerare.

— Reducerea navetismului și lichidarea pierderilor economice generate de acest proces.

— Apropierea satului de oraș și a muncii fizice de cea intelectuală, crearea condițiilor ca poziție egală față de mijloacele de producție să fie însoțite de posibilitatea atenuării diferențelor în retribuire.

— Trecerea de la repartiția teritorială pe zone, la repartiția teritorială în cadrul zonei.

În acest fel, binefacerile socialismului s-ar simți din plin la toate familiile, în toate mediile, la toate generațiile. Propunerile au pornit de la actualul grad de dezvoltare și au avut în vedere puterea economică a țării și a unităților administrativ-teritoriale de la finele acestui deceniu.

Mai mult, acceptarea acestor idei ar determina modificări esențiale în structura și conținutul mobilității spațiale și socioprofesionale.

În lucrarea de față au fost prezentate doar unele idei legate de transformările care se vor aplica ruralului. În felul acesta, satul românesc, satul din zonă și-ar menține personalitatea, s-ar putea înscrie mai bine pe linia păstrării a tot ceea ce a fost bun în trecut și în primul rînd a folclorului, înscriindu-se în același timp pe coordonatele progresului și civilizației moderne.

CAPITOLUL VI

MODIFICĂRI ÎN STRUCTURA SOCIOPROFESIONALĂ A POPULAȚIEI DIN ZONA IAȘI ÎN PERSPECTIVA ANILOR 1980-1990 ȘI IMPLICAȚIILE ACESTORA ASUPRA MOBILITĂȚII SOCIALE

6.1. Prognoza transformărilor socioprofesionale pentru zona Iași

Tabloul transformărilor din deceniile următoare vizează deopotrivă evoluția economică și socială la scară națională, cît și nivelul fiecărei zone în parte.

În complexul unitar al economiei naționale, părți componente importante le constituie unitățile administrativ-teritoriale — județele, care vor cunoaște o dezvoltare complexă și echilibrată.

Prospectarea resurselor umane la scara județelor prezintă o importanță majoră, cu atît mai mult cu cît transformările sociale însoțite, evident, de schimbări în structura profesională, prezintă caracteristici și dimensiuni diferite, de la un județ la altul și, în cadrul fiecărui județ, de la o perioadă la alta, determinate de nivelul de dezvoltare față de media națională, sursele de materii prime și forțe umane, volumul investițiilor alocate și destinația lor.

În acest cadru se pune problema : „Care vor fi dimensiunile și structura socioprofesională a populației, gradul de urbanizare, nivelul de utilizare a forței de muncă pentru zona Iași, la sfîrșitul actualului deceniu și a deceniului următor ?“

Răspunsul va rezulta dintr-o atentă analiză a evoluției factorilor demografici în strînsă legătură cu evoluția economică, cu dezvoltarea industriei, a serviciilor, cu modernizarea continuă a agriculturii.

6.1.1. *Estimarea populației totale, a populației active și a structurii profesionale la nivelul zonei Iași*

Elaborarea unor studii prospective privind evoluția în viitor a forței de muncă la nivelul zonei Iași este condiționată de factori vizînd, pe de o parte evoluția demografică, proporția populației active, structura profesională, iar pe de altă parte, cerințele economico-sociale.

În acest sens, am procedat la estimarea populației, în ansamblu și structural (pe grupe de vîrstă și sexe), la proiectarea populației active și a disponibilităților de forță de muncă, în corelație cu nevoile tuturor sectoarelor de activitate, cu progresul tehnic și cu creșterea productivității muncii, încercînd, de asemenea, pe baza unor calcule și estimări, determinarea populației pe ramuri și sectoare, structura profesională și socială.

Pentru determinarea populației județului Iași am aplicat metoda componentelor, respectiv proiectarea „subpopulațiilor" pe grupe de ani de vîrstă și pe sexe, metodă care are cea mai largă circulație în proiectările moderne și care poate folosi, așa cum observă numeroși specialiști, la obținerea datelor privind atît dimensiunile globale ale populației, cît și cele privind populația școlară, forța de muncă etc.

Metoda componentelor constă în aceea că proiectarea demografică a numărului populației totale se determină pe baza proiecțiilor subpopulațiilor : pe ani sau grupe de ani, de regulă, cincinale, pe sexe, medii etc.

Esența metodei constă în cunoașterea populației totale și pe componentele la un moment dat — „t" — și determinarea evoluțiilor în perspectivă pe ani — „t+1", „t+2"..., „t+n", – prin adăugarea noilor născuți și scăderea celor decedați. Erorile sînt cu atît mai mici, cu cît ipotezele asupra natalității și mortalității se apropie mai mult de realitate.

Pentru zona Iași, la evaluarea mortalității în perspectivă, s-au avut în vedere nivelele înregistrate la data efectuării analizei, adoptînd pentru calcul, din cele trei ipoteze clasice (creșterea mortalității, mai ales în condițiile îmbătrînirii demografice, mortalitate constantă, adoptată de regulă, cînd prospectările se fac pe termen

scurt, reducerea mortalității ca urmare a progreselor economico-sociale, a întineririi demografice, a reducerii mortalității infantile), pe cea din urmă corectată cu influența primelor două.

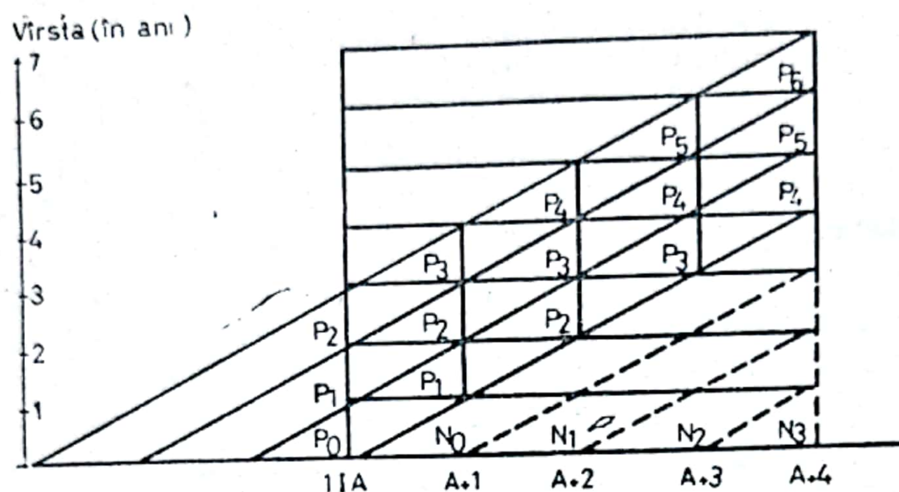

Figura nr. 6.1

Evaluarea natalității în proiectările demografice ține în principal de structura și dimensiunile populației feminine fertile, cuprinsă, de regulă, între limitele de vîrstă de 15—49 ani și de gradul de fertilitate a acesteia. În acest caz, numărul noilor născuți (N) se calculează ca o funcție dependentă de cele două variabile :

$N = f(P_{15-49}\ \Phi i)$ sau pe total

$$\sum_{i=15}^{49} Ni = \sum_{i=15}^{49} \Phi_i$$

Odată determinate aceste trei elemente (populația la un moment dat pe ani și sexe, mortalitatea pe vîrste și sexe), se procedează la proiectarea populației prin permutarea fiecărei vîrste de la un an la altul, cu ajutorul diferitelor scheme, din rîndul cărora, s-a impus schema lui Lexis figura 6.1 (model).

— În momentul „A" (1.I.19. . .) efectivul populației — pe sexe — este de P_0, $P_1 . . . Pn$. Aceasta este populația de pornire. Efectivul fiecărei vîrste urmează un culoar longitudinal : $A+1$ efectivul P_0 devine P_1 diminuat cu

numărul deceselor în intervalul A și $A+1$ echivalent cu P, efectivul P_1 devine P_2 și așa mai departe.

deci $P_1 = P_0 (A) - d_0$; $P_2 = P_1 (A) - d_1$ etc.

— N = reprezintă numărul născuților vii în anul respectiv ;

— d = numărul de decese în anul de bază, 0, anul 1, etc.

Așa cum am mai subliniat, în ultimii ani populația județului Iași a sporit într-un ritm mediu superior mediei naționale, datorită faptului că, în această zonă, natalitatea a fost și este mai ridicată, cît și măsurilor întreprinse pentru atenuarea mortalității.

La recensămîntul din 29 decembrie 1930, județul Iași avea o populație de 419 265 locuitori. Numărul acestora a crescut, ajungînd la 736 065 la 1.VII.1975, așa cum se arată în tabelul nr. 6.1.

Tabelul nr. 6.1

Evoluția populației județului Iași în perioada 1930—1975

Nr. crt.	Data	Total	din care:	
			Bărbați	Femei
1	29 decembrie*	420 488	206 892	213 596
2	25 ianuarie 1948*	431 586	207 640	223 946
3	21 febr. 1956*	516 635	250 339	266 296
4	1 ian. 1960	561 272	272 798	288 474
5	1 iul. 1965	599 728	292 643	307 085
6	1 iul. 1970	677 537	333 572	343 965
7	1 iul. 1975	736 065	363 969	372 096

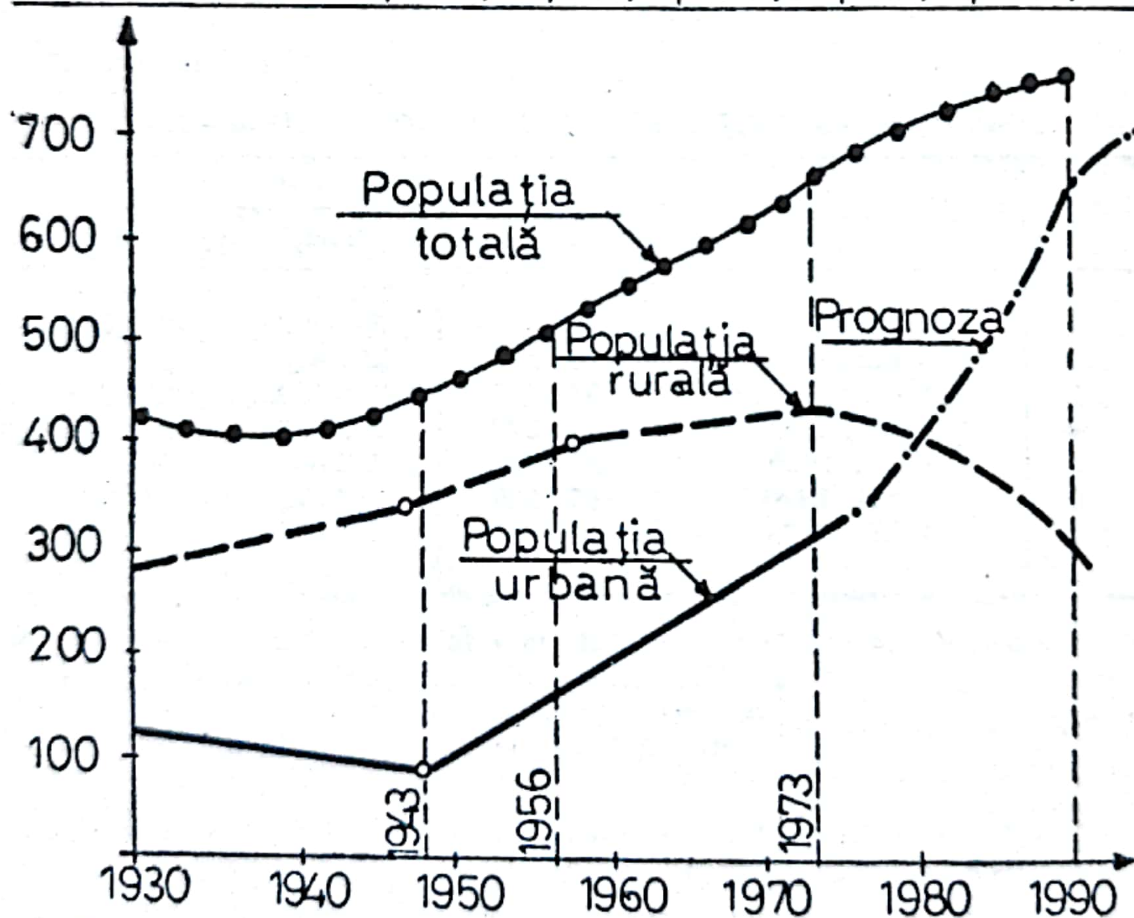
Sursa de date: Recensămîntul populației și locuitorilor din 15 martie 1966, vol. I., partea I, Ed. D.C.S., București, pag. 9, datele estimate de Direcția județeană de statistică Iași pentru anii 1970 și 1975.

Pe baza metodei componentelor, pornind de la datele anului 1975, am procedat la estimarea populației județului Iași pînă în anul 1990, cifrele rezultate fiind redate în tabelul 6.2 și graficul 6.2.

Tabelul nr. 6.2

Prognoza populației județului Iași pînă în anul 1990
— în mii locuitori —

Grupa de vîrstă	1975		1980		1990	
	Total	din care bărbați	Total	din care bărbați	Total	din care bărbați
0— 4 ani	83,0	42,6	80,1	40,8	76,4	38,9
5— 9 ani	81,1	41,3	78,9	40,0	71,2	36,2
10—14 ani	58,7	29,8	78,5	40,0	77,7	39,5
15—19 ani	72,0	36,4	57,6	30,2	78,5	39,7
20—29 ani	121,6	61,5	139,2	70,8	137,0	69,4
30—39 ani	95,2	47,9	96,8	48,8	137,8	70,0
40—49 ani	91,5	45,0	97,6	48,7	94,5	47,4
50—59 ani	54,2	24,4	74,3	35,1	92,2	45,5
60—64 ani	25,5	11,1	19,9	7,5	37,8	17,9
65—69 ani	21,4	9,6	23,3	10,0	27,7	12,3
70—74 ani	16,1	7,2	17,6	7,8	13,4	5,3
75—79 ani	9,5	3,9	11,4	4,9	14,1	5,8
80—84 ani	4,0	2,1	5,5	2,4	7,7	3,3
85 și peste	2,3	1,2	1,9	0,4	3,0	0,7
TOTAL	736,1	364,0	782,6	387,4	869,0	431,9

Graficul nr. 6.2 *Evoluția populației zonei Iași pe medii, în perioada 1930—1970 și în perspectiva anului 1990*

Tabelul nr. 6.3

Estimarea populației active a județului Iași — 1970—1990—
— mii locuitori —

Grupa de vîrstă	1970			1975			1980			1990		
	Pop. totală	Prop. pop. active	Pop. activă	Pop. totală	Prop. pop. active	Pop. activă	Pop. totală	Prop. pop. active	Pop. activă	Pop. totală	Prop. pop. active	Pop. activă
Total	677,5	56,8	384,8	736,1	55,2	402,8	782,6	56,6	443,1	869,0	54,9	473,0
0—14	214	0	—	226,8	0	—	237,5	0	—	225,3	0	—
15—19	68,8	53	36,6	72,8	45,5	33,1	59,6	35,5	21,1	78,5	16	12,6
20—24	55,3	88	49,6	67,1	85,5	57,4	72,5	80,5	58,4	78	67,3	52,5
25—29	43,7	98	42,8	52,6	97,5	51,2	66,7	90,5	60,4	59	85,5	50,4
30—34	51,9	98	50,8	44,9	98	44	52,2	98,5	51,4	72	99	71,3
35—39	48,6	99	48,1	51,1	98	50,1	44,6	99	44,1	65,8	99	65,1
40—54	44,4	98	43,5	47,9	97,5	46,7	50,5	98	49,5	51,2	97	50
45—49	36,1	94	33,9	43	93	40	47,1	95	44,7	43,3	94	40,7
50—54	20,0	91	18,2	33,8	90	30,4	41,8	93	38,9	48,2	95	45,8
55—59	27,2	88	23,9	19	85,5	16,2	32,5	90	29,2	44	89	39,2
60—64	23,8	81	19,3	25,8	80	20,6	17,9	85,5	15,3	37	86	32,5
64 și peste	43,7	41	18,1	51,3	25,5	13,1	59,7	50,5	30,1	66,7	19,3	12,9

Odată determinată populaţia totală, un interes deosebit pentru planificarea şi conducerea economiei, în condiţiile socialismului, îl prezintă proiectarea populaţiei economic active. La determinarea populaţiei active, am avut în vedere vîrsta de intrare în producţie, care în ţara noastră este stabilită la 16 ani, extinderea perioadei obligatorii de şcolarizare adoptată la 10 ani, pînă în anul 1980 şi, apoi, la 12 ani, spre anul 1985, creşterea numărului de cadre cu studii superioare, cît şi ciclarea şi reciclarea cadrelor în timpul producţiei. De asemenea, am luat în consideraţie vîrsta medie de pensionare pe sexe stabilită prin legiferarea actuală.

Pe această bază am determinat, pentru judeţul Iaşi, proporţia populaţiei active pe grupe de vîrstă şi, apoi, în totalul ei.

Atît tabelul cît şi graficul exprimă faptul că resursele de muncă ale judeţului Iaşi sporesc de la 384,8 mii persoane în 1970, la 402,8 mii persoane la începutul cincinalului în curs, estimîndu-se la 443,1 mii persoane în anul 1980 şi 473 mii persoane în anul 1990. În două decenii, sporul absolut se ridică la 93,2 mii, adică o creştere de peste 24,4%.

Pentru stabilirea gradului de ocupare a populaţiei în anul 1990, am parcurs mai multe etape de calcule şi determinări, astfel :

1. Stabilirea necesarului de forţă de muncă pentru anul terminal pe baza ipotezelor asupra evoluţiei producţiei, a tehnologiilor probabile şi a productivităţii muncii.

2. Repartizarea acestui necesar global pe profesiuni.

3. Raportarea forţei de muncă ocupate la populaţia activă şi calcularea pe această bază a gradului de ocupare a populaţiei.

1.1. La determinarea necesarului de forţă de muncă în perioada 1975—1990, am avut în vedere următorii indicatori determinaţi la scara judeţului :

1.1.1. Structura populaţiei prezente (1975) pe categorii de vîrstă şi determinarea ei în cadrul aceloraşi categorii, pentru perioada proiectată (anii 1980 şi 1990).

1.1.2. Volumul valoric al producţiei globale pe ramuri: industrie, construcţii, agricultură, celelalte ramuri productive, pentru anul 1975 şi prognoza pentru anul 1990.

1.1.3. Nivelul productivităţii muncii (valoarea producţiei globale care revine pe o persoană) în anul de bază (1975) şi creşterea previzibilă a acestuia pînă în anul 1990, ipoteza fiind ca ea să sporească cu 10% anual în întregul interval.

1.1.4. În urma stabilirii necesarului de personal total prin raportarea producţiei globale la nivelul productivităţii muncii, am procedat la determinarea structurii personalului : muncitori, ingineri, tehnicieni şi maiştri, funcţionari folosind ecuaţiile de regresie recomandate în literatura franceză [1], ecuaţii de forma :

$$Y_t = a(x_1 - \bar{x}) + y$$

în care :

— Y_t = numărul de cadre (muncitori, funcţionari etc.) în anul t ;
— a = coeficientul de regresie ;
— x_1 = productivitatea muncii în anul I ;
— $\bar{x}$ = nivelul mediu al productivităţii muncii ;
— y = numărul actual de cadre.

Coeficienţii de regresie adoptaţi pe baza datelor oferite de recensămîntul cadrelor în anii 1966—1968, sînt : 0,17 pentru muncitori, 0,07 pentru funcţionari şi 0,18 pentru ingineri, tehnicieni şi maiştri.

1.2. Metoda poate fi criticată datorită folosirii producţiei globale pe ramuri, dar am preferat-o, deoarece nu dispunem de date certe privind profilul unităţilor care vor fi construite, gradul de dezvoltare al celor existente. În condiţiile în care zona ar dispune de surse de materii prime, ar fi existat posibilitatea proiectării şi a ramurilor economice.

1.3. Pentru sectorul terţiar s-a avut în vedere nivelul actual de deservire (numărul de locuitori deserviţi de un angajat din sectorul terţiar), corectat în funcţie de tendinţele existente pe plan mondial şi anume :

---

[1] * * * *Etudes sur la population active*, Editions de l'INED. în *Population*, numéro special, Janvier, Paris, 1970.

1.3.1. — În domeniul învățămîntului, calculul se bazează pe numărul de locuitori în vîrstă de 5—14 ani, 15—19 ani și 20—29 ani, care revin pe un cadru didactic, menținînd încărcătura actuală, dar luînd în considerație cuprinderea, începînd din anul 1975, a tuturor copiilor de cinci ani în grădinițe și a generalizării învățămîntului obligatoriu la 10 ani, iar din 1985 extinderea acestuia la 12 ani, cuprinderea a 95% din absolvenții școlilor generale în licee și școli tehnice, sporirea numărului de studenți de la 32,7‰ în 1973, la 50‰ în 1990 ;

1.3.2. — În domeniul științei, pentru cadrele ocupate exclusiv în acest sector, s-a prevăzut o creștere de la 1,5% din totalul personalului în prezent, la 7,5% în 1990, corespunzător tendințelor mondiale și naționale ;

1.3.3. — În domeniul culturii (unități de spectacole, cinematografe, biblioteci etc.), calculul pornește de la menținerea numărului actual de persoane care revin pe un cadru de deservire ;

1.3.4. — În domeniul comerțului și serviciilor, s-a apreciat reducerea anuală cu 1% a persoanelor deservite, asigurînd creșterea gradului de deservire pe baza sporirii productivității muncii ;

1.3.5. — În administrație am aplicat reducerea anuală a personalului cu 1%, corespunzător tendințelor actuale din țara noastră.

Sinteza acestor calcule este redată în tabelele 6.4, 6.5. Din datele înscrise în tabelul 6.4 se observă faptul

Tabelul nr. 6.4

Balanța resurselor de muncă ale județului Iași

Nr. crt.	Explicații	U/M	Anii			
			1970	1975	1980	1990
1	Populația totală	mii persoane	677,5	736,1	782,6	869
2	Populația ocupată	„	323,6	332,5	356,9	392
3	din care personal permanent	„	133,9	164,6	220,0	300
	agricultură și personal sezonier	„	189,7	167,9	136,9	92
4	Ponderea populației agricole	la sută din pop. ocupată	58,6	50,4	35,5	23,4

că populaţia ocupată în economia zonei va creşte cu peste 68 000 persoane, adică cu 21%.

Pe această bază vor fi absorbite noi contingente de oameni ai muncii de la sate. Drept urmare, a rezultat că în 1990 ponderea populaţiei ocupate în agricultură se va reduce la 23,4% faţă de 57,7% cît exista în anul 1970.

Prognozele calculate de noi conduc la concluzia că în acest interval (1970—1990), populaţia totală va creşte cu 28%, iar cea ocupată cu 24%, ceea ce evidenţiază consecinţele extinderii perioadei de instruire şi reducerea corespunzătoare a perioadei de activitate.

În perioada 1975—1990, numărul absolut de personal în judeţul Iaşi va spori, după calculele pe care le-am efectuat, cu peste 135 mii persoane, din care mai mult de jumătate va lucra în industrie. Avînd în vedere mişcarea naturală (pensionari, decese etc.), apreciată la circa 9% anual şi o fluctuaţie de circa 11% anual, rezultă că vor fi atraşi în unităţile de stat în această perioadă peste 200 000 de cadre. Sînt incluse aici şi sporurile importante ce se vor înregistra în domeniile : construcţii, agricultură, circulaţia mărfurilor, gospodărie comunală, învăţămînt, sănătate etc. (tabelul nr. 6.5.).

Tabelul nr. 6.5

Prognoza evoluţiei numărului scriptic al personalului pe ramuri
1970 = 100

Explicaţii	1974	1980	1990
Total personal din care :	117	157	214
— industrie	148	227	324
— construcţii	124	140	169
— agricultură	107	149	194
— transport-telecomunicaţii	108	140	179
— circulaţia mărfurilor	132	170	210
— gospodării comunale	123	179	278
— învăţămînt cultură	110	130	174
— sănătate	101	109	191
— ştiinţă	105	112	188
— alte ramuri	87	82	81

Asigurarea numărului de muncitori calificați prin școli profesionale și licee de specialitate, va spori corespunzător capacităților programate, în perioada 1975—1990, pînă la circa 46% din necesar, diferența urmînd a fi realizată în continuare, prin cursuri de scurtă durată, ucenicie la locul de muncă etc. În măsura în care absolvenții primei trepte de liceu, cît și ai liceului în ansamblu, vor reuși să-și însușească temeinic și o meserie, așa cum prevăd hotărîrile plenarelor C.C. al P.C.R. din 18—19 VI. 1973 și 28—29 iunie 1977, atunci ponderea cadrelor pregătite direct va depăși două treimi. În calculele efectuate, am avut de asemenea în vedere faptul că odată cu creșterea gradului de automatizare, îmbunătățirea fluxurilor tehnologice, mecanizarea lucrărilor grele, raționalizarea transporturilor, ponderea muncitorilor calificați în totalul muncitorilor să depășească 90% la sfîrșitul deceniului următor, înțelegînd prin calificare cunoașterea unei anumite tehnologii cerută de statutul profesiilor moderne.

6.2. Evoluția structurii sociale

Transformările radicale care vor avea loc în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, modernizarea forțelor de producție, a învățămîntului, a științei și culturii, își vor pune amprenta și asupra structurii sociale.

O trăsătură distinctă a acestei perioade o va constitui schimbarea statutului social al unui mare număr de persoane din agricultură și trecerea lor în ramurile neagricole, cît și mișcările pendulatorii între sectoare. Astfel, în perioada 1975—1990, populația activă din agricultura județului se va reduce, așa cum se poate observa din tabelul 6.4, cu 75,9 mii persoane.

În contextul acestor adînci prefaceri, pe prim plan se înscrie creșterea puternică a clasei muncitoare, afirmarea rolului de conducător în procesul de maturizare a socialismului. Ponderea muncitorilor în totalul personalului a crescut de la 65,2% în 1965, la 69,6% în 1970 și va ajunge la circa 80% în 1980. Toate calculele și previziunile conduc la aprecierea că, în deceniul 1980—

1990, ponderea muncitorilor în totalul personalului urmează să scadă, ajungînd la finele deceniului respectiv la mai puțin de 70%.

Pe sectoare de activitate, după calculele pe care le-am efectuat, se estimează ca, la finele anului 1990, situația să se prezinte corespunzător limitelor înscrise în tabelul următor (pe baza datelor din tabelele 6.4 și 6.5).

Este evident că în această perioadă va continua să crească ponderea populației ocupate în sectoarele secundar și terțiar, îndeosebi pe seama reducerii populației din agricultură, dar și ca urmare a mișcărilor intersectoriale. În același timp, subliniem însă că, și după perioada analizată, structura populației ocupate va continua să se modifice, mai ales în favoarea dezvoltării sectorului terțiar.

Tabelul nr. 6.6

Ponderea populației ocupate pe sectoare în zona Iași

— în % —

Denumirea sectorului	Anii				
	1970	1973	1975	1980	1990
Sectorul primar	57,7	52,5	50,4	35,5	23,4
Sectorul secundar	21,0	25,3	27,6	36,5	45,3
Sectorul terțiar	21,3	22,2	22,0	28,0	31,3

Graficul nr. 6.3 exprimă în mod sugestiv aceste modificări de structură ce se înregistrează pe parcursul a două decenii.

Se observă faptul că are loc reducerea sistematică a populației ocupate în sectorul primar în favoarea creșterii celorlalte două sectoare. Dacă pînă în anul 1990 sectorul secundar este sensibil mai mare decît cel terțiar, după această perioadă, probabil spre sfîrșitul secolului, va avea loc depășirea sectorului secundar de către cel terțiar. Din comparația acestor date cu prognozele întocmite la nivelul țării, rezultă că, în zona Iași, sectorul terțiar crește mai repede, înscriindu-se astfel la sfîrșitul intervalului, cu o proporție superioară de circa 2,3%.

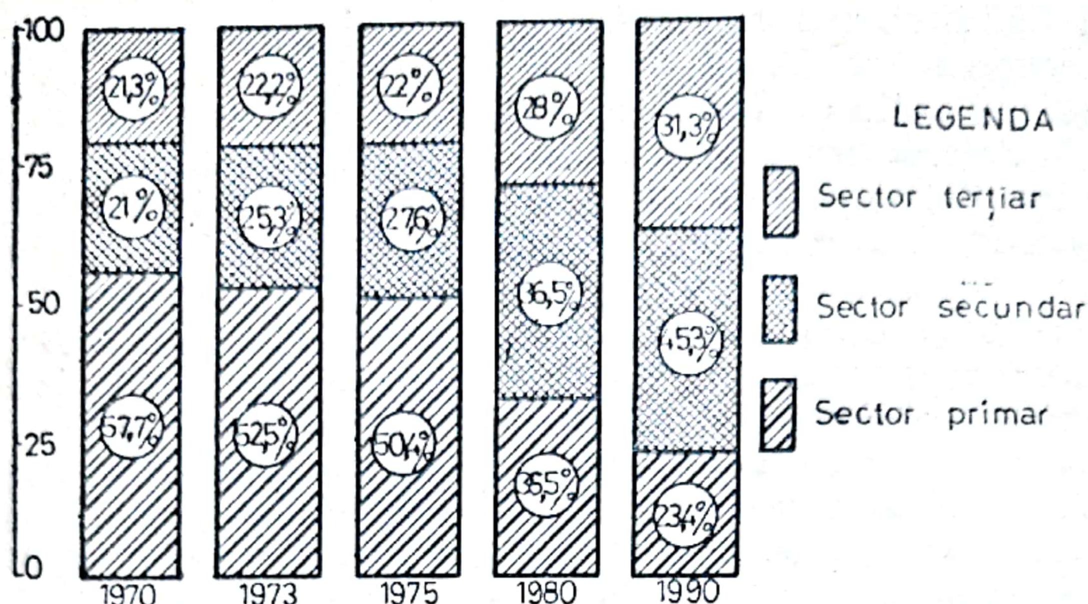

Figura nr. 6.3

Structura populaţiei zonei Iaşi ocupate pe sectoare, în perioada 1970—1975 şi în perspectivă

Schimbările de ordin social vizează creşterea ponderii clasei muncitoare şi a intelectualităţii, concomitent cu reducerea numerică a ţărănimii cooperatiste, precum şi transformările ce se vor produce în fizionomia fiecărei clase şi grupări sociale, generate mai ales de exigenţele crescînde în producţia bunurilor materiale şi spirituale de sporirea stocului de învăţămînt şi ridicarea gradului de instruire.

În ansamblul structurii profesionale a muncitorilor, creşte ponderea profesiilor care comportă un grad mai ridicat de instrucţie şi calificare tehnică, a celor legate de dirijarea, supravegherea şi întreţinerea utilajelor moderne. Restructurarea profesiilor muncitorilor vizează, în mai mare măsură, sporirea „încărcăturii" intelectuale a muncii, ceea ce duce, implicit, la atenuarea treptată a deosebirilor esenţiale dintre tipul fizic şi cel intelectual de activitate. Noile detaşamente de muncitori vor fi recrutate dintre absolvenţii de 10, apoi de 12 clase şi, mai mult, dintre cei care au îmbrăţişat o meserie încă de pe băncile şcolii, ca urmare a legării tot mai puternice a învăţămîntului de cerinţele concrete ale producţiei, a perfecţionării sistemului de practică şi de calificare profesională.

Întrepătrunderea muncii fizice cu cea intelectuală reprezintă începuturile unui proces complex și de durată, ale cărui efecte atît asupra structurii socioprofesionale, cît și în general, asupra diviziunii sociale a muncii, se vor accentua tot mai mult în viitor.

Muncitorul de la finele deceniului următor se va înfățișa astfel, cu un grad ridicat de instrucție, cu o largă pregătire profesională și cu un potențial sporit în ceea ce privește productivitatea muncii.

Țărănimea cooperatistă va înregistra, odată cu reducerea numerică, profunde transformări intelectuale. Dezvoltarea bazei tehnico-materiale, diversificarea gamei de mașini, generalizarea mecanizării lucrărilor agricole, încheierea procesului de chimizare, asigurarea unor rase și soiuri cu valoare biologică ridicată, vor determina și în acest sector, o apropiere între munca fizică și intelectuală. Totodată, va avea loc în acest sector, un intens proces de industrializare, dezvoltîndu-se vertiginos prelucrarea primară și medie a produselor agricole, vor lua un puternic avînt serviciile rurale.

Intelectualitatea va înregistra atît o creștere relativă, cît și una absolută. Va spori foarte mult proporția intelectualității tehnice, continuînd să se reducă ponderea unor categorii de intelectuali, cum sînt juriștii, funcționarii din administrația de stat etc.

Transformările din structura socială, modificările din interiorul fiecărei clase vor fi însoțite de o intensă și multilaterală omogenizare. Apreciem că va avea loc, spre sfîrșitul perioadei analizate, trecerea de la o omogenizare pe clase, la omogenizarea pe ansamblu a societății. Acest proces va fi stimulat de unitatea de țeluri și convingeri ale întregii populații în procesul trecerii la construcția comunismului.

Mutațiile economice, profesionale și sociale din zona Iași, constituind parte integrantă a schimbărilor de ansamblu ale României, vor contribui la înscrierea definitivă a țării noastre în rîndul țărilor dezvoltate și din punct de vedere economic. Dacă mobilitatea socială și profesională vor fi determinate de evoluția pozitivă a progresului, dimensiunile mobilității spațiale și, în cadrul ei, mobilitatea rezidențială, vor putea fi influen-

ţate şi orientate, în mare măsură, de factorii de decizie. În cazul cînd va avea loc în continuare, dezvoltarea unilaterală a industriei în oraşul Iaşi şi parţial la Paşcani, Hîrlău şi Tg. Frumos, tergiversîndu-se amplasarea unor obiective economice şi în localităţile rurale din zonă, vom asista în viitorii ani, atît la o puternică mobilitate rezidenţială, cît şi la creşterea mobilităţii diurne de distanţă mare. În măsura în care se va accepta amplasarea unor obiective economice, a unor secţii şi ateliere aparţinînd de marile întreprinderi din oraşele Iaşi şi Paşcani, în mai multe centre de polarizare, vom asista la o reducere sensibilă a ritmurilor mobilităţii rezidenţiale şi la reducerea distanţelor navetismului. Pe această bază, am putea înregistra o mai raţională folosire a forţei de muncă din zonă, o repartizare mai raţională a forţelor de producţie, stimulînd procesul de ridicare economică, socială şi culturală a satului.

Concluzia noastră este că dezvoltarea zonală omogenizatoare, bazată pe ridicarea agriculturii pe o treaptă socialmente egală cu treptele atinse de densităţile neagricole, precum şi pe dezvoltarea unui număr mai mare de centre de polarizare este superioară, sub aspect socio-economic şi ca sistem ecologic, unei dezvoltări în care să se ajungă la centre aglomeraţionale mari, care atrag o puternică poluare şi denaturare a mediului de viaţă uman. Mobilitatea socioprofesională, în aceste condiţii, îşi va continua cursul ei, paralel cu dezvoltarea tehnică şi economică, iar mobilitatea rezidenţială se va adapta modelului de dezvoltare omogenizatoare. Pînă la urmă, cum spune tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „se va produce o puternică atracţie a satului, a viitorului sat. Cînd poluarea în oraşe va deveni mai mare, oamenii vor prefera să se ducă la 10—15—20, chiar la 100 km depărtare de oraşe şi să locuiască acolo, la sate“ [1]. Rezidă în această profundă privire a viitorului elementele unei întregi strategii economice şi sociale, cu implicaţiile corespunzătoare privind mobilitatea socioprofesională şi rezidenţială a populaţiei.

---

[1] Nicolae Ceauşescu, *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, Bucureşti, 1973, pag. 803.

Datele statistice și de anchetă sociostatistică ce le-am recoltat în cadrul cercetării noastre privind în mod special județul Iași, tendințele și legitățile observate pe baza acestora scot în evidență necesitatea de a acționa și în zona noastră, după specificitatea ei, în sensul acestei strategii.

În al doilea rînd, confruntînd experiența sintetizată de literatura de specialitate cu tendințele desprinse din studiul asupra evoluției indicatorilor de bază privind zona Iași, rezultă că, în perspectiva sfîrșitului acestui secol și începutul secolului următor, se vor produce modificări esențiale asupra populației și, în acest cadru, a forței de muncă.

Din rîndul acestora, prezintă interes, într-o ordine mai puțin riguroasă, sporul natural al populației și, în acest cadru, structura pe vîrste, deplasarea rural-urban, schimbarea statutului, a profesiei, structura pe sectoare social-economice, ponderea populației active, indicatori foarte discutați astăzi, datorită nivelelor tot mai ridicate pe care le-au înregistrat în ultimele 1,5—2,5 decenii. În cazul cînd s-ar menține aceste tendințe la aceeași intensitate, sîntem tentați să apreciem că vom fi martorii unor dezechilibre catastrofale în domenii în care natura a beneficiat în general de stări normale, oarecum proporționate.

1. *Sporul natural* s-a menținut, în a doua jumătate a secolului nostru, la un nivel ridicat, datorită natalității, dar mai ales, sporirii eficienței măsurilor sanitare și reducerii pe această bază, a mortalității. Potrivit studiilor efectuate de noi în această zonă se constată, de la o generație la alta, reducerea numărului de copii pe o familie (cap. III). Aceeași tendință este confirmată de datele statistice atît pe ansamblul țării, cît și la nivelul fiecărui continent cu deosebiri de la o națiune la alta. Toate acestea ne argumentează concluzia potrivit căreia în deceniile următoare vom asista la o tendință de „aplatizare“ a curbei sporului natural.

Sporul natural înregistrat în prezent este de aproape 2% anual, urmînd a se reduce pînă în anul 2000 la cca. 1% anual, cînd se va încadra în media națională.

2. *Deplasarea rural-urban* va continua în zona Iași să înregistreze cote ridicate o lungă perioadă de timp, prezentînd însă tendințe de atenuare spre sfîrșitul secolului și începutul mileniului următor. Ca urmare a creșterii numărului de locuri noi create în sectoarele secundar și terțiar, ponderea populației ocupate în agricultură se va reduce continuu pînă la 23—25% în 1990, superioară mediei naționale, care va fi de 10—15%. Drept urmare, vor reveni pe fiecare lucrător din agricultură în medie 6—8 ha teren arabil și 8—13 ha teren agricol. Creșterea suprafeței ce revine pe un locuitor apt de muncă de 3—5 ori într-o perioadă de 15—16 ani și sporirea producției globale agricole de peste 3 ori, cum se subliniază în calculele de prognoză pentru anul 1990, reclamă, evident, o rapidă dezvoltare a bazei tehnico-materiale a agriculturii.

Măsurile care au fost adoptate în ultimii ani pe linia îmbunătățirii nivelului retribuirii muncii în agricultura cooperatistă, prin aplicarea sistemului de acord global și stabilirea venitului garantat diferențiat pe sectoare, dacă vor fi însoțite de asigurarea volumului de activități necesare pentru ca un sătean să poată lucra efectiv 300 zile pe an, reducerea efortului fizic și creșterea sporului intelectual în activitatea din sectorul primar, sistematizarea localităților rurale în conformitate cu prevederile legii adoptate de Marea Adunare Națională, vor determina creșterea stabilității populației rurale. În vederea asigurării, pentru fiecare sătean apt de muncă, a unui volum de lucrări care să acopere întregul an calendaristic, apreciez că prezintă o deosebită importanță deplasarea unor subunități industriale la sate, acolo unde în prezent și în perspectivă există excedent de forță de muncă.

Asigurarea locurilor de muncă pentru întreaga populație activă, potențială presupune dirijarea disponibilului spre alte zone, care înseamnă însă pierderi de venit; crearea de noi locuri de muncă, peste cele programate, îndeosebi în sectorul de prelucrare industrială a produselor agricole (conserve etc.), care presupune suplimentarea planului de investiții și, în fine, reducerea proporției populației active la nivelul mediei naționale. Con-

sider însă că varianta optimă s-ar realiza prin cumularea ultimelor două căi, prin crearea a 30—45 mii locuri de muncă în ramurile neagricole și reducerea proporției populației active cu cca. 5% care echivalează cu aproape 20 mii persoane.

Stabilizarea forței de muncă în agricultură, utilizarea mixtă a acestei forțe (atît în producția primară, cît și în cea secundară și terțiară), va stimula și mai mult dezvoltarea intensă a economiei, punerea în valoare a unor noi căi pentru creșterea productivității muncii. Putem aprecia, așa cum am subliniat și pe parcursul analizei, că, după anul 1990, și în agricultură întregul spor al producției va fi realizat exclusiv pe seama creșterii productivității muncii.

3. *Viitorul satului.* Strîns legat de mobilitatea rezidențială, se pune problema urbanizării satului. Așa cum am evidențiat în capitolele consacrate urbanizării și evoluției ruralului, încă înainte de finele acestui secol, se va reduce sensibil mobilitatea rezidențială. Experiența mondială arată că, între populația rurală și cea care își desfășoară activitatea în sectorul primar, nu poate fi pus semnul egalității, cunoscut fiind că populația rurală este mult mai ridicată decît cea care își asigură surse de venituri exclusiv din agricultură. Studiul realităților contemporane și al tendințelor actuale ne conduce la concluzia că populația rurală a zonei se va stabili la circa 30—35% din populația totală, ceea ce înseamnă că, în anul 1990, din cei 869 mii locuitori, 260—300 mii vor locui la sate, 570—600 mii la orașe, rezultînd că, în acești 15 ani care ne mai despart de finele deceniului următor, se vor urbaniza 200—250 mii de săteni. În acest sens, vom asista la dezvoltarea în continuare a localităților urbane existente, cît și la crearea unui număr de 10—15 localități de polarizare urbană. Alături de urbanizare, se pune problema viitorului satului, nu atît prin extinderea situației din țările cu un grad ridicat de urbanizare, cît mai ales prin asigurarea unei căi originale de dezvoltare și modernizare a ruralului, dar nu după chipul și asemănarea urbanului, ci cu păstrarea elementelor sale specifice, așa cum am propus în capitolele anterioare. Cred că ar trebui să

constituie un semn de atenţionare faptul că în multe state dezvoltate din punct de vedere economic, se regretă lichidarea naturalului ce a caracterizat satul în societatea umană. Se fac încercări pentru conservarea, cel puţin, a valorilor care au mai rămas. Este concludent în acest sens şi faptul că un mare număr de doctoranzi străini au solicitat drept teze de studiu satul românesc contemporan.

Văd, aşadar, satul din această zonă ca şi satul românesc în ansamblu, o localitate cu un grad avansat de dotare în care locuitorii desfăşoară atît activităţi agricole cît şi industriale, cu case preluînd tradiţia arhitectonică, dar îmbinată cu elemente moderne, cu lumină electrică şi întreaga gamă de mijloace moderne de informaţii, cu şosele şi străzi asfaltate, dar aşezat într-un cadru corespunzător, ca un păstrător fidel al folclorului, al naturalului, al valorilor care au însoţit de-a lungul veacurilor neamul nostru.

4. *Mobilitatea socioprofesională.* Dezvoltarea şi modernizarea tuturor ramurilor economiei şi sectoarelor economice, amplificarea ştiinţei şi culturii vor fi însoţite, evident, de amplificarea deplasărilor sociale şi profesionale. Aşa cum am subliniat în lucrare, încă o perioadă de timp, circa 10—15 ani, va continua să crească ponderea muncitorilor în totalul populaţiei ocupate prin atragerea rezervelor din agricultură, din populaţia casnică, cît şi din sporul natural. Încă înainte de sfîrşitul acestui secol va avea loc un proces invers, de reducere a ponderii muncitorilor în mărimi relative şi de creştere în mărimi absolute şi relative a populaţiei ocupate în domeniul învăţămîntului, ştiinţei, culturii, deservirii etc., proces care va duce la stabilizarea populaţiei active pe sectoare. Experienţa mondială şi analizele efectuate pentru România [1], conduc la concluzia că populaţia ţării noastre se va stabiliza, spre sfîrşitul acestui mileniu, la

---

[1] * * * Vezi : M. Bulgaru — *Populaţia şi creşterea economică*, în *Era scialistă*, nr. 6, 1974, pag. 47—50.

C. Ionescu — *Omul, societatea, socialismul*, Buc., Ed. Acad., 1973.

V. Trebici — *Populaţia României şi creşterea economică*, Bucureşti, Ed. politică, 1971.

circa 10—15% în sectorul primar, 30—40% în sectorul secundar şi 45—55% în sectorul terţiar. Pentru zona Iaşi stabilizarea va fi de cca. 20—25% în primar, 30—40% în secundar şi 35—50% în terţiar.

Modernizarea economiei, îmbunătăţirea repartiţiei pe sectoare, vor influenţa în continuare, orientarea profesională. Şi aici viitorul oferă noi profesii legate de ramurile moderne, dar ceea ce este specific şi esenţial priveşte trecerea de la specializarea îngustă la policalificare, la calificarea largă, apoi, ca urmare a automatizării şi cibernetizării, se va reduce simţitor efortul fizic în favoarea celui intelectual.

Toate acestea vor conduce la amplificarea procesului de omogenizare, la trecerea de la omogenizarea pe clase, la omogenizarea în sînul întregii societăţi, la apropierea dintre diferitele categorii sociale.

5. *Reducerea perioadei de activitate* constituie un alt indicator ce concură la definirea parametrilor forţei de muncă în viitor. După cum am mai subliniat în lucrare, ponderea populaţiei active în populaţia totală înregistrează, la nivelul zonei şi al ţării, o tendinţă generală de scădere. Nivelul atins în ţările dezvoltate este mai scăzut decît în zona Iaşi cu 20—25%, ceea ce conferă că, spre finele acestui secol şi începutul secolului următor, tendinţa de reducere la noi va fi foarte rapidă.

Este vorba, de fapt, de un indicator de dependenţă, care reflectă numărul de persoane inactive ce revin la 1000 persoane în vîrstă de muncă. După calculele pe care le-am efectuat, acest indicator de dependenţă este în creştere, datorită sporirii populaţiei în vîrstă de pînă la 16 ani şi a populaţiei de peste 60 de ani. Astfel, în zona Iaşi indicatorul de dependenţă creşte de la 644 persoane inactive, la 1 000 persoane active în anul 1970, la 652 în 1980 şi 706 în anul 2 000. În alte ţări acest indicator este şi mai ridicat, ceea ce ne determină să apreciem că va creşte şi la noi mai ales în deceniile 9 şi 10 ale secolului XX.

Fenomenul se explică prin sporirea sistematică a persoanelor inactive ca urmare a scăderii mortalităţii, a creşterii duratei medii de viaţă, a prelungirii duratei de pregătire a formaţiei de muncă. Pînă unde va scădea această pondere ? Calculele sînt dificile, fie şi pentru anul 2000,

dar „stabilizarea" este evidentă și aici, fiind determinată de nevoia de bunuri materiale, de nivelul productivității muncii, de structura sistemului social.

În concluzie, în următoarele 2—3 decenii, vom asista în zona Iași la atenuarea sporului natural, la continuarea procesului de mobilitate rezidențială, apoi la urbanizare, la schimbarea structurii pe sectoare și, evident, la intensificarea procesului de omogenizare. Faptul că nivelul de dezvoltare a acestei zone din punct de vedere economic, a fost mult mai redus decît media națională și că ritmul de creștere economică, deși depășește media țării, este încă redus față de cerințe, va determina ca procesul de stabilizare, de atenuare a nivelului principalilor indicatori care definesc drumul populației și al forței de muncă, să se extindă în timp, peste anul 1990, ajungînd la nivelul țării spre finele actualului mileniu și începutul mileniului următor.

ОБОБЩЕНИЕ

В последнюю четверть века Румыния отметила один из самых быстрых и постоянных подъемов экономического роста мира настолько целого ансамбля общественных продуктов, насколько и тем более в области индустрии. Такое же направление, но по охвату заметно более среднего национального уровня было реализировано на уровне области г. Яссы, как это можно заметить по ниже приведённой таблице.

№	Объяснения	%	Румыния					Ясская зона				
			годы				Ритм средний годовой уровень	годы				Ритм средний годовой уровень
			1950	1960	1970	1975		1950	1960	1970	1975	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Общественное производство в целом	%	100	263	629	1038	9,8	...	...	...	...	...
2	Валовая промышленная продукция	%	100	340	1100	2100	13,0	100	333	2173	5680	17,1
3	Валовая сельскохозяйственная продукция	%	100	171	212	289	4,4	100	171	288	317	4,7
4	Население занятое в сельском хозяйстве	%	74	65,4	49,1	37,8	×	84,3	72,7	57,5	46,5	×
5	Средний номер трудящихся	%	2128	3249	5109	6300	×	43,1	73,6	133,9	170,7	×

Развитие экономики, социалистическая индустриализация внеслли а этом период в число социальных, профессиональных резидициональных изменений почти половину из активного населения страны, которое изменило одновременно два положения': сельскохозяйственное на городское и земледельческое на тот введённый второстепенный сектор или третичный.

Соответственно предусмотрению, принятому XI-ым съездом К.П.Р. и в будущем будет отмечен быстрый экономический рост, оказывая этому процессу склонность к длительности, что заставит вовлечение новых поколений на путь изменений, указанных выше, таким образом чтобы в конце следующего десятилетия достигнуть того, чтобы 85—88% населения работало бы не в сельскохозяйственных областях.

Характерный процесс индустриализации, усиленный значением в прошлом, экономически общественными и политическими превращениями нашего времени, к которому прибавляются, начиная с 50-ых годов условия и следствия технической и научной революции, общественно-профессиональной и резиденциональной подвижности, с её динамическим ростом в международном масштабе, даёт в настоящее время множество проблем, которые необходимо проанализировать, определить, познать их теоретически и практически, направить и решить их перед лицом учёных в области общественных исследований и перед лицом общественно-экономических, демографических и просветительных органов руководства и т. д.

Отмечаем, что в познании этих процессов, в определении факторов, характерного показателя уровня настоящего и будущего экономического и общественного вовлечения, играют важную роль рядом с исследованиями с зональным характером (областные), которые могут привести к более углублённому анализу тех, выше указанных, иденцифицированию и оценке местных закономерностей и этапа, на котором основываются меры и действия научных и соответственных решений.

Зона города Ясс, ограниченная настоящей территориальной областью входя в единый ансамбль стран, характеризуясь особой демографо-общественной и климатической особенностью подчёркивает после внимательного исследования общественно-статических перемещений черты и закономерность, которые имея в виду факторы решений могут стимулировать всё более эффективное исследование рабочей силы — единственный производитель ценности.

Анализируемая работа — на примере зоны города Яссы, органически интегрируется в единый ансамбль страны — в объем и размер этого процесса, определяющего фактора и общественно-экономического значения. В этом смысле мы исследуем явления и процессы, порождённые различными типами подвижности, а также способы при помощи которых бывшие крестьяне проходят путь от земледельческого и сельского положения до положения городского рабочего или интеллигента.

В основе работы стоят изыскания, продолжительные анализы, общественно-статистические анкеты, подробные исследования, а также предположения на будущее до 1980 — 1990 годов и даже до 2 000 года, что позволяет обогатить существующие выводы и дать оценку новой закономерности, характеризующей нашу зону в настоящее время ; часть которых мы предлагаем в резюме.

В отличие от экономически развитых современных стран, где индустриализация имела место только в некоторых зонах, в то время как другие продолжали оставаться неразвитыми, что заставило перемещение рабочих сил даже за границу'; в Румынии, в условиях социализма имело место более рациональное распределение производительных сил по территории, обеспечивая этим более экономичные и более короткие передвижения.

В индустриализированных странах, активно неиспользованное население первичного сектора в сельское хозяйство перешло прежде всего во вторичный сектор, в индустрию и отсюда, после насыщенности к сфере отделений третьего сектора, пройдя два различных этапа с особыми общественно-экономическими эфектами (этап индустриализированной цивилизации и этап научнотехнической революции). В воне г. Яссы, мы могли бы расширить вопрос в масштабе всей страны ; рабочая сила движется одновременно к обоим секторам, что доказывает то, что наша страна находится в двоякой фазе. Назидателен в этой зоне тот факт, что из общего числа принятых на работу в несельскохозяйственную область, 2/3 работают во вторичном секторе и 1/3 в третьем секторе. Этот процесс можно считать особо показательным для зон и стран, которые развиваются планированно в актуальных условиях технической и научной революции.

Рабочая сила, вписанная в обширный подвижный путь разделяется на 2 отчётливые группы. Первая группа — это молодёжь обоих полов, после окончания среднего обязательного образования, поступает в технические школы и если не попадает туда,

то идёт прямо на работу, где на месте получает специальность и остаётся навсегда в городе, особенно в Яссах, где создано большое число мест работы. Этим объясняется тот факт, что в городе Яссы много молодого населения ; почти 62% населения имеют меньше 35 лет, а больше 2/3 актуальных горожан не родились в городе Яссы, который является одним из самых больших городов страны, с большим приростом населения; население возросло в три раза в последнии три десятилетие, на почве резиденциальной подвижности. Вторую группу представляют взрослые между 35—50 годами, которые создали семью в сельской местности и которые по мере развития материально-технической основы земледелия, но благодаря уровню производительности труда, направляются к другим более производительным и к более оплачиваемым отраслям, оставляя жене нагрузку заниматься хозяйством и работой в кооперации. Они не покидают село, уезжая в город на работу и возврашаясь каждодневно или раз в неделю в село ; одна треть из всех выше указанных, находясь в постоянном движении, представляет собой особый многочисленный индикатор, где следует подчеркнуть следующее : большое число деревень, которые находятся ближе к городу превращены в настоящие общежития, особенно на оперативных транспортых линиях ; распространение — как господствующий фактор хозяйств с различными источниками прибыли, 50% крестьянских семей, имеет по крайней мере одну заработную плату; вопросы уровня „устарения" и „количества женщин" как рабочей силы в сельском хозяйстве, в то время как структура возраста села остаётся положительной для активного населения.

В тесной связи с пространственной подвижностью развёртывается профессиональная подвижность, которая характеризуется исчезновением старых профессий и появлением новых современных, концентрацией ремесла, ростом образования, числом школьных лет на жителя от 2,4% в 1950 до 4,6% в 1975 году, более высоким требованием к широкой квалификации, а также отметка некоторых твёрдых стремлений профессионализации работы, включая и сельское хозяйство, где в последние годы, только же, кто исполняет различные ремесла механизаторов, садовников, садоводов, выросло больше чем в два раза. Исследования трёх поколений : родителей, того которого исследуют, самого исследуемого, отражают тот факт, что первое поколение отмечает постоянство профессий, актуальное поколение в пропорции 45% не имеет профессии родителей, а 75% будущего поколения предс-

тавляют дети самого исследуемого, которые выбрали другую профессию, чем родители. Современное поколение детей отмечает особое расхождение, дети жителей деревень в большей мере охватывают рабочии профессии, а дети горожан-умственные профессии.

Как следствие развития современных отраслей, почти 80% из всего числа рабочих квалифицированы, уровень производительности труда в Яссах выше на 30% среднего национального уровня. Но всё-таки на многих предприятиях средний уровень квалификации ниже уровня требуемого производством, что требует усилий поднятия уровня профессионального образования.

Вовлечение общественно-профессиональных и резиденциальных подвижностей отражаются в перемещении общественной структуры, в сокращении количества крестьянства от 84% в 1950 году до 48% в 1975 году, приростом в этот период рабочего класса от 7% до 37% и интеллигенции от 9% до 15% ; прирост числа городских жителей в 3 раза больше в этот интервал. Население отмеченное этим продвижением подвергается огромному процессу профессиональной интеграции и городскому приспособлению, период развития которого намного меньше благодаря средствам оказанным социалистическим обществом. В этих рамках город Яссы предоставил интегрированную сферу, более податливую, почти целый индустриальный потенциал, а также огромную часть городского наследства, выросшего в последние 10—20 лет, что заставило в это же время войти в ворота заводов или в кварталы жилых домов, несмотря на городское или деревенское происхождение. В то же время эта обстановка произвела некоторые трудности, которые отразились в степени подъёма колебаний рабочей силы, в настоящее время выше 20%; а также некоторых феноменов отклонений,что выражает неохбодимость усиления воспитательно-формирующей деятельности.

Высокие степени общественно-профессиональной подвижности, боллее высшие чем средний национальный уровень, определены природным приростом, постоянно повышенным, который определил большую физиологическую сплочённость в сельском хозяйстве, где приходится в среднем 1,5 га земли на одни рабочие руки, по сравнению с 2,3 га, сколько представляет собой средний национальный уровень и 5—15 га, сколько отмечано в экономическо-развитых странах ; также слабым развитием индустриальных и кустарных производств сел этой зоны, что ведет к тому, что из

300 рабочих дней года, использованы только приблизительно 50% с сезонным распределением в зависимости от компаний ; понижением уровня производительности труда, который в некоторых кооперативах снижается ниже распределения и почти что в 30 раз меньше чем во вторичном секторе. Эти показатели отражают в одинаковой степени сильные контрасты между городской и сельской зонами ; контрасты которые всё более уменьшаются в последней четверти века, в конце которого считаем, что будет зарегистрировано некоторое уравнение кривой уровня, которая показывает природный прирост и сельско-городскую подвижность. Необходимо отметить, что и сейчас средний годовой ритм роста производительности труда в сельском хозяйстве опережает подобный указатель в промышленности, что демонстрирует быстрый рост модернизирования.

Для ускорения этого процесса ещё необходимы решительные действия, не только со стороны факторов постановления, особенно на местном уровне, но и со стороны населения, подверженного более лучшему распределению продуктивных сил по территории зоны, повышению промышленной деятельности в сельской среде путём переоценки сельскохозяйственных продуктов и местных ресурсов, окончательное уточнение планов систематизации и продвижение новых общественно-экономических объектов в единой консерции на функциональных платформах, а также современного технико-муниципального оборудования, повышения уровня инструктирования, культурная и профессиональная подготовка в ногу с требованиями технической и научной революции.

Эти закономерности, стремления, оценки и ориентировка, к которым добавлено большое количество других замечаний, поддержаны в работе богатой документацией, большим количеством таблиц, графиков и детальным анализом, результат исследований на месте, а также ссылкой на выбранный румынский или иностранный материал по специальности.

Всеми использованными методами и средствами работа рекомендуется как современная зональная монография, необходимая как исследователям так государственным и политическим деятелям, органам постановлений различных уровней, идеологическим учреждениям.

SYNTHÈSE

Au dernier quart du siècle, la Roumanie a enregistré l'un des développements économiques les plus rapides et constamment élevés du monde autant dans l'ensemble du produit social, que, surtout, dans le domaine de la production industrielle. Des directions pareilles, mais d'une ampleur sensiblement supérieure à la moyenne nationale, ont été réalisées comme on peut l'observer dans le tableau de chiffres — ci-dessous — au niveau du département de Iaşi :

Numéro d'ordre	Explications	Unité de mesure	Roumanie – Années 1950	1960	1970	1975	Rythme moyen annuel d'accroissement	Zone de Iaşi – Années 1950	1960	1970	1975	Rythme moyen annuel d'accroissement
1	Produit social total	%	100	263	629	1038	9,8	...	...	...	...	...
2	Production globale industrielle	%	100	340	1100	2100	13,0	100	333	2173	5680	17,1
3	Production globale agricole	%	100	171	212	289	4,4	100	171	288	317	4,7
4	Population agricole	%	74	65,4	49,1	37,8	×	84,3	72,7	57,5	46,5	×
5	Nombre moyen du personnel	milliers	2123	3249	5109	6300	×	43,1	73,6	133,9	170,7	×

Le développement économique et l'industrialisation socialiste ont inscrit, pendant cette période, à l'échelle de la mobilité sociale, professionnelle et résidentielle presque la moitié de la population active du pays qui a changé simultanément deux statuts : le statut rural avec celui urbain et le statut d'agriculteur avec celui d'engagé dans les secteurs secondaire ou tertiaire.

Conformément aux prévoyances du Programme adopté par la XI-ème Congrès du P.C.R., même à l'avenir nous enregistrerons un accroissement économique rapide, en donnant à ce processus une tendance à long terme, ce qui déterminera l'entraînement des nouvelles générations dans la voie de la mobilité, de sorte que vers la fin de la décennie suivante 85—88 pour cent de la population travaillera dans les domaines non-agricoles.

Processus spécifique à la civilisation industrielle, revêtant des valeurs et des caractères insoupçonnés auparavant, amplifié par les transformations sociales, économiques et politiques de nos jours et, à partir de 1950, par les conditions et les effets de la révolution scientifique et technique, la mobilité socio-professionnelle et résidentielle de la population, avec la hausse de sa dynamique sur le plan mondial, soulève des problèmes, à l'étape historique actuelle, devant les hommes de science du domaine de la recherche sociale et devant les organes de direction sociale, économique, démographique, culturelle etc., problèmes à analyser, à définir et qui concernent la connaissance théorique et pratique, d'orientation et de décision.

Nous apprécions que dans la connaissance de ces processus, dans celle des facteurs déterminants et du niveau des indicateurs spécifiques, dans celle des implications économiques et sociales actuelles et futures, à côté des études au niveau national, un rôle important revient aux recherches à caractère-zonal-départemental qui peuvent aboutir à l'approfondissement des premières, à l'identification et à la mise en valeur de l'ensemble des lois locales et à caractère temporel sur lesquels puissent s'appuyer les mesures et les décisions scientifiques correspondantes.

La zone de Iași — délimitée par le territoire actuel du département — étant caractérisée, dans l'ensemble unitaire du pays, par une certaine spécificité démoéconomique et pédo-climatique, met en évidence, à la suite d'une attentive recherche socio-statistique de la mobilité, des traits et des législations qui, envisagés par les facteurs de décision, peuvent stimuler une plus

grande utilisation de la main d'oeuvre — la seule créatrice de valeurs.

Cet ouvrage analyse, ayant comme point de départ l'exemple de la zone de Iaşi, organiquement intégrée dans l'ensemble du pays — l'ampleur et les dimensions de ce processus, les facteurs déterminants et ses implications économiques et sociales. Dans ce cadre on a présenté les phénomènes et les processus engendrés par divers types de mobilité, ainsi que la manière dont l'ancien paysan réussit à parcourir la voie depuis les statuts d'agriculteur et de villageois, à ceux d'ouvrier, d'intellectuel et de citadin.

A la base de cette étude se trouvent des investigations, des analyses à long terme, des enquêtes socio-statistiques, des recherches détaillées, ainsi que des prévisions jusqu'en 1980—1990, même jusqu'en 2000, ce qui assure l'enrichissement des conclusions existentes tout comme la mise en valeur de certaines législations nouvelles, spécifiques à notre époque et à la zone, dont nous présentons une partie dans cette synthèse.

A la différence des pays actuellement développés au point de vue économique, où l'industrialisation à été faite dans certaines zones, tandis que d'autres ont continué à rester à l'état de sous-développement, ce qui a déterminé des déplacements à de longues distances et même en dehors des frontières nationales de la main d'oeuvre, en Roumanie, dans les conditions du socialisme, a lieu une répartition de plus en plus rationnelle des forces de production sur le territoire, en assurant ainsi à la mobilité des voies plus courtes et plus économiques. Dans les pays industrialisés, la population active, disponible dans le secteur primaire, c'est-à-dire dans l'agriculture, s'est déplacée avec priorité vers le secteur secondaire, voire vers l'industrie et, d'ici, après saturation, vers le domaine des emplois, du tertiaire, en parcourant deux étapes distinctes, aux effets économiques et sociaux différents (celui de la civilisation industrielle et celui de la révolution scientifique et technique). Dans la zone de Iaşi, et on pourrait le généraliser à l'ensemble du pays, la main d'oeuvre se dirige simultanément vers ces deux secteurs ce qui confirme que notre pays se trouve dans une double phase. Ce qui est édifiant pour cette zone, c'est le fait qui de la totalité du personnel engagé dans les branches non-agricoles, 2/3 travaillent dans le secteur secondaire et 1/3 dans le secteur tertiaire. Ce processus peut

être considéré comme un indicateur spécifique pour les zones et les pays qui se développent à base de plan, dans les conditions de l'actuelle révolution scientifique et technique.

La main d'oeuvre inscrite dans le circuit de la mobilité spatiale este divisée en deux groupes distincts. Le premier groupe est formé par la jeunesse de deux sexes qui, après avoir terminé l'école générale obligatoire, se dirige vers l'enseignement professionnel et technique ou, si elle n'y est pas admise, se dirige vers l'apprentissage sur le lieu du travail et, après avoir terminé les études, s'établit définitivement dans la ville, spécialement à Iași, où l'on a créé la plupart des nouveaux liuex de travail. C'est ainsi qu'on explique le fait que la municipalité de Iași a une population jeune, à peu près 62 pour cent de ses habitants ayant moins de 35 ans et plus de 2/3 de ces habitants actuels ne sont pas nés ici. Dû à la mobilité résidentielle, la municipalité de Iași se trouve donc parmi les grandes villes du pays, se caractérisant par un puissant essor de la population qui a triplé au cours des trois dernières décennies. Le deuxième groupe est formé d'adultes de 35—50 ans, qui ont fondé des ménages à la campagne et qui, au fur et à mesure du développement de la base technique et matérielle de l'agriculture mais aussi grâce au niveau de la productivité du travail, se dirigent vers d'autres branches plus productives et mieux rétribuées, en laissant à leurs femmes la tâche de s'occuper du ménage et de travailler dans la coopérative. Ceux-ci ne quittent pas le village, mais font la navette quotidienne ou périodique, situation où se trouve presque un tiers de la totalité des engagés, ce qui détermine des nombreux indicateurs spécifiques dont nous mentionnons : la transformation en vrais dortoirs d'un grand nombre de villages non situés aux environs de la ville de Iași, mais sur le trajet des moyens de transports opératifs ; l'extension — comme dominante — du ménage aux sources mixtes de revenus, plus de 50 pour cent des familles paysannes ayant au moins un salarié, l'accroissement du degré du „vieillisement" et de la „féminisation" de la main d'oeuvre dans le domaine agricole, tandis que la structure d'âge du village reste favorable à la population active.

Etroitement liée au déplacement spatial, on assiste à une mobilité professionnelle aussi, caractérisée par la disparition de certaines vieilles professions et l'apparition d'autres professions

nouvelles et modernes, à la concentration des métiers, à l'accroissement du stock d'enseignement et du nombre des années nécessaires à la scolarisation d'un habitant de 2,4 en 1950 à 4,6 en 1975, à la tendance de plus en plus ardente vers une qualification complexe, ainsi qu'à la mise en évidence de certaines tendances fermes du professionnalisme du travail et de l'agriculture, domaine où seulement pendant la dernière décennie la proportion de ceux qui exercent les métiers distincts de mécanicien, de maraîcher, de viticulteur-pomiculteur a augmenté plus de deux fois. Une investigation portant sur trois générations : les parents du testé, le testé et les enfants du testé reflète dans la dynamique le fait que la première génération a enregistré une grande stabilité des professions, la génération courante n'exerce plus qu'en proportion de 45 pour cent les métiers de ces parents et 75 pour cent de la génération future représentée par les enfants du testé ont choisi une autre carriére que celle pratiquée par leurs parents. La génération courente d'enfants enregistre une certaine divergence, les enfants des villageois embrassant dans une mesure plus grande des professions ouvrères, tandis que ceux des urbains choisissent plutôt des carrières intellectuelles.

Vu le développement des branches modernes, 80 pour cent de la totalité des ouvriers sont qualifiés et le niveau de la productivité du travail est à Iaşi supérieur à la moyenne nationale de plus de 30 pour cent. Pourtant, dans beaucoup d'entreprises, la moyenne des catégories de qualification est inférieure à celle sollicitée par la technicité des produits, ce qui réclame des efforts soutenus pour le relèvement du niveau de la préparation professionnelle.

Les implications de la mobilité socio-professionnelle sont reflétées dans les mutations de la structure sociale, dans la réduction du nombre de la paysannerie de 84 pour cent en 1950 à 48 pour cent en 1975, dans l'accroissement, pendant la même période de la classe ouvrière de 7 pour cent à 37 pour cent et de l'intellectualité des 9 pour cent à 15 pour cent et dans l'augmentation du nombre des citadins plus de trois fois pendant cet intervalle. La population inscrite dans le circuit de la mobilité est soumise à un ample processus d'intégration professionnelle et d'adaptation urbaine dont la période de développement est beaucoup réduite, à la suite des moyens offerts par la so-

ciété socialiste. Dans ce cadre, la ville de Iaşi s'est offerte comme un milieu intégrateur de beaucoup plus maléable, parce que la plupart du potentiel industriel et l'immense partie de la dotation urbaine se sont réalisés durant les dernières 10—20 années, ce qui a permis que les portes des usines ou des quartiers d'habitations soient franchies par ceux qui proviennent, en égale mesure, de la ville et du village. Cet état de choses a engendré, en même temps quelques difficultés reflétees dans les cotes élevées de la fluctuation de la main d'oeuvre, plus de 20 pour cent à présent, tout comme certains phénomènes de déviation, ce qui exprime la nécessité de l'intensification de l'activité éducative-formative.

Les cotes élevées de la mobilité socio-professionnelle, supérieures à la moyenne nationale sont déterminées par le progrès naturel constamment élevé qui a déterminé une grande densité physiologique dans l'agriculture, où revient en moyenne 1,5 ha de terrain agricole par tête d'agriculteur par rapport à 2,3 ha que représentait la moyenne nationale et 5—15 ha que l'on a enregistré dans les pays économiquement développés, par le faible développement des activités industrielles artisanales des villages de la zone, ce qui fait que des 300 jours ouvrables par an, on utilise seulement environ 50 pour cent à une distribution saisonnière en fonction des campagnes agricoles, par le niveau diminué de la productivité du travail qui dans certaines coopératives baisse sous 12.000 lei par an, étant inférieur à la distribution et de presque 30 fois plus petit que dans le secteur secondaire. Ces indicateurs reflètent, en égale mesure, les contrasts puissants entre les villes et les villages de la zone ; contrastes qui diminueront continuellement dans le quart du siècle suivant, vers la fin duquel on enregistrera l'aplatissement des courbes qui décrivent le progrès naturel dans la mobilité rurale et urbaine. Il est à remarquer que dès maintenant le rythme moyen annuel de l'accroissement de la productivité du travail dans l'agriculture devance l'indicateur similaire de l'industrie, ce qui démontre le cours rapide de la modernisation.

Mais, l'accélération de ce processus exige des actions fermes autant de la part de la population, consacrées à une meilleure répartition des forces de production à l'intérieur de la zone, l'amplification des actions industrielles dans les milieux ruraux, grâce à la valorisation des produits agricoles et des ressources

locales, le parachèvement des esquisses de systématisation et de stimulation, dans une conception unitaire, des nouveaux objectifs économiques et sociaux sur des platformes fonctionnelles, ainsi que des certains équipements techniques — édilitaires modernes, le relèvement du niveau d'instruction, la préparation professionnelle et culturelle conformément aux exigences de la révolution scientifique et technique.

Cet ensemble de lois, ces tendances, ces appréciations et orientations, auxquels on ajoute encore beaucoup d'observations, sont soutenus dans cet ouvrage, par une riche documentation, par de nombreux tableaux, graphiques et par des analyses détaillées, fruit des recherches sur les lieux, ainsi que des références sélectives de la littérature de spécialité roumaine et étrangère.

Par tous les instruments utilisés, par les problèmes analysés, l'ouvrage ci-présent se recommande comme une monographie contemporaine de zone, utile en égale mesure aux chercheurs, aux hommes d'Etat, aux facteurs de décision aux niveaux différents, aux institutions idéologiques.

VII. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

A. CLASICII MARXISM-LENINISMULUI

1. Karl Marx — *Capitalul*, vol. I, II, III, E.P.L.P., Buc., 1953—1955.
2. Karl Marx, Fr. Engels — *Opere*, vol. 20, București, Ed. pol., 1964.
3. Fr. Engels — *Situația clasei muncitoare din Anglia*, București, Editura pentru literatură politică, 1953.
4. Marx, Engels, Lenin — *Despre rolul industriei în dezvoltarea societății*, București, Ed. politică, 1965.
5. V. I. Lenin — *Opere*, volumul 13, București, Editura politică, 1957.

B. DOCUMENTE ALE PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

6. Nicolae Ceaușescu — *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 1—13, Ed. politică, Buc., 1968—1977.
7. * * * — *Directivele C.C. al P.C.R. cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale corespunzător condițiilor noii etape de dezvoltare socialistă a României*, București, Editura politică, 1967.

C. REFERIRI LA TEME APĂRUTE ÎN LITERATURA DE SPECIALITATE

a) *CĂRȚI*

8. * * * — *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Buc., Ed. pol., 1975.
9. Arutunian I. V. ș.a. — *Urbanizarea rurală și socială*. În vol. *Colectivitatea rurală*, București, C.D.I., 1972.

10. Bărbat Al. — *Teoria statisticii sociale*, București, Editura didactică și pedagogică, 1973.
11. Bărbat Al. — *Conceptul sociologic de zonă*. În *Conceptul sociologic de zonă, Iași*, Centrul de științe sociale, 1971.
12. Bădina O. — *Metodologie, metodă, metodică, procedee și tehnici de cercetare*. În vol. *Teorie și metodă în științele sociale*, vol. 3, București, Ed. politică, 1966.
13. Besson J. Fr. — *L'intégration urbaine*. Paris, Presses Universitaires de France, 1970.
14. Cazes B. — *The development of Social indicators a survey*. În *Social indicators and Social Policy*, London, 1972.
15. Centrul de cercetări sociologice — *Sociologia în acțiune*, vol. 1, 1971 și vol. 2, 1973, [Editat de Universitatea „Al. I. Cuza" Iași].
16. Chepeș Gh. ș.a. — *Aspecte ale integrării profesionale a muncitorilor în industria modernă*. București, Ed. politică, 1967.
17. Constantinescu Miron — *Procesul de urbanizare în R.S.R.* In vol. *Cercetări sociologice 1938—1971*, București. Ed. Academiei R.S.R., 1971.
18. Miron Constantinescu și Stahl H — coordonatori — *Procesul de urbanizare în România. Zona Slatina — Olt*, București, Ed. Academiei R.S.R., 1970.
19. Floareș Al. și Mâlcomete P. — *Mobilitatea resurselor umane din Moldova în anii construcției socialismului*. În vol. *Sociologia în acțiune* vol. 1, Iași, Centrul de cercetări sociologice.
20. Floareș Al. și Mâlcomete P., Pîrvu, D. — *Ritmuri contemporane. Județele din Moldova în anii construcției socialismului* Iași, Ed. Junimea, 1971.
21. Floareș Al. ș.a. — *Implicațiile, sociale și educative ale fluctuației forței de muncă*. În vol. *Cercetări sociologice în activitatea de partid*, București, Ed. politică. 1971.
22. Floareș Al. ș.a. — *Mobilitatea rural-urbană, mobilitate socială*. În vol. *Conceptul sociologic de zonă*, Iași, Centrul de științe sociale, 1972.
23. Floareș Al. — *Dezvoltarea economică și mobilitatea socioprofesională în zona Iași*. În *Analele Universității „Al. I. Cuza"* Iași, Științe Economice, T. XIX, S. III, C. 1973, pag. 155—161.
24. Fourastié J. — *Les 40.000 heures*, Paris, 1965.
25. Gluvacov A. — *Probleme ale repartiției și calificării forței de*

muncă feminine. În vol. *Srtuctura socială a României socialiste*, București, Ed. politică, 1971.
26. Gross B. — *The state of Nation: Social System Accouting*, Tavistoc Public. New York and London, 1966.
27. Herseni Tr. — *Industrializarea și urbanizarea. Cercetări de psihologie concretă la Boldești.* București, Editura Academiei R.S.R., 1970.
28. Ionescu C. — *Omul, societatea, socialismul. Dinamica structurii sociale în România.* București, Editura Academiei R.S.R., 1973.
29. Iordăchel I. — *Utilizarea indicatorilor sociali în diagnoza și prognoza sociologică și decizia politică.* În vol. *Știința conducerii societății*, Studii, Ed. politică, București, 1971.
30. Keynes M. J. — *Teoria generală a folosirii mîinii de lucru a dobînzii și a banilor.* București, Ed. științifică, 1970.
31. Krasemann I. — *Unele observații cu privire la cuantificarea fenomenelor sociale.* În vol. *Teorie și metodă în științele sociale*, vol. 2, București, Ed. politică, 1966.
32. Lefebre H. — *Du rural a l'urbain.* Paris, Ed. Anthorozis, 1970.
33. Malthus T. R. — *Essai sur le principe de population*, Paris, 1952.
34. Mănescu Manea — *Cercetarea sociologică a nivelului de trai al populației.* În vol. *Sociologia dezvoltării*, București, Ed. politică, 1967.
35. Meadows A. V. și colab. — *The limits of Growth. A report for the Club of Rome's Project and the Pridicament of Mankind A Potomac*, Asociatis Book Universe Books New York, 1972.
36. Moser A. C. — *Metode de anchetă în investigarea fenomenelor sociale*, București, Ed. științifică, 1967.
37. Murgescu C. ș.a. — *Influența procesului de industrializare asupra mobilității sociale.* În vol. *Teorie și metodă în științele sociale*, vol. 3, București, Ed. politică, 1966.
38. Nations Unies — *Conferences Mondiale de la Population*, Belgrad, 1965.
39. Pescaru Al. — *Elemente de demografie.* București, Ed. științifică, 1968.
40. Popescu Maria — *Integrarea în întreprindere a muncitorilor veniți de la sate.* În vol. *Resurse umane ale întreprinderii*, București, Ed. politică, 1971.
41. Radovan R. (coordonator) — *Civilizația la răscruce*, București, Ed. politică, 1970.

42. Rusu D. — *Industrializarea socialistă, obiectiv principal al politicii economice a P.M.R.*, Buletinul Institutului Politehnic Iași, tom VII, fasc. 3—4, 1961.
43. Șandru I. ș.a. — *Județul Iași.* București, Ed. Academiei R.S.R., 1972.
44. Sauvy A. — *Théorie générale de la population*, vol. 1—2, Paris, Presses Universitaires de France, 1963, 1966.
45. Sauvy A. — *Croissance Zéro*, Paris, Calmann Lévy, 1973.
46. Strumilin A. *Scrieri economice alese.* București, Ed. științifică, 1972.
47. Stahl H. H. — *Organizarea administrativ-teritorială*, București, Ed. științifică, 1971.
48. Smith A. — *Avuția națiunilor*, vol. 1, București, Ed. Academiei R.P.R., 1962.
49. Trebici Vl. — *Populația României și creșterea economică*, București, Ed. politică, 1971.
50. Todosia M. — *Doctrine economice contemporane*, Partea I-a, ediția a II-a, Iași, Universitatea „Al. I. Cuza", 1972.
51. Willems E. — *Dictionnaire de sociologie.* Paris, Ed. M. Rivière, 1961.

D. PUBLICAȚII PERIODICE

52. Apostol P. — *Există oare limite ale creșterii în dezvoltarea omenirii ?* În *Era socialistă*, nr. 11, 1972, pag. 41—46.
53. Bauer E. A. ș.a. — *Social Indicators*, Massachusetts Institute of Technology M.I.T. Press Cambridge, London, 1970.
54. Bărbat Al. — *Cercetarea sociologică zonală*, în *Viitorul social*, nr. 1, 1972, pag. 46—54.
55. Bărbat Al. — *Ce devine ruralul ?* În *Viitorul social*, nr. 4, 1973, pag. 789—804.
56. Badrus Gh. — *Schiță pentru problematica teoriei societății socialiste multilateral dezvoltate.* În *Probleme economice*, nr. 5, 1970, pag. 3—17.
57. Bulgaru M. — *Populația și creșterea economică* În *Era socialistă*, nr. 6, 1974, pag. 47—51.
58. Floareș Al. și Mâlcomete P. — *Implicațiile economice ale fluctuației forței de muncă.* În *Lupta de clasă* nr. 2, 1971. pag. 101—106.
59. Floareș Al. — *Dinamica forței de muncă în România*, în *Cronica*, nr. 15, 1972, pag. 4.

60. Floareş Al. — *Forţa de muncă şi avuţia naţiunilor*, în *Cronica*, nr. 14, 1972.
61. Floareş Al. *Limitarea creşterii sau delimitarea ei*. În *Cronica*, nr. 36, 1973.
62. Floareş Al. — *Rolul stimulator al lărgirii competenţelor*, în *Viaţa economică*, nr. 15, 1968.
63. Floareş Al. — *Matematica în sprijinul organizării şi conducerii producţiei*. În *Revista de statistică*, nr. 7, 1967, pag. 114—118.
64. Floareş Al. — *Cibernetica — mijloc de organizare şi conducere pe baze ştiinţifice*. În *Revista de statistică*, nr. 12, 1967.
65. Henry L. — *Perspective demografice*. În *Prognoza economică*, nr. 1, 1972, pag. 113—117.
66. Measnicov I. — *Aspectele modificării structurii populaţiei oraşelor*, în *Revista de statistică*, nr. 10, 1971.
67. Merfea M. — *Adaptarea populaţiei agricole în mediul de muncă industrial*. În *Viitorul social*, nr. 3, 1972, pag. 807—817.
68. Mesaroş E. — *Prognoza demografică şi dezvoltarea economică în perspectiva României anului 2000*. În *Probleme economice*, nr. 7, 1971, pag. 133—141.
69. Sauvy A. — *Populaţia şi dezvoltarea economică*. În *Viaţa economică*, nr. 44—45. 1973.
70. Stahl H.H. — *Probleme ale migraţiei la oraş a forţei de muncă rurale*. În *Argeş*, nr. 7, 1967.
71. Trebici Vl. — *Populaţia de perspectivă: metode de calcul*. În *Studii şi cercetări de calcul economic şi cibernetică economică*, nr. 2, 1967, pag. 23—32.
72. Ungureanu Al. — *Problema zonelor de influenţă ale oraşului Iaşi*. În *Viitorul social*, nr. 3, 1972, pag. 817—825.
73. Zaharia M. — *Cu privire la sistematizarea şi urbanizarea mediului rural*. În *Lupta de clasă*, nr. 11, 1969.

CONSILIUL POPULAR AL COMUNEI .... *Anexa nr. 1*
JUDEȚUL IAȘI

STRUCTURA

populației active în satele comunei, la data de 5.IX.1972, după locul de muncă și mobilitate

Nr. crt.	Explicații	Total comună	din care: B.	din care: F.	Obs.
0	1	2	3	4	5
1.0.	Populația cuprinsă între 16 și 60 de ani din care:				
1.1	Își desfășoară activitatea în comună				
1.2.	Își desfășoară activitatea în afara comunei				
1.2.1	Din cei care își desfășoară activitatea în afara comunei lucrează în alte comune din județul Iași . .				
1.2.2.	În orașele județului . .				
1.2.3.	În comune, din alte jud.				
1.2.4.	În orașe din alte jud. .				
1.3.	Din cei care lucrează în afara comunei se întorc acasă:				
1.3.1.	— zilnic				
1.3.2.	— săptămînal . . .				
1.3.3.	— lunar				
1.3.4.	— la perioade mai mari				
1.4.	Din cei care își desfășoară activitatea în afara comunei lucrează în domeniul industriei				
1.4.1.	construcțiilor				
1.4.2.	alte domenii				

0	1	2	3	4	5
2.0.	Numărul total al cadrelor care își au domiciliul stabil în alte localități și lucrează în cadrul comunei				
2.1.	Din aceștia fac naveta :				
	— zilnic				
2.1.1.	— săptămînal . .				
2.1.2.	— lunar				
2.1.3.	— la perioade mai mari				
2.2.	Din totalul cadrelor care vin în comună lucrează ca specialiști în agricultură				
2.2.1.	În domeniul sănătății .				
2.2.2.	În învățămînt și cultură				
2.2.3.	În alte domenii				
3.0.	Numărul locuitorilor plecați definitiv din comună în perioada 1962—1972 .				
3.1.	Din aceștia s-au stabilit				
	— în orașele județului				
3.2.	— în orașe din alte jud.				
3.3.	— în comunele județului				
3.4.	— în comune din alte jud.				

PREȘEDINTE,

CHESTIONAR
privind modificările din structura socială şi profesională a populaţiei din zona Iaşi — 1972

CAP. I. DATE GENERALE ASUPRA CELUI CHESTIONAT

1.1.0. Numele şi prenumele (capul de familie) ....
1.2.0. Vîrsta (ani împliniţi) ....
1.3.0. Domiciliul stabil : comuna ....

CAP. II. SITUAŢIA SOCIALĂ ŞI PROFESIONALĂ A PĂRINŢILOR ŞI SOCRILOR CELUI CHESTIONAT. GENERAŢIA A II-a

2.1.0. Ocupaţia părinţilor soţului : tata ....
2.1.1. mama ....
2.2.0. Ocupaţia părinţilor soţiei : tata ....
2.2.1. mama ....
2.3.0. Şcoala absolvită (nr. de clase)
de părinţii soţului : tata ....
2.3.1. mama ....
2.4.0. Şcoala absolvită (nr. de clase)
de părinţii soţiei : tata ....
2.4.1. mama ....
2.5.0. Numărul de copii avuţi de părinţi (inclusiv cel chestionat) :
tata ....
2.5.1. mama ....

CAP. III. SITUAŢIA SOCIALĂ ŞI PROFESIONALĂ A CELUI CHESTIONAT ŞI A SOŢIEI SALE. GENERAŢIA II-a.

3.1.0. Cel chestionat a terminat şcoala (nr. de clase) ....
3.1.1. şi a obţinut în final calificarea ....
3.1.2. în prezent exercită meseria ....
3.1.3. Unitatea unde lucrează ....
3.1.4. Numărul de zile lucrate pe an în această unitate ....
3.1.5. Separat de aceasta, mai lucrează anual, zile ....
3.1.6. în calitate de (funcţia) ....
3.1.7. la unitatea (întreprinderea) ....

3.1.8. situată în orașul (județul) ....

3.2.1. Soția celui chestionat a terminat școala (nr. clase) ....

3.2.2. și a obținut în final calificarea ....

3.2.3. în prezent exercită meseria ....

3.2.4. la unitatea ....

3.2.5. un număr de .... zile anual

3.2.6. Separat de această mai lucrează pe an zile ....

3.2.7. în calitate de (funcția) ....

3.2.8. la unitatea ....

3.2.9. situată în orașul (județul) ....

CAP. IV. SITUAȚIA SOCIALĂ ȘI PROFESIONALĂ A COPIILOR FAMILIEI CHESTIONATE. GENERAȚIA A III-a.

4.1.0. Numărul de copii aflați în evidența celui chestionat ....

4.1.1. din care au vîrsta sub 6 ani ....

4.1.2. Sînt elevi ....

4.1.3. Sînt studenți ....

4.1.4. Lucrează în producție ....

4.1.5. Din cei care lucrează în producție își desfășoară activi-tivitatea în comună (nr.) ....

4.1.5.1. în cadrul unității ....

4.1.5.2. în funcția de ....

4.1.5.3. în alte comune ....

4.1.5.4. în cadrul unității ....

4.1.5.5. în funcția de ....

4.1.5.6. în orașul ....

4.1.5.7. în cadrul unității ....

4.1.5.8. în funcția de ....

4.1.6. Ce profesii propun părinții să asigure copiilor care nu sînt încă în producție (nominal) :

4.1.6.1. .... motivul ....

4.1.6.2. .... motivul ....

4.1.6.3. .... motivul ....

4.1.6.4. .... motivul ....

4.1.6.5. .... motivul ....

CAP. V. ALTE DATE ASUPRA FAMILIEI CELUI CHESTIONAT

5.1.0. Gradul de confort la locuință ....

5.1.1. Numărul de camere ....

5.1.2. Suprafața locuibilă (m.p.) ....

5.1.2. Posedă instalație de lumină electrică (DA, NU) ....

5.1.2.1. Televizor (Da, Nu) ....

5.1.2.2. Aparat de radio (Da, Nu) ....

5.1.2.3. Pikup (Da, Nu) ....

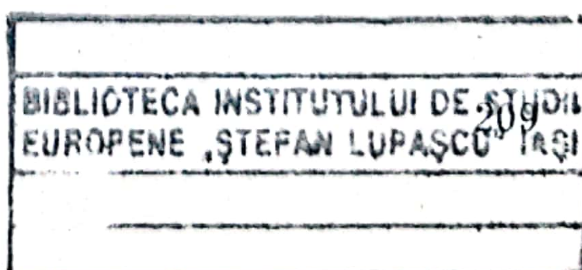
5.1.2.4. Aragaz (Da, Nu) ....

5.1.2.5. Frigider (Da, Nu) ....

5.1.2.6. Mașină de spălat rufe (Da, Nu) ……
5.1.2.7. Aspirator (Da, Nu) ……
5.2.0. Cel chestionat a mai locuit pînă în anul …… în localitatea …… unde s-a ocupat cu …… și s-a mutat aici din motivul ……
5.2.1. Soția celui chestionat a mai locuit pînă în anul …… în localitatea …… unde s-a ocupat cu …… și s-a mutat aici din motivul ……
5.3.0. În ce condiții ați dori să vă mutați în altă localitate? ……
……
5.3.1. Ce doriți să faceți acolo? ……
……
5.3.2. Cînd intenționați să vă satisfaceți această dorință? ……
……
5.3.3. Care este localitatea? ……
5.4.0. În ce localitate doriți să vă petreceți anii de pensie?
……
5.4.1. De ce? ……
5.5.0. Cum apreciază cel chestionat faptul că unii săteni lucrează în oraș ……
……
……
5.5.1. Ce credeți că ar trebui făcut la nivelul satului pentru folosirea rațională a forței de muncă? ……
……
……
……
5.6.0 Alte observații pe care dorește să le facă cel chestionat în legătură cu problema cercetată. ……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Formularul a fost completat de …… pe bază de interogatoriu, după ce s-a explicat chestionatului scopul cercetării.

Iași, 1972.

CHESTIONAR
vizînd unele probleme legate de adaptarea la viaţa urbană şi integrare în munca industrială

— Numele şi prenumele celui chestionat ....
sexul .... vîrsta ....
— Întreprinderea în care lucrează.................... secţia......
schimbul ....
— Calificarea obţinută prin studii .... funcţia îndeplinită ....

Nr. crt.	Datele solicitate	Răspunsul dat de cel chestionat	Codul
0	1	2	3
1	Mediul în care s-a născut cel chestionat	Oraşul Iaşi Alte oraşe Satele jud. Iaşi Sate din alte jud.	0.1.0. 0.1.1. 0.1.2. 0.1.3.
2	Profesia de bază a părinţilor (tatălui) celui chestionat	Muncitor Agricultor Pers. tehn. şi de specialitate Alte categorii	0.2.0. 0.2.1. 0.2.2. 0.2.3.
3	Domiciliul stabil al celui chestionat	Oraşul Iaşi Comune suburbane Alte oraşe Mediul rural	0.3.0. 0.3.1. 0.3.2. 0.3.3.
4	În cazul că nu aveţi domiciliul în oraşul Iaşi şi faceţi naveta, sînteţi rugaţi să spuneţi la ce perioadă mergeţi acasă	Zilnic Săptămînal Lunar Alte perioade	0.4.0. 0.4.1. 0.4.2. 0.4.3.

0	1	2	3
5	Precizaţi unde locuiţi şi cine este mandatarul locuinţei dvs.	Locuinţă personală Locuinţă primită cu chirie Cămine muncitoreşti Împreună cu părinţii În gazdă	0.5.0. 0.5.1. 0.5.2. 0.5.3. 0.5.4.
6	Ce elemente de confort aveţi la locuinţa dvs.	Lumină electrică Instalaţie de apă Instalaţii de gaze Încălzire centrală	0.6.0. 0.6.1. 0.6.2. 0.6.3.
7	Precizaţi de cîte ori v-aţi schimbat meseria exercitată	Niciodată O dată De două ori De mai multe ori	0.7.0. 0.7.1. 0.7.2. 0.7.3.
8	Precizaţi în cîte unităţi (inclusiv cea în care vă aflaţi) aţi lucrat de la începutul activităţii.	Una singură Două unităţi Trei unităţi Mai multe	0.8.0. 0.8.1. 0.8.2. 0.8.3.

Notă: Completarea numelui nu este obligatorie. Pentru cele 8 întrebări din tabel, vă rugăm să subliniaţi, la fiecare un singur răspuns care să reflecte situaţia dv. reală. Face excepţie întrebarea nr. 6 unde vor fi subliniate mai multe poziţii, în funcţie de confortul ce-l aveţi la locuinţa dv.

Iaşi, 1973

CUPRINS

CAPITOLUL I. LEGITĂȚI ȘI TENDINȚE ÎN MOBILITATEA SOCIOPROFESIONALĂ ȘI REZIDENȚIALĂ A FORȚEI DE MUNCĂ . . . 5

1.1. Limitarea creșterii sau delimitarea ei . . . 8
1.2. Tendințe și evoluția structurii populației pe plan mondial 14
1.3. Caracteristici ale forței de muncă în România 15
1.4. Teorii și concepții privind interconditionările dintre dezvoltarea economică și demografică 19

CAPITOLUL II. ELEMENTE CONCEPTUALE . . . 26

2.1. Noțiuni, concepte, definiții 26
2.2. Elemente motivaționale 29
2.3. Caracteristici ale zonei 32
2.3.1. Cadrul geografic și istoric al zonei . 32
2.3.2. Scurtă schiță a evoluției economice . 34
2.4. Sistemul de indicatori 39

CAPITOLUL III. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ȘI MOBILITATEA SOCIOPROFESIONALĂ ȘI REZIDENȚIALĂ ÎN ZONA IAȘI . . 48

3.1. Populația — principal rezervor al forței de muncă 48
3.2. Caracteristicile mobilității socioprofesionale în zona Iași 50
3.2.1. Modificări și tendințe în structura profesională 68

3.3. Formele de deplasare spațială a forței de muncă în zona Iași 74
3.3.1. Deplasarea diurnă a populației sătești . 74
3.3.2. Mobilitatea rezidențială 75
3.3.3. Principalii factori determinanți ai deplasării spațiale în zona Iași 77
3.4. Curenți migratori în cadrul zonei și în afara ei 91

CAPITOLUL IV. INTEGRAREA PROFESIONALĂ ȘI ADAPTAREA URBANĂ 113

4.1. Considerații cu privire la integrarea profesională și adaptarea la viața urbană . 114
4.1.1. Principalii factori ai integrării profesionale și adaptării urbane 114
4.2. Efecte economice și sociale ale integrării și adaptării 119
4.3. Integrarea și adaptarea la scara zonei Iași 120
4.3.1. Trăsături ale integrării profesionale în unitățile industriale din zona Iași . . 124
4.4. Consecințele economice și sociale ale neintegrării și neadaptării 135
4.4.1. Fluctuația forței de muncă 136
4.4.2. Disciplina în producție 138

CAPITOLUL V. IMPLICAȚIILE MOBILITĂȚII SOCIO-PROFESIONALE ȘI REZIDENȚIALE ASUPRA RURALULUI 142

5.1. Trăsăturile actuale ale ruralului din zona Iași 143
5.2. Profesionalizarea muncii în agricultură 155
5.3. Spre omogenizarea rural-urban . . 156

CAPITOLUL VI. MODIFICĂRI ÎN STRUCTURA SOCIO-PROFESIONALĂ A POPULAȚIEI DIN ZONA IAȘI ÎN PERSPECTIVA ANILOR 1980—1990 ȘI IMPLICAȚIILE ACESTORA ASUPRA MOBILITĂȚII SOCIALE 164

6.1. Prognoza transformărilor socioprofesionale pentru zona Iași 164
6.1.1. Estimarea populației totale, a populației active și a structurii profesionale la nivelul zonei Iași 165
6.2. Evoluția structurii sociale 174
Rezumat (limba rusă) 185
Rezumat (limba franceză) 191

CAPITOLUL VII. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ . . . 199
Anexele 1—3 . . . . . . 205—212

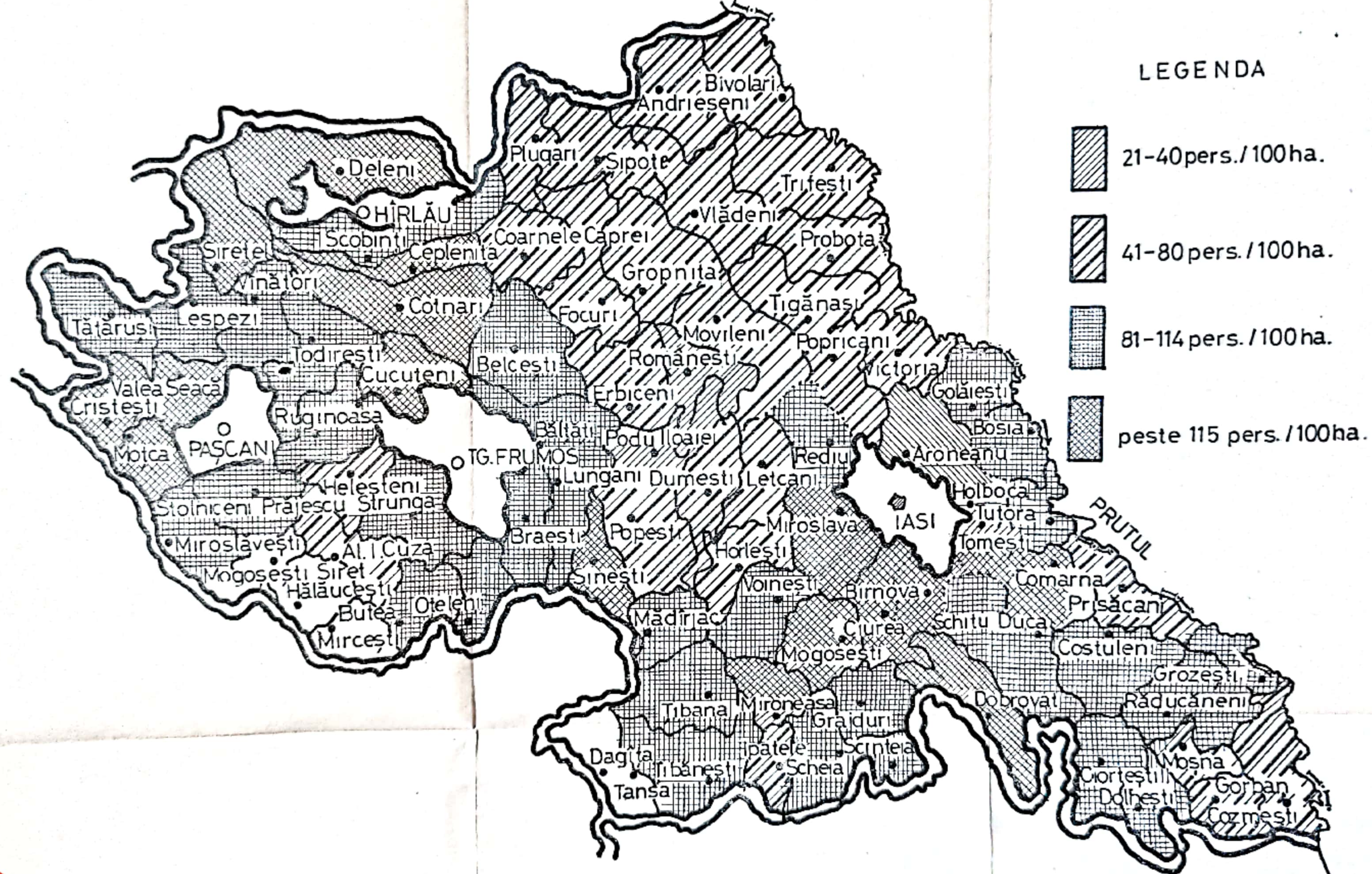
Redactor : VASILE ȘUVĂIALĂ
Referent : Prof. univ. dr. H. H. STAHL
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1977. Format 54 × 84/16. Coli tipo 13,50. Bun de tipar la 7.XII.1977. Tiraj 3 100 exemplare. Editura Junimea, Str. Dimitrov, 1.
IAȘI — ROMÂNIA

Tipărit sub comanda nr. 366 la Întreprinderea poligrafică Iași, str. Vasile Alecsandri, nr. 6.

GRUPAREA C.A.P DIN JUDEȚUL IAȘI DUPĂ NUMĂRUL DE PERSOANE APTE DE MUNCĂ CARE REVIN LA 100 ha. TEREN AGRICOL LA 1.I.1973

EDITURA
JUNIMEA
IAȘI

„Mobilitatea populației“ este o lucrare de mare actualitate, recomandîndu-se — prin probitatea științifică și calitățile didactice — drept un model al cercetărilor sociologice și economice zonale, în domeniul mobilității sociale, rezidențiale și profesionale.

H. H. STAHL

5